

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ

ΙΑΝ-ΑΠΡ 2015

Βραβείο Ακαδημίας Αθηνών

Επιθεώρηση

Η Άλωση της του Κωνσταντίνου Πόλης

Το Σχολείον της Πυροβολικής

Μία Οικονομική Πτυχή της Ελληνικής Επανάστασης:
Οι Εθνικές Ομολογίες του 1822

Το Βόρειο Πέρασμα

ΓΕΝΙΚΟ ΕΠΙΤΕΛΕΙΟ ΣΤΡΑΤΟΥ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ/5

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ Επιθεώρηση

ΤΕΤΡΑΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΠΙΤΕΛΕΙΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ • ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΗΣ 1883 • ΤΕΥΧΟΣ 1/2015 (ΙΑΝ-ΑΠΡ)

ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ
Αξιωματικοί Στρατού Ξηράς ε.α. 2,94 €
Ιδιώτες, Σύλλογοι κ.λπ. 5,87 €

→ Οι συνδρομητές εσωτερικού, αφού καταθέσουν τη συνδρομή τους σε οποιοδήποτε υποκατάστημα της Τράπεζας Πειραιώς:
Αριθμός Λογαριασμού: 6915-130036-953
IBAN: GR7901719150006915130036953
 Να στέλνουν την απόδειξη καταθέσεως **ταχυδρομικώς**, με **e-mail** ή με **FAX** στη διεύθυνση του περιοδικού.

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ (ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ)
Απλό (Επιταγή Τράπεζας Πειραιώς) 14,20 €
Συστημένο (Επιταγή Τράπεζας Πειραιώς) 21,60 €

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ (ΕΚΤΟΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ)
Απλό (Επιταγή Τράπεζας Πειραιώς) 16,30 €
Συστημένο (Επιταγή Τράπεζας Πειραιώς) 23,80 €

→ Οι συνδρομητές εξωτερικού μπορούν να εκδίδουν τραπεζική επιταγή από κατάστημα Ελληνικής Τράπεζας στο εξωτερικό προς την Τράπεζα Πειραιώς στη διεύθυνση του περιοδικού.

ΓΕΝΙΚΟ ΕΠΙΤΕΛΕΙΟ ΣΤΡΑΤΟΥ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ
ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
1020 ΣΤΓ

Διευθυντής Έκδοσης: τηλ. & fax 210 6553978 (Εσωτ. 3978)
Διαχείριση Συνδρομητών: τηλ. 210 6553978 (Εσωτ. 3978)
Διαχείριση Μελετών: τηλ. 210 6553978 (Εσωτ. 3978)
Καλλιτεχνική Επιμέλεια: τηλ. 210 6553166-67 (Εσωτ. 3166-7)

Επώνυμο:..... Όνομα:.....
 Ιδιότητα:..... Νέα Συνδρομή Ανανέωση Συνδρομής
 Οδός:..... Αριθμός:..... Τ.Κ.:.....
 Πόλη:..... Τηλ:.....

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ

Επιθεώρηση

Τα προηγούμενα
τεύχη
υπάρχουν και
σε PDF
στη σελίδα
www.army.gr

ΕΚΔΟΤΗΣ

ΓΕΣ/ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ

Διευθυντής

Διεύθυνσης Ενημέρωσης και Δημοσίων Σχέσεων

Ταξχος Ιωάννης Σουρβάς

Τμηματάρχης 5ου Τμήματος

Στρατιωτικών Εκδόσεων

Υπλγός (ΠΒ) Δημήτριος Λαμπρόπουλος

Καταχώριση Συνδρομητών

Καταχώριση Μελετών

Multimedia

Υπλγός (ΠΒ) Δημήτριος Λαμπρόπουλος

Επεξεργασία Φωτογραφίας

Ηλεκτρονική Σελιδοποίηση

Μ.Υ. Βασιλική Κιρτζαλίδου

Μ.Υ. Ιωάννα Νικολαΐδη

Μ.Υ. Μαρία Ρέκκα

Υποστήριξη Δικτυακού Τύπου (INTERNET)

ΓΕΣ/ΚΕΠΥΣΣ

Εκτύπωση

ΤΥΕΣ

<http://www.army.gr>

e-mail: ekdosis@army.gr

Οι εργασίες που δημοσιεύονται στη Στρατιωτική Επιθεώρηση εκφράζουν τη γνώμη και τις σκέψεις των συγγραφέων και όχι αναγκαία τις αντιλήψεις ή το δόγμα του Γενικού Επιτελείου Στρατού και ο συντάκτης είναι υπεύθυνος για το περιεχόμενο της εργασίας του.

Η εργασία που θα υποβάλλεται στο περιοδικό για δημοσίευση θα πρέπει:

- εφόσον πρόκειται για εργασία η οποία προέρχεται από αναπαραγωγή ή μετάφραση βιβλίου, άρθρου ή κειμένου, να επισυνάπτεται η εξασφάλιση αδείας από τον συγγραφέα για τη χρησιμοποίησή του και να αναφέρεται ευκρινώς ο συγγραφέας, τίτλος, εκδοτικός οίκος, χρονολογία έκδοσης
- να υποβάλλεται σε ηλεκτρονική μορφή (Microsoft Word), να μην υπερβαίνει τις 7.000 λέξεις και να συνοδεύεται, εφόσον αυτό είναι δυνατό, από ανάλογο φωτογραφικό υλικό –πρωτότυπες φωτογραφίες ή σκαναρισμένες σε ανάλυση 300 dpi– σε οπτικό δίσκο (CD), κατάλληλο για αναπαραγωγή
- να κινείται μέσα σε ευπρεπές και τεκμηριωμένο επιστημονικά και τεχνικά πλαίσιο, χωρίς αιχμές ή οξύτητες και προκλήσεις
- να μην περιέχει διαβαθμισμένες πληροφορίες
- να μην είναι αντίθετη ή επικριτική προς την επίσημη εθνική πολιτική της χώρας
- να παραπέμπει υποχρεωτικά σε βιβλιογραφία
- να υποβάλλεται ένα σύντομο βιογραφικό του συντάκτη.

Για περισσότερες πληροφορίες, οι συντάκτες μπορούν να επικοινωνούν τηλεφωνικά με το 210 6553978 - 3167. Προκειμένου για εργασίες επετειακού χαρακτήρα (28η Οκτωβρίου-25η Μαρτίου κ.λπ.), θα πρέπει να υποβάλλονται τουλάχιστον προ εξαμήνου, έτσι ώστε να δημοσιεύονται ως επίκαιρες από το περιοδικό μας.

Η Στρατιωτική Επιθεώρηση δέχεται για δημοσίευση εργασίες πρωτότυπες ή από μετάφραση, τα αντικείμενα των οποίων περιλαμβάνονται στη θεματογραφία του Παραρτήματος «Α» της Πάγιας Διαταγής του ΓΕΣ με αριθμό 0-17/2001, δηλαδή:

Στρατιωτικά Θέματα: Εθνική Άμυνα, Τακτική και Στρατηγική, Οργάνωση ΕΔ, Πολεμικά Μέσα και Υλικά, Ηγεσία - Ηθικές Δυνάμεις, Στρατιωτική Γεωγραφία, Στρατιωτική Ιστορία, Διοικητική Μέριμνα, Τεχνολογικές Εξελίξεις.

Γενικότερα Θέματα: Στρατιωτικής - Πολιτικής Φύσης (Παγκόσμιο Περιβάλλον, Συνασπισμοί, Συμμαχίες, Διεθνείς Οργανισμοί, Διεθνείς Τάσεις - Εξελίξεις, Γεωπολιτική, Γεωφυσική, Διάστημα, Εθνικά Θέματα).

Εγκυκλοπαιδικά Θέματα: Οικονομικά και Πολιτικά, Κοινωνικά, Θρησκευτικά, Φιλοσοφικά, Τέχνες - Επιστήμες, Ιστορικά, Λειτουργία του Δημοκρατικού Πολιτεύματος και των Δημοκρατικών Θεσμών.

Η απόφαση για δημοσίευση ή μη μιας εργασίας λαμβάνεται από την Επιτροπή Σύνταξης, ανεξάρτητα δε από τη δημοσίευσή της, η επιστροφή της στον συγγραφέα δεν προβλέπεται.

Οι συγγραφικές αμοιβές υπόκεινται στην ΚΥΑ Υπ. Αριθμ. 2/76198/0022 (ΦΕΚ 208/τΒ' /11-02-2008). Εφόσον δημοσιευθεί η εργασία, οι συντάκτες δικαιούνται για κάθε τυπογραφική σελίδα (μεγέθους χαρτιού 17,5 Χ 25 εκ.) 2.300 χαρακτήρων αμοιβή 6,53 € για πρωτότυπη μελέτη και 3,97 € για εργασίες από μετάφραση.

Οι δικαιούχοι συγγραφικών αμοιβών, μετά την έκδοση και διανομή του αντίστοιχου τεύχους του περιοδικού, μπορούν να επικοινωνούν με τη Δνση Χρηματικού του ΤΥΕΣ στο τηλ. 210 6552659.

Η έκδοση του περιοδικού γίνεται ανά 4μηνο (3 τεύχη κατ' έτος).

Η ΑΛΩΣΗ ΤΗΣ ΤΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΠΟΛΗΣ

ΚΕΙΜΕΝΟ-ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ: Δημήτριος Γ. Θαλασσινός, Φιλόλογος

Οι Τούρκοι είχαν προσπαθήσει πολλές φορές να την κατακτήσουν, αλλά τα τείχη της Πόλης είχαν αποδειχθεί πολύ ισχυρά. Όταν όμως το 1401 ο Σουλτάνος Μουράτ Β΄ πέθανε, τον διαδέχθηκε ο Μωάμεθ Β΄ ο «Πορθητής», πιθανώς ο μεγαλύτερος Οθωμανός ηγεμόνας, από μια δυναστεία που μέχρι τον Σουλεϊμάν τον Μεγαλοπρεπή, τον 16ο αιώνα, φημιζόταν για τους ικανούς ηγέτες της. Ο

Μωάμεθ είχε το παρανόμι «αιμοβόρος» και ήταν ένας αδίστακτος και βίαιος τύραννος, που έπνιξε το μικρό αδελφό του για να καταλάβει τον θρόνο και πάντρεψε τη μάνα του μ' έναν σκλάβο. Αυτή η μακάβρια αίσθηση χιούμορ που τον διακατείχε, τον έκανε να θαυμάζει τον σύγχρονό του, τον Πρίγκιπα της Τρανσυλβανίας Βλαντ Τσέπες Δράκουλα, τον «Ανασκολοπιστή». Ο

Η στέψη του τελευταίου βυζαντινού αυτοκράτορα, στις 6 Ιουλίου 1449, δεν ήταν περίσταση για πανηγυρισμούς, σήμανε απλώς την έναρξη του τελευταίου κεφαλαίου της χιλιόχρονης ιστορίας της ανατολικής Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας που, παρά τους θριάμβους και τις κατακτήσεις της, είχε βαθμιαία εξασθενήσει. Ο νέος Αυτοκράτορας Κωνσταντίνος ΙΑ΄ Παλαιολόγος, ο επονομαζόμενος «Δραγάσης», ανέλαμβανε τη διοίκηση μιας πόλης παρά μιας αυτοκρατορίας. Ήταν η Κωνσταντινούπολη ο τελευταίος προμαχώνας της Χριστιανοσύνης έναντι της διαρκώς επεκτεινόμενης αυτοκρατορίας των οθωμανών Τούρκων.

Ός πάρονμε τα πράγματα από την αρχή...

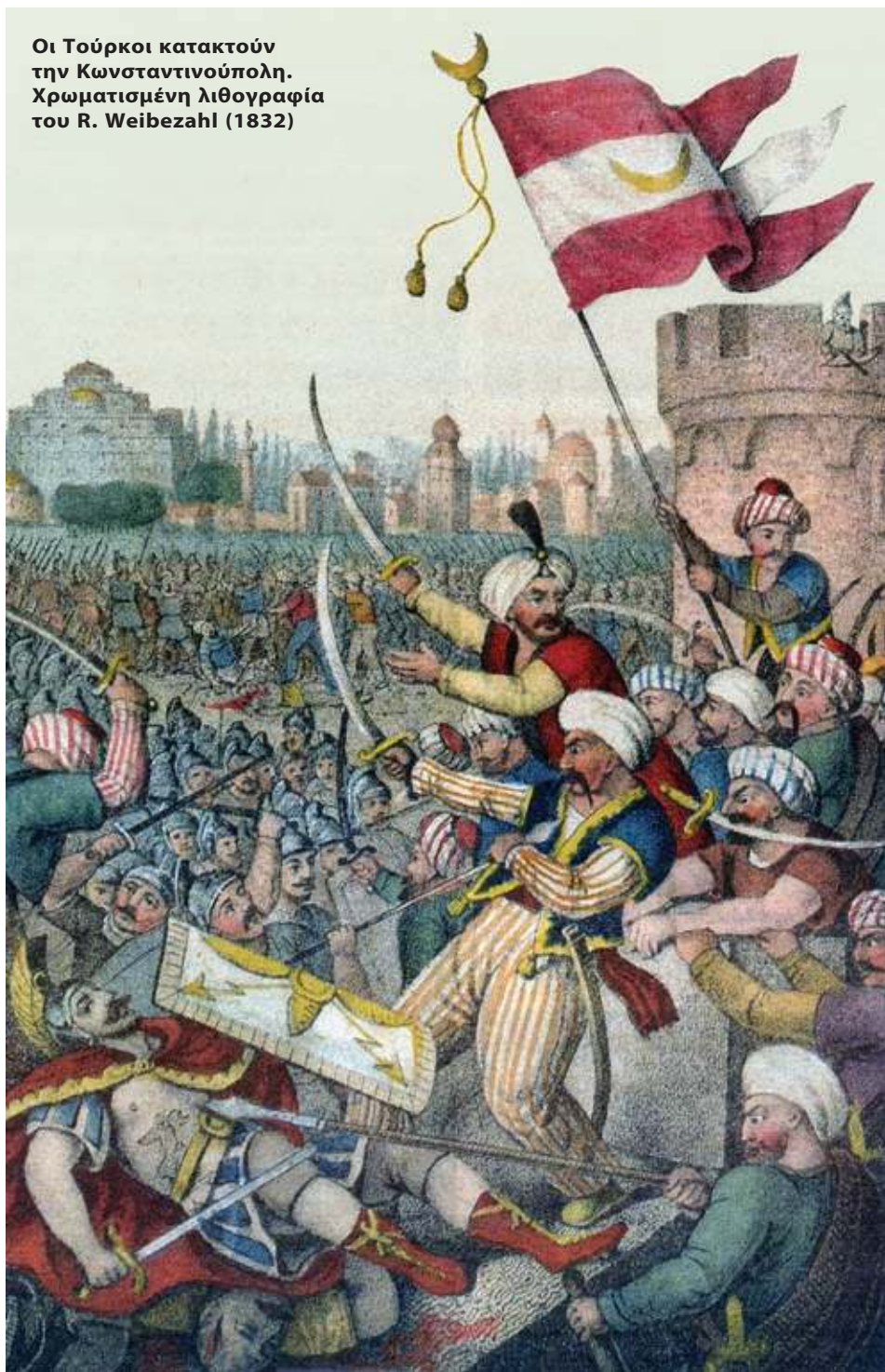
Μωάμεθ ήθελε να μιμηθεί τα επιτεύγματα μεγάλων κατακτητών, όπως ο Μέγας Αλέξανδρος και ο Ιούλιος Καίσαρας. Γι' αυτόν, ήταν προσβολή να παραμένει η Κωνσταντινούπολη ελεύθερη, μέσα στα εδάφη του, και έθεσε ως στόχο της ζωής του να την καταλάβει και να την κάνει πρωτεύουσά του.

Οι πόροι που διέθετε για τον σκοπό αυτό ήταν τεράστιοι. Δεν είχε μόνο το μεγαλύτερο και καλύτερο εκπαιδευμένο στρατό του 15ου αιώνα –οι Γενίτσαροι του, χριστιανόπουλα που αρπάχθηκαν από τις οικογένειές τους και μεγάλωσαν σαν Τούρκοι, ήταν οι καλύτεροι πολεμιστές στην Ευρώπη– αλλά διέθετε το καλύτερο πυροβολικό από

Ύστερος Βυζαντινός έφιππος πολεμιστής του 14ου-15ου αιώνα. Πίνακας Γ. Μοσχάκης

**Οι Τούρκοι κατακτούν
την Κωνσταντινούπολη.
Χρωματισμένη λιθογραφία
του R. Weibezahl (1832)**

Ο Μωάμεθ Β΄, ο επονομαζόμενος Πορθητής, (1432-1481), ήταν ο έκτος Σουλτάνος της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Ανέβηκε στον θρόνο σε ηλικία μόλις 13 ετών, μετά την παραίτηση του πατέρα του Μουράτ Β΄, αλλά άρχισε να κυβερνά ουσιαστικά από το 1451, γιατί στο μεταξύ ο πατέρας του ξαναπήρε την εξουσία. Από τις πρώτες πράξεις του για την εδραίωση της εξουσίας του ήταν η δολοφονία όλων των αδελφών του, και των ετεροθαλών, που θα μπορούσαν να διεκδικήσουν τον θρόνο. Σε ηλικία 21 ετών κατέκτησε την Κωνσταντινούπολη (1453), καταλύοντας τη Βυζαντινή Αυτοκρατορία.

όλους τους άλλους ηγεμόνες. Είχε αγάπη για τα τεράστια κανόνια και γι' αυτό αντάμειψε πλουσιοπάροχα τον Ούγγρο τυχοδιώκτη Ουρβανό, επειδή σχεδίασε κάποια από τα μεγαλύτερα κανόνια που έχουν γίνει ποτέ.

Η τελευταία πολιορκία της Κωνσταντινούπολης, πρωτεύουσας της Ανατολικής Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, έλαβε χώρα το 1453. Οι Οθωμανοί Τούρκοι, με επικεφαλής τον Μωάμεθ Β΄, κατέκτησαν τη Βασιλεύουσα στις 29 Μαΐου, ύστερα από προσπάθειες τριών περίπου μηνών. Με την άλωση της Πόλης και τον θάνατο στη μάχη του Αυτοκράτορα Κωνσταντίνου ΙΑ΄ Παλαιολόγου, η Ανατολική Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία (η λεγόμενη Βυζαντινή Αυτοκρατορία), που είχε ζήσει περισσότερα από 1.100 χρόνια αδιάρρηκτης ιστορικής συνέχειας, έπαψε να υπάρχει.

ΟΙ ΠΟΛΙΟΡΚΙΕΣ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ

Στη διάρκεια της υπερχιλιετούς ιστορίας του Βυζαντίου, η Κωνσταντινούπολη είχε πολιορκηθεί πολλές φορές και κατακτηθεί μόνο μία, από τους Φράγκους, κατά την Δ΄ Σταυροφορία, το 1204. Οι σταυροφόροι, ωστόσο, δεν είχαν αρχικά στόχο να κατακτήσουν τη Βυζαντινή Αυτοκρατορία, ενώ οι Βυζαντινοί τους εκδίωξαν από την Κωνσταντινούπολη το 1261. Τους δύο επόμενους αιώνες η αυτοκρατορία έπεφτε σταδιακά στα χέρια μιας νέας δύναμης, της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Το 1453, το έτος της Άλωσης, τη Βυζαντινή Αυτοκρατορία συνιστούσαν μόνο η ευρύτερη περιοχή γύρω από την Κωνσταντινούπολη και ένα μέρος της Πελοποννήσου. Η Βασιλεύουσα, λοιπόν, ήταν απομονωμένη και ο ανεφοδιασμός της γινόταν μόνο από τη θάλασσα. Ο Γάλλος ιστο-

ρικός Μπροντέλ (Braudel) τη χαρακτηρίζει «απομονωμένη πόλη, καρδιά ενός τεράστιου και από καιρό νεκρού σώματος που ως εκ θαύματος παρέμενε ζωντανή». Το μέγεθος της παρακμής στις αρχές του 15ου αιώνα γίνεται σαφές από τα στοιχεία σχετικά με τα έσοδα των τελωνείων των Δαρδανελίων: τα τελωνεία της Γένουας εισέπρατταν από τις πόλεις της Λιγυρίας 200.000 χρυσά νομίσματα, η Κωνσταντινούπολη από τα δικά της αυτοκρατορικά τελωνεία εισέπραττε μόλις 30.000. Αυτή ήταν η κατάσταση της στις αρχές του 15ου αιώνα, μια πόλη ερημωμένη και εξασθλιωμένη, όπου τα άλλοτε λαμπρότερα κτήρια του κόσμου κατέρρεαν, ενώ το νόμισμα που κυκλοφορούσε είχε ελάχιστη αξία.

ΜΩΑΜΕΘ Β΄

Ο νεαρός και φιλόδοξος Οθωμανός Σουλτάνος Μωάμεθ Β΄, ο οποίος είχε ανέλθει πρόσφατα στον θρόνο, οργάνωσε την πολιορκία κάνοντας μεγάλες προετοιμασίες. Πρώτα από όλα έχτισε, το 1452, το φρούριο Ρούμελι Χισάρ, απέναντι από το φρούριο Αναντολού Χισάρ στον Βόσπορο, έτσι ώστε το ισχυρό πυροβολικό του να εμποδίζει τον ανεφοδιασμό της Κωνσταντινούπολης, καθιστώντας ουσιαστικά αδύνατη και επικίνδυνη τη ναυσιπλοΐα. Έπειτα έδωσε ιδιαίτερη προσοχή στην προετοιμασία των πυροβόλων, προσλαμβάνοντας Ευρωπαίους και Άραβες ειδικούς και καταφέροντας να δημιουργήσει μερικά από τα ισχυρότερα κανόνια της εποχής. Τα κανόνια αυτά ο Σουλτάνος τα δοκίμασε εναντίον ενός ενετικού πλοίου του οποίου πλοίαρχος ήταν ο έμπορος Αντόνιο Ρίτσο.

Η ΒΟΗΘΕΙΑ ΠΟΥ ΔΕΝ ΗΡΘΕ ΠΟΤΕ

Ο Βυζαντινός Αυτοκράτορας Κωνσταντίνος ΙΑ΄ ζήτησε τη βοήθεια των άλλων χριστιανικών δυνάμεων για την άμυνα της Κωνσταντινούπολης, αλλά με ισχνά αποτελέσματα. Ο πάπας ζήτησε ως αντάλλαγμα την ένωση της Ανατολικής Εκκλησίας με τη Δυτική, κάτι που πραγματοποιήθηκε τυπικά στις 12 Δεκεμβρίου 1452, αλλά δεν έγινε δεκτό από τον βυζαντινό λαό. Οι Ενετοί,

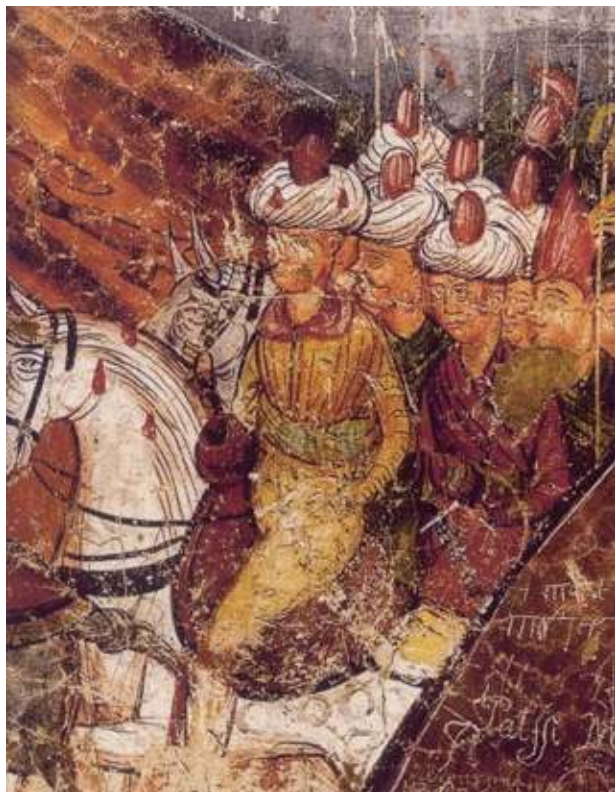

Το 1453, ο Μωάμεθ Β΄ πολιορκήσε την Κωνσταντινούπολη με μπρούτζινα κανόνια μήκους 5 μέτρων και βάρους 18 περίπου τόνων, των οποίων το διαμέτρημα υπερέβαινε τα 50 εκατοστά και κάθε βλήμα, που ζύγιζε 220 κιλά, χρειαζόταν περίπου 100 κιλά πυρίτιδας. Σε ένα πείραμα βολής με το καλύτερο κανόνι του Μωάμεθ, το βλήμα τρύπησε τοίχο σε απόσταση 600 μέτρων και τα θραύσματα εκτινάχθηκαν σε απόσταση 1.500 μέτρων.

Ο Κωνσταντίνος ΙΑ΄ Παλαιολόγος, ο επονομαζόμενος Δραγάσης (1405-1453), ήταν ο Βυζαντινός Αυτοκράτορας της Άλωσης, ο τελευταίος ηγεμόνας της Ανατολικής Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας. Βασιλεύσε από τις 6 Ιανουαρίου 1449 μέχρι τον θάνατό του. Έχασε τη ζωή του ενώ υπερασπιζόταν την Κωνσταντινούπολη από την πολιορκία των Οθωμανών, που την κατέκτησαν καταλύοντας τη χιλιετή Βυζαντινή Αυτοκρατορία. Ο θάνατός του στη μάχη τον ανέδειξε εμβληματική μορφή του αγώνα της χριστιανοσύνης κατά των Τούρκων και εθνομάρτυρα.

Η άφιξη του Πορθητή, ρουμανική τοιχογραφία που απεικονίζει τον στρατό του Μωάμεθ Β΄ να φτάνει θριαμβευτής μπροστά στα τείχη της Κωνσταντινούπολης.

μετά το επεισόδιο της καταβύθισης του πλοίου του Αντόνιο Ρίτσο, κράτησαν τον στόλο τους αγκυροβολημένο στο Νεγκροπόντε (τη Χαλκίδα), αφήνοντας, ωστόσο, τους εμπόρους τους απολύτως ελεύθερους να αποφασίσουν εάν θα παρέμεναν ουδέτεροι ή θα τάσσονταν με το μέρος των Βυζαντινών. Και οι Γενουάτες κράτησαν επαμφοτερίζουσα στάση, επιτρέποντας στους εμπόρους τους να συνάπτουν εμπορικές συμφωνίες με τη νέα δύναμη.

Ο Μωάμεθ Β΄ έστειλε τηλεσίγραφο στον Κωνσταντίνο ΙΑ΄ λέγοντας ότι εάν παραδινόταν θα έσωζε τη ζωή των υπηκόων του και ο ίδιος θα οριζόταν διοικητής. Σε αντίθετη περίπτωση, θα δινόταν μάχη μέχρι τελευταίας ρανίδας αίματος. Ο Αυτοκράτορας τότε έδωσε την παρακάτω περίφημη απάντηση: «*Το δε την πόλιν σοι δούναι ούτ' εμόν εστίν ούτ' άλλου των κατοικούντων εν ταύτη κοινή γαρ γνώμη πάντες αυτοπροαιρέτως αποθανούμεν και ου φεισόμεθα της*

ζωής ημών». (Η παράδοση της πόλης δεν είναι ούτε στις δικές μου προθέσεις ούτε στις προθέσεις κανενός άλλου κατοίκου της, γιατί είμαστε όλοι αποφασισμένοι να πεθάνουμε οικειοθελώς και δεν πρόκειται να λυπηθούμε τη ζωή μας).

Αυτό ήταν το τελευταίο διπλωματικό μήνυμα Βυζαντινού αυτοκράτορα.

ΟΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΤΩΝ ΑΝΤΙΠΑΛΩΝ

Η πολιορκία άρχισε τον Απρίλιο του 1453. Ο Μωάμεθ Β΄ επιτέθηκε στην Κωνσταντινούπολη από ξηράς και θαλάσσης, με στρατιωτικές δυνάμεις που, σύμφωνα με τις μαρτυρίες, κυμαίνονταν από 160.000 έως 700.000 άνδρες και πιθανότατα αριθμούσαν περί τους 200.000 άνδρες. Σε κάθε περίπτωση οι υπερασπιστές ήταν συντριπτικά λιγότεροι, αρχικά σχεδόν 5.000. Στο λιμάνι της πόλης βρισκόνταν 26 βυζαντινά πολεμικά πλοία, ενώ σύμφωνα με ορισμένες πηγές ο οθωμανικός στόλος είχε 400, με πιθανότερο έναν αριθμό 100-150 πλοίων διαφόρων τύπων. Στην απελπισμένη έκκληση για βοήθεια της ένδοξης Κωνσταντινούπολης απάντησαν μόνο 600 Ενετοί, 700 Γενουάτες, με επικεφαλής έναν διάσημο μισθοφόρο, τον Ιωάννη Ιουστινιάνη (Τζοβάνι Τζουστινιάνι), και μια ομάδα Καταλανών. Ο συνολικός αριθμός των υπερασπιστών της πόλης δεν πρέπει να ήταν μεγαλύτερος από 8.000.

ΤΑ ΤΕΙΧΗ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ

Όλοι οι δρόμοι διαφυγής είχαν κλείσει· για την Κωνσταντινούπολη είχε σημάνει η τελευταία ώρα. Ο Μωάμεθ Β΄ σχεδίαζε να επιτεθεί στα Θεοδοσιανά τείχη, τα οποία περιέβαλλαν το τμήμα της πόλης που δεν βρεχόταν από τη θάλασσα και μέχρι τότε ήταν απόρ-

θητα. Προχωρώντας κανείς από έξω προς τα μέσα, πρώτα συναντούσε μια τάφρο πλάτους 18 μέτρων και βάθους 7 μέτρων και έπειτα ένα στηθαίο. Στη συνέχεια, ύστερα από μια μεγάλη έκταση, έβρισκε το εξωτερικό τείχος, ύψους 7 μέτρων και πάχους περίπου 3 μέτρων και πολλούς πύργους. Ακολουθούσε άλλη μια έκταση και μετά το εσωτερικό τείχος ύψους 12 μέτρων και πάχους λίγο λιγότερο των 5 μέτρων και πύργους ύψους 16-18 μέτρων. Ο Σουλτάνος διέθετε τα μεγαλύτερα κανόνια που υπήρχαν εκείνη την εποχή στον κόσμο και με αυτά προσπάθησε να προκαλέσει ρήγμα στα τείχη. Δεν τα κατάφερε, γιατί τα τείχη είχαν μεγάλο πλάτος, αλλά και γιατί τα μεγάλα κανόνια μπορούσαν να ρίχνουν μόνο δύο ή τρεις βολές την ημέρα και έτσι οι Βυζαντινοί είχαν χρόνο να επισκευάζουν τις ζημιές. Αλλά και οι απόπειρες του τουρκικού στόλου να εισέλθει στον Κεράτιο Κόλπο όπου βρισκόταν το λιμάνι της πόλης, απέτυχαν, χάρη σε μια γιγάντια αλυσίδα που έκλεινε την είσοδό του.

ΤΟ ΣΧΕΔΙΟ ΤΟΥ ΜΩΑΜΕΘ Β΄ ΚΑΙ Η ΑΛΩΣΗ

Τότε ο Σουλτάνος επέβαλε στους άνδρες του ένα τιτάριο εγχείρημα.

Για να παρακάμψουν την αλυσίδα, κατασκεύασαν μια ξύλινη πλατφόρμα (δίολκο) μήκους δύο χιλιομέτρων, επάνω στην οποία οι σκλάβοι έσυραν με τα χέρια τους τα πλοία, για να φτάσουν στο νερό από την άλλη πλευρά. Βλέποντάς τους οι πολιορκημένοι, πανικοβλήθηκαν. Φαίνεται ότι μια παλαιά προφητεία έλεγε ότι η Πόλη θα έπεφτε μόνο «όταν τα πλοία ταξίδευαν στη στεριά». Ακόμη και η έκλειψη της Σελήνης, τη νύχτα της 22ας Μαΐου, ερμηνεύθηκε από τους

υπερασπιστές της Κωνσταντινούπολης ως κακός οίωνος.

Ο Σουλτάνος, στη συνέχεια, αποφάσισε να επιτεθεί απευθείας στα τείχη και να τα καταστρέψει, γνωρίζοντας ότι οι Βυζαντινοί υπερασπιστές θα κουράζονταν πριν από τον δικό του στρατό. Τη νύχτα της 28ης Μαΐου τελέστηκε στον ναό της Αγίας Σοφίας η τελευταία χριστιανική λειτουργία, με την παρουσία Ελλήνων και Λατίνων. Την επομένη, οι Τούρκοι επικέντρωσαν τις επιθέσεις τους στην Πύλη του Αγίου Ρωμανού, στο πιο ευάλωτο τμήμα των τειχών, που είχε υποστεί ζημιές. Ο Ιουστινιάνης τραυματίστηκε βαριά και παρότι ο Κωνσταντίνος τον εκλιπαρούσε να μείνει, αποσύρθηκε στην πόλη μέσω μιας πύλης του εσωτερικού τείχους. Χωρίς αρχηγό, οι Ενετοί και οι Γενουάτες πρώτα υποχώρησαν και μετά τράπηκαν σε φυγή προς το λιμάνι. Φαίνεται ότι ο Ιουστινιάνης κατάφερε να διαφύγει στη Χίο όπου πέθανε δύο ημέρες αργότερα. Η φυγή του προκάλεσε υποψίες για προδοσία, αλλά είναι άγνωστο το κατά πόσον ήταν βάσιμες. Ο Αυτοκράτορας Κωνσταντίνος προσπάθησε να οργανώσει αντεπίθεση, επικεφαλής των ανδρών του και των Ισπανών του Δον Φραγκίσκου του Τολέδου, αλλά χάθηκε στη μάχη. Σύμφωνα με τις περισσότερες πηγές, σκοτώθηκε μαχόμενος γενναία. Σύμφωνα με άλλες, όχι ιδιαίτερα αξιόπιστες, ενώ προσπαθούσε να διαφύγει. Το σώμα του μάλλον δεν βρέθηκε ποτέ. Ο πληθυσμός αποδεκατίστηκε από τους νικητές. Οι πριγκίπισσες της αυτοκρατορικής οικογένειας κατάφεραν να διαφύγουν διά θαλάσσης και κατέφυγαν στη Δύση. Ο ναός της Αγίας Σοφίας, σημείο αναφοράς όλων των Ορθόδοξων Εκκλησιών, μετατράπηκε σε τζαμί και τα υπέροχα ψηφιδωτά του καλύφθηκαν με

ασβέστη. Σύμφωνα με τον θρύλο, όταν οι Τούρκοι εισήλθαν στον ναό, ένας τοίχος άνοιξε και ξανάκλεισε μόλις μπήκε μέσα ο ιερέας που τελούσε τη λειτουργία μαζί με το άγιο δισκοπότηρο. Ο τοίχος θα ανοίξει και ο ιερέας θα γυρίσει να συνεχίσει τη λειτουργία, όταν η εκκλησία γίνει και πάλι χριστιανική.

ΕΠΙΜΥΘΙΟ

Ήταν ακόμη πρωί όταν η αντίσταση των Βυζαντινών καμπτόταν πλήρως και οι Οθωμανοί ξεκινούσαν τη λεηλασία. Τα τείχη της Κωνσταντινούπολης ήταν γεμάτα νεκρούς και ετοιμοθάνατους. Από τους υπερασπιστές των τειχών δεν έμεινε κανένας ζωντανός. Οι Βυζαντινοί επέστρεψαν στα σπίτια τους για να προστατέψουν τις οικογένειές τους. Οι Ενετοί έφυγαν για το λιμάνι και οι Γενουάτες κατέφυγαν στην ακόμη ασφαλή αποικία τους του Γαλατά. Ο Κεράτιος Κόλπος ήταν σχεδόν έρημος και οι Τούρκοι ναυτικοί ετοιμάζονταν να κάνουν επιδρομή, όταν ο βάιλος Ιερώνυμος Μινότο συγκέντρωσε τα κατάλοιπα του στόλου, οκτώ ενετικά, επτά γενουατικά και έξι βυζαντινά πλοία, που μετέφεραν τους πρόσφυγες. Τα πλοία ήταν γεμάτα με Βυζαντινούς. Το αυτοκρατορικό ανάκτορο των Βλαχερνών ερημώθηκε και λέγεται πως η ιερότερη εικόνα των Βυζαντινών, η Παναγία η Οδηγήτρια, κόπηκε στα τέσσερα και μοιράστηκε. Οι λεηλασίες κράτησαν μία μόνο ημέρα, καθώς ο Μωάμεθ Β΄ κατάλαβε ότι εάν άφηνε την πόλη στα χέρια των ανδρών του τρεις ημέρες, όπως τους είχε υποσχεθεί, θα την ισοπέδωναν. Σύμφωνα με άλλες πηγές, ωστόσο, οι λεηλασίες κράτησαν τελικά τρεις ημέρες. Το ίδιο κιόλας βράδυ της πρώτης ημέρας, η Αγία Σοφία έγινε τζαμί.

Ο Διοικητής της άμυνας της Κωνσταντινούπολης, Ιωάννης Ιουστινιάνης (Τζοβάνι Τζουστινιάνι-Λόνγκο), την εποχή της τουρκικής επίθεσης ήταν ποδεοτάτος (ποντεστά) στην πόλη Κάφα της Κριμαίας. Με δική του πρωτοβουλία έφτασε στην Κωνσταντινούπολη με δύο γαλέρες και 700 άνδρες, σπάζοντας τον ισχυρό ναυτικό αποκλεισμό που είχαν επιβάλει οι Τούρκοι. Ο Τουρσούν Μπεγκ, ο ιστορικός του Μωάμεθ Β΄, αφηγείται ότι «ο αρχηγός των δαιμόνων» τραυματίστηκε από έναν γαζή (άμισθο στρατιώτη που ζούσε από τα λάφυρα του πολέμου) στο εξωτερικό τείχος της πόλης ενώ εξαπολύοταν η τελευταία έφοδος. Για τους Ενετούς και τους Έλληνες, όμως, ήταν εκείνος που προκάλεσε τον πανικό στους πολιορκημένους, διαδίδοντας την ψευδή είδηση ότι οι Τούρκοι είχαν ήδη μπει στην πόλη. Τον έσωσαν με κόπο οι δικοί του ενώ η Κωνσταντινούπολη κατέρρευε, και λέγεται ότι κατέφυγε στη Χίο, όπου πέθανε αμέσως μετά.

ΕΠΙΜΕΤΡΟ

Δεν είναι εύκολο να προσδιοριστούν οι ακριβείς απώλειες των δύο στρατών, δεδομένης της ασυμφωνίας των σωζόμενων πηγών. Οι πιθανότεροι αριθμοί είναι περίπου 4.000 πολίτες νεκροί και 25.000 αιχμάλωτοι. Το βέβαιο είναι ότι καθώς η Πόλη έμεινε σχεδόν άδεια μετά τη λεηλασία, ο Μωάμεθ εγκατέστησε εκεί πολλές χιλιάδες Τούρκους. Βέβαιο είναι επίσης ότι ελάχιστοι Έλληνες κατόρθωσαν να διαφύγουν. Τα βυζαντινά πλοία που ήταν αγκυροβολημένα στο λιμάνι υπερφορτώθηκαν κι έτσι έγιναν εύκολος στόχος για τον τουρκικό στόλο, ενώ τα πλοία των Δυτικών, σχεδόν άδεια, μπόρεσαν εύκολα να καταφύγουν στα υπό γενουατική και ενετική κυριαρχία νησιά.

Παρέλαση Γενιτσάρων του οθωμανικού στρατού. Αποτελούσαν την ελίτ των πολεμιστών του Μωάμεθ και συμμετείχαν στην τελική επίθεση. Τα σύμβολα στα καπέλα τους δήλωναν τα αξιώματά τους και τα καθήκοντά τους στον στρατό.

Η Άλωση της Κωνσταντινούπολης δεν είχε σημαντικές συνέπειες στην εξέλιξη της ευρωπαϊκής πολιτικής, εκτός από την Ιταλία όπου υπογράφηκε ειρήνη ανάμεσα στα ιταλικά κρατίδια, πρόθυμα να συνενωθούν για να αντιμετωπίσουν από κοινού ενδεχόμενη εισβολή των Τούρκων. Τα άλλα μεγάλα ευρωπαϊκά κράτη εξακολούθησαν τους πολέμους μεταξύ τους· μάλιστα ο μετέπειτα Πάπας Πίος Β΄ έγραφε: «Κάθε πόλη έχει δικό της βασιλιά, υπάρχουν τόσοι ηγεμόνες όσα και σπίτια. Πώς μπορούν να πειστούν οι χριστιανοί ηγέτες να πάρουν τα όπλα;». Αλλά παρά τη λεηλασία και την καταστροφή της Βασιλεύουσας και τη σπουδαία οθωμανική οργάνωση, το πνεύμα της Ανατολικής Αυτοκρατορίας παρέμεινε ζωντανό, επηρεάζοντας την πολιτική των βαλκανικών χωρών, ενώ η ελληνορθόδοξη χριστιανοσύνη διατήρησε στον χρόνο το κύρος της, προστατεύοντας μέρος των σλαβικών πληθυσμών από τον επεκτατισμό του Ισλάμ και ευνοώντας στα ανατολικά, αρκετά πιο μακριά, τη γέννηση μιας πολύ μεγάλης δύναμης: ο Ιβάν Γ΄ της Ρωσίας, σύζυγος της κόρης του Θωμά Παλαιολόγου, έφερε τον Βυζαντινό δικέφαλο αετό στη Μόσχα, διεκδικώντας για τη Ρωσία τον ηγεμονικό ρόλο που κάποτε ανήκε στην Κωνσταντινούπολη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ☞ Babinger, F., *Mehmed the Conqueror and His Time*, trans. R. Manheim & ed. W.C. Hickman (Princeton, N.J., 1992).
- ☞ Imber, C., *The Ottoman Empire, 1300-1481* (Istanbul, 1990).
- ☞ Kritovoulos, *History of Mehmed the Conqueror*, trans. C.T. Riggs (Westport, Conn., 1954).
- ☞ Melville Jones J.R. (trans.), *The Siege of Constantinople 1453: Seven Contemporary Accounts* (Amsterdam, 1972).
- ☞ Nicol, D.M., *The Immortal Emperor. The Life and Legend of Constantine Palaiologos, Last Emperor of the Romans* (Cambridge, 1994).
- ☞ Runciman, S., *The Fall of Constantinople, 1453*, (Cambridge, 1965).
- ☞ Sphrantzes, G., *The Fall of the Byzantine Empire*, trans. M. Philippides (Amherst, 1980).

Νοέμβριος 1828 - Μάιος 1829

ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΠΥΡΟΒΟΛΙΚΗΣ

Αφιέρωμα για τα 170 χρόνια από τον θάνατο του Συνταγματάρχη Πυροβολικού Νικοιάου Πιέρρη, πρώτου διοικητή του Σώματος των Πυροβολιστών

ΚΕΙΜΕΝΟ:

Αντγος ε.α. Χρήστος Σ. Φωτόπουλος,
Επίτιμος Γενικός Επιθεωρητής Στρατού

Στο τελευταίο τεύχος (No 3) της Στρατιωτικής Επιθεωρήσεως του έτους 2013 δημοσιεύθηκε το σύντομο ιστορικό του πρώτου στην Ιστορία του Ελληνικού κράτους "Τάγματος των Πυροβολιστών", με θεμελιωτή του τον Κυβερνήτη της Ελληνικής Πολιτείας Ιωάννη Καποδίστρια.

Ωστόσο, η άμεση κι επιτακτική ανάγκη λειτουργίας –τότε– ενός ειδικού σχολείου εφαρμογής για τα στελέχη εκείνου του τάγματος επέβαλε την χωρίς καθυστέρηση συγκρότησή του με τον τίτλο "Σχολείον της Πυροβολικής".

Για να ολοκληρωθεί επομένως η ιστορία του τάγματος, παρατίθενται στη συνέχεια όλα εκείνα τα απαραίτητα στοιχεία που προέκυψαν από την ιστορική έρευνα στα Γενικά Αρχεία του Κράτους (ΓΑΚ), και όχι μόνον, σχετικά με αυτό ακριβώς το σχολείο. Πολλές ευχαριστίες οφείλω στη διεύθυνση και το προσωπικό των ΓΑΚ για την πολύτιμη βοήθεια που μου προσέφεραν.

Το δεύτερο στρατιωτικό σχολείο που οργανώθηκε και λειτούργησε στο Ναύπλιο, λίγους μήνες μετά τη σύσταση του Λόχου των Ευελπίδων, ήταν το μη αυθύπαρκτο «Σχολείον του Τάγματος των Πυροβολιστών»¹ (École de Batallion d'Artillerie) ή «Σχολείον της Πυροβολικής». Αποστολή του δεν ήταν μόνον η ειδική εκπαίδευση των υπηρετούντων αξιωματικών στο νεοσύστατο τότε Τάγμα (Σώμα), αλλά και η παραγωγή σε σύντομο σχετικά χρονικό διάστημα, μονίμων κατωτέρων αξιωματικών του Πυροβολικού. Καίτοι το υπό δοκιμή Σχέδιο Ψηφίσματος «Περί Διοργανισμού των Τακτικών Στρατευμάτων»,² προέβλεπε ότι οι επιθυμούντες μαθητές του Λόχου των Ευελπίδων είχαν τη δυνατότητα να εξέλθουν ως αξιωματικοί ή υπαξιωματικοί του Πυροβολικού, εντούτοις η άμεση ανάγκη πλήρους στελέχωσης του τάγματος επέβαλε τη συγκρότηση του σχολείου.

Το Σχολείο, μετεξέλιξη του οποίου αποτελεί η σημερινή Σχολή Πυροβολικού, αποτέλεσε αναπόσπαστο κομμάτι του Τάγματος των Πυροβολιστών. Στη συνέχεια θα αναφερθούν οι διεργασίες και οι κυριότερες ενέργειες για την οργάνωσή του και αρκετά στοιχεία για την αρχική λειτουργία του και τους πρώτους μαθητές του.

¹ Η ονομασία «Σχολείον» αντί «Σχολής», χρησιμοποιήθηκε αποκλειστικά ως επίσημη ονομασία όλων σχεδόν των ανεξάρτητων και μη στρατιωτικών εκπαιδευτικών ιδρυμάτων (καταστημάτων) που λειτούργησαν κατά τον 19^ο αιώνα. Είναι γνωστό, ότι με τη λέξη école (σχολείο) οι Γάλλοι εννοούν κάθε δημόσιο, στρατιωτικό και ιδιωτικό εκπαιδευτικό ίδρυμα πλην του λυκείου (lycée) και του Πανεπιστημίου (université), γιατί η γαλλική γλώσσα δεν περιλαμβάνει ιδιαίτερη λέξη για τον προσδιορισμό της έννοιας της «Σχολής».

² Είχε συνταχθεί ως Προσωρινός Κανονισμός των Τακτικών Στρατευμάτων τον Ιούνιο του 1828 από τον Γενικό Διευθυντή του Τακτικού Σώματος, Συνταγματάρχη Φον Χέυδεκ και είχε υποβληθεί στο Γενικό Φροντιστήριο. Το «Περί Ευελπίδων» 4^ο Τμήμα του περιλάμβανε μόλις 14 άρθρα για τη λειτουργία του Λόχου των Ευελπίδων. Στις 25 Αυγούστου 1828, διετάχθη από τον Γενικό Γραμματέα της Επικρατείας, Σπυρίδωνα Τρικούπη, η δοκιμαστική εφαρμογή του απ' όλα τα Σώματα, Καταστήματα και Υπηρεσίες του Τακτικού Σώματος. Τελικά, εγκρίθηκε και υπογράφηκε από τον Κυβερνήτη στις 21 Δεκεμβρίου 1828, ως ΛΗ΄ Ψήφισμα.

ΟΙ ΠΡΩΤΕΣ ΣΚΕΨΕΙΣ ΚΑΙ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΔΡΥΣΗ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΠΥΡΟΒΟΛΙΚΟΥ

Ο Ιωάννης Καποδίστριας, έχοντας ήδη κατά νουν την αναδιοργάνωση των από τον Ιερό Αγώνα (1821-1828) δύο Λόχων Πυροβολικού του Τακτικού Σώματος και την «σύστασιν» ενός ανεξάρτητου Σώματος (Τάγματος) Κανονιέρων (σ.σ αργότερα “Πυροβολιστών”) ανέθεσε –πιθανόν περί το τέλος του Ιουνίου 1828– στον Γάλλο Λοχαγό Πυροβολικού Ερρίκο Πωζιέ³ (Henrie Rauzié) τη μελέτη για τη συγκρότηση και τη λειτουργία ενός σχολείου Πυροβολικού.⁴ Παράλληλα ζήτησε να του υποβάλλει «Σχέδιον Οργανώσεως» και υπολογισμό («κοστολόγιον») της απαιτούμενης δαπάνης⁵ για την αρχική συγκρότηση και λειτουργία της.

Σε εκτέλεση της εντολής του Κυβερνήτη, ο Λοχαγός Πωζιέ του υπέβαλε στις 11 Ιουλίου 1828, μία πλήρη μελέτη για τη θεωρητική και πρακτική εκπαίδευση των αξιωματικών του Πυροβολικού. Η μελέτη εκείνη, αν και δεν υλοποιήθηκε, μεταξύ άλλων προέβλεπε ότι ο αριθμός των μαθητών θα κυμαινόταν από είκοσι έως είκοσι πέντε, καθορίζοντας τη διάρκεια της φοίτησης στα δύο χρόνια.

Το ιδρυτικό Διάταγμα του Τάγματος των Πυροβολιστών (υπ’ αριθμ. 5.554) εκδόθηκε στις 17 Αυγούστου 1828 και δύο ημέρες αργότερα η διοίκησή του ανατέθηκε στον Συνταγματάρχη Πυροβολικού κόμη Νικόλαο Πιέρρη.

Η ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Η άμεση ανάγκη της έγκαιρης εκτέλεσης του Άρθρου Ι’⁶ του ιδρυτικού Διατάγματος του Τάγματος των Πυροβολιστών και της εκπαίδευσης των στελεχών που θα το επάνδρωναν, οδήγησε τον Συνταγματάρχη Πιέρρη, παράλληλα με τη συγκρότηση του τάγματος, στη υποβολή πρότασης για την οργάνωση ενός σχολείου εφαρμογής του νέου Σώματος (Όπλου), αλλά και επιμόρφωσης των μέχρι τότε υπηρετούντων στο Πυροβολικό παλαιάμαχων αγωνιστών αξιωματικών και υπαξιωματικών. Από τις σωζόμενες αρχειακές πηγές, μπορούμε να σχηματίσουμε μια σαφή εικόνα ως προς τη δομή και λειτουργία του νέου σχολείου. Από το συνταχθέν, τον Οκτώβριο του 1828, συνοπτικό «Σχέδιον Διατάγματος δια το Σχολείον του Τάγματος Πυροβολιστών»,⁷ σύμφωνα με το οποίο λειτούργησε από τις 15 Νοεμβρίου 1828, παρατίθενται στη συνέχεια οι κυριότερες διατάξεις του (σε ελεύθερη μετάφραση από τη γαλλική γλώσσα στην οποία ήταν γραμμένο):

³Είχε έρθει στην Ελλάδα τον Μάιο του 1828 με έγκριση της Γαλλικής Κυβέρνησης, με άλλους δύο λοχαγούς (Μηχανικό και Τοπογράφο), στην υπηρεσία του Κυβερνήτη Ιωάννη Καποδίστρια.

⁴Καστάνης Ανδρέας, *Η Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων κατά τα πρώτα χρόνια της λειτουργίας της*, σ.σ 48-50.

⁵Επιστολές Ραυζιέ, «Υπόμνημα περί Οργανώσεως Σχολής Πυροβολικής», 11 Ιουλίου 1828, ΓΑΚ/Καποδιστριακόν Αρχείον (ΚΑ) Κέρκυρας, Φ. 205, α/α εγγράφου 2.

⁶Το Άρθρο Ι’ ανέφερε: «Όσοι νέοι καλής ανατροφής οδηγήσωσιν ως εθελοντάς εις το Τάγμα περισσοτέρους των 20 πυροβολιστών, θέλουν λαμβάνει κατ’ αναλογίαν αυτών τον βαθμόν μόνου του πρώτου ή δευτέρου υπολοχαγού, και μένοντες εις την συνοδείαν του Τάγματος (σ.σ Ακόλουθοι) θέλουν να γυμνάζωνται θεωρητικώς και πρακτικώς εις την πυροβολικήν, και θέλουν λαμβάνει το ήμισυ των μερίδων, του σιτηρεσίου και του μισθού του βαθμού των. Ούτοι γυμνασθέντες έχουσι το δικαίωμα της αρχαιότητος διά να εισαχθώσιν ως αξιωματικοί παρά πάντα άλλον παρουσιαζόμενον έξωθεν, μεταξύ δε αυτών η προτίμιας γίνεται εις τον αποδειχθέντα ικανότερον κατά την δοκιμασίαν». Όσοι έγιναν δεκτοί στο Τάγμα των Πυροβολιστών, ως Ακόλουθοι, έλαβαν και τον τίτλο του “Σπουδάρχου” (Aspirant).

⁷Στο Ημερολόγιο Εξόδων του Ιανουαρίου 1829 της Γενικής Διευθύνσεως του Τακτικού Σώματος, έχει επισυναφθεί επίσημο αντίγραφο του ιδρυτικού Διατάγματος του Σχολείου της Πυροβολικής, ως δικαιολογητικό έγκρισης δαπάνης αγοράς υλικών και οργάνων λειτουργίας του, ΓΑΚ/ΚΑ/ΓΦ, Φ. 31, α/α εγγράφου 10.

Γενικά Διατάξεις

• Το Σχολείον του Τάγματος των Πυροβολιστών, «υπό τας διατάξεις», δηλαδή τις διαταγές, του ανωτέρου αρχηγού Πυροβολικού (σ.σ Συνταγματάρχη Πιέρρη), θα εγκατασταθεί εις χώρον, όπου θα είναι το Μεγάλον Επιτελείον (Grand État Major) του Σώματος (σ.σ πιθανόν τα κελιά της γυναικείας Μονής του Ιερού Ναού του Αγίου Γεωργίου Ναυπλίου, όπου λειτουργούσε τότε η Διοίκηση και το Επιτελείο του τάγματος).

• Το Οικονομικόν Συμβούλιον του Σώματος (σ.σ του Τάγματος) θα διαχειρίζεται όλας τας δαπάνας υπό την επίβλεψιν του καταλυματίου (σ.σ διαχειριστή υλικού και χρηματικού) του Σώματος.

• Θα χρησιμοποιηθούν: ένας καθηγητής της Στρατιωτικής Τέχνης, ένας των μαθηματικών και ένας της ιχνογραφίας (σχέδιο), επιλεγόμενοι από τους αξιωματικούς του Σώματος ή προσλαμβανόμενοι από αλλού.

• Η βιβλιοθήκη, η αίθουσα των Προτύπων και το Σχολείον θα είναι συγκεντρωμένα εις την αυτήν αίθουσαν.

• Ο εσωτερικός κανονισμός θα εφαρμοσθεί από τον αρχηγό του Σώματος, ο οποίος θα δύναται επίσης να συμβουλευεί τους καθηγητάς και το Οικονομικόν Συμβούλιον και να λαμβάνει διαταγάς από τον ανώτερο αρχηγό του Τακτικού Σώματος και

• Όλοι οι αξιωματικοί του Πυροβολικού, οι σπουδάρχες (Aspirants) και οι ευέλπιδες⁸ (του Πυροβολικού) θα είναι εκπαιδευόμενοι.

Βιβλία, Όργανα, Εργαλεία

• Τρόπος προμήθειας βιβλίων, οργάνων και εργαλείων και αρμοδιότητες του αρχηγού του Σώματος και του Οικονομικού Συμβουλίου του.

• Καταβολή έξι ταλήρων (90 γροσίων) εις τους αξιωματικούς-καθηγητάς, επί πλέον του μισθού τους, ως μηνιαίον αντιμισθιον.

• Τρόπος προμήθειας γραφικών ειδών και χαρτικών και αρμοδιότητες του Οικονομικού Συμβουλίου και

• Τρόπος καταβολής δωρεάς (αμοιβής) εις τους επιτυχάνοντας βολήν ακριβείας πυροβολικού εις το πεδίο βολής στο Πολύγωνο του Ναυπλίου (κλιμακούμενη αμοιβή αναλόγως του ποσοστού επιτυχίας κατά βολήν).

Αίθουσα Μελέτης δια τους Υπαξιωματικούς⁹

Πρόκειται για άρθρο που αφορούσε στον τρόπο προμήθειας επίπλων για τη δημιουργία αίθουσας μελέτης των υπαξιωματικών στον στρατώνα κάθε Λόχου Πυροβολικού –απεσπασμένου ή μη– και τις αρμοδιότητες του Οικονομικού Συμβουλίου του Σώματος ή του Απεσπασμένου Λόχου.

⁸Με την από 4 Οκτωβρίου 1828 αναφορά του, ο Συνταγματάρχης Φον Χέυδεκ ενημέρωνε τον Κυβερνήτη (στη γαλλική γλώσσα) για τη μετεγγραφή από την 1^η Οκτωβρίου, πέντε εθελοντών Ευελπίδων από τον Λόχον τους στο Τάγμα των Πυροβολιστών για στελέχωσή του και φοίτηση στο Σχολείο της Πυροβολικής, ΓΑΚ/ΚΑ/ΓΦ, Φ. 19^Α, α/α εγγράφου 11.

⁹Αν και πρόκειται για άρθρο που δεν αφορά στην οργάνωση και λειτουργία του Σχολείου της Πυροβολικής, γίνεται εμφανές το άμεσο ενδιαφέρον της Διοίκησης του Σώματος των Πυροβολιστών για τη μελέτη και μόρφωση των υπαξιωματικών του.

Βιβλία

Παρατίθεται λεπτομερής Πίνακας των αναγκαιούντων στη Βιβλιοθήκη του τάγματος (και κατ' επέκταση στο Σχολείο Πυροβολικής) βιβλίων για τη χρήση τους από όλους τους αξιωματικούς του Σώματος. Ο πίνακας περιλάμβανε εκατόν τριάντα δύο τίτλους βιβλίων με τους συγγραφείς τους, όπως επίσης τα απαιτούμενα αντίτυπα από κάθε βιβλίο και ακριβές κοστολόγιό τους.

Όργανα

Παρατίθεται λεπτομερής ονομαστικός πίνακας με αριθμό τεμαχίων των απαραίτητων για την εκπαίδευση οργάνων, όπως αβακίων κ.λπ. και προβλέπεται αποθεματικό εκατόν πενήντα ταλήρων (διστήλων) για την προμήθεια βιβλίων, εργαλείων, οργάνων και λοιπών απαιτούμενων υλικών για την εύρυθμη λειτουργία του Σχολείου.

Από τη μελέτη του εγκριθέντος συνοπτικού Διατάγματος,¹⁰ εκτός των άλλων, διαπιστώνεται ότι το Σχολείο δεν λειτούργησε αυτόνομα αλλά εντάχθηκε στο Μεγάλο Επιτελείο του Σώματος του Πυροβολικού. Οι αρκετές ελλείψεις που παρουσίαζε, κυρίως ως προς το πρόγραμμα μαθημάτων, καλύφθηκαν από τον Συνταγματάρχη Πιέρρη, στην επίσημη εναρκτήρια ομιλία του, η οποία σε γενικές γραμμές αποτέλεσε τον Οδηγό Εκπαιδεύσεως του Σχολείου.

Το νέο Στρατιωτικό Κατάστημα, του οποίου το Διάταγμα συγκρότησης υπογράφηκε από τον Κυβερνήτη στις 9 Ιανουαρίου 1829, δύο δηλαδή μήνες μετά την έναρξη λειτουργίας του, αποτέλεσε ένα απαραίτητο σχολείο εφαρμογής του Πυροβολικού, το οποίο χαρακτηριζόταν «Επιστημονικόν» ή «Τεχνικόν Σώμα» (σ.σ Όπλο).

Η ΕΝΑΡΞΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Καίτοι είχαν γίνει έγκαιρα οι απαραίτητες προετοιμασίες, η έναρξη των μαθημάτων καθυστέρησε τρεις περίπου μήνες, κυρίως λόγω:

- Της προτεραιότητας που δόθηκε στη συγκρότηση του Τάγματος, με αποτέλεσμα να μετατεθεί χρονικά η έναρξη των μαθημάτων και
- Της περιορισμένης προσέλευσης εθελοντών –όπως και με τον Λόχο των Ευελπίδων– από τα τρία ναυτικά νησιά (Σπέτσες, Ύδρα και Ψαρά), ιδιαίτερα των καταγόμενων από «καλές οικογένειες».¹¹ Αυτή η απροθυμία υποχρέωσε τον Συνταγματάρχη Χέυδεκ να ζητήσει, στο τέλος Σεπτεμβρίου 1828, την έγκριση του Κυβερνήτη, προκειμένου να μετεγγράψει την 1^η Οκτωβρίου πέντε εθελοντές Ευέλπιδες από τον Λόχο τους στο Τάγμα των Πυροβολιστών.

Τελικά στις 15 Νοεμβρίου 1828 πραγματοποιήθηκε στην κατοικία του διοικητή του Τάγματος των Πυροβολιστών Συνταγματάρχη Νικολάου Πιέρρη, με τις ευλογίες

¹⁰Από τη συνεκτίμηση όλων των σχετικών με το Σχολείο της Πυροβολικής αρχειακών εγγράφων, συνάγεται ότι το συνοπτικό Διάταγμα ίδρυσής του αποσκοπούσε στη νομιμοποίηση των δαπανών λειτουργίας του και εκτιμάται ότι προήλθε ύστερα από απαίτηση του Γάλλου αξιωματικού Γενικού Επιμελητή των Οικονομικών (Quartier Maître) της Γενικής Διευθύνσεως του Τακτικού Σώματος.

¹¹Εννοούσε τις οικογένειες που είχαν προσφέρει πολιτικές ή στρατιωτικές υπηρεσίες στην πατρίδα πριν και κατά τη διάρκεια του Ιερού Αγώνα (1821-1828).

του Επισκόπου Ναυπλίου και την παρουσία των εκκλησιαστικών, πολιτικών και στρατιωτικών Αρχών, η επίσημη έναρξη της λειτουργίας του Σχολείου, γιατί δεν είχαν περατωθεί ακόμη οι επισκευές¹² στο οίκημα του σχολείου:

*Με την βοήθειαν του Θεού, εν ονόματι της αυτού εξοχότητος του κυβερνήτου, και υπό την προστασίαν των ηγεμόνων υπερασπιστών της Ελλάδος, κάμνω την έναρξιν του σχολείου της Πυροβολικής σήμερον 15 Νοεμβρίου 1828 εν Ναυπλίω.*¹³ (Η εισαγωγή της εναρκτήριας ομιλίας του Συνταγματάρχη Νικολάου Πιέρρη).

Με την εναρκτήρια ομιλία του, ο Συνταγματάρχης Πιέρρης προσδιόρισε με σαφήνεια τον σκοπό της ίδρυσης του σχολείου, καθώς και όλα τα επιμέρους ζητήματα που αφορούσαν στην εύρυθμη λειτουργία του. Από τη μελέτη της ομιλίας, η οποία ταυτόχρονα περιλάμβανε και τις απαραίτητες Οδηγίες Εκπαιδεύσεως, πληροφορούμεθα τα εξής περιληπτικά και κατ' αντικείμενο:

Διεύθυνση του Σχολείου

Διευθυντής του Σχολείου, αναλάμβανε ο ίδιος επειδή «*προς ώρας*» δεν υπήρχαν ανώτεροι αξιωματικοί του Πυροβολικού για να το διευθύνουν. Ο ίδιος δε θα επαγρυπνούσε «*εις την σπουδήν, παιδείαν και τάξιν*».

Διδακτικό Προσωπικό

Καθηγητές του Σχολείου είχαν επιλεγεί:

- Ο ιδιώτης Δημήτριος Δεσποτόπουλος (σ.σ. καθηγητής και του Λόχου των Ευελπίδων) για την παράδοση του μαθήματος των Μαθηματικών κατά το σύστημα του καθηγητή της Βασιλικής Ακαδημίας της Γαλλίας Ετιέν Μπεζούτ (Ettien Bezout) και συγχρόνως την εκπαίδευση στην πράξη κατά το σύστημα του καθηγητή της Πολεμικής Βασιλικής Ακαδημίας της Νεαπόλεως Βίτο Καννεβέλι (Vito Canneveli).

- Ο υπασπιστής του νεοσύστατου Τάγματος των Πυροβολιστών, Γάλλος Λοχαγός Πυροβολικού Λουί Ζάντρ (Louis Gendre), για «*την του Πεζικού γύμνασιν*», επιπέδου Ουλαμού και του Τάγματος, «*της Πυροβολικής*» και της «*πλήρους πραγματείας της οχυρωματικής*» και

- Ο καθηγητής του Λόχου των Ευελπίδων, Βαυαρός υπολοχαγός β' Πυροβολικού Μπουρχάρντ ντε Βίσσελ (Burchard de Vissel), για το μάθημα της Ιχνογραφίας.

Παρακολούθηση των Μαθημάτων

Η παρακολούθηση των μαθημάτων, καθορίσθηκε ως εξής:

- Για τους αξιωματικούς με «*ηλικίαν ολίγον περασμένην*» δεν ήταν υποχρεωτική η συστηματική παρακολούθηση των μαθημάτων ούτε η συμμετοχή στις εξετάσεις, προκειμένου να ελεγχθούν οι ειδικές γνώσεις τους.

¹²Οι επισκευές του οικήματος που προοριζόταν για το Σχολείον της Πυροβολικής (Αίθουσα Διδασκαλίας, Βιβλιοθήκης και Προτύπων) δεν είχαν ολοκληρωθεί σύμφωνα με την υπ' αριθμ 55/16 Νοεμβρίου 1828 «Προσωπικήν αναφοράν του Συνταγματάρχου Νικολάου Πιέρρη προς τον Κυβερνήτην», ΓΑΚ/ΚΑ/Γεν. Γραμματεία Φ. 155 α/α εγγράφου 55.

¹³Από την εναρκτήρια ομιλία του Συνταγματάρχη Νικολάου Πιέρρη (πρώτη σελίδα). Αντίγραφο της ομιλίας παρατίθεται στο τέλος της παρούσας εργασίας.

- Οι σπουδάρχες (Aspirants) και οι ευέλπιδες Πυροβολικού, οι μεν πρώτοι ενταγμένοι στους λόχους, οι δε δεύτεροι στο Μικρό Επιτελείο (Petit État Major) του Τάγματος των Πυροβολιστών, θα παρακολουθούσαν υποχρεωτικά «*τας σπουδάς ταύτας με τάξιν και λόγον*». Από αυτούς οι απαιτήσεις ήταν μεγαλύτερες, καθώς μέσω της εκπαίδευσης έπρεπε να βρίσκουν τον τρόπο για να αντιπαρέρχονται τις δυσκολίες και τα εμπόδια που θα παρουσιάζονταν στην πράξη, έχοντας και την υποχρέωση να γνωρίζουν όλο το σύστημα της Οχυρωτικής.

- Όλοι ανεξαιρέτως οι αξιωματικοί του Πυροβολικού, συμπεριλαμβανομένων και των σπουδάρχων και των ευελπίδων, όφειλαν να έχουν επαρκείς γνώσεις Μαθηματικών και Στρατιωτικής Τέχνης (οπλοφορία και γυμνάσια πεζικού, διάνοιξης τάφρων, περιχαρακωμάτων κ.λπ.), προκειμένου να τοποθετούνται τα πυροβόλα στα κανονοστάσια,¹⁴ και

- Στο μάθημα της Ιχνογραφίας οι σπουδάρχες και οι ευέλπιδες έπρεπε να αποκτήσουν την ικανότητα «*να ιχνογραφούν παντός είδους σχέδιον αναγκαίον με σκιασμόν και καθαρότητα*», οι δε λοιποί αξιωματικοί να μπορούν να σχηματίζουν σχέδια απλώς κατανοητά.

Θα προσθέσω εδώ ότι την εποχή εκείνη υπηρετούσαν στο Τάγμα των Πυροβολιστών και μερικοί αξιόλογοι υπαξιωματικοί (επιλοχίες), οι οποίοι, λόγω διαγωγής, γνώσεων και πείρας επελέγησαν για φοίτηση, με τον τίτλο του σπουδάρχη, προκειμένου να προαχθούν στον βαθμό του ανθυπολοχαγού.

Ημέρες και Ώρες Διδασκαλίας

Η παράδοση των μαθημάτων θα γινόταν τρεις φορές την εβδομάδα (Τετάρτη, Πέμπτη και Σάββατο) και επί δύο ώρες (10-12 π.μ.), κατά τις οποίες «*η σπουδή και η προσοχή θα διατηρούνται ακριβώς*».

Εξετάσεις

- Στο τέλος του πρώτου εξαμήνου, δηλαδή κατά το τρίτο δεκαήμερο του Μαΐου 1829, θα πραγματοποιούντο οι πρώτες εξετάσεις με υποχρεωτική συμμετοχή των νέων σε ηλικία αξιωματικών, των σπουδάρχων και των ευελπίδων Πυροβολικού. Το αποτέλεσμα εκείνων των εξετάσεων «*θα στερέωνε τα ανήκοντα δικαιώματα εκάστου εις τους προβιβασμούς του Σώματος*». Η απάντηση κάθε εξεταζόμενου θα τηρείτο στο αρχείο του Σώματος για να σταλεί στον Κυβερνήτη.

- Στο τέλος του έτους θα λάμβανε χώρα γενική εξέταση, τα αποτελέσματα της οποίας θα υποβάλλονταν και πάλι στον Κυβερνήτη, προκειμένου να γίνουν οι απαραίτητες προαγωγές στο Τάγμα των Πυροβολιστών.¹⁵

¹⁴«Κανονοστάσιον»: παλαιότερα το πυροβολείον. Κατασκευαζόταν επί της γραμμής του πεζικού ή λίγο πιο πίσω από αυτήν. Έφερε “διαχώματα” (σ.σ συμπληρωματικά έργα των χαρακωμάτων για την ασφάλεια των θέσεων των μαχητών, αποτελούμενα από χωμάτινους όγκους, καθέτους προς την οφρύν του χαρακώματος), θυρίδες και κατάλληλο, για τους “ανατροχασμούς” των κανονίων, ξύλινο δάπεδο. Είχε τη δυνατότητα να περιλάβει περισσότερα από ένα κανόνια μεγάλου διαμετρήματος και συνήθως περί τα δεκαοχτώ. Ο προορισμός τους ήταν να βάλουν αποτελεσματικά κατά έργων προσπελάσεως των αντιπάλων, των διευθυνομένων προς τα “χαρακώματα” (Μεγάλη Στρατιωτική και Ναυτική Εγκυκλοπαίδεια, τόμος 4^{ος}, σελ. 45).

¹⁵Από την μελέτη της εναρκτήριας ομιλίας του Πιέρρη διαπιστώνεται ότι οι εξετάσεις θα ήταν γραπτές.

Η λεπτομερής και αποκαλυπτική, για την αποστολή και λειτουργία του Σχολείου, ομιλία του Συνταγματάρχη Πιέρρη, ολοκληρώθηκε με μία ενδόμυχη προσδοκία:

Η καλή θέλησις και η προθυμία όλων των ατόμων της Πυροβολικής με δίδουν χρηστάς ελπίδας διά να ελπίζω καλάς προόδους. Είθε ο Παντοδύναμος Θεός να υπερασπισθή το κατάστημα τούτο.

Έκτοτε άρχισε να λειτουργεί, σύμφωνα με τις γενικές διατάξεις του Οργανισμού του και τις προφορικές Οδηγίες Εκπαίδευσεως του Διευθυντή του, το δεύτερο μετά το Λόχο των Ευελπίδων Στρατιωτικό Σχολείο (Κατάστημα) στην αρτισύστατη τότε Ελληνική Πολιτεία.

Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Το Σχολείο της Πυροβολικής λειτούργησε στο Ναύπλιο από τις 15 Νοεμβρίου 1828 έως τις 12 Ιανουαρίου 1829, οπότε και συγχωνεύθηκε με τον Λόχο των Ευελπίδων. Επειδή, ως Στρατιωτικό Εκπαιδευτικό Κατάστημα, δεν ήταν ανεξάρτητο και στερείτο ιδιαίτερου οργανογράμματος, δεν υπάρχουν πληροφορίες σχετικά με την πρώτη περίοδο λειτουργίας του σχολείου. Τα μόνα ιστορικά στοιχεία που διασώζονται σήμερα και που αναφέρονται στην ανεξάρτητη λειτουργία του Σχολείου είναι:

- Τα κατά μήνα Ημερολόγια Εξόδων του Τάγματος των Πυροβολιστών, που υποβλήθησαν από τον Συνταγματάρχη Πιέρρη στον Συνταγματάρχη Χέυδεκ και κατόπιν στον Κυβερνήτη και

- Οι υποβληθείσες, στις 28 Δεκεμβρίου 1828, στον Κυβερνήτη λεπτομερείς Ονομαστικές Καταστάσεις¹⁶ των σπουδαρχών (Aspirants), προκειμένου να τοποθετηθούν αργότερα, ως σπουδαστές, στο εκκολαπτόμενο “Κεντρικόν Πολεμικόν Σχολείον”.

ΠΡΟΚΑΤΑΡΚΤΙΚΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΔΡΥΣΗ ΝΕΟΥ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΩΝ

Στις 2 Δεκεμβρίου 1828 ο Λοχαγός Πωζιέ παρουσιάσθηκε στον Καποδίστρια, στον Πόρο, και του επέδωσε προσωπική επιστολή¹⁷ του Γάλλου προξενικού πράκτορα¹⁸ στην Ελλάδα, Συνταγματάρχη Βαρώνου Αντωνίου ντε Σαίντ-Ντενίς (Antoine Juchereau de Saint-Denys). Η μεταξύ τους εκτενής συζήτηση πάνω στο περιεχόμενο της επιστολής έδωσε τότε τη δυνατότητα στον Κυβερνήτη να λάβει απόφαση για την μέχρι τότε και για διάφορους λόγους παρατηρηθείσα εγγενή δυσλειτουργία του υπό τον Κορσικανό Υπολοχαγό Ρωμύλο ντε Σαντέλλι (Romylo de Santelli)¹⁹ Λόχου των Ευελπίδων.

¹⁶«Ονομαστική κατάσταση των μαθητών των περιλαμβανομένων εις τον νέον Οργανισμόν του Κεντρικού Πολεμικού Σχολείου», ΓΑΚ/ΚΑ/ΓΦ, Φ. 27.

¹⁷Δεν είναι γνωστό το ακριβές περιεχόμενό της, καθόσον δεν είναι καταχωρισμένη στο σχετικό φάκελλο των ΓΑΚ.

¹⁸Επειδή δεν είχε αναγνωρισθεί επίσημα το ελληνικό κράτος και δεν είχαν τοποθετηθεί στο Ναύπλιο πρεσβευτές των τριών προστάτιδων Δυνάμεων (Αγγλίας, Γαλλίας και Ρωσίας) η Γαλλία, με προφανείς λόγους σκοπιμότητας, τοποθέτησε στη Ελλάδα ως προξενικό πράκτορα ανώτερο αξιωματικό, ενώ τις διπλωματικές υποθέσεις των δύο κρατών διεκπεραιώνει η γαλλική Πρεσβεία στην Κωνσταντινούπολη.

¹⁹Ο καταγόμενος από το Αιάκιο της Κορσικής Ρωμύλος ντε Σαντέλλι, ήρθε στην Ελλάδα λίγο μετά την άφιξη

Οι ενδιαφέρουσες προτάσεις²⁰ του Συνταγματάρχη Ντε Σαιντ-Ντενίς, γνωστές και στον Λοχαγό Πωζιέ, αφορούσαν τη σύσταση, κατά τα πρότυπα του γαλλικού Πολυτεχνικού Σχολείου (École Polytechnique),²¹ ενός νέου στρατιωτικού Παραγωγικού Σχολείου μονίμων αξιωματικών όλων των Σωμάτων (Όπλων) του Στρατού, με ταυτόχρονη «παύσιν» του Λόχου των Ευελπίδων και του Σχολείου της Πυροβολικής. Οι μαθητές τους θα αποτελούσαν, κατόπιν επιλογής και ανάλογης προπαρασκευής, τους πρώτους σπουδαστές (ευέλπιδες) του καινούργιου σχολείου. Ο Κυβερνήτης, παρά τους δικαιολογημένους δισταγμούς του²² για ένα τόσο σοβαρό εγχείρημα, έδωσε κατ' αρχήν τη συγκατάθεσή του και παράλληλα ονόμασε τον Λοχαγό Πωζιέ «Εφορον (Επιθεωρητήν) δια την συγκρότησιν του Κεντρικού Στρατιωτικού Σχολείου» (Inspecteur chargé de l'organisation de l'École Centrale Militaire). Αφού τον ευχαρίστησε για τις υπηρεσίες του, τον διέταξε να επιστρέψει στο Ναύπλιο, προκειμένου να συνεργασθεί με τον Συνταγματάρχη Χέυδεκ και τους δύο σχολάρχες (τον διοικητή του Λόχου των Ευελπίδων και τον Διευθυντή του Σχολείου της Πυροβολικής), με σκοπό τη σύνταξη σχεδίου διατάγματος για τη συγκρότηση και λειτουργία του προταθέντος νέου σχολείου. Την ίδια ημέρα, ο Κυβερνήτης διαβίβασε προς τον Συνταγματάρχη Ντε Σαιντ-Ντενίς την ακόλουθη επιστολή.²³

Τω Κυρίω Βαρώνω de Saint-Denys

Πόρω, 2 Δεκεμβρίου 1828

Ο Λοχαγός Κ. Πωζιέ μοί ενεχείρισε το γράμμα δι ού μ' ετιμήσατε από της προχθές, και ήκουσα παρ' αυτού όσα, φίλα και λόγια φρονών υπέρ της Ελλάδος, μοί είπε περί συστάσεως ενός στρατιωτικού πολυτεχνικού σχολείου. Αλλά λυπούμαι ότι δεν δύναμαι προς το παρόν να απολαύσω όσον επιθυμώ της καλοκαγάθου προαιρέσεως του ευδοκίμου αξιωματικού.

του Ιωάννη Καποδίστρια. Ήταν πρώην αξιωματικός της Επιμελητείας στον Αγγλικό Στρατό. Η τοποθέτησή του στον Λόχο των Ευελπίδων πιθανόν να προτάθηκε στον Κυβερνήτη από τον Γάλλο Συνταγματάρχη Φαβιέρο. Στο διάστημα της λειτουργίας του Λόχου, ήταν ο μοναδικός εκπαιδευτής του –πλην βέβαια των δύο καθηγητών– ενώ η απόδοσή του δεν ήταν ανάλογη με τις απαιτήσεις. Ο Βυζάντιος αναφέρει χαρακτηριστικά περί «ατόπων», τα οποία «προήλθαν από την κακήν χρήσιν του σχολείου» και αποφαίνεται, ότι η εκλογή του ως Διευθυντή του δεν έφερε τα αναμενόμενα αποτελέσματα. Μετά τον διορισμό του Λοχαγού Πωζιέ, και ως εφόρου (επιθεωρητή) των δύο Σχολείων (Ευελπίδων και Πυροβολικής) και μάλιστα στις 5 Ιανουαρίου 1829, παραιτήθηκε για λόγους υγείας και επέστρεψε στη Γαλλία. Βυζάντιος Χρήστος, *Ιστορία του Τακτικού Σώματος της Ελλάδος από της πρώτης συστάσεώς του κατά το 1821 μέχρι των 1832*, σ. 159.

²⁰Οι προτάσεις του Συνταγματάρχη Σαιντ-Ντενίς προς τον Καποδίστρια οπωσδήποτε εξυπηρετούσαν τις επιδιώξεις και τα συμφέροντα της Γαλλίας.

²¹Το École Polytechnique ιδρύθηκε στις 28 Σεπτεμβρίου του 1794, με 396 μαθητές στο παλάτι των Βουρβόνων (Παρίσι). Η οπιστολή του, η οποία προσδιορίστηκε στις 22 Οκτωβρίου του 1795, ήταν η προετοιμασία των μαθητών για το Πυροβολικό, το Μηχανικό, την κατασκευή: γεφυρών, φραγμάτων, αλυκών, ορυχείων, επιθαλασσίων κτισμάτων, τη ναυπηγική, την τοπογραφία, τα μαθηματικά και τη φυσική. Επρόκειτο για δημόσιο σχολείο, με στρατιωτικό εσωτερικό κανονισμό και στρατιωτική στολή των μαθητών του. Η φοίτηση για τους υποψήφιους αξιωματικούς ήταν διετής, αμέσως μετά την οποία παρακολουθούσαν υποχρεωτικά για ένα έτος, ειδική εκπαίδευση στο Σχολείο του Πυροβολικού και του Μηχανικού στο Μετς.

²²Παρακάτω επιστολή του Ιωάννη Καποδίστρια προς τον Συνταγματάρχη ντε Σαιντ-Ντενίς.

²³Καποδίστριας Α. Ιωάννης, *ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ*, τ. 2^{ος}.

Πρώτον, τα δύο σχολεία εκ των οποίων πρέπει να λάβωμεν τους μαθητάς του πολυτεχνικού, μόλις προ ολίγου συνεστήθησαν, και μόλις οι μαθηταί άπτονται της στοιχειώδους μαθήσεως τών ών οφείλουσι γινώσκειν εν τω εμβαίνειν εις το πολυτεχνικόν σχολείον.

Δευτέρον, επίσης δυσχερές, είναι τούτο, ότι ούτε εν Ναυπλίω, ούτε εν Αιγίνη ούτ' εν ουδεμιιά άλλη Ελληνική πόλει ευρίσκεται οίκημα ικανόν εις εγκατάστασιν του προκειμένου Σχολείου.

Τούτων ούτως εχόντων, άλλο δεν δύναμαι εί μη να γίνω έμφροντις περί του πράγματος, γίνομαι δε, παρακαλών τον Κ. Πωζιέ να δεχθή από σήμερον την διεύθυνσιν αυτού, ληψόμενος παρ' εμού και τα χρειώδη εις παρασκευήν των μελλόντων γενέσθαι.

Και δη θέλει επιτραπή να εποπτεύση τα εν Ναυπλίω υπάρχοντα δύο σχολεία, και να συνδιανοηθή μετά των σχολαρχών τα προνοητέα παρά της κυβερνήσεως προς εντελή διοργάνωση του στρατιωτικού πολυτεχνικού σχολείου προβάλλων ημίν και όλους τους κανονισμούς αυτού.

Και ευχαριστήθη εις ταύτα ο Κ. Πωζιέ και εγώ χαίρω ούτω περιέπων τας υμετέρας προτάσεις.

I.A. ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ

Δύο μέρες αργότερα, ο Κυβερνήτης ενημέρωσε εγγράφως τους Συνταγματάρχες Χέυδεκ²⁴ και Πιέρρη για την ενδιαφέρουσα γαλλική πρόταση. Στον δεύτερο μάλιστα, που ήταν ταυτόχρονα και Διευθυντής του Σχολείου της Πυροβολικής, έγραφε:²⁵

Αρ. 8119

Ο Κυβερνήτης

Προς τον Συνταγματάρχην Πιέρρην

Ο Λοχαγός Κύριος Πωζιέ μας επρόσφερε τας υπηρεσίας του δια την σύστασιν πολεμικού Σχολείου, τας οποίας υπεδέχθημεν ευγνωμόνως. Επειδή το σχολείον τούτο μέλλει να σχηματισθή ακολούθως εκ των μαθητών, οίτινες λαμβάνουν ήδη τα πρώτα στοιχεία της εκπαιδεύσεώς των, τόσον εις το σχολείον των Ευελπίδων, όσον και εις το παρά σου νεωστή συσταθέν (σ.σ. Σχολείον της Πυροβολικής), δια τούτο αναθέσαμεν τα χρέη του εφόρου και των δύο τούτων σχολείων εις τον Λοχαγόν Κύριον Πωζιέ. Ούτος διορίζεται να συνεννοηθεί μετά του Συνταγματάρχου Εϋδέκου και μετά σου περί των διατάξεων, τας οποίας θέλει είσθαι ωφέλιμοι να παραδεχθώμεν αμέσως εις τα δύο ταύτα σχολεία δια να προπαρασκευάση καλλίτερον τους μαθητάς, οίτινες μέλλουν να εισαχθώσιν εις το Πολεμικόν Σχολείον όπόταν συσταθή. Θέλεις λάβει τον κόπον να συμπράξης Κύριε Συνταγματάρχα, καθόσον εις σέ ανήκει, προς εκτέλεσιν των μέτρων τούτων.

Εν Πόρω τη 4 Δεκεμβρίου 1828

Ο κυβερνήτης

I. Καποδίστριας

Ο Γραμματεύς Επικρατείας
Σπυρίδων Τρικούπης

²⁴ΓΑΚ/ΚΑ/ΓΓ, Φ. 165, α/α εγγράφου.

²⁵ΓΑΚ/ΚΑ/ΓΓ, Φ. 165, α/α εγγράφου 99.

Στις 28 Δεκεμβρίου του 1828, ο Λοχαγός Πωζιέ, με τη γραπτή σύμφωνη γνώμη και των δύο Συνταγματάρχων, (Χείδεκ και Πιέρρη), υπέβαλε²⁶ στον Καποδίστρια, το Σχέδιο Διατάγματος, μαζί με το αντίστοιχο ενός λεπτομερούς Οργανισμού και τα σχέδια των αναγκαιουσών διαταγών, για τη σύσταση του Κεντρικού Πολεμικού Σχολείου. Το Σχέδιο υπογράφηκε από τον Κυβερνήτη στις 12 Ιανουαρίου 1829 και δημοσιεύθηκε, στις 2 Φεβρουαρίου 1829, στη *Γενική Εφημερίδα της Κυβερνήσεως*.²⁷ Το ιδρυτικό Διάταγμα μεταξύ άλλων ανέφερε:

Α'

Β' Τα ενυπάρχοντα δύο σχολεία, το των Ευελπίδων και το της Πυροβολικής, παύουσι από σήμερον.

Γ' Καθίσταται εν Κεντρικόν Πολεμικόν Σχολείον.

Δ'

Η ΣΥΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΠΟΛΕΜΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΚΑΙ Η ΠΑΥΣΙΣ ΤΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΤΩΝ ΕΥΕΛΠΙΔΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΥΡΟΒΟΛΙΚΗΣ

Σύμφωνα με το υπ' αριθμ.8.683/12 Ιανουαρίου 1829 Διάταγμα, το Σχολείο (Λόχος) των Ευελπίδων και το Σχολείο της Πυροβολικής «έπαυσαν» και η διεύθυνση του Κεντρικού Πολεμικού Σχολείου (École Centrale Militaire) ανατέθηκε στον Λοχαγό Ερρίκο Πωζιέ, ο οποίος ταυτόχρονα προήχθη στον βαθμό του αντισυνταγματάρχη. Στο σημείο αυτό πρέπει γίνουν οι εξής απαραίτητες επισημάνσεις:

- Η συγχώνευση των δύο Σχολείων περιορίσθηκε μόνο στη μετεγγραφή του συνόλου σχεδόν των μαθητών τους στο νέο στρατιωτικό εκπαιδευτικό ίδρυμα και

- Ενώ η «παύσις» του Λόχου των Ευελπίδων ήταν άμεση και οριστική, για το Σχολείο της Πυροβολικής αφορούσε μόνον το σκέλος της παραγωγής μονίμων κατωτέρων αξιωματικών του Πυροβολικού. Έτσι, συνέχισε να λειτουργεί κανονικά ως Σχολείον Εφαρμογής με το όνομα «Σχολείον του Τάγματος των Πυροβολιστών» (École de Bratallion d'Artillerie).

²⁶Η αναφορά του Λοχαγού Πωζιέ χάθηκε το 1848 από το Υπουργείο των Στρατιωτικών. Όλα όμως τα συνημμένα στην αναφορά διασώθηκαν, ΓΑΚ/ΚΑ/ΓΦ, Φ. 27 και 30, και Αρχείο Βλαχογιάννη, Φ. 102.

²⁷Υπ' αριθμ. 10, του Δ' έτους της 24 Φεβρουαρίου του 1829.

Το νέο παραγωγικό στρατιωτικό σχολείο (“Κεντρικόν Πολεμικόν Σχολείον” ή “Κεντρική Στρατιωτική Σχολή”), τριετούς φοιτήσεως, λειτούργησε²⁸ στο κτήριο της «Εθνικής Οικίας», όπου έως τότε στεγαζόταν ο Λόχος των Ευελπίδων, με την εξής δύναμη μαθητών:

ΔΥΝΑΜΙΣ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ* ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΠΟΛΕΜΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ²⁹
ΤΗΝ 12^Η ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1829

ΠΡΟΕΛΕΥΣΙΣ	ΚΑΝΟΝΙΚΟΙ ΕΥΕΛΠΙΔΕΣ	ΑΚΟΛΟΥΘΟΙ ΜΑΘΗΤΑΙ ΕΝΗΛΙΚΕΣ** ΑΝΗΛΙΚΟΙ***		ΣΥΝΟΛΟΝ
ΣΧΟΛΕΙΟΝ (ΛΟΧΟΣ) ΕΥΕΛΠΙΔΩΝ	21	13	3	37
ΣΧΟΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΠΥΡΟΒΟΛΙΚΗΣ	5	4	-	9
ΣΥΝΟΛΟΝ	26	17	3	46

*Αποτελέσαν τη Γ΄ τάξη του Σχολείου (σ.σ οι Γάλλοι αριθμούν τις τάξεις των σχολείων αντίστροφα, δηλαδή Γ΄, Β΄, Α΄).

**Για παρακολούθηση μαθημάτων στο Σχολείο για ένα χρονικό διάστημα και μετά έξοδος ως αξιωματικών ή υπαξιωματικών, ανάλογα με την επίδοσή τους.

***Μετά την ενηλικίωσή τους, εγγραφή στο Μητρώο των κανονικών Ευελπίδων.

**ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΑ ΚΑΙ ΟΝΟΜΑΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ
ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΤΗΣ ΠΥΡΟΒΟΛΙΚΗΣ**

Μετά την, θεωρητικά, «παύσιν» της λειτουργίας του Σχολείου της Πυροβολικής, από τους δέκα έξι κανονικούς μαθητές (πέντε ευέλπιδες και έντεκα σπουδάρχες):

- Οι τέσσερις ευέλπιδες Πυροβολικού παρέμειναν στο επιτελείο του τάγματος, προκειμένου να συνεχίσουν και να ολοκληρώσουν την εκπαίδευσή τους στο σχολείο. Ο πέμπτος, ο Καλλισιγούρος Σπυριδών, διορίσθηκε (σ.σ υπ΄ αριθμ. 8703/12 Ιανουαρίου 1829 διάταγμα) από τον Κυβερνήτη, ύστερα από πρόταση του Λοχαγού Πωζιέ,³⁰ υπασπιστής (Adjutant) και διδάσκαλος της Γαλλικής γλώσσας στο νεοσύστατο Κεντρικόν Πολεμικόν Σχολείον με τον βαθμό του ανθυπολοχαγού.

- Οι υπηρετούντες, τον Δεκέμβριο του 1828, στους λόχους του Τάγματος των Πυροβολιστών και παράλληλα εκπαιδευόμενοι στο Σχολείο της Πυροβολικής, εννέα από τους έντεκα σπουδάρχες (Aspirants) μετεγγράφησαν στο Κεντρικόν Πολεμικόν Σχολείον, ανάλογα με την ηλικία τους, ως εξής:

- Πέντε ως Κανονικοί Ευέλπιδες (ηλικίας 15-19 ετών) για κανονική φοίτηση ως Ευέλπιδες και

- Τέσσερις ως Ακόλουθοι Μαθητές (20 ετών και άνω) για παρακολούθηση μαθημάτων για ένα χρονικό διάστημα (σ.σ ενός έτους).

²⁸Το Κεντρικό Πολεμικό Σχολείο, στρατωνιζόμενο στην Εθνική Οικία που στέγαζε τον «παυθέντα» Λόχο των Ευελπίδων, λειτούργησε συνεχώς έως τις 30 Απριλίου 1834, οπότε μεταστεγάσθηκε στις εγκαταστάσεις του Βασιλικού Ορφανοτροφείου της Αίγινας. Εν τω μεταξύ, από τον περασμένο Φεβρουάριο είχε μετονομαστεί σε “Βασιλικόν Στρατιωτικόν Σχολείον των Ευελπίδων”.

²⁹ΓΑΚ/ΚΑ/ΓΦ, Φ. 27.

³⁰«Κατάστασις προτεινομένων ονομάτων διά διάφορα καθήκοντα κ.λπ.», ΓΑΚ/ΚΑ/ΓΦ, Φ. 27.

Εκτιμάται, ότι μετά την μετεγγραφή των εννέα αυτών σπουδαρχών από το Σχολείο Πυροβολικής στο μόλις συσταθέν Κεντρικών Πολεμικών Σχολείων εξέλειπε οριστικά πλέον ο θεσμός των σπουδαρχών (Aspirants), αφού από την αρχή της εφαρμογής του το μέτρο δεν παρουσίασε την προσδοκώμενη επιτυχία. Χαρακτηριστική είναι ακόμη και η διαπίστωση, ότι, εκτός από έναν Χιώτη, κανένας άλλος σπουδάρχης του Πυροβολικού δεν καταγόταν από τα νησιά του Αιγαίου, ενώ τρεις ήταν Κερκυραίοι κι ένας Κύπριος.

Στη συνέχεια παρατίθενται τα ονόματα των υποχρεωτικά παρακολουθησάντων την εκπαίδευση στο Σχολείο της Πυροβολικής (σ.σ από 15 Νοεμβρίου 1828 μέχρι 12 Ιανουαρίου 1829) και παράλληλα υπηρετησάντων:

ΣΤΟ ΕΠΙΤΕΛΕΙΟ ΤΟΥ ΤΑΓΜΑΤΟΣ ΤΩΝ ΠΥΡΟΒΟΛΙΣΤΩΝ, ΠΕΝΤΕ ΕΘΕΛΟΝΤΩΝ ΕΥΕΛΠΙΔΩΝ:³¹

	ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ	ΗΛΙΚΙΑ	ΤΟΠΟΣ ΚΑΤΑΓΩΓΗΣ
1	Ερμόλαος Ζηνόβιος	23 ετών	Χέρμστατν Ουγγαρίας
2	Λυκούδης Στέλιος	22 -//-	Κέρκυρα
3	Βιτάλης Θεμιστοκλής	17 -//-	Τεργέστη
4	Καλλιγούρος Σπυρίδων	21 -//-	Κέρκυρα
5	Wist Conrande (αλλοδαπός)	22 -//-	Ζαντάρ Δαλματίας

Όλοι οι παραπάνω Ευέλπιδες συνέχισαν την εκπαίδευσή τους στο σχολείο και ονομάστηκαν ανθυπολοχαγού Πυροβολικού τα έτη 1828 και 1829.

ΣΤΟΥΣ ΛΟΧΟΥΣ ΤΟΥ ΤΑΓΜΑΤΟΣ ΠΥΡΟΒΟΛΙΣΤΩΝ ΩΣ ΑΚΟΛΟΥΘΩΝ, ΕΝΝΕΑ ΣΠΟΥΔΑΡΧΩΝ:

	ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ	ΗΛΙΚΙΑ	ΤΟΠΟΣ ΚΑΤΑΓΩΓΗΣ
1	Βλάχος Αρσένιος	15 ετών	Κέρκυρα
2	Δρεσινός Εμμανουήλ	18 -//-	Κέρκυρα
3	Φραγκουλάκης Μιχαήλ	18 -//-	Χίος
4	Οικονομίδης Σπυρίδων	18 -//-	Κύπρος
5	Ξενάκης Παναγιώτων	18 -//-	?
6	Σπυρίδης Παναγιώτης	20 -//-	Σμύρνη
7	Μεταρράχης Αντώνιος	20 -//-	Κων/πολις
8	Καλογερόπουλος Λυκούργος	20 -//-	Κέρκυρα
9	Kiersche Joseph (αλλοδαπός)	20 -//-	Μπάτεν (Γερμανίας)

Από τους παραπάνω Ακολουθούς μόνον ο Βλάχος Αρσένιος φοίτησε κανονικά στο Κεντρικό Πολεμικό Σχολείο και ονομάστηκε ανθυπολοχαγός Πυροβολικού στις 12 Ιουλίου 1831.

ΣΤΟΥΣ ΛΟΧΟΥΣ ΤΟΥ ΤΑΓΜΑΤΟΣ ΠΥΡΟΒΟΛΙΣΤΩΝ ΩΣ ΕΠΙΛΟΧΙΩΝ, ΔΥΟ ΣΠΟΥΔΑΡΧΩΝ:

	ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ	ΗΛΙΚΙΑ	ΤΟΠΟΣ ΚΑΤΑΓΩΓΗΣ
1	Fornezi Enry	-	Ελβετία
2	Fontana Scipion	-	Ιταλία

³¹«Κατάστασις προτεινομένων ονομάτων δια διάφορα καθήκοντα κ.λπ.», ΓΑΚ/ΚΑ/ΓΦ, Φ. 27.

Συνέχισαν την εκπαίδευσή τους στο σχολείο και ονομάστηκαν ανθυπολοχαγοί του Πυροβολικού τον Μάιο του 1829.³²

Η ΣΥΝΕΧΙΣΗ ΤΗΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΤΗΣ ΠΥΡΟΒΟΛΙΚΗΣ

Η ειδική τεχνική και τακτική εκπαίδευση τόσο των υπηρετούντων όσο και των αργότερα τοποθετηθέντων αξιωματικών στο Πυροβολικό, οδήγησε τον Συνταγματάρχη Πιέρρη να ζητήσει από τον Κυβερνήτη τη διατήρηση του Σχολείου της Πυροβολικής με την ίδια οργανωτική δομή και υπαγωγή, αλλά και τη συνέχιση της λειτουργίας του μέχρι τον Μάιο του 1829.

Το σχολείο επαναλειτούργησε με τον τίτλο «Σχολείον του Τάγματος των Πυροβολιστών» (École de Battallion d'Artillerie), μετά από πρόταση του διοικητή του τάγματος Αντισυνταγματάρχη Ερρίκου Πωζιέ (σ.σ αντικαταστάτη του Συνταγματάρχη Νικολάου Πιέρρη από τον Μάρτιο του 1829), από το Μάιο του 1830 μέχρι τον Ιούνιο του 1831, με διαφορετικό ωστόσο πρόγραμμα εκπαίδευσης και πρακτικής εξάσκησης.

Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΩΝ ΕΥΕΛΠΙΔΩΝ ΣΕ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ ΠΥΡΟΒΟΛΙΚΟΥ

Λόγω των απαραίτητων θεωρητικών γνώσεων αλλά και της αναγκαίας πρακτικής εξάσκησης που έπρεπε να αποκτήσουν οι προοριζόμενοι για το Πυροβολικό του Τακτικού Σώματος μαθητές του Λόχου των Ευελπίδων (1 Ιουλίου 1828-12 Ιανουαρίου 1829), είχε προβλεφθεί η διδασκαλία αντίστοιχων μαθημάτων. Πιο συγκεκριμένα το υπό δοκιμή Σχέδιο Ψηφίσματος «Περί Διοργανισμού των Τακτικών Στρατευμάτων», στο Τμήμα «Περί Ευελπίδων» καθόριζε με το άρθρο Μ' τα εξής:

«Όσοι των μαθητών έχουν σκοπόν να εμβούν εις το πυροβολικόν, θέλουν γυμνάζεσθαι επί το παρόν την χρήσιν των πυροβόλων εις το επίπεδον, κατά θέσεις και εις πολιορκίαν, θέλουσι διδάσκεσθαι προς τούτοις την Ιχνογραφίαν, την Αριθμητικήν και τα στοιχεία της Γεωμετρίας, τα περί κατασκευής του υλικού της πυροβολικής και των κανονοστασιών και τα περί προπαρασκευής των πολεμοφοδίων, εν ενί λόγω το απολύτως αναγκαίον μέρος των επιστημών και τεχνών, αι οποίαι συμβάλλουσιν εις την γνώσιν του πυροβολικού».

Συνεχίζοντας το άρθρο ΜΒ' ανέφερε:

«Αύτη η προσωρινή και επιπόλαιος μάθησις των εις την πυροβολικήν (και την ιππικήν) ασχολουμένων θέλει εκτανθή καθόσον το επιτρέπουν οι περιστάσεις».

Αντίθετα, το υπ' αριθμ. 8.683/12 Ιανουαρίου 1829 Διάταγμα "Περί Οργανισμού της Στρατιωτικής Κεντρικής Σχολής", (σ.σ Κεντρικόν Πολεμικόν Σχολείον), προέβλεπε για όλους ανεξαιρέτως τους Ευέλπιδες τα ακόλουθα:

³²ΓΑΚ/ΚΑ/Γεν. Γραμματεία Φ. 181 α/α εγγράφου 81 και Φ. 203.

ΠΕΡΙ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ' (Άρθρον 50)

Εις μιν την τρίτην τάξιν

Αριθμητική

Θεωρία Μαθηματικά

Γεωμετρία (4 πρώτα βιβλία)

Εις δε την Δευτέραν τάξιν

Θεωρία Μαθηματικά

Γεωμετρία 5^{ον}, 6^{ον} και 8^{ον} βιβλία

Τριγωνομετρία

Ποσοτική μέχρι της Γενικής Θεωρίας των Ισοτήτων

Γεωμετρία περιγραφική

Πράξις

Προσωπογραφία Γραφική και Τοπογραφική

Μετασχηματισμοί Πεζικού και κυριότερον

του Πυροβολικού

Εις δε την Πρώτην Τάξιν³³

Θεωρία

Αρχαί περί μονίμου οχυρώσεως

Αρχαί Στοιχειωδέστεραι περί Χημείας, Φυσικής και Μηχανικής

Αρχαί.....

Αρχαί Περί τοπογραφίας

Μάθημα Περί προσκαίρου οχυρώσεως

Μάθημα Περί λειτουργίας πυροβολικής

εις στρατόπεδον, Φρούρια και καταστήματα

Χωρομετρία κατά μαγνήτην, κατ' αβάκιον, αλφαδιασμός

.....

.....

Πράξις

Κατασκευή των πρωτίστων πολεμικών πυροτεχνημάτων

Οικοδομή κανονοστασιών

.....

Πυρασκία (σ.σ βολή) πεζών και πυροβολιστών

Η ΕΞΟΔΟΣ ΤΩΝ ΕΥΕΛΠΙΔΩΝ ΣΤΟ ΣΩΜΑ ΤΟΥ ΠΥΡΟΒΟΛΙΚΟΥ

Το άρθρο 58 του Διατάγματος «Περί Οργανισμού της Στρατιωτικής Κεντρικής Σχολής» καθόριζε τα εξής:

«Οι Ευέλπιδες της πρώτης τάξεως μετά τας εξετάσεις, θέλουσι εξέλθῃ της σχολής και καταλεχθῇ κατά τον βαθμόν της αξιότητός των. Οι εκ τούτων πρώτοι αριθμοί θέλουσι καταταχθεῖ εἰς το πυροβολικόν...».³⁴

Σύμφωνα, τέλος, με αυτό το άρθρο και για την κάλυψη των αναγκών του Τάγματος των Πυροβολιστών όλοι οι απόφοιτοι της πρώτης σειράς (σ.σ οκτώ) εξήλθαν από το Κεντρικόν Πολεμικόν Σχολεῖον, στις 16 Ιουλίου 1831, ως ανθυπολοχαγοί του Πυροβολικού.

³³Οι Γάλλοι μετρούν αντίστροφα Γ', Β', Α' τάξη.

³⁴Τον Φεβρουάριο του 1829, που κυκλοφόρησε ο παραπάνω Οργανισμός, δεν είχε συγκροτηθεῖ ακόμη το «Επί της Οχυρωματοποιίας και Αρχιτεκτονικής» Σώμα (Μηχανικού).

Η εγκριθείσα από τον Ιωάννη Καποδίστρια και υλοποιηθείσα, ενδιαφέρουσα πρόταση του Συνταγματάρχη Νικολάου Πιέρρη για τη λειτουργία του Σχολείου Πυροβολικής και μάλιστα κατά τη διάρκεια της αρχικής συγκρότησης του Τάγματος των Πυροβολιστών πράγματι αποτέλεσε, για τη δύσκολη εκείνη εποχή, ένα μεγάλο επίτευγμα. Παρά δε το γεγονός της συγχώνευσής της με τον Λόχο των Ευελπίδων και την ίδρυση του Κεντρικού Πολεμικού Σχολείου συνέχισε να λειτουργεί κανονικά με τον ίδιο εκπαιδευτικό ρόλο, δηλαδή την παροχή ειδικής τακτικής και τεχνικής εκπαίδευσης Πυροβολικού στα στελέχη του τάγματος, με τη διδασκαλία κι εφαρμογή των τότε διδασκόμενων στα διάφορα στρατιωτικά σχολεία της Ευρώπης αντίστοιχων μαθημάτων του Όπλου τους.

Μετεξέλιξη εκείνου του σχολείου, που την περίοδο εκείνη ήταν αναπόσπαστο κομμάτι του Τάγματος των Πυροβολιστών, αποτελεί αναμφισβήτητη η σύγχρονη Σχολή Πυροβολικού του Ελληνικού Στρατού.

Ομιλία³⁵

Εκφωνηθείσα από τον Συνταγματάρχη του Πυροβολικού Πιέρι κατά την έναρξιν του Σχολείου Θεωρίας δια τους Κυρίους Αξιωματικούς αυτού του Σώματος εις την πλατείαν του Ναυπλίου.

Με την βοήθειαν του Θεού, εν ονόματι της αυτού Εξοχότητος του Κυβερνήτου, και υπό την προστασίαν των ηγεμόνων των υπερασπιστών της Ελλάδος, κάμνω την έναρξιν του σχολείου της πυροβολικής σήμερον 15 Νοεμβρίου 1828 εν Ναυπλίω.

Το σχολείον τούτο, επειδή δεν υπάρχουν προς ώρας ανώτεροι αξιωματικοί του Πυροβολικού, ούτε λοχαγοί διοικηταί, δια να το διευθύνουν υπό τας οδηγίας μου, θα εξακολουθήσω ο ίδιος. Θα το διευθύνω λοιπόν και θα επαγρυπνώ εις την σπουδήν, παιδείαν και τάξιν.

Ο Κύριος Δεσποτόπουλος θα παραδώσει τα μαθηματικά κατά το σύστημα Bezout προφέσσορος της Βασιλικής Ακαδημίας της Γαλλίας, συγχρόνως δε εις την πράξιν κατά τον προφέσσορα Vito Canevelli Διευθυντήν της πολεμικής βασιλικής Ακαδημίας³⁶ της Νεαπόλεως.

Ο Κύριος Λοχαγός Υπασπιστής Gendre θα εξηγήσει το αποβλέπον διάταγμα την του πεζικού γύμνασιν, το σχολείον του ουλαμού και του τάγματος, το διάταγμα της πυροβολικής αποβλέπον την λεπτομερή εκτέλεσιν του πυροβολισμού εις χρήσιν τής κατά ξηράν πυροβολικής, τους ορισμούς των διαφόρων ειδών των κανονοστασιών, τας ονομασίας των, και την κατάθεσιν των έμπροσθεν πολιορκημένου τινός τείχους.

Το σχέδιον και την κατασκευήν των πολιορκητικών κανονοστασιών, τα εμπόδια τα οποία ημπορούν να απαντήσουν εις τα τοιαύτα έργα, τον τρόπον με τον οποίον συσσωρεύονται τακτικώς αι σφαίραι των κανονιών και των όλμων, και την πραγματείαν των τεχνουργίων του Κυρίου Hulot, θα δείξη τους πίνακας κατά τους οποίους τα κανόνια και οι όλμοι ρίπτονται, και πώς ημπορούν να τους μεταχειρισθούν, λογαριασθέντας παρά του Κυρίου Lombard βασιλικού προφέσσορος εις τα της πυροβολικής σχολεία εις Auxonne, θα αναγνώση και ανάπτυξη επίσης την γενικήν τακτικήν, μεταχειριζόμενος την πολεμικήν τέχνην του Κυρίου Puisegur Marechal de France, και την πλήρη πραγματείαν της Οχυρωματικής του Κυρίου Gaspar Noizet Saint Paul.

Ο Κύριος Υπολοχαγός Α΄ Wissel θα διδάξη την Ιχνογραφίαν.

Οι Κύριοι αξιωματικοί των οποίων η ηλικία είναι ολίγον περασμένη, δεν αναγκάζονται να ακολουθήσουν σύστημα πλήρες, ούτε να δίδουν τον αποχρώντα λόγον των αληθειών τας οποίας θα μάθουν, αλλά οι Κύριοι Σπουδάρχες (Aspirants) και Ευέλπιδες θα ακολουθήσουν τας σπουδάς ταύτας με τάξιν και λόγον, πρέπει να κάμουν τας αποδείξεις των, να ευρίσκουν προσέτι τρόπον να νικούν τας δυσκολίας και τα εμπόδια, τα οποία ημπορούν να παρρησιασθούν εις αυτούς, ή τα οποία ημπορούν να απαντήσουν εις τινα πράξιν επί της γης κατά τας αρχάς της θεωρίας και πράξεως, αποδειχθείσας από τους πλέον σοφούς εις τα τοιαύτα π.χ. εις τα Μαθηματικά, θεωρούντες εν σώμα, οι Κύριοι αξιωματικοί, θέλουν μάθη μόνον τους απλούστατους λόγους αναφερόμενους εις τας διαστάσεις του, δηλαδή εις το μήκος, το πλάτος, και το βάθος

³⁵ΓΑΚ/ΚΑ/Γεν. Γραμματεία Φ. 155 α/α εγγράφου 56.

³⁶Σε αυτήν είχε φοιτήσει ο Συνταγματάρχης Νικόλαος Πιέρρης από το 1784 έως το 1789.

ή δεν θα δίδουν λόγον της βαρύτητός του και την αιτίαν ταύτης της βαρύτητας διότι αφήνοντές το ελεύθερον πίπτει και πώς ημπορούμεν να την λογαριάσωμεν, εάν είναι επακουμβισμένον, ποία ανθίστασιν αντιστέκεται εις την δύναμιν της ωθήσεως, ποία εμπόδια κάμουν να παύση η κίνησις και ποιός λογαριασμός εις τούτο απαιτείται, ποία δύνამις αντιστέκεται όταν θέλωμεν να διαιρέσωμεν το σώμα εις μέρη, ποιόν τρόπον πρέπει να μεταχειρισθώμεν δια να νικήσωμεν ταύτην την δύναμιν, εάν το ρίξωμεν εις το ύδωρ, δια ποιόν λόγον βυθίζεται εις αυτό ή πλέει επ' αυτού, ποία δύναμις το κάμνει να πλέει, διατί μέρος εισέρχεται εις το ύδωρ και μέρος όχι; Και άλλα τοιαύτα αναγκαία εις την Μηχανικήν, η οποία είναι η θεμελιώδης επιστήμη των δυνάμεων και ταύτα αρκούν δι' ημάς, αφήνοντες εις τους φιλοσόφους την φροντίδα να εξετάσωσι κατά βάθος τας άλλας ιδιότητας, δηλαδή την απειρίαν της ύλης, διαιρετικότητα, διαφάνεια, πυκνότητα, σπανιότητα, ευκαμπτότητα, σταθερότητα, υγρότητα, θερμότητα, ψυχρότητα, ήχον, οσμίν, χυμόν, χρώμα.

Εις την Στρατιωτικήν Τέχνην αρκεί οι Κύριοι αξιωματικοί να ηξεύρουν καλά την οπλοφορίαν και την πεζικήν γύμνασιν, εις το πυροβολικόν να γεμίζουν καλά τα κανόνια και να σκοπεύουν καλά, να ριφθή η βόμβα και γρανάτα³⁷ εις το ζητούμενον μέρος, να γνωρίζουν τον τρόπον να ημπορούν να μεταχειρισθούν το τεταρτοκύκλιον και το εκκρεμές, να ηξεύρουν ή να ελαττώνουν την βαρύτητα, να αποδεικνύουν την δύναμίν της κ.λπ., αλλά οι νέοι πρέπει όχι μόνον να γνωρίζουν ταύτα, αλλά ακόμη τον λόγον και την απόδειξιν τούτων.

Οι Κύριοι αξιωματικοί πρέπει να γνωρίζουν πόσοι άνθρωποι χρειάζονται δια να κατασκευάσουν εν περιχαράκωμα εις δεδομένον τινά τόπον, να ηξεύρουν πού πρέπει να το κατασκευάσουν, να λογαριάζουν το πλάτος και το βάθος των χανδάκων, το πλάτος της τάφρου, το ύψος και την πυκνότητα του παραπετάσματος, να κάμουν τα υποτειχίσματα και να θέτουν τα κανόνια εις τα κανονοστάσια.

Οι Σπουδάρχαι και Ευέλπιδες πρέπει να δίδουν λόγον όλων, και να κάμουν παντός είδος περιχαρακώματος και παρατηρήσεις εις δεδομένα περιχαρακώματα, να γνωρίζουν όλα τα συστήματα της οχυρωματικής, τον λόγον της διορθώσεως και μεταβολής των, διατί παρεδέχθησαν αντί του πρώτου το δεύτερον Γαλλικόν περιχαράκωμα, μετά τούτο το κατά την Ιταλικήν μέθοδον, έπειτα το κατά την Ισπανικήν, ύστερα το κατά την Ολλανδικήν μέθοδον, μετά δε το τρίτον Γαλλικόν περιχαράκωμα το του Marechal Vauban, και τέλος τας κατασκευάς τας οποί-ας σήμερα ακολουθούν οι μηχανικοί της Γαλλίας δια το περιχαράκωμα του Cormontaigne και την υπό γήν μάχην και να δίδουν λόγον όλων τούτων.

Τέλος εις την Ιχνογραφίαν οι Κύριοι αξιωματικοί θα λάβουν τόσας μόνον γνώσεις, όσαι αρκούν δια να σχηματίζουν σχέδια, τα οποία είναι απλώς καταληπτά, ενώ οι Κύριοι Σπουδάρχαι και Ευέλπιδες πρέπει να ιχνογραφούν παντός σχεδίου αναγκαίου εις το Σώμα μας, με σκιασμούς και καθαρότητα, αποκαθιστώντες αυτό ακριβές και όσον το δυνατόν φυσικόν.

Τα μαθήματα θα παραδίδονται την Τετάρτην, Παρασκευήν και Σάββατον εκάστης εβδομάδος από τας 10-12, η σπουδή και η προσοχή θα διατηρούνται

³⁷Χειροβομβίδα.

ακριβώς. Η καλή θέλησις και προθυμία όλων των ατόμων της Πυροβολικής με δίδουν χρηστάς ελπίδας δια να ελπίζω καλώς προόδους.

Εις το τέλος εκάστου εξαμήνου, τα αποτελέσματα της εξετάσεως η οποία τότε θα γίνει, θα στερεώση τα ανήκοντα δικαιώματα εις τους προβιβασμούς του Σώματος. Η απόκρισις εκάστου εις την εξέτασιν θα φυλαχθή εις τα αρχίβεια³⁸ του Σώματος και θα σταλθή εις την Αυτού Εξοχότητα τον Κυβερνήτην. Εις το τέλος του χρόνου θα γίνει γενική εξέτασις, η απόκρισις εκάστου πάλιν θα φυλαχθή και θα σταλθεί εις την αυτού Εξοχότητα δια να γίνουν οι προβιβασμοί.

Είθε ο Παντοδύναμος Θεός να υπερασπισθή το κατάστημα τούτο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Επίσημες πηγές

☞ Βουλή των Ελλήνων:

α. Αρχείο Ελληνικής Παλιγγενεσίας Τόμος: “Δ’ ΕΘΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ”. Αθήνα 1973.

☞ Γενικά Αρχεία του Κράτους (ΓΑΚ). Κεντρικά (Αθήνα):

Καποδιστριακών Αρχείων:

Γενική Γραμματεία. Φάκελοι: 50-272

Γενικών Φροντιστήριον. Φάκελοι: 1-70

Γραμματεία Στρατιωτικών – Ναυτικών. Φάκελοι: 1-28

Γραμματεία Στρατιωτικών. Φάκελοι: 1-114

Αρχείο Βλαχογιάννη. Φάκελοι: 80-82

Έκτακτοι Επίτροποι – Προσωρινοί Διοικηταί. Φάκελοι: 36-37 και 46-48.

☞ Γενικά Αρχεία του Κράτους (ΓΑΚ)/Ιστορικό Αρχείο Κέρκυρας:

α. Αρχείον Καποδιστριακής Περιόδου.

☞ ΓΕΝΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ (Ετών 1828-1829). Βιβλιοθήκη της Βουλής των Ελλήνων.

Ανεπίσημες πηγές

☞ Βυζάντιος Σ. Χρήστος, Συνταγματάρχης Πεζικού, *ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΤΑΚΤΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΑΠΟ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΣΥΣΤΑΣΕΩΣ ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟ 1821 ΜΕΧΡΙ ΤΩΝ 1832*, Αθήνα 1837.

☞ Γενικό Επιτελείο Στρατού/ΔΙΣ, *ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ 1821-1954*, Αθήνα 1967.

☞ Δεσποτόπουλος Αλεξάνδρος, *Ο ΚΥΒΕΡΝΗΤΗΣ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ ΚΑΙ Η ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ*, Έκδοσις Μορφωτικού Ιδρύματος της Εθνικής

Τραπέζης, Αθήνα 1966.

☞ Θέμελη-Κατηφόρη Δέσποινα, *ΤΟ ΓΑΛΛΙΚΟ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΟΥ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑ(1828-1831)*, Έκδοσις ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ Α.Ε., Αθήνα 1985.

☞ Καποδιστριας Α. Ιωάννης, *ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ*, Μετάφρασις Μ. Σχινά, Τόμοι 1-4, Αθήνα 1841-1844.

☞ Κούκου Ελένη, Καθηγήτρια Ιστορίας Πανεπιστημίου Αθηνών, *ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ. Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ – Ο ΔΙΠΛΩΜΑΤΗΣ 1800-1828*, Αθήνα 1991.

☞ Καστάνης Ανδρέας, *Η ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΤΩΝ ΕΥΕΛΠΙΔΩΝ ΚΑΤΑ ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΤΗΣ 1828-1834*, (Διδακτορική Διατριβή), Ιωάννινα 1995.

☞ Παπαγεωργίου Στέφανος, *Η ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑ*, Έκδοσις ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ, Αθήνα 1986.

☞ Στασινόπουλος Επαμεινώνδας, Συνταγματάρχης Μηχανικού, *Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΣΤΡΑΤΟΣ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΕΚΑΤΟΝΤΑΕΤΙΑΣ*, Αθήνα 1935.

☞ Υπουργείου Στρατιωτικών, *ΜΕΓΑΛΗ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΚΑΙ ΝΑΥΤΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ*, Τόμοι 1-6, Αθήνα 1927-1930.

☞ Υπουργείου Στρατιωτικών, *ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΠΕΡΙ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΣ ΤΟΥ ΤΑΚΤΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ*, Αθήνα 1904.

☞ Χέυδεκ Κάρολος, Υποστράτηγος ε.α., *ΤΑ ΤΩΝ ΒΑΥΑΡΩΝ ΦΙΛΕΛΛΗΝΩΝ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΚΑΤΑ ΤΑ ΕΤΗ 1826-1829*, Μετάφραση, από τη Γερμανική γλώσσα, των «ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΩΝ» του στο Περιοδικό *Αρμονία*, Τόμος 1^{ος} 1901.

³⁸ Αρχεία.

Η ΑΝΑΔΥΣΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΙΣΛΑΜ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΚΗΝΗ

ΚΕΙΜΕΝΟ-ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ: Ανχης (ΠΒ) Κωνσταντίνος Κολοκοτρώνης

*«Η δημοκρατία είναι
σαν ένα λεωφορείο της γραμμής·
όταν φτάσεις στη στάση σου
πρέπει απλά να κατέβεις».¹*

Μία μόνο από τις πολυάριθμες δηλώσεις του σημερινού Τούρκου Πρωθυπουργού που από τα πρώτα του πολιτικά βήματα δεν άφηνε πολλά περιθώρια παρερμηνειών για την πολιτική του καταγωγή και κατεύθυνση, για τις σκέψεις του για το μέλλον της χώρας του και για την αδιαμφισβήτητη αναγνώριση του Necmettín Erbakan ως του μοναδικού του μέντορα, πολιτικού του καθοδηγητή και δασκάλου. Πραγματικά, ξεκινώντας την ύστερη πολιτική του καριέρα με την απαγόρευση της ανάληψης της πρωθυπουργίας της χώρας, παρά τη μεγάλη εκλογική νίκη του κόμματός του το 2002,² από το πανίσχυρο και τότε καθαρά κοσμικό συνταγματικό δικαστήριο, λόγω της απαγγελίας σε δημόσια συγκέντρωση στίχων του ποιητή Ζύγα Gokalp,³ πολλοί ήταν εκείνοι που αντιλήφθηκαν ότι μια νέα εποχή για την αναβίωση του πολιτικού Ισλάμ στην Τουρκία είχε ξεκινήσει.

¹ Δήλωση του Ρ.Τ Ερντογάν κατά το διάστημα της θητείας του ως Δήμαρχος Κων/πολης, ελεύθερη μετάφραση από το άρθρο: Michael Rubin July/August 2010, *Turkey From Ally to an enemy*, <http://www.commentarymagazine.com/viewarticle.cfm/turkey--from-ally-to-enemy-15464>

² Το κόμμα ανάπτυξης και δικαιοσύνης (ΑΚΡ) επικράτησε στις εκλογές του 2002, με αποτέλεσμα τον σχηματισμό αυτοδύναμης κυβέρνησης υπό τον Abdullah Gul, μετά από πολλά έτη κυβερνήσεων συνασπισμών.

³ «Τα τζαμιά είναι οι στρατώνες μας, οι θόλοι τους τα κράνη μας, οι μιναρέδες τους οι ξιφολόγχοι μας και οι πιστοί τους, οι στρατιώτες μας» από το ποίημα "Asker Duası" του πατέρα του τουρκικού εθνικισμού Ζύγα Gokalp.

Η εικόνα της σημερινής εσωτερικής πολιτικής ζωής στην Τουρκία είναι σίγουρα πολύ πιο περίπλοκη από την υπεραπλουστευμένη ερμηνεία της παραδοσιακής πάλης μεταξύ Ισλαμιστών και Κεμαλιστών και έχει τις ρίζες της στα πρώτα χρόνια της ίδρυσης του μορφώματος που ονομάστηκε «τουρκική δημοκρατία»

την 29η Οκτωβρίου 1923 και της κατάργησης του χαλιφάτου, ή ακόμα νωρίτερα στα τελευταία χρόνια του «μεγάλου ασθενούς» στην ίδρυση της πρώτης μεγάλης τουρκικής εθνοσυνέλευσης.⁴ Σε αυτή την πρώτη απόπειρα κοινοβουλευτισμού, το 1920, θεωρείται ότι βρίσκονται οι ρίζες του πολιτικού Ισλάμ στη σύγχρονη Τουρκία αλλά και του ίδιου του σημερινού κυβερνώντος κόμματος. Μια μικρή ομάδα συμπολεμιστών του Μουσταφά Κεμάλ⁵ ήταν αυτή που ουσιαστικά αποτέλεσε την πρώτη εμβρυακής μορφής αντιπολίτευση, μη αποδεχόμενη να απεμπολήσει εντελώς τον ρόλο της θρησκείας από την πολιτική ζωή της χώρας και μη αποδεχόμενη τον περιορισμό της στη σφαίρα της ιδιωτικής ζωής και μόνο, όπως προέβλεπαν οι μεταρρυθμίσεις του εκσυγχρονιστή Κεμάλ.⁶ Το Ισλάμ θεωρείται ότι από τότε δεν έπαψε ποτέ να υπάρχει ως αναπόσπαστο κομμάτι της πολιτικής πραγματικότητας της Τουρκίας, έστω και σε λανθάνουσα κατάσταση, η οποία επιβαλλόταν κυρίως από τον φόβο επιβολής κυρώσεων από το κοσμικό καθεστώς, δια μέσου των μηχανισμών του στρατού, του συνταγματικού δικαστηρίου και της ακαδημαϊκής κοινότητας, οι οποίοι είχαν αυτοανακηρυχθεί υπέρτατοι προστάτες του κοσμικού χαρακτήρα του τουρκικού κράτους, με κύρια αποστολή την πάταξη οποιασδήποτε προσπάθειας αποπροσανατολισμού τής προς δυσμάς πορείας εκσυγχρονισμού του έθνους. Το σύνολο όμως των εκσυγχρονιστικών μεταρρυθμίσεων δεν ήταν τίποτα άλλο παρά μια σειρά μέτρων που ουσιαστικά ζητούσαν από τη πλειοψηφία του τουρκικού πληθυσμού να ξεχάσει μέσα σε μια νύχτα συνήθειες και πρακτικές αιώνων,⁷ ριζωμένες στην οθωμανική παράδοση και κουλτούρα και να ακολουθήσει μια τακτική ταχείας προσαρμογής σε άγνωστες και ξενόφερτες διαδικασίες, που κάθε άλλο παρά φιλικές και οικείες φάνταζαν στον απλό Τούρκο-Μουσουλμάνο πολίτη. Η νοοτροπία και η καθημερινότητα αυτού

⁴TBMM Türkiye Büyük Millet Meclisi, ιδρύθηκε την 23/4/1920.

⁵Πριν ακόμα αυτοανακηρυχθεί σε πατέρα όλων των Τούρκων, λαμβάνοντας το επώνυμο Atatürk.

⁶Christos Teazis, 2011, *Yıkcilerin Cumhuriyeti (Adalet ve Kalkınma Partisi)*, Istanbul, Mızrak Yletipim ve Yayncılık.

⁷Poulton hugh, (1997), *The Top Hat, the Grey Wolf, and the Crescent: Turkish Nationalism and the Turkish Republic*, New York University Press.

ακριβώς του απλού Τούρκου της κεντρικής Ανατολίας, που είχε δώσει τη ζωή του και την περιουσία του σε αυτό που ονομάστηκε «αγώνας της ανεξαρτησίας»,⁸ ήταν που αγνόησαν οι μεταρρυθμιστές του Κεμάλ. Η εκ των άνωθεν επιβολή της απόρριψης ενός πολιτικού και κοινωνικού συστήματος που αριθμούσε πάνω από 700 χρόνια ζωής και η προσπάθεια εξαναγκαστικής δυτικοποίησης μιας σχεδόν αμιγώς μουσουλμανικής κοινωνίας δε θα μπορούσε να αποδειχθεί τίποτα περισσότερο από ένα αποτυχημένο πείραμα με σοβαρές συνέπειες.⁹ Αυτές ακριβώς οι συνέπειες έκαναν άμεσα την εμφάνισή τους, όταν αποφασίστηκε η διεξαγωγή του δεύτερου αποτυχημένου πειράματος του πολυκομματισμού που έλαβε χώρα το 1946, δώδεκα χρόνια μετά τον θάνατο του Ατατούρκ,¹⁰ από τον διάδοχό του στην προεδρία του μοναδικού έως τότε ρεπουμπλικανικού λαϊκού κόμματος (CHP), Ισμέτ Ινονού.

ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΙΣΛΑΜ ΚΑΙ ΠΟΛΥΚΟΜΜΑΤΙΣΜΟΣ

Έχοντας καταφέρει με αμφιλεγόμενες διπλωματικές κινήσεις να αποφύγει τη λαίλαπα του 2ου παγκοσμίου πολέμου,¹¹ η χώρα οδηγήθηκε στις πρώτες πραγματικά πολυκομματικές εκλογές το 1950.¹² Η άνετη επικράτηση του Andan Menderes και του δημοκρατικού κόμματος (DP) έναντι του CHP κατέδειξε για πρώτη φορά με τόσο κατηγορηματικό τρόπο ότι τουλάχιστον ένα εκ των τριών βασικών χαρακτηριστικών που αποδίδει ο Andrew Wheatcroft¹³ στους Οθωμανούς και συγκεκριμένα αυτό της αντίστασης σε οποιοδήποτε νεωτερισμό, είχε περάσει μέσω της γενετικής αλυσίδας και αποτελούσε κύριο χαρακτηριστικό και για τους Τούρκους απογόνους τους. Αυτή ακριβώς την πεισματώδη προσκόλληση στα βασικά εθνοτικά χαρακτηριστικά, δηλαδή τη θρησκεία και τη γλώσσα, που προσδιορίζουν τον Τούρκο ως εθνική οντότητα και ουσιαστικά αποτέλεσαν τους φορείς του τουρκικού εθνικισμού τόσο κατά τον «απελευθερωτικό αγώνα» αλλά και μετά από αυτόν,¹⁴ απέτυχε να αλλοιώσει η κεμαλική ιδεολογία, αφού εκπορευόμενη αλλά και περιοριζόμενη στους ελίτ κύκλους της Πόλης, δεν κατόρθωσε να πλήξει την καρδιά της περιφέρειας η οποία ήταν αυτή που αποτέλεσε την εκλογική βάση που καθόρισε τη νίκη το 1950.

⁸Istýklal Savasý: Για τον Ελληνικό Στρατό διήρκεσε από την 15η Μαΐου 1919 με την αποβίβαση του στην προκυμαία της Σμύρνης και η αρχή του τέλους του ήταν η εορταζόμενη σήμερα ως τουρκική εθνική επέτειος «ημέρα της νίκης» Zafer Bayram (30/8/1922). Το ουσιαστικό τέλος ήρθε την 9η Σεπτεμβρίου 1922 με την καταστροφή της Σμύρνης.

⁹The Rageh Omaar Report: *Turkey's New Visionary*, <http://english.aljazeera.net/news/middleeast/2010/05/201051216450683494.html>

¹⁰8 Νοεμβρίου 1938 την 0910 στο ανάκτορο Dolmabahce από κίρρωση ήπατος.

¹¹Weber G. Frank, (1979) *The Evasive Neutral: Germany, Britain and the Quest for a Turkish Alliance in the Second World War*, London, University of Missouri Press.

¹²Αυτές του 1947 θεωρούνται ως εκλογές νοθείας και εξαπάτησης του πολιτικού συστήματος.

¹³«Τα τρία βασικά χαρακτηριστικά των οθωμανών επικεντρώνονται στην απόλυτη υποταγή σε κάθε είδους εξουσία, απάθεια στην υπέρμετρη βία και αντίσταση σε κάθε είδους νεωτερισμό», Wheatcroft Andrew (1993), *The Ottomans Dissolving Issues*, London, Penguin books.

¹⁴Βασικό στοιχείο κατά την ανταλλαγή πληθυσμών μεταξύ Ελλάδας-Τουρκίας, συνεπεία της συνθήκης της Λοζάνης, αποτέλεσε το θρήσκευμα των ανταλλασσόμενων πληθυσμών, ως προσδιοριστικό στοιχείο της εθνικότητάς τους ταυτότητα.

Ένας από τους κυριότερους λόγους της κυριαρχίας του Μεντερές, ήταν η επιτυχία του να προσεγγίσει την επαρχία και συγκεκριμένα τους αγροτικούς πληθυσμούς της κεντρικής Ανατολίας, που η κυβερνώσα για 20 χρόνια ελίτ της Κων/πολης είχε εξαιρέσει από οποιαδήποτε συμμετοχή στο πολιτικό σκηνικό της χώρας και είχε βυθίσει στην αδράνεια της τουρκικής αγροτικής ζωής, θεωρώντας τους ως τους εκφραστές της οπισθοδρομικότητας και της προσκόλλησης σε συνήθειες και πρακτικές του παρελθόντος. Στην πραγματικότητα, ο βασικός ψηφοθηρικός πυλώνας της προεκλογικής τακτικής του DP επικεντρώθηκε στην επαναφορά της νομιμότητας του Ισλάμ στην τουρκική κοινωνία και στην αναβάθμιση του ρόλου των εκπροσώπων του στα πολιτικά τεκταινόμενα, γεγονός βέβαια που σε καμία περίπτωση δε θα μπορούσε να γίνει αποδεκτό από το ακόμα τότε ισχυρό κεμαλικό παρακράτος. Έτσι, ήταν αναπόφευκτη η πρώτη στρατιωτική παρέμβαση του 1960 για τη βίαιη επαναφορά της πορείας της χώρας στην οδό του εκμοντερνισμού και της δυτικοποίησης, όπως επέβαλαν οι διαταγές του μεγάλου εκλιπόντος αλλά και οι προσταγές της κληρονομιάς του προς το βασικό πυλώνα στήριξης του τουρκικού οικοδομήματος, τις τουρκικές ένοπλες δυνάμεις (ΤΕΔ).

Παρ' όλα αυτά, το σύνταγμα του 1961 επέκτεινε την προοπτική των κοινωνικών ελευθεριών, η οποία αναπόφευκτα συμπεριέλαβε και το δικαίωμα δημιουργίας ομάδων κοινωνικής πρωτοβουλίας, πολλές εκ των οποίων, όπως ήταν φυσικό, είχαν και θρησκευτικό προσανατολισμό.¹⁵ Το τελικό αποτέλεσμα της πολιτικής της περιόδου Μεντερές αλλά και των διαδόχων του, μέχρι και την τρίτη επέμβαση των ΤΕΔ το 1980, ήταν η ανάδυση θρησκευτικών πολιτικών ομάδων, ως άμεση συνέπεια της διευρυμένης διαδικασίας δημοκρατικοποίησης της συγκεκριμένης περιόδου, οι οποίες μετά την έξοδό τους από την περιθωριοποίηση που είχε επιβληθεί από το προηγούμενο καθεστώς, κατόρθωσαν όχι μόνο να επανεισάγουν το Ισλάμ στα πολιτικά δρώμενα της χώρας αλλά και να σχηματίσουν το πρώτο κόμμα¹⁶ με καθαρά ισλαμικό προσανατολισμό, υπό τον Necmettýn Erbakan. Παρ' όλο που η τύχη της πρώτης αυτής προσπάθειας των ισλαμιστών ήταν σχετικά προκαθορισμένη, με την κατάργηση του κόμματος κατόπιν του στρατιωτικού τελεσιγράφου της 12ης Μαρτίου 1971, σήμανε την έναρξη μιας νέας περιόδου εισαγωγής του Ισλάμ στο τουρκικό πολιτικό σκηνικό, με τη διαφορά ότι αυτή τη φορά ήταν εδώ για να μείνει. Η ειρωνεία της τύχης σε αυτή την περίπτωση ήταν ότι η αναγέννηση και η ανάδυση του πολιτικού Ισλάμ ευνοήθηκε ακούσια από τη δεύτερη σοβαρότερη συνταγματική εκτροπή που ανέλαβε το Τουρκικό Γενικό Επιτελείο το 1980,¹⁷ ως αντίδραση στο κλίμα πολιτικής αστάθειας και βίας που χαρακτήριζε τη χώρα στα τέλη της δεκαετίας του 70.

¹⁵Angel Rabasa F. Stephen Larrabee, 2008, *The Rise of Political Islam in Turkey*, RAND Corporation, http://www.rand.org/pubs/monographs/2008/RAND_MG726.pdf

¹⁶Κόμμα Εθνικής Τάξης, Milli Nizam Partisi.

¹⁷ΕΛΙΑΜΕΠ, (1995), *Η Τουρκία σήμερα. Πολιτεία, κοινωνία, οικονομικά, εξωτερική πολιτική*, Αθήνα, ΠΑΠΑΖΗΣΗΣ, 112.

Η προσπάθεια της εκ των άνωθεν επιβολής «Ισλαμοποίησης» είχε αυτή τη φορά στόχο τον περιορισμό του υποτιθέμενου φαινομένου της ανεξέλεγκτης εξάπλωσης των δυνάμεων της αριστεράς και ειδικότερα του κομμουνισμού, ο οποίος αποτελούσε τον πιο δημοφιλή στόχο της συγκεκριμένης χρονικής περιόδου του ψυχρού πολέμου, που επέβαλε ο σχεδιασμός του δυτικού μπλοκ που οριοθετούνταν από τις χώρες μέλη του ΝΑΤΟ, μεταξύ των οποίων και την Τουρκία.¹⁸ Με την κεντρικά κατευθυνόμενη ανάμειξη θρησκευτικών και εθνικιστικών συμβόλων, η τουρκική στρατιωτική ηγεσία ήλπιζε να δημιουργήσει μια ομοιογενή εθνικά κοινωνία με μειωμένο πολιτικά θρησκευτικό προσανατολισμό, ενώ παράλληλα αποσκοπούσε στην απομόνωση του πληθυσμού και την προστασία του από την επίδραση ιδεολογιών αριστερής κατεύθυνσης.¹⁹ Παράλληλα, οι Τούρκοι στρατηγοί είχαν εναποθέσει σημαντικές ελπίδες σε αυτή τη διαδικασία του κεντρικά ελεγχόμενου από την πολιτεία Ισλάμ, προκειμένου να δημιουργήσουν ένα νέο κοινωνικοπολιτικό πρότυπο, το οποίο θα περιόριζε τη θρησκεία στον ιδιωτικό καθαρά βίο, πάντα υπό τον έλεγχο κάποιας κεντρικής Αρχής, όπως η διεύθυνση θρησκευτικών υποθέσεων.²⁰ Το αποτέλεσμα ήταν κάθε άλλο παρά το αναμενόμενο. Οι πολιτικές ισλαμικές οργανώσεις βρήκαν την ευκαιρία, μέσω της αναβίωσης όλων των κοινωνικών τους μηχανισμών που είχαν αναπτυχθεί ως φορείς παροχής βοήθειας στις φτωχές μουσουλμανικές γειτονιές των μεγαλουπόλεων,²¹ να κάνουν τη δυναμική τους επανεμφάνιση σε πολιτικό ρόλο αυτή τη φορά. Παράλληλα, το ευρύτερο γεωπολιτικό περιβάλλον που διαμορφώθηκε τα τέλη της δεκαετίας του 70 με την Ιρανική επανάσταση, επηρέασε άμεσα, όπως ήταν φυσικό, και τις εξελίξεις στην Τουρκία σε ό,τι αφορά την ισλαμική αναγέννηση, με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα την περίπτωση Fetulah Gulen.²²

ΑΠΟ ΤΟΝ ERBAKAN ΣΤΟΝ ERDOĞAN ΔΙΑ ΜΕΣΩ GULEN

Η περίοδος μετάβασης

Δεν υπάρχει σχεδόν καμία αναφορά στο σημερινό κυβερνών κόμμα του ΑΚΡ, χωρίς να συνοδεύεται από αντίστοιχη αναφορά στο ισλαμικό κίνημα του Fetulah Gulen. Ο ίδιος ο Τούρκος πρωθυπουργός και τα μέλη του κόμματός του, αν και ποτέ δεν παραδέχονται δημόσια την άμεση πολιτική σύνδεση του κινήματος με το κόμμα τους, δεν μπορούν να κάνουν πολλά, προκειμένου να κρύψουν την πολιτική σύμπλευση με τις αρχές και τις απόψεις του αυτοεξόριστου στις ΗΠΑ δημοφιλούς ιμάμη. Αυτές ακριβώς οι βασικές ιδρυτικές απόψεις του παγκόσμιου εδώ και χρόνια κινήματος αποτέλεσαν τον φορέα της μετάβασης από τον συντη-

¹⁸COHEN ARIEL, January 9, 2011, *Washington concerned as Turkey is leaving the West*, <http://www.hurriyetdailynews.com>

¹⁹*The Rise of Political Islam in Turkey*.

²⁰Diyamet Isleri Bakanligi. Ιδρύθηκε το 1924, σήμερα υπάγεται απευθείας στον πρωθυπουργό και έχει τον μεγαλύτερο ετήσιο προϋπολογισμό μεταξύ όλων των υπουργείων της κυβέρνησης.

²¹Gece Kondu, φτωχογειτονιές μεγαλουπόλεων (κυρίως Κων/πολης) που δέχτηκαν τα μαζικά κύματα αστικής μετανάστευσης από την τουρκική επαρχία, τόσο λόγω της οικονομικής ανέχειας της δεκαετίας του 70 όσο και εξαιτίας των εκκαθαριστικών επιχειρήσεων του τουρκικού στρατού ξηράς στη ΝΑ Τουρκία, οι οποίες συμπεριλάμβαναν μεταξύ των άλλων και την πυρπόληση ολόκληρων χωριών και οικισμών Κούρδων.

²²Friedman George, *Geopolitical Journey part 5 Turkey*. www.stratfor.com

ρητισμό του Erbakan στο δημοκρατικό μοντέλο του Erdoğan.²³

Ο «δάσκαλος» αναγκάστηκε να παραδώσει τη σκυτάλη στον «μαθητή», αφού πρώτα είχε χαράξει τον δρόμο της ισλαμικής αναβίωσης, ιδιαίτερα μετά τις επιτυχημένες εκλογές του 1995, με το κόμμα της ευημερίας (Refah Partisi), που αναγκαστικά διαδέχθηκε το κόμμα της εθνικής σωτηρίας (Milli Selamet Partisi),

που αναγκαστικά διαδέχθηκε το κόμμα της εθνικής τάξης, τα οποία καταργήθηκαν με αποφάσεις του συνταγματικού δικαστηρίου, κατόπιν των οδηγιών του γενικού επιτελείου.²⁴ Με αυτό τον τρόπο, η επιτυχημένη πορεία του ισλαμικού κινήματος που έντεχνα εκμεταλλεύτηκε τις κυβερνήσεις συνεργασίας με τον Turgut Ozal και τις οικονομικές του μεταρρυθμίσεις, με την εισαγωγή των αραβικών κεφαλαίων, που ουσιαστικά ανέδειξαν τους φιλοϊσλαμιστές επιχειρηματίες της κεντρικής Ανατολίας, έφτασε σχεδόν στην κορύφωσή της το 1995, με την ανάληψη της πρωθυπουργίας από τον Erbakan στον πολιτικό του συνασπισμό με το κόμμα της μητέρας πατρίδας.²⁵ Η κορύφωση δεν έμελλε να κρατήσει πολύ και τελικά την 28η Φεβρουαρίου του 1997, οι ένστολοι θεματοφύλακες του κοσμικού χαρακτήρα του τουρκικού κράτους παρέδωσαν στον πρωθυπουργό τη λίστα με τις προτάσεις τους που θεωρήθηκαν ως εξαναγκασμός του σε παραίτηση με τη βελούδινη και αναίμακτη 4η συνταγματική εκτροπή στην ιστορία της χώρας. Η ύστατη προσπάθεια της ίδρυσης ενός επιπλέον κόμματος,²⁶ παρ' όλο που δε διέσωσε πολιτικά τον ίδιο τον Erbakan, έδωσε την ευκαιρία στη διάδοχη κατάσταση που έφερε την ονομασία Recep Tayyip Erdoğan, να αναλάβει δράση. Έτσι, αυτός που «γεννά στρατιώτες» παρέλαβε ουσιαστικά τη σκυτάλη από αυτόν που «φρόντιζε τους στρατιώτες»²⁷ και ενώ αρχικά φαινόταν ότι κανείς από τους δύο δεν θα κατόρθωνε να αναπτύξει ένα συμβιβαστικό και αποτελεσματικό «modus Vivendi» με τους ίδιους τους στρατιώτες, η λύση φάνηκε με τη μορφή του Fetulah Gulen.

Το Ίδρυμα, η Ιδεολογία του και το ΑΚΡ

Έχοντας ασπαστεί πλήρως τις ιδεολογικές κατευθύνσεις του Said Nursi ο φτωχός ιμάμης από τη Σμύρνη κατάφερε, με την προσωπική του ερμηνεία στις βασικές αρχές της ισλαμικής πίστης, να εξελιχθεί σε προσωπικότητα παγκοσμίου κύρους και από το πρώτο νακίφ που κατόρθωσε να ανοίξει σε ένα μικρό διαμέρισμα στη γενέτειρά του, να εξελιχθεί σήμερα σε επιχειρηματία διεθνούς φήμης και δάσκαλο

²³Zurcher Erik J, *Turkey: A Modern History*. London, I. B. Tauris &co. Ltd. (1993), 208.

²⁴Larrabee F. Stephen, (6/2008), *The Rise of Political Islam in Turkey*, Santa Monica, CA, RAND National Defence and Research Institute.

²⁵Ana Vatan Partisi.

²⁶Fazilet Partisi (το κόμμα της αρετής).

²⁷Er Dogan (er=στρατιώτης, dogan = αυτός που γεννάει –dogmak)/ Er Bakan (er=στρατιώτης, bakan = αυτός που φροντίζει –bakmak).

σχεδόν «πανισλαμικής» αποδοχής. Η διδασκαλία του, που επικεντρώνεται στη σύνδεση και την αλληλεξάρτηση της *seygat* και των νόμων της επιστήμης, βρήκε μεγάλη απήχηση σε ανθρώπους που δε θέλουν να αποκηρύξουν την πίστη τους όσο εκσυγχρονίζουν τη ζωή τους. «[...]πολλοί Σουνίτες στην Τουρκία βρίσκουν πειστική τη θεωρία του Γκιουλέν για διεύρυνση της πίστης, έτσι ώστε να περιλαμβάνει και τα τεχνολογικά επιτεύγματα, και πολύ προτιμότερη από τον εσωτερικευμένο σεκουλαρισμό που πρότεινε αρχικά ο Κεμαλισμός. Έτσι, καθίσταται δυνατό να είναι κάποιος ταυτόχρονα πολίτης του σύγχρονου κόσμου και πιστός μουσουλμάνος».²⁸

Οι δημιουργοί του ΑΚΡ δε θα μπορούσαν να βρουν ευνοϊκότερο φορέα των ιδεών του νεοϊδρυθέντος κόμματός τους, όταν το 2000, μετά τη διάσπαση του προκάτοχου κόμματος στα δύο, επέλεξαν να προσαρμόσουν τη ρητορική τους στη συγκεκριμένη ιδεολογία. Αυτό που πέτυχαν με αυτό τον τρόπο και που ουσιαστικά τους οδήγησε στον αναπάντεχο εκλογικό θρίαμβο του 2002, ήταν να συνδυάσουν την ιδιομορφία του τουρκικού σουννιτικού Ισλάμ στα αστικά κέντρα, που επιτρέπει τη χαλαρή εφαρμογή κάποιων από τις μουσουλμανικές πρακτικές (την κατανάλωση της ρακής για παράδειγμα), με τις αυστηρότερες θρησκευτικές πεποιθήσεις της επαρχίας, η οποία αποτελεί και την εκλογική βάση και των τριών μέχρι σήμερα εκλογικών επιτυχιών του κόμματος σε κοινοβουλευτικό επίπεδο. Επιπλέον, το ισλαμικό κόμμα κατόρθωσε με περίτεχνο τρόπο να εκμεταλλευτεί την ανεπάρκεια του κεμαλικού καθεστώτος να αντικαταστήσει την ικανοποίηση που προσφέρει η τελετουργία της μουσουλμανικής θρησκείας, καθώς και την αδυναμία του κοσμικού κατεστημένου να παρουσιάσει τον εκσυγχρονισμό ως μια ελκυστική προοπτική και ως το αντίπαλο δέος θρησκευτικής αναβίωσης.²⁹ Πέρα όμως από το καθαρό πνευματικό τμήμα της αποδοχής της ιδεολογίας Gulen και της προσαρμογής της στα δεδομένα του κόμματος, αξιοποιήθηκε στο έπακρο και ο ήδη γιγαντωμένος μηχανισμός αλληλοβοηθείας του ιδρύματος, βασική αποστολή του οποίου ήταν η παροχή κάθε δυνατής συνδρομής στους οικονομικά αδύναμους μετανάστες που κατέκλυζαν τις μεγαλουπόλεις τη δεκαετία του 90 και που, κυνηγώντας το αστικό όνειρο, κατέληγαν στη μιζέρια των *gecekondu*. Έβρισκαν τότε στον δρόμο τους εκπροσώπους είτε του ιδρύματος είτε του κόμματος που ήταν πρόθυμοι και έτοιμοι (οργανωμένοι) να τους βγάλουν από τη μιζέρια της φτωχογειτονιάς, με το ελάχιστο δυνατό αντίτιμο, που συνήθως αφορούσε την αφοσίωση στο ίδρυμα και στο κόμμα και στην ανταπόδοση της καλοσύνης, με τη μορφή της συνδρομής για την κατάκτηση της κρατικής μηχανής.

Μεθοδολογία Άλωσης του Κρατικού Μηχανισμού

Παρά όλο που οι κρατικοί μηχανισμοί προστασίας της κεμαλικής ιδεολογίας ήταν σε συνεχή συναγερμό για να αποτρέψουν την επανεγκατάσταση των υπέρμαχων του πολιτικού Ισλάμ στους χώρους που θεωρούνταν άβιοτοι για τους ισλαμιστές, η διείσδυση των εκπροσώπων των μουσουλμανικών οργανώσεων και κομμάτων

²⁸Shankland David, *Ισλάμ και κοινωνία στην Τουρκία*, Αθήνα ΚΡΙΤΙΚΗ, (2003), 149.

²⁹Lewis B., *The Emergence of Modern Turkey*, London (1968).

επιτεύχθηκε χάρη στο αλάνθαστο σύστημα της «εταιρείας»,³⁰ που ουσιαστικά ήταν αντιγραφή του αντίστοιχου Ιρανικού. Κατ' αυτό τον τρόπο, επιλέγονταν μετά από αυστηρή διαδικασία προικισμένοι πνευματικά νέοι με χαρακτηριστικές ηγετικές ικανότητες, οι οποίες διαπιστώνονται από τα εφηβικά τους κιόλας χρόνια και οι οποίοι στρατολογούνται σε μικρή ηλικία και κυρίως στις τελευταίες τάξεις του Λυκείου, κατά το στάδιο προετοιμασίας και εισαγωγής σε ΑΕΙ. Ειδικοί καθοδηγητές του ιδρύματος αναλαμβάνουν τη δωρεάν φροντιστηριακή εκπαίδευση των νέων (η οποία γενικά έχει απαγορευτικό κόστος για τον μέσο Τούρκο) τους οποίους έχουν νωρίτερα αξιολογήσει ως ενδιαφέρουσες περιπτώσεις, με αποτέλεσμα να καταφέρνουν την εισαγωγή τους στις στρατιωτικές σχολές, στον δικαστικό κλάδο, στις υπηρεσίες ασφαλείας και στη ΜΙΤ.³¹ Στη συνέχεια, παραμένουν «εν υπνώσει» μέσα στους οργανισμούς-υπηρεσίες που διείσδυσαν, χωρίς να εκδηλώσουν τα πραγματικά τους πιστεύω για να αποφύγουν την αποπομπή τους, μέχρι να προαχθούν σε ανώτατους υπαλλήλους, δικαστικούς, στρατιωτικούς. Υπόκεινται σε περιοδικούς ελέγχους από μέλη του ιδρύματος, με σκοπό να διαπιστωθεί εάν έχουν αλλοιωθεί οι απόψεις τους από την κεμαλική προπαγάνδα που διεξάγεται εντός των κρατικών υπηρεσιών και κυρίως εντός του στρατεύματος ενώ παράλληλα εξασφαλίζεται κατά το δυνατόν η απομάκρυνσή τους από το περιβάλλον των οικείων τους, έτσι ώστε να μην αποκαλυφθεί η δράση τους και να μην επηρεάζονται συναισθηματικά. Παράλληλα, ελέγχονται επιχειρησιακά ανά τακτικά χρονικά διαστήματα με την ανάθεση υποτυπωδών-στοιχειωδών αποστολών (όπως συναντήσεις σε μη προβλεπόμενα σημεία, σε ακανόνιστες και εξεζητημένες ώρες), προκειμένου να ελεγχθεί η ετοιμότητά τους και η αφοσίωσή τους στο ίδρυμα. Μετά την προαγωγή τους στις ανώτατες βαθμίδες και αξιώματα των υπηρεσιών τους, ενεργοποιούνται, προκειμένου να συνδράμουν στην προώθηση και λοιπών μελών του κινήματος από χαμηλότερους βαθμούς.

Η παραπάνω μεθοδολογία εξηγεί κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο την επιτυχή έκβαση του δημοψηφίσματος της 12ης Σεπτεμβρίου 2010 για την τροποποίηση του συντάγματος,³² την παντοδυναμία Ερντογάν μετά τις εκλογές της 12ης Ιουνίου 2011,³³ τη σταδιακή κατάληψη της δικαστικής εξουσίας, των υπηρεσιών ασφαλείας και της υπηρεσίας πληροφοριών και, το σημαντικότερο όλων, την πλήρη αποδυνάμωση και αδρανοποίηση της στρατιωτικής ηγεσίας. Η πρωτοφανής για τα τουρκικά στρατιωτικά δεδομένα μαζική παραίτηση τεσσάρων αρχηγών γενικών επιτελείων,³⁴ συμπεριλαμβανομένου και του αρχηγού ΓΕΕΘΑ, ήταν η τελευταία πράξη στην αντιπαράθεση πολιτικού Ισλάμ και στρατού που ξεκίνησε το 2002 και κορυφώθηκε την

³⁰Ετσι αποκαλείται το ίδρυμα Γκιουλέν, λόγω της έντονης επιχειρηματικής του δράσης αλλά και ως συγκεκαλυμμένη προσφώνηση για την αποφυγή της απευθείας αναφοράς σε αυτό.

³¹Milli İhtibarar Teskilesi, Τουρκική Εθνική Υπηρεσία Πληροφοριών.

³²Η ψηφοφορία οργανώθηκε εσκεμμένα τη 12η Σεπτεμβρίου σε μια συμβολική κίνηση απευθείας παραπομπής στην ημερομηνία του πραξικοπήματος του 1980, μιας και η τροποποίηση αφορούσε το σύνταγμα που καθιέρωσε τότε ο Κενάν Εβρέν. (βλ. σχεδιάγραμμα προσθήκη «1»).

³³Παρά το εντυπωσιακό ποσοστό του 49,8% (βλ. σχεδιάγραμμα προσθήκη «1»), η κατανομή 326 εδρών στο ΑΚΡ δεν επιτρέπει τη μονομερή αναθέωση του συντάγματος χωρίς τη δύσκολη να επιτευχθεί συναίνεση των κομμάτων της αντιπολίτευσης (αριθμός απαιτούμενων εδρών 367).

³⁴Πρόκειται για τους αρχηγούς των τουρκικών ΓΕΕΘΑ, ΓΕΣ, ΓΕΝ και ΓΕΑ, οι οποίοι παραιτήθηκαν μαζικά την 29η Ιουλίου 2011, σε μια κίνηση διαμαρτυρίας στις συνεχιζόμενες δίκες και διώξεις στρατιωτικών, στα πλαίσια ερευνών για τα αποκαλυφθέντα σχέδια ανατροπής του κυβερνώντος κόμματος.

29η Ιουλίου 2011, αφού πέρασε από τις υποθέσεις Ergenekon, Kafes και Balyoz,³⁵ η εξέλιξη των οποίων έχει οδηγήσει μέχρι σήμερα μεγάλο αριθμό εν ενεργεία και αποστρατεία αξιωματικών και των τριών κλάδων των ΤΕΔ στις φυλακές Hasdal της Κων/πολης. Έτσι οι φύλακες του κοσμικού κράτους, αν και αρκετά επιφυλακτικοί απέναντι στη διαφαινόμενη παντοδυναμία του ΑΚΡ, επέτρεψαν διστακτικά στο κόμμα να ελιχθεί μέχρι που διαπιστώθηκε ότι ήταν πολύ αργά για τα «βατράχια να πηδήξουν έξω από τη χύτρα όταν το νερό άρχισε να βράζει».³⁶

ΚΥΡΙΑΡΧΙΑ ΤΟΥ ΑΚΡ

Η απόλυτη κυριαρχία του κύριου εκπροσώπου του πολιτικού Ισλάμ στη Τουρκία, δηλαδή του ΑΚΡ, αποτελεί πλέον ένα αδιαμφισβήτητο γεγονός, ιδιαίτερα μετά τις εκλογές του Ιουνίου του 2011.³⁷ Η πλήρης επιβολή της θελήσεως του Ισλαμισμού επί του Κεμαλισμού επισφραγίστηκε με δύο χαρακτηριστικές εικόνες οι οποίες έκαναν το γύρο της υφηλίου, με μέριμνα τόσο των συμπολιτευόμενων όσο και των αντιπολιτευόμενων ΜΜΕ. Η πρώτη αφορά την αλλαγή του πρωτοκόλλου στον τρόπο της παρακάθησης των μελών του ανωτάτου στρατιωτικού συμβουλίου,³⁸ με τον Τούρκο πρωθυπουργό να κάθεται πλέον μόνος στην κεφαλή του συνεδρίου, ενώ μέχρι το 2010 μοιραζόταν την κεφαλή του συμβουλίου με τον Α/ΓΕΕΘΑ.³⁹ Η δεύτερη αναφέρεται πάλι στις ΕΔ και απεικονίζει τον νέο Α/ΓΕΕΘΑ Στγό Necdet Ozel,⁴⁰ ο οποίος

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΓΕΝΙΚΩΝ ΕΚΛΟΓΩΝ 2011

Χάρτης 1: Εκλογικά αποτελέσματα 11ης Ιουνίου 2011

³⁵Βλ. σχετικά λήμματα.

³⁶Αφορά τη διεξαγωγή ενός υποθετικού πειράματος σταδιακής προσαρμοστικότητας, με σκοπό την αδρανοποίηση του αντικείμενου το οποίο πρόκειται να υποβληθεί σε αλλαγή των συνθηκών του άμεσου περιβάλλοντός του. Έτσι, αντί το βατράχι να ριχτεί σε μια χύτρα όπου το νερό είναι ήδη σε θερμοκρασία βρασμού, οπότε θα αντιδράσει βίαια, ρίχνεται μέσα στη χύτρα πριν το νερό ζεσταθεί, έτσι ώστε η σταδιακή αύξηση της θερμοκρασίας να μην του προκαλέσει αντίδραση, καθώς θα προσαρμοστεί σταδιακά σε αυτήν.

³⁷Πίνακας εκλογικών αποτελεσμάτων όπως χάρτης 1/Α.

³⁸ΥΑΣ (Yüksek Askeri Sura). Πρόκειται για το ανώτατο στρατιωτικό όργανο στην Τουρκία, το οποίο συνέρχεται ετησίως για τη διεξαγωγή κρίσεων-προαγωγών στελεχών των ΕΔ.

³⁹βλ. φωτο 1.

⁴⁰Ο Στρατηγός Ozel, πρώην αρχηγός στρατοχωροφυλακής (Jandarma) και νυν Α/ΓΕΕΘΑ, είναι ο μόνος μη παραιτηθείς μετά την 29η Ιουλίου 2011, με αποτέλεσμα να θεωρείται οπαδός του ΑΚΡ και φιλοισλαμιστής.

Φωτο 1: Πρωτόκολλο προβαδίσματος στο Ανώτατο Στρατιωτικό Συμβούλιο

**Φωτο 2:
Πρωτόκολλο προ-
βαδίσματος στην
ιεραρχία μεταξύ
πολιτικής στρατιω-
τικής ηγεσίας**

κατά τον εορτασμό της ημέρας της νίκης, την 30ή Αυγούστου 2011, εκτελεί βαθειά υπόκλιση⁴¹ ενώπιον του (προερχόμενου από το AKP) Προέδρου της Δημοκρατίας Abdullah Gul. Έχει προηγηθεί η σχετική τροποποίηση στο επίσημο προβάδισμα στην ιεραρχία των ΤΕΔ που αναφέρει σαφώς ότι ο πρόεδρος της δημοκρατίας προΐσταται των στρατιωτικών Αρχών και η συμβολική υπόκλιση του αρχηγού ΓΕΕΘΑ επισφραγίζει την παντοδυναμία Ερντογάν στο σημερινό τουρκικό σκηνικό.

Η σταδιακή αναρρίχηση του πολιτικού Ισλάμ από το περιθώριο της ιστορίας στο επίκεντρο των εξελίξεων ήταν αποτέλεσμα μιας μεθοδευμένης τακτικής που εκμεταλλεύτηκε με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τις ευρύτερες εξελίξεις στην υψηλής γεωπολιτικής αξίας αυτή περιοχή της υφελίου και υποβοηθήθηκε από σειρά γεγονότων τα οποία αξιοποίησε με το καλύτερο δυνατό τρόπο η ηγεσία του Ισλαμικού κινήματος.⁴² Έχοντας αποκτήσει πολύτιμη πολιτική εμπειρία από τις συνεχείς της αντιπαραθέσεις με την κοσμική εξουσία, αντιλήφθηκε αρκετά έγκαιρα ότι όφειλε να εγκαταλείψει την ακραία ισλαμική ρητορική και να προσαρμόσει το πρόγραμμά της σε ένα πιο μετριοπαθές μοντέλο το οποίο μεταξύ των άλλων θα περιλάμβανε και την αποδοχή της διαδικασίας εντάξεως στο «χριστιανικό κλαμπ» της ΕΕ. Το βασικό πλεονέκτημα αυτής της τακτικής ήταν ότι επιτύγχανε ένα άνοιγμα προς τους

⁴¹βλ. φωτο 2.

⁴²Rubin Michael, July/August 2010, *Turkey From Ally to an enemy*.

ψηφοφόρους της αντιπολίτευσης, χωρίς να απεμπολεί τις βασικές ισλαμικές αρχές, γεγονός το οποίο αφενός ικανοποιούσε τον διεθνή παράγοντα, λόγω της υιοθέτησης του μετριοπαθούς ισλαμικού μοντέλου, και αφετέρου εξισορροπούσε τη μικρή διαρροή ακραίων ισλαμικών στοιχείων. Επιπλέον, με αιχμή του δόρατος την άνευ προηγουμένου οικονομική ανάπτυξη και την απεμπλοκή τόσο από τις επιπτώσεις της παγκόσμιας ύφεσης όσο και από τον έλεγχο διεθνών οικονομικών οργανισμών, το ΑΚΡ κατόρθωσε να κινηθεί στην κατεύθυνση της ανάπτυξης και της αξιοποίησης των τριών βασικών συστατικών που αναδεικνύουν μια χώρα στον ρόλο περιφερειακής δύναμης⁴³ και αποτελούν τους βασικούς πυλώνες που στηρίζουν ηγετικά και κυρίαρχα κράτη. Αυτά επικεντρώνονται πρώτον στην ανάπτυξη ισχυρής διπλωματίας υψηλού επιπέδου και παγκοσμίου βεληνεκού, δεύτερον στην ύπαρξη ισχυρών ΕΔ που αξιοποιούνται υπό τον κεντρικό έλεγχο της κυβέρνησης ως εργαλείο εξωτερικής πολιτικής και τρίτον στην εύρωστη, βιώσιμη και ταχέως αναπτυσσόμενη οικονομία, η οποία στηρίζει τους δύο προηγούμενους παράγοντες, εξασφαλίζοντας την εύρυθμη λειτουργία της χώρας σε εξωτερικό και εσωτερικό επίπεδο.⁴⁴

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η δυναμική επανεμφάνιση του Ισλάμ στην Τουρκία συμπίπτει χρονικά με την εξίσου δυναμική ανάδυση της χώρας στο παγκόσμιο γεωπολιτικό σκηνικό ως ισχυρής περιφερειακής δύναμης. Παρ' όλο που στιγμιαία διαφάνηκε μια σημαντική υποβάθμιση της γεωπολιτικής της αξίας, λόγω του τέλους του ψυχρού πολέμου και της λήξης του ρόλου της ως πρώτης νατοϊκής ανάσχεσης της σοβιετικής απειλής, η Τουρκία κατόρθωσε να αποφύγει τη διεθνή της απομόνωση και να κατανοήσει ότι δεν έχει άλλη επιλογή εκτός από το να επαναπροσδιοριστεί ως ηγετική παρουσία στο ευρύτερο γεωγραφικό της περιβάλλον. Παρά το γεγονός ότι απαιτήθηκε μια 20ετία για να συνειδητοποιήσει η χώρα τον νέο ρόλο που θα επιθυμεί να διαδραματίσει στη Μεσόγειο, στη Μέση Ανατολή, στον Καύκασο και στα Βαλκάνια, κατάφερε στο συγκεκριμένο χρονικό διάστημα να παγιώσει τόσο τη θέση των ισλαμικών δυνάμεων στην εσωτερική πολιτική σκηνή αλλά παράλληλα να επιδιώξει την ανάπτυξη των τριών παραγόντων που, όπως προαναφέρθηκε, συνιστούν και χαρακτηρίζουν μια υπερδύναμη. Το επιτυχές όμως αποτέλεσμα του πειράματος του συνδυασμού και της σύμπλευσης του πολιτικού Ισλάμ με την ισχυρή οικονομία, τις ισχυρές ένοπλες δυνάμεις και την ισχυρή διπλωματία, είναι τουλάχιστον αμφιλεγόμενο.

Οικονομική Ανάπτυξη

Παρ' όλο που τα εντυπωσιακά επιτεύγματα της τουρκικής οικονομίας δείχνουν να αποτελούν ένα υποδειγματικό μοντέλο, πολλοί αναλυτές στην ΕΕ, εξετάζοντας με προσοχή τους μικροοικονομικούς δείκτες όλων σχεδόν των αναφορών προόδου των ενταξιακών διαπραγματεύσεων, καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι η οικονομία της χώρας, εάν κατορθώσει να αποφύγει την παρατεταμένη ύφεση, θα χρειαστεί

⁴³Ahmet Davutođlu (2009), *Stratejik Derinlik*, Istanbul, Küre Yayınları.

⁴⁴Αχμέτ Ινσέλ – Αλί Μπαιράμογλου (2007), *Ο τουρκικός στρατός, ένα πολιτικό κόμμα, μια κοινωνική τάξη*, ΒΙΒΛΙΟΡΑΜΑ, Αθήνα.

κατ' ελάχιστο μισό αιώνα, προκειμένου να προσαρμοσθεί στα ευρωπαϊκά οικονομικά δεδομένα. Αυτό που φαντάζει σαν ένα οικονομικό θαύμα, οφείλεται κυρίως σε ένα μη μετρήσιμο για τα ευρωπαϊκά δεδομένα οικονομικό παράγοντα που φέρει την ονομασία οι «τίγρεις της Ανατολίας». Πρόκειται για μια ομάδα επιχειρηματιών προερχόμενων από την κεντρική Ανατολία οι οποίοι ως φανατικοί υποστηρικτές του ΑΚΡ έχουν κατορθώσει τα τελευταία χρόνια να επικρατήσουν σε όλους τους κλάδους της τουρκικής οικονομίας, έχοντας μετεγκαταστήσει μέρος των επιχειρήσεών τους στην Κων/πολη και σε άλλες μεγάλες πόλεις. Βασικό στοιχείο της επιτυχίας τους αποτελεί η εφαρμογή ενός ιδιόμορφου ισλαμικού οικονομικού μοντέλου που εκτός των άλλων προβλέπει την αλληλοϋποστήριξη μεταξύ των επιχειρηματιών με τον δανεισμό με μηδενικό τόκο, την προώθηση των επιχειρήσεων των ομοθρήσκων τους και αντίστοιχα τον αποκλεισμό κάθε αλλοθρήσκου από την εμπλοκή του σε κερδοφόρες οικονομικές δραστηριότητες στην περιοχή της άμεσης επιρροής τους. μια νέα τάξη βαθειά θρησκευόμενων Σουνιτών Μουσουλμάνων της τουρκικής επαρχίας, απόλυτα προσηλωμένων στις αρχές της καπιταλιστικής οικονομίας της αγοράς, οι οποίοι αποτελούν την οικονομική ραχοκοκαλιά του ΑΚΡ και την κύρια πηγή από την οποία εκπορεύεται το υποτιθέμενο οικονομικό τουρκικό θαύμα. Η οικονομική ανάπτυξη αποτέλεσε, από το 2002 και μετά, την κύρια αιτία ισχύος του κυβερνώντος κόμματος, το οποίο φρόντισε, παράλληλα με την ενδυνάμωση της οικονομίας, να μεθοδεύσει την αποδυνάμωση του δεύτερου συστατικού στοιχείου, μιας υπερδυνάμεως των ενόπλων δυνάμεων. Παρ' όλο που αυτή η αποδυνάμωση αφορά κυρίως τη μη εμπλοκή των στρατηγών στην πολιτική, με αιτιολογία τις προσταγές της ΕΕ, παρόμοια πειράματα με τον στρατό σε χώρες όπως η Τουρκία είναι δυνατό να οδηγήσουν σε ανεπιθύμητα αποτελέσματα όπως μια συνταγματική εκτροπή, σε περίπτωση που η οικονομική ανάπτυξη αποδειχθεί κενό γράμμα ή ακόμα χειρότερα σε αρνητικό επηρεασμό της μαχητικής ισχύος των ΤΕΔ.

Στρατιωτική Ισχύς

Οι Τούρκοι στρατηγοί, θεωρώντας ως ιερή τους υποχρέωση, βάσει του άρθρου 35 του εσωτερικού τους κανονισμού, την επέμβαση στην πολιτική ζωή της χώρας όποτε κρινόταν αναγκαίο για την επαναφορά της πορείας του κράτους στην τροχιά του εκμοντερνισμού, άσκησαν το αναφαίρετο αυτό δικαίωμά τους έξι φορές στην ιστορία της σύγχρονης Τουρκίας. Τρεις ήταν οι κύριες επεμβάσεις: του 1960, 1971 και 1980 και τρεις οι «βελούδινες» εκτροπές που εκφράστηκαν κυρίως με ανακοινώσεις στην επίσημη ιστοσελίδα του Τ/ΓΕΕΘΑ και με μικρή

έκτασης κινητοποιήσεις το 1997, το 2003 και το 2007.⁴⁵ Το AKP πέρασε τα πέντε πρώτα χρόνια της εξουσίας του από το 2002 έως το 2007 αναπτύσσοντας συμβιβαστικές λύσεις με τη στρατιωτική ηγεσία ενώ παράλληλα, παρασκηνιακά, «άλωνε» τους μηχανισμούς εσωτερικής λειτουργίας των υπηρεσιών πληροφοριών και ασφαλείας. Το αποτέλεσμα ήταν από το 2007 και μετά να ξεκινήσει τη μαζική του επίθεση εναντίον του γενικού επιτελείου, με αιχμή του δόρατος τις υποθέσεις ERGKENEKON, KAFES και BALYOZ,⁴⁶ οι οποίες οδήγησαν στις φυλακές μεγάλο αριθμό ε.ε. και ε.α. αξιωματικών και προκάλεσαν την παραίτηση της ανώτατης στρατιωτικής ηγεσίας πριν τις κρίσεις του Αυγούστου του 2011. Ήταν το πρώτο σοβαρό πλήγμα που δέχτηκε το κύρος των ΕΔ, αφού οι απλοί Τούρκοι πολίτες ανακάλυψαν ότι οι άνθρωποι που είχαν ταχθεί να τους προστατεύουν, σχεδίαζαν μαζικές βομβιστικές επιθέσεις στα κεντρικότερα τζαμιά μεγαλουπόλεων σε ημέρα Παρασκευή,⁴⁷ προκειμένου να επιτύχουν τον μεγαλύτερο δυνατό αριθμό απωλειών ανθρωπίνων ζωών, στην προσπάθειά τους για την αποσταθεροποίηση και ανατροπή της κυβερνήσεως Erdogan.

Το δεύτερο καίριο πλήγμα στην αξιοπιστία του τουρκικού στρατού προέρχεται από την 30χρονη αδυναμία του να εξαλείψει την απειλή της «τρομοκρατικής οργάνωσης» του PKK, η δραστηριότητα της οποίας από το 1984 μέχρι σήμερα (2011) έχει στοιχίσει τη ζωή σε 40.000 ανθρώπους περίπου. Ανεξάρτητα από τις θεωρίες συνωμοσίας που αναφέρουν ότι το PKK μπορεί να είναι δημιούργημα του ίδιου του ΤΣΞ ή τουλάχιστον να συνεργάζεται με αυτόν, σε μια προσπάθεια συντήρησης της αναγκαιότητας της ύπαρξης ισχυρών ΕΔ, παραμένει γεγονός η αδυναμία του δεύτερου μεγαλύτερου στρατού στο ΝΑΤΟ να εξοντώσει μια απειλή περίπου 5.000 μαχητών που με ελαφρύ οπλισμό και μέσα διεξάγουν επιχειρήσεις ανορθόδοξου πολέμου. Έτσι φαίνεται ότι η άνοδος του πολιτικού Ισλάμ δεν απενεργοποίησε μόνο τη δυνατότητα πολιτικών παρεμβάσεων του στρατού, αλλά έπληξε σημαντικά και την επιχειρησιακή του ικανότητα, με απρόβλεπτες επί του παρόντος συνέπειες. Αυτό που η ισλαμική ηγεσία θα επιχειρήσει να κάνει είναι να αντισταθμίσει το επιχειρησιακό κενό που δημιουργήθηκε με τη μερική αδρανοποίηση των ΕΔ, με την ισχυροποίηση του τρίτου κυρίου πυλώνα στήριξης του ρόλου της περιφερειακής δύναμης, αυτού της διπλωματίας.

Διπλωματική Κυριαρχία

Η υπερδραστηριότητα της τουρκικής εξωτερικής πολιτικής ξεκίνησε μαζί με την έναρξη της ανάδυσης του πολιτικού Ισλάμ και κυρίως μετά την έλευση του AKP στη εξουσία. Η διαδικασία όμως άρχισε να κορυφώνεται μετά την τοποθέτηση του τότε εξωκοινοβουλευτικού καθηγητού Ahmet Davutoglu στη θέση του υπουργού εξωτερικών. Ήταν η εποχή που η πολιτική των μηδενικών προβλημάτων⁴⁸ με τους

⁴⁵Ήταν οι τελευταίες προσπάθειες αντίδρασης έναντι της ανάληψης της προεδρίας από τον Α. Gul.

⁴⁶βλ. σχετικά λήμματα.

⁴⁷Η ιερότερη μέρα της εβδομάδος στο Ισλάμ, με τη μεγαλύτερη προσέλευση κόσμου στα τζαμιά και Mezcid, όπου εκτός από το τελετουργικό της προσευχής, ιδιαίτερη βαρύτητα αποδίδεται στο εβδομαδιαίο κήρυγμα του ιμάμη που περιλαμβάνει και γενικές πολιτικές οδηγίες, εκτός από θρησκευτικά μηνύματα, σύμφωνα με τις κατευθύνσεις του ιδρύματος θρησκευτικών υποθέσεων (βλ, σημ. 20).

⁴⁸Ahmet Davutođlu, (2009), *Stratejik Derinlik*, Istanbul, Küre Yayınları.

γείτονες και η πορεία ανάδειξης της χώρας σε περιφερειακή δύναμη άρχισαν να υλοποιούνται στην πράξη ως κύρια δόγματα της τουρκικής εξωτερικής πολιτικής. Άρχισαν να καταγράφονται τότε πρωτοφανείς διπλωματικές κινήσεις της Άγκυρας, όπως η προσέγγιση με τη Συρία και την Αρμενία, ο επαναπροσδιορισμός της σχέσης της με τη Ρωσία και τις χώρες του Καυκάσου, η ανάληψη του ρόλου του προστάτη των καταπιεζόμενων λαών των Βαλκανίων και το κυριότερο, η αυτόβουλη ανάδειξή της σε κυρίαρχο παράγοντα στη Μέση Ανατολή, ερχόμενη σε ευθεία και υψηλής έντασης αντιπαράθεση με τον παραδοσιακό εχθρό των Αράβων και των μουσουλμάνων, το Ισραήλ. Ιδανικό περιβάλλον και ευκαιρία για κατάλληλη εκμετάλλευση στον τελευταίο αυτό ρόλο προσέφερε και η αραβική άνοιξη του 2011, με τις εξεγέρσεις σε χώρες της περιοχής εναντίον των απολυταρχικών τους καθεστώτων. Παράλληλα, η τουρκική κυβέρνηση δεν έπαυσε να διαμηνύει σε όλους τους τόνους και προς όλες τις κατευθύνσεις ότι ναι μεν δεν εγκαταλείπει την ευρωπαϊκή της προοπτική, αλλά η συνεχιζόμενη απόρριψή της και η άδικη μεταχείρισή της εκ μέρους των ευρωπαίων ηγετών, ενέχει πάντα τον κίνδυνο του εξαναγκασμού της χώρας σε μια στροφή προς Ανατολάς. Πολλοί είναι αυτοί που θεωρούν ότι ο εκτροχιασμός της δυτικής πορείας έχει ήδη συντελεστεί, καθότι το εκπορευόμενο και καθοδηγούμενο από τις ΗΠΑ μοντέλο της μουσουλμανικής χώρας υπόδειγμα, που μπορεί να γίνει αποδεκτή σε όλους τους δυτικούς οργανισμούς και συμμαχίες, φαίνεται να αποτυγχάνει παταγωδώς, με σημαντικές επιπτώσεις ακόμα και για τις ίδιες τις ΗΠΑ.⁴⁹

Ενδεχόμενη αποτυχία ή δυσλειτουργία ενός η περισσοτέρων από τους παραπάνω πυλώνες θα σημάνει την καταστροφή και των υπολοίπων με αποτέλεσμα την τελική κατάρρευση του φιλόδοξου οικοδομήματος της Ισλαμικής περιφερειακής δύναμης στα πρότυπα της πάλαι ποτέ Οθωμανικής αυτοκρατορίας. Αυτό θα έχει σαν συνέπεια το τελευταίο διάδοχο κράτος του χαλιφάτου να επανεμφανίσει τα συμπτώματα του μεγάλου ασθενούς, καθώς θα βρεθεί να απορρίπτεται συγχρόνως από Ανατολή και Δύση, ως υπερβολικά δυτική για τους πρώτους και ταυτόχρονα ως υπερβολικά ισλαμική για τους δεύτερους. Η ανάδειξη του πολιτικού Ισλάμ με τη μορφή που έλαβε στη σημερινή Τουρκία φαίνεται να απέχει αρκετά από το ιδανικό μοντέλο της γέφυρας μεταξύ Ανατολής και Δύσης με την πλάστιγγα να γέρνει προς την πλευρά που κοιτάει προς τη Μέκκα. Η εικόνα της καλυμμένης με την παραδοσιακή ισλαμική μαντίλα συζύγου του προέδρου της δημοκρατίας να συμμετέχει στις δεξιώσεις

⁴⁹Το 2003 η νεοεκλεγείσα τουρκική εθνοσυνέλευση, επί πρώτης κυβερνήσεως Ερντογάν, δεν ενέκρινε αίτημα των ΗΠΑ που αφορούσε τη χρήση του τουρκικού εδάφους στην περιοχή στα ΝΑ. της χώρας για τη διέλευση των αμερικανικών στρατευμάτων κατά την επιχείρηση εναντίον του Ιράκ. Η αποτυχία δημιουργίας μετώπου επιχειρήσεων στη συγκεκριμένη περιοχή οδήγησε στη στενή συνεργασία των ΗΠΑ με τους Κούρδους πεσμεργκά και προκάλεσε τη σύλληψη από τις αμερικανικές δυνάμεις 11 μελών των τουρκικών ειδικών δυνάμεων που είχαν διεισδύσει στο έδαφος του Β. Ιράκ την ίδια χρονιά. Η συμβολική κίνηση των Αμερικανών να φορέσουν κουκούλες στα επίλεκτα στελέχη των ΤΕΔ ως κοινούς Ιρακινούς αιχμαλώτους, πυροδότησε έντονο αντιαμερικανικό κλίμα στην Τουρκία και αποτέλεσε την πηγή έμπνευσης της μεγάλης κινηματογραφικής επιτυχίας «Η κοιλιά των λύκων: Ιράκ» (Kurtlar Vadisi: Iraq).

του μεγάρου της Cankaya στο κέντρο της Άγκυρας όπου ο Ατατούρκ πριν από 88 χρόνια σχεδίαζε την πορεία του τουρκικού έθνους προς τη Δύση, καταδεικνύει με τον πιο καθοριστικό τρόπο ότι η χώρα έχει κάνει τις επιλογές της. Αυτές οι επιλογές μοιάζουν να μη συμπεριλαμβάνουν την ΕΕ, αφού η ευρωπαϊκή προοπτική, μετά την πλήρη αναγέννηση του πολιτικού Ισλάμ, φαίνεται ότι θυσιάζεται ως αμνός του Kurban Bayram στον βωμό της ανάληψης του ηγετικού ρόλου επί των γειτόνων και μη αδελφών μουσουλμάνων. Επιλογές που τελικά ίσως και να είναι αναγκαίες αφού, «όταν βαδίζεις στη μέση του δρόμου κινδυνεύεις να χτυπηθείς από οχήματα που κινούνται και προς τις δύο κατευθύνσεις». Πρέπει να επιλέξεις τη μια λωρίδα κατεύθυνσης το δυνατό συντομότερο ή εναλλακτικά να εγκαταλείψεις τελείως τη διαδρομή, επιλογή απόλυτα σύμφωνη με τα ήδη αναφερθέντα λεγόμενα του κύριου εκφραστή του πολιτικού Ισλάμ στην Τουρκία σήμερα, R. T Erdogan: «Η δημοκρατία είναι σαν ένα λεωφορείο της γραμμής· όταν φτάσεις στη στάση σου πρέπει απλά να κατέβεις».

ΛΗΜΜΑΤΑ

Ergenekon: Πρόκειται για παραστρατιωτική οργάνωση, δημιούργημα του βαθέως κράτους της Τουρκίας, η ύπαρξη της οποίας αποκαλύφθηκε μετά την ανακάλυψη μιας κρύπτης με πυρομαχικά και όπλα στην περιοχή Rougazko, στην Κων/πολη. Σκοπός της οργάνωσης, που πήρε την ονομασία από τη μυθική κοιλάδα της κεντρικής Ασίας που θεωρείται βάσει του τουρκικού εθνικισμού ως η γενέτειρα του τουρκικού έθνους, ήταν η δημιουργία κλίματος αποσταθεροποίησης στη χώρα, προκειμένου να προστατευτεί ο κοσμικός χαρακτήρας του κράτους. Η οργάνωση κατηγορείται για σχεδιασμό μεγάλου αριθμού ανατρεπτικών ενεργειών, για συμμετοχή σε δολοφονίες και εξαφανίσεις προσώπων, ενώ η δικαστική έρευνα συνεχίζεται με τους υπόπτους να προέρχονται κυρίως από τις τάξεις του στρατού, των ΜΜΕ και λοιπών παραδοσιακών οπαδών του Κεμαλισμού.

Kafes: Κωδική ονομασία σχεδίου (κλωβός) που σχετίζεται άμεσα με την ERGKENEKON και στοχοποιούσε τις μειονότητες που διαβιούν στην Τουρκία, με συγκεκριμένες ενέργειες που κυμαίνονταν από δολοφονίες εκπροσώπων τους μέχρι καταστροφή των περιουσιών τους (ανάλογες με τα Σεπτεμβριανά του 1955), με σκοπό την αμαύρωση της εικόνας του κυβερνώντος κόμματος στους ευαίσθητους, σε θέματα μειονοτήτων, κύκλους της δύσης και της ΕΕ. Εκτός από τη μείωση της αξιοπιστίας της κυβέρνησης, θα επιτυχανόταν παράλληλα ο ψυχολογικός επηρεασμός και η τρομοκράτηση των μειονοτικών εθνοτικών ομάδων, προκειμένου να εξυπηρετηθεί η εθνικιστική πολιτική ομογενοποίησης. Η δολοφονία του γνωστού Αρμένιου δημοσιογράφου Hrant Dink θεωρείται ότι εντάσσεται στις προβλεπόμενες στο συγκεκριμένο σχέδιο ενέργειες.

Balyoz: Αποτελεί το τρίτο σκέλος του τρίπτυχου ERGKENEKON, ΚΛΩΒΟΣ, ΒΑΡΕΙΑ και αφορά σχέδιο που εξυπηρετούσε επίσης τη δημιουργία εσωτερικής αναταραχής με τελικό σκοπό την πρόκληση επέμβασης των ΤΕΔ και την ανατροπή της κυβέρνησης του ΑΚΡ. Πρόκειται για το πιο ακραίο σχέδιο που μεταξύ των άλλων περιλάμβανε βομβιστικές ενέργειες σε τζαμιά, από προσωπικό των ΕΔ μεταμφιεσμένο σε εξτρεμιστές μουσουλμάνους, εσκεμμένη και από φίλια πυρά κατάρριψη τουρκικού μαχητικού αεροσκάφους στην περιοχή του Αιγαίου, προκειμένου να δημιουργηθούν συνθήκες κρίσεις με την Ελλάδα και τέλος κατάληψη χερσαίου ελληνικού εθνικού εδάφους από δυνάμεις της 1ης Τουρκικής Στρατιάς, με τελικό σκοπό την έκθεση της κυβέρνησης Ερντογάν και την απόδοση της κατηγορίας αδυναμίας χειρισμού εθνικών θεμάτων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική

- ☞ Αχμέτ Ινσέλ – Αλί Μπαιράμογλου, *Ο τουρκικός στρατός, ένα πολιτικό κόμμα, μια κοινωνική τάξη*, ΒΙΒΛΙΟΡΑΜΑ, Αθήνα 2007.
- ☞ Bozarslan Hamit, *Ιστορία της σύγχρονης Τουρκίας*, ΣΑΒΒΑΛΑΣ, Αθήνα 2004.
- ☞ ΕΛΙΑΜΕΠ, *Η Τουρκία σήμερα. Πολιτεία, κοινωνία, οικονομικά, εξωτερική πολιτική*, ΠΑΠΑΖΗΣΗΣ, Αθήνα 1995.
- ☞ ΕΛΙΑΜΕΠ, Βερέμης Θάνος – Ντόκος Θάνος, *Η σύγχρονη Τουρκία Πολιτικό σύστημα, οικονομία και εξωτερική πολιτική*, ΠΑΠΑΖΗΣΗΣ, Αθήνα 2002.
- ☞ Ηλιόπουλος Ηλίας, *Ζητήματα Γεωπολιτικής & Διπλωματίας Ναυτικών και Ηπειρωτικών δυνάμεων στον Σύγχρονο Κόσμο*, ΠΑΠΑΖΗΣΗΣ, Αθήνα 2008.
- ☞ Μάζης Θ. Ιωάννης, *Γεωπολιτική Η θεωρία και η πράξη*, ΕΛΙΑΜΕΠ-ΠΑΠΑΖΗΣΗΣ, Αθήνα 2002.
- ☞ Μάζης Θ. Ιωάννης, *Γεωπολιτική των υδάτων στη Μέση Ανατολή (Αραβικές χώρες-Ισραήλ-Τουρκία)*, ΠΑΠΑΖΗΣΗΣ, Αθήνα 2001.
- ☞ Παπούλια Βασιλική, *Από την αυτοκρατορία στο εθνικό κράτος*, Θεσσαλονίκη 2003, ΒΑΝΙΑΣ.
- ☞ Shackland David, *Ισλάμ και κοινωνία στην Τουρκία*, ΚΡΙΤΙΚΗ, Αθήνα 2003.
- ☞ Συλλογικό έργο, *Ρόλος και θέση της Τουρκίας στον κόσμο Σύγχρονη πραγματικότητα και μελλοντικές προκλήσεις*.

Αγγλική

- ☞ Akcapar Burak, (2007), *Turkey's New European Era: Foreign Policy on the Road to EU Membership*, USA, ROWMAN AND LITTLEFIELD INC.
- ☞ Landau Jacob M., (1994), *The Politics of Pan-Islam: Ideology and Organization* New York, Oxford University Press.
- ☞ Lewis B., (1968), *The Emergence of Modern Turkey*, London.
- ☞ Wheatcroft Andrew, (1993), *The Ottomans Dissolving Issues*, London. Penguin books.
- ☞ Zürcher Erik Jan, (2004), *The European Union, Turkey and Islam* (Netherlands). Amsterdam University Press.
- ☞ Zurcher Erik J, (1993), *Turkey: A Modern History*, London, I. B. Tauris & co. ltd.
- ☞ Poulton Hugh, (1997), *The Top Hat, the Grey Wolf,*

and the Crescent: Turkish Nationalism and the Turkish Republic. New York University Press.

Τουρκική

- ☞ Ahmet Davutođlu, (2009), *Stratejik Derinlik*, Istanbul, Küre Yayınları.
- ☞ Ahmet Ýnsel Ali Bayramođlu (2004), *Bir Zümre, Bir Parti Türkiye'de Ordu* Istanbul Birikim Yayýnevi.
- ☞ Baskýn Oran, (1999), *Atatürk Milliyetçiliđi Resmi Ýdeoloji Dýbý Bir Ýnceleme*, Istanbul, Yayınevi: Bilgi Yayýnevi.
- ☞ Christos Teazis, (2011), *Ýkincilerin Cumhuriyeti (AKP)*, Istanbul, Mýzrak Ýletişim ve Yayýncýlýk.

Άρθρα

- ☞ COHEN ARIEL, January 9, 2011, "Washington concerned as Turkey is leaving the West", <http://www.hurriyetdailynews.com>
- ☞ DANFORTH NICK, NOVEMBER 25, 2009, "How the West Lost Turkey", www.foreignpolicy.com
- ☞ Dominika Kruszewska, FPIF June 7, 2011, "Turkey the Sisyphus of Europe?" – Analysis, <http://www.eurasiareview.com>
- ☞ Friedman George, "Geopolitical Journey part 5 Turkey", www.stratfor.com
- ☞ Khan Irene, June 21, 2011, "Turkey as a model Angel Rabasa", <http://www.thedailystar.net>
- ☞ Larrabee F. Stephen, (6/2008), "The Rise of Political Islam in Turkey", Santa Monica, CA, RAND National Defence and Research Institute. <http://www.rand.org>
- ☞ STRATFOR, (9/2010) "Islam, Secularism and the Battle for Turkey's Future".
- ☞ Rubin Michael, July/August 2010, "Turkey From Ally to an enemy", <http://www.commentarymagazine.com>

Διαδίκτυο

- <http://www.firatnews.com/>
- <http://www.hurriyet.com.tr/>
- <http://www.internethaber.com/>
- <http://www.israelnationalnews.com/>
- <http://www.middle-east-online.com>
- <http://www.mfa.gov.tr>
- <http://www.stratfor.com>
- <http://www.tsk.tr/>
- <http://www.todayzaman.com/>
- <http://www.worldbulletin.net/>

Τα Κάδαντα των Ελλήνων

ΚΕΙΜΕΝΟ-ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ: Της (ΜΣ) Κωνσταντίνος Κερεζίδης

Την παραμονή διαφόρων μεγάλων εορτών -των Χριστουγέννων, της Πρωτοχρονιάς και των Φώτων- τα παιδιά γυρνούν παρέες παρέες, από πόρτα σε πόρτα και τραγουδούν τα κάλαντα. Πολλές φορές το τραγούδι τους συνοδεύεται από κάποιο μουσικό όργανο ενώ τα μικρότερα παιδιά κρατούν μεταλλικά «τρίγωνα» που τα χτυπούν συνεχώς. Όταν τελειώσουν το τραγούδι τους, εύχονται χρόνια πολλά και η νοικοκυρά τους ανταμείβει με το «μπαξίσι», που παλαιότερα ήταν φρούτα και διάφορα γλυκά, ενώ τώρα είναι ένα συμβολικό χρηματικό ποσό.

Τα γνήσια λαϊκά κάλαντα είναι χαριτωμένα θρησκευτικά τραγούδια. Ζεστά, απλοϊκά, τερπνότατα, αναγγέλλουν το θρησκευτικό γεγονός, το διηγούνται ανθρώπινα, το περιγράφουν σαν επεισόδιο της γεωργικής ζωής και το απλώνουν θαυματουργικά στη φύση, ανακατεύοντας στο μεταξύ ένα πλήθος στοιχείων και πραγμάτων, όχι απλώς προχριστιανικής αλλά αρχαιότατης ακόμη προέλευσης.

Γράφει ο Στίλπων Π. Κυριακίδης στο βιβλίο του *Το δημοτικό τραγούδι*: «...εκ των ασμάτων σπουδαιότερα και αρχαιότερα είναι τα συνοδεύοντα έθιμα προχριστιανικά, διότι ταύτα πραγματικώς, όπως και τα έθιμα, φαίνονται υπολείμματα της αρχαιότητας, καθώς τουλάχιστον μας διδάσκει απλή παραβολή των σημερινών προς τα ελάχιστα εκ της αρχαιότητας περιληφθέντα. Τα πλείστα των ασμάτων τούτων είναι κυρίως αγυρτικά, άσματα αγερμού, αδόμενα εις ωρισμένας εορτάς από θύρας εις θύραν, υπό νέων ή παιδων, απαιτούντων δια τούτο φιλοδωρήματα είτε εις χρήμα είτε εις τρωγάλια. Τοιαύτα άσματα χριστιανικού περιεχομένου και εις χριστιανικάς εορτάς αδόμενα είναι κυρίως τα κάλαντα των Χριστουγέννων, έπειτα τα άσματα της πρώτης του έτους, των Φώτων, του Λαζάρου και των Βαΐων, ενιαχού δε και του Ευαγγελισμού, της Μεγάλης Πέμπτης, της Μεγάλης Παρασκευής και του Μεγάλου Σαββάτου, του Αγίου Κωνσταντίνου, των Δώδεκα Αποστόλων και άτινα άλλα».

Η λέξη κάλαντα, σύμφωνα με τους λαογράφους μας, προέρχεται από τη λατινική λέξη colenda, που σημαίνει «αρχή του μήνα».

Τα μορφολογικά στοιχεία των κάλαντων παραπέμπουν σε εκείνα των δημοτικών τραγουδιών, τόσο στη μουσική όσο και στα λόγια. Οι στίχοι τους εξιστορούν τα θρησκευτικά γεγονότα των ημερών, με γλώσσα λόγια, αλλά και λαϊκή. Η μουσική που τα συνοδεύει είναι

απλή και ευχάριστη, ποικίλλει όμως σε κάθε περιοχή, υιοθετώντας στοιχεία από την παράδοση του κάθε τόπου.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΙΡΕΣΙΩΝΗ ΣΤΑ ΚΑΛΑΝΤΑ

Πίσω από τα κάλαντα κρύβεται ένα αρχαίο ελληνικό έθιμο, με το όνομα ειρεσιώνη, που αναφέρεται ήδη από τον Όμηρο: «*Παραχειμάζων δε Όμηρος εν τη Σάμω, τας νουμηνιάις προσπορευόμενος προς τας οικίας τας ευδαιμονε-*

στάτας, ελάμβανε τι αείδων τα έπεα τάδε,
α καλείται Ειρεσιώνη, οδήγουν δε αυτόν
και συμπαρήσαν αεί των παίδων τινές
των εγχωρίων».

Κατά το έθιμο της ειρεσιώνης, «παί-
δες αμφιθαλείς» (δηλαδή παιδιά που και
οι δυο γονείς τους βρίσκονται στη ζωή),
γυρίζουν από σπίτι σε σπίτι και εύχονται στους οικοδεσπότες, τραγουδώντας ευχές
και παιχνέματα, κρατώντας την ειρεσιώνη (δηλαδή ένα κλαδί ελιάς ή δάφνης, που
πάνω του στόλιζαν συνήθως καρπούς, κομμάτια μαλλιού και κρεμούσαν μικρά
μπουκάλια γεμάτα κρασί, μέλι και λάδι). Στο τέλος κρεμούσαν την ειρεσιώνη στην
εξώπορτα του σπιτιού τους επί ένα χρόνο, για να την κάψουν στη συνέχεια στην
«τελεστική» φωτιά (όπως καιμεί σήμερα τα στεφάνια της πρωτομαγιάς στις φωτιές
του Αϊ-Γιάννη του Κλήδονα). Παρατηρείστε τους επόμενους στίχους, που φέρεται
ότι τραγούδησε στη Σάμο ο Όμηρος, κατά το έθιμο της ειρεσιώνης:

*«Δώμα προσετραπόμεσθ' ανδρός μέγα δυναμένοιο,
ος μέγα μεν δύναται, μέγα δε βρέμει, όλβιος αιεί.
Αυταί ανακλίνεσθαι θύραι πλούτος γαρ έσεισι πολλός,
συν πλούτῳ δε και ευφροσύνη τεθαλυία, ειρήνη τ' αγαθή.
Όσα δ' άγγεα μεστά μεν είει κυρβαίη δ' αεί
κατά καρδόπου έρποι μάζα,
νυν μεν κριθαίην εύπιδα σησαμέεσαν».*

Ομήρου Βίοι, εκδ. Oxford, Homeri Opera V5

Δηλαδή: «Ερχόμαστε στο σπίτι ενός πλούσιου νοικοκύρη. Αφήστε τις πόρτες ανοιχτές, γιατί μπαίνει ο πλούτος και μαζί του η χαρά και η ειρήνη. Νάναι γεμάτα πάντα τα σταμνιά του και στη σκάφη του ζυμώματος το ζυμάρι να φουσκώνει ψηλά...»

Μεταφορά Ι. Κακριδή

Βλέπουμε, δηλαδή, ευχές και παινήματα για τον σπιτονοικοκύρη, όπως ακριβώς ψάλλουν και οι σημερινοί καλαντιστές:

*«Ἦρθαμι στουν αφέντη μας τουν πουλυχρουνιμένου, μας έδουσι ένα φούρνου ψουμιά κι άλλα τόσα φλουριά. Ὅσ' άστρα 'π' τουν ουρανό κι φύλλα απ' τα δέντρα, τόσα καλά να τ' δώσ' Θιός ιδώ που τραγουδούμι. Χέρ' να μη τουν πουνάει, πουδάρ' να μη τουν πουνάει, κιφάλ' να μη τουν πουνάει, καρδιά τ' να μη τουν πουνάει. Πέτε παλικάρια μ' αμήν...
Αμήν».*

Παινήματα Θράκης

Από τις αρχαίες ειρεσιώνες και μέχρι να φτάσουμε στα σημερινά κάλαντα, μεσολάβησε μια ιδιαίτερα σημαντική περίοδος για τη σημερινή διαμόρφωση των καλάντων. Ήταν δε τόσο σημαντική, ώστε να τους χαρίσει ακόμα και το σημερινό τους όνομα.

Στα ρωμαϊκά χρόνια, κάθε μήνας διαρκούσε όσο μια περίοδος περιφοράς της σελήνης γύρω από τη γη. Στην αρχή κάθε μήνα, οι Ρωμαίοι συνήθιζαν να γιορτάζουν τις λεγόμενες "calendae" (νεομηνίες). Η πιο εντυπωσιακή απ' όλες τις γιορτές των νεομηνιών ήταν οι καλένδες του Ιανού (δηλαδή του Ιανουαρίου), ο οποίος καθιερώθηκε από τα μισά του 2ου αι. π.Χ., ως ο πρώτος μήνας του χρόνου και συνεπώς γιορτάζονταν οι calendae της πρωτοχρονιάς. Συνήθιζαν λοιπόν στη γιορτή των καλενδών να στήνουν ένα ολόκληρο δέντρο, συνήθως αειθαλές, στη μέση της γιορτής, σύμβολο της αναβλάστησης και της καινούριας ζωής, ελπίδα και παρηγοριά μέσα στη νέκρωση του χειμώνα. Κρεμούσαν επίσης στις πόρτες και τα παράθυρα δάφνες και μυρτιές, όπως έκαναν και οι αρχαίοι Έλληνες στις δικές τους γιορτές.

Το έθιμο αυτό συνεχίστηκε και στα βυζαντινά χρόνια. Κάθε σπίτι στολιζόταν κατά το δωδεκαήμερο των Χριστουγέννων με κλαδιά από ελιά και δάφνη, όπως άλλωστε συνεχίζεται μέχρι τις μέρες μας. Το караβάκι, το στολισμένο δέντρο, τα πράσινα αγκαθωτά φυτά έρχονται να σμίξουν με τους ήχους από τις φωνές και τα όργανα που συνοδεύουν τα κάλαντα.

Στα βυζαντινά χρόνια, η επίσημη χριστιανική εκκλησία, θέλοντας να εκμεταλλευτεί τη σημασία και την επισιμότητα που προσέδιδαν οι Ρωμαίοι στις καλένδες, τοποθέτησε στις μέρες αυτές την επέτειο της γέννησης του Χριστού. Μαζί όμως με την αίγλη της ειδωλολατρικής γιορτής, μεταφυτεύτηκαν στη χριστιανική και στοιχεία

από τα έθιμα που την ακολουθούσαν, καθώς ο λαός δεν ήταν δυνατόν ν' αποβάλει από τη μια μέρα στην άλλη συνήθειες αιώνων. Έτσι, τα τραγούδια της ειρεσιώνης και των καλενδών πήραν τη μορφή μιας μυθοποιημένης εξιστόρησης των γεγονότων ενώ διατηρήθηκαν οι ευχές για το σπίτι και τα παινέματα των νοικοκυραίων.

Στο πλαίσιο αυτό, σημαντικοί λόγιοι των βυζαντινών χρόνων ανέλαβαν να δημιουργήσουν κάλαντα, με καθαρά χριστιανικό περιεχόμενο. Αυτό εξηγεί και το γιατί πολλά από τα κάλαντα έχουν λόγο ύφος και στοιχεία από βυζαντινούς ύμνους:

*«Αναρχος Θεός καταβέβηκεν και εν τη Παρθένω κατώκησεν.
Έρρουρεμ, έρρουρεμ, έρρου έρρου, έρρουρεμ, χαίρε Άχραντε.
Βασιλεύς των όλων και Κύριος, ήλθες τον Αδάμ αναπλάσασθαι.
Έρρουρεμ, έρρουρεμ, έρρου έρρου, έρρουρεμ, χαίρε Δέσποινα.
Γηγενείς σκιρτάτε και χαίρεσθε, τάξεις των Αγγέλων ευφραίνεσθε.
Έρρουρεμ, έρρουρεμ, έρρου έρρου, έρρουρεμ, χαίρε Άχραντε.
Εξ Ανατολών Μάγοι έρχονται, δώρα προσκομίζοντες άξια.
Έρρουρεμ, έρρουρεμ, έρρου έρρου, έρρουρεμ, χαίρε Δέσποινα.
Χαίρουσα η κτίσις αγάλλεται και πανηγυρίζει, ευφραίνεται.
Έρρουρεμ, έρρουρεμ, έρρου έρρου, έρρουρεμ, χαίρε Άχραντε.
Ψάλλοντες Χριστόν τον Θεόν ημών, τον εν τω σπηλαίω τικτόμενον.
Έρρουρεμ, έρρουρεμ, έρρου έρρου, έρρουρεμ, χαίρε Δέσποινα.
Ω Παρθενομήτωρ και Δέσποινα, σώζε τους εις Σε καταφεύγοντας.
Έρρουρεμ, έρρουρεμ, έρρου έρρου, έρρουρεμ, χαίρε Άχραντε».*

Βυζαντινά Κάλαντα

Την ιδέα μιμήθηκε ο απλός λαός, ο οποίος δημιούργησε στιχουργικά διαμάντια, άλλοτε με τη συμβολή των λογίων και άλλοτε με το ανεπιτήδευτο αλλά ασύγκριτα γοητευτικό και πρωτότυπο ύφος του:

«Χριστούγεννα πρωτούγεννα, πρώτη γιορτή του χρόνου.

Για βγάτε, δέστε, μάθετε, πως ο Χριστός γεννιέται.

Γεννιέται κι αναθρέφεται στο μέλι και στο γάλα.

Το μέλι τρων οι άρχοντες, το γάλα οι αφεντάδες

και το μελισσοβότανο το λούζουντ' οι κυράδες.

Κυρά μ ψιλή, κυρά μ λιγνή, κυρά γαϊτανοφρύδα,

κυρά μ όταν στολίζεσαι να πας στην εκκλησιά σου,

βάζεις τον ήλιο πρόσωπο και το φεγγάρι αγκάλι

και τον καθάριο αυγερινό τον βάζεις δαχτυλίδι.

Εμείς εδώ δεν ήρθαμε να φάμε και να πιούμε,

μόνο σας αγαπούσαμε κι ήρθαμε να σας δούμε.

Εδώ που τραγουδήσαμε πέτρα να μη ραγίσει
κι ο νοικοκύρης του σπιτιού πολλούς χρόνους να ζήσει.

Δώστε μας και τον κόκορα, δώστε μας και την κότα,

δώστε μας και πέντ' έξι αυγά, να πάμε σ' άλλη πόρτα».

Κάλαντα Χριστουγέννων Πελοποννήσου

«Τα άσματα ταύτα», γράφει ο Στίλπων Κυριακίδης, «συνήθως περιορίζονται εις σχετικά τινα περί την εορτήν ή τον άγιον, ενίοτε είναι απλαί ευχαί ευκαρπίας επί τη εορτή ή προς τον άγιον. Αμέσως όμως και εν συνεχεία ακολουθούνται υπό ασμάτων ευχαιτικών, δια των οποίων οι αγείροντες επιδαψιλεύουν αφθόνους επαίνους και ευχάς εις τον οικοδεσπότην, την οικοδέσποιναν και τα τέκνα, καταλήγουν δ' εις αιτητικά, δια των οποίων ζητούν το ειθισμένον φιλοδώρημα είτε εις χρήμα είτε εις είδος»:

«Σένα σου πρέπει αφέντη μου καρέκλα καρυδένια
για ν' ακουμπά η μέση σου η μαργαριταρένια.
Βάλτε μας κρασί να πιούμε και του χρόνου να σας πούμε. (δίσ)
Και πάλι ξανά πρέπει σου στα πεύκια να κοιμάσαι,
να πίνεις, να δροσίζεσαι και πάλι αφέντης νάσαι.
Βάλτε μας κρασί να πιούμε και του χρόνου να σας πούμε. (δίσ)
Και πάλι ξανά πρέπει σου καράβι ν' αρματώσεις,
και το πανί του караβιού να το μαλαματώσεις.
Βάλτε μας κρασί να πιούμε και του χρόνου να σας πούμε. (δίσ)
Πολλά είπαμε τον αφέντη μας, ας πούμε τσι κυράς μας
Κυρά ψιλή, κυρά λιγνή, κυρά μαυροματούσα,
πούχεις τον ήλιο πρόσωπο και το φεγγάρι στήθη
και του κοράκου το φτερό τόχεις καμπανοφρύδι.
Βάλτε μας κρασί να πιούμε και του χρόνου να σας πούμε. (δίσ)
Αν έχεις κόρη έμορφη, βάλ' την να μας κεράσει,
να της ευχηθούμε όλοι μας, ν' ασπρίσει, να γεράσει.
Βάλτε μας κρασί να πιούμε και του χρόνου να σας πούμε. (δίσ)
Κι αν έχεις γιο στα γράμματα, βάλτονε στο ψαλτήρι,
να τα' αξιώσει ο Θεός, να βάλει πετραχήλι.
Βάλτε μας κρασί να πιούμε και του χρόνου να σας πούμε». (δίσ)

Κάλαντα Χριστουγέννων Σάμου

ΚΑΛΑΝΤΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΩΝ

Τα κάλαντα των Χριστουγέννων διηγούνται τη γέννηση του Χριστού και την επίσκεψη των Μάγων στη φάτνη του.

«Όπως μετά την γένναν παιδίου τινος παρατίθεται γεύμα εις τας συγγενείς και περιοίκους γυναίκας, ούτω και κατά τα Χριστούγεννα παρατίθεται γεύμα επί τη γεννήσει του Θεανθρώπου εκ μπάμπως, παρασκευαζομένης την νύκτα της 24ης προς την 25η Δεκεμβρίου», γράφει ο Δ. Μανάκας στα Θρακικά Λαογραφικά του, και συνεχίζει: «Αι οικοδέσποιναί ετοιμάζουν τα εδέσματα των Χριστουγέννων και όλο το χωρίον ευρίσκεται επί ποδός. Παρασκευάζονται γλυκίσματα, τα οποία είναι στερεότυπα και ομοιόμορφα: σαραγλί και μπακλαβάς με τα ίδια πάντοτε υλικά. Ευθύς ως ακουστή η πρώτος πετεινός μετά το μεσονύκτιον όλα τα παιδιά του χωριού τρέχουν εις τα σπίτια φωνάζοντα κόλλυντα κόλλυντα!! δηλαδή κάλαντα, κάλαντα!».

Το πιο γνωστό κείμενο που τραγουδήθηκε και τραγουδιέται ακόμη είναι το παρακάτω:

«Καλήν ημέραν άρχοντες
αν είναι ο ορισμός σας
Χριστού τη θεία γέννηση
να πω στ' αρχοντικό σας.
Χριστός γεννάται σήμερα
εν Βηθλεέμ τη πόλει
οι ουρανοί αγάλλονται
χαίρει η φύσις όλη.
Εν τω σπηλαίω τίκτεται
εν φάτνη των αλόγων
ο Βασιλεύς των ουρανών
και ποιητής των όλων.
Πλήθος αγγέλων ψάλλουσι
το δόξα εν υψίστοις
και τούτο άξιον εστί
η των ποιμένων πίστις.
Εκ της Περσίας έρχονται
τρεις μάγοι με τα δώρα.
Άστρο λαμπρό τους οδηγεί
χωρίς να λείψει ώρα.
Σ' αυτό το σπίτι πού 'ρθαμε
Πέτρα να μη ραγίσει
Κι ο νοικοκύρης του σπιτιού
Χίλια χρόνια να ζήσει».

Κάλαντα Χριστουγέννων Πανελλήνια

Κάθε περιοχή της Ελλάδας έχει τη δική της εκδοχή με κάλαντα που εξιστορούν τα ίδια γεγονότα με διαφορετική ματιά και με το δικό τους ιδιαίτερο σκοπό:

«Χριστός γινιέτι χαρά στον κόσμο
χαρά στον κόσμο στα παλικάρια.
Σαράντα μέρις, σαράντα νύχτις
η Παναγιά μας κοιλουπουνούσι.
Η Παναγιά μας κοιλοπονούσι
κοιλοπονούσι, παρακαλούσι
τους Αποστόλους τους Αρχαγγέλους
να παν να φέρουν μήλα και ρόδια.
Κι οι Αποστόλοι μαμές γυρεύουν
κι οι Αρχαγγέλοι για μήλα τρέχουν
κι ώσπου να πάνι κι ώσπου να έρθουν
η Παναγιά μας ξιλευθewώθκι.
Η Παναγιά μας ξιλευθewώθκι
μέσα στις δάφνες μεσ τα λουλούδια.
Μέσα στις δάφνες στα κυπαρίσσια
σαν ήλιος λάμπει σαν νιο φεγγάρι.
Σαν ήλιος λάμπει σαν νιο φεγγάρι
σ' αυτό το σπίτι του νοικοκύρη
σ' αυτό το σπίτι του νοικοκύρη
στη φαμελιά του και στα παιδιά του».

Κάλαντα Χριστουγέννων Θράκης

Αξίζει να προσέξουμε το χρονικό πρωθύστερο σχήμα που γίνεται, όταν ο λαϊκός ποιητής βάζει την Παναγία να είναι περιτριγυρισμένη από τους Αποστόλους, πρόσωπα ανύπαρκτα στο σπήλαιο της Βηθλεέμ κατά την ώρα της Γέννησης. Η ανακρίβεια όμως περνάει απαρατήρητη, γιατί ο λαϊκός ακροατής αρέσκεται να βλέπει το θεϊκό γεγονός να περιγράφεται πλαισιωμένο με την ανήσυχη συμπαράσταση πολλών ανθρώπων, που τρέχουν να βοηθήσουν. Οι σαράντα μέρες που κοιλοπονούσε η Παναγία, είναι ποιητική προβολή, για να δηλωθεί πως ο τοκετός κράτησε αρκετές ώρες.

Τα κάλαντα του Πόντου μαζί με τη γέννηση του Χριστού αφηγούνται και το Θείο Πάθος. Η ανάμνηση των Παθών την ημέρα της γέννησης παίρνει το χαρακτήρα της προφητείας των αρχαίων τραγουδιών:

«Χριστός γεννέθεν χαρά σον κόσμον
χα! καλή ώρα καλή σ' ημέρα
χα! καλόν παιδίν οψέ γεννέθεν
Οψέ γεννέθεν, κι ουρανοστάθεν
Τον εγέννησεν η Παναΐα,
Τον ανέσταισεν Αειπαρθένος.
Εκαβάλκεψεν χρυσόν πουλάριν
Εκατήβεν σο σταυροδρόμι
Σταυροδρόμι και μυροδρόμι.
Έρπαξαν ατόν οι συλ' Εβραίοι,
Συλ' Εβραίοι και μιλ' Εβραίοι
Ασ' σ' ακροντικά κι ασ' σην καρδίαν
Γαίμαν έσταξεν, χολήν κι εφάνθεν
Ούμπαν έσταξεν κι εμυροστάθεν
Μύρος έτον και ευωδία
Εμυρίσ' ατόν ο κόσμος όλεν,
Για μυρίσ' ατον και συ αφέντα
Συ αφέντα καλέ μ' αφέντα
Έρθαν τη Χριστού τα παλληκάρια
Κιαι τιμίουνε τον νοικοκύρην
Νοικοκύρη μ' και βασιλέαν
Δέβα σον τα ρεζ κι έλα σην πόρταν,
Δωσ' μας ούβας και λεπροκάρυα
Έβγαλ' τον κισέ σ' και δωσ' παράδας και δωσ παράδας».

Κάλαντα Κερασούντας-Πόντου

Είναι ιδιαίτερα εντυπωσιακός ο μεγάλος αριθμός των παραλλαγών των καλάντων που συναντάμε στην ηπειρωτική και νησιωτική χώρα. Όλες αυτές οι παραλλαγές, η κάθε μία χωριστά, είναι ενδεικτικές της παράδοσης και του χαρακτήρα του τόπου από τον οποίο προήλθαν.

«Ελάτε δω γειτόνισσες και σεις γειτονοπούλες μου,
τα σπάργανα να φτιάξουμε και το Χριστό ν' αλλάξουμε.
Τα σπάργανα για το Χριστό, ελάτε όλες σας εδώ
να πάμε να γυρίσουμε, τα μάγια να σκορπίσουμε.
να δούμε και την Παναγιά, όπου μας στέλνει τη χαρά
τα σπάργανα για το Χριστό, ελάτε όλες σας εδώ
κοιμάται στα τριαντάφυλλα, γεννιέται μες στα λούλουδα
γεννιέται μες στα λούλουδα, κοιμάται στα τριαντάφυλλα.
Τα σπάργανα για το Χριστό, ελάτε όλες σας εδώ
Τα σπάργανα να φτιάξουμε και το Χριστό ν' αλλάξουμε».

Κάλαντα Ηπείρου

«Για σένα κόρη έμορφη ήρθαμε να τα πούμε και
τα καλά Χριστούγεννα για να σου ευχηθούμε.
Φέρτε μας κρασί να πιούμε και του χρόνου να σας πούμε
Και του χρόνου να σας πούμε, φέρτε μας κρασί να πιούμε.
Σ' αυτό το σπίτι που 'ρθαμε, τα ράφια ειν' ασημένια,
του χρόνου σαν και σήμερα να' ναι μαλαματένια
Φέρτε μας κρασί να πιούμε και του χρόνου να σας πούμε.
Και του χρόνου να σας πούμε, φέρτε μας κρασί να πιούμε».

Κάλαντα Ικαρίας

«Καλήν εσπέραν άρχοντες αν είναι ορισμός σας,
Χριστού τη Θεία Γέννηση να πω στ' αρχοντικό σας.
Χριστός γεννάται σήμερα εν Βηθλεέμ τη πόλει,
οι ουρανοί αγάλλονται, χαίρετ' η φύσις όλη.
Κερά καμαροτράχηλη και φεγγαρομαγουλά
όπου τον έχεις τον υγιό το μόσχο κανακάρη,
λούζεις τον και χτενίζεις τον και στο σχολειό τον πέμπεις
κι ο δάσκαλος τον έδειρε μ' ένα χρυσό βεργάλι
και η κυρά δασκάλισσα με το μαργαριτάρι.
Είπαμε δα για την κερά, ας πούμε για τη βάγια.
Άψε βαγίτσα το κερί, άψε και το διπλέρι
και κάτσε και κουζούντισε ίντα θα μας εφέρεις
για απάκι, για λουκάνικο, για χοιρινό κομμάτι
κι από τον πύρο του βουτσιού να πιούμε μια γεμάτη.
Κι από τη μαύρη όρνιθα κανένα αυγουλάκι
κι αν το' κάνε η γαλανή ας είναι ζευγαράκι.
Κι από το πιθαράκι σου ένα κουρούπι λάδι

κι αν είναι κι ακροπλιάτερο βαστούμε και τ' ασκάκι.
Φέρε πανιέρι κάστανα, πανιέρι λεπτοκάρυα
και φέρε και γλυκό κρασί να πιουν τα παλικάρια.
Κι αν είναι με το θέλημα άσπρη μου περιστέρα,
ανοίξετε την πόρτα σας να πούμε «καλησπέρα».

Κάλαντα Χριστουγέννων Κρήτης

ΚΑΛΑΝΤΑ ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΙΑΣ

Στα κάλαντα της Πρωτοχρονιάς υμνείται η έλευση του νέου έτους, μαζί με την γιορτή του Αγίου Βασιλείου. Χαρακτηριστικοί είναι οι στίχοι που τραγουδιούνται σήμερα σε όλη την Ελλάδα:

«Αρχιμηνιά κι αρχιχρονιά,
ψηλή μου δενδρολιβανιά,
κι αρχή καλός μας χρόνος,
εκκλησιά με τ' άγιο θρόνο.
Αρχή που βγήκε ο Χριστός,
άγιος και πνευματικός
στη γη να περπατήσει
και να μας καλοκαρδίσει.

Άγιος Βασίλης έρχεται
και όλους μας καταδέχεται,
από την Καισαρεία
σ' εισ' αρχόντισσα κυρία.

Βαστάει εικόνα και χαρτί,
Ζαχαροκάντιο, ζυμωτή,
χαρτί και καλαμάρι,
δες και με το παλικάρι.

Το καλαμάρι έγγραφε,
και το χαρτί μιλούσε:
«Κάτσε να φας, κάτσε να πιεις
κάτσε να τραγουδήσεις».

Εγώ τραγούδια δεν ξέρω,
ξέρω την αλφαβήτα,
για να κόψουμε την πίτα.
Και του χρόνου – Χρόνια πολλά»

Κάλαντα Πρωτοχρονιάς Πανελλήνια

Ο Έλληνας Αϊ-Βασίλης είναι ασκητικός, λόγιος και γεωργός, που δεν φέρνει δώρα, αλλά περιμένει να τον φιλέσουν οι νοικοκυραίοι, δίνοντάς τους γι' αντάλλαγμα την "αλφαβήτα" (την ελληνική παιδεία) και δεν έχει καμιά σχέση με τον δυτικό santa claus με το κόκκινο σκουφί, τις ερμίνες και τους ταράνδους.

Όπως και στην περίπτωση των Χριστουγέννων, έτσι και την Πρωτοχρονιά έχουμε μια πληθώρα από διαφορετικές εκτελέσεις του βασικού μοτίβου των καλάντων:

«Ανοίξετε την πόρτα σας τα κάλαντα να πούμε
και βάλετε και μια ρακή για να σας ευχηθούμε.
Ταχιά ταχιά 'ν' αρχιμηνιά, πρώτη γιορτή του χρόνου,
αρχή που βγήκεν ο Χριστός στη γης να περπατήξει
και βγήκεν και χαιρέτηξε ούλους τσι ζευγολάτες
κι ο πρώτος που χαιρέτηξε ήταν άγιος Βασίλης.
Καλώς τα πας Βασίλειε, καλόν ζευγάριν έχεις.
Καλόν το λες αφέντη μου, καλόν κι ευλογημένον
η Χάρη σου το βλόγησε με το δεξί τζη χέρι,
με το δεξί, με το ζερβί, με το μαλαματένιο.
Πες μας να ζεις, Βασίλειε, πόσα μουζούρια σπέρνεις;
Σπέρνω σταράκι δώδεκα, κριθάρι δεκαπέντε,
ταγή και ρόβι δεκοχτώ κι από νωρίς στο στάβλο.
Φέρε καρύδια, κάστανα, πανέρια μοσχοκάρυα
και φέρε και γλυκό κρασί να πιούν τα παλικάρια
κι από τη μαύρη όρνιθα κανένα αυγουλάκι
κι αν είν' κι από τη γαλανή ας είν' και ζευγαράκι,
κι από το λαδοπίθαρο τσιαμιά οκά λαδάκι
κι αν είν' και περισσότερο κρατούμ' εμείς τ' ασκάκι.
Τέσσερα πέντε γράμματα που τα 'χ' η περισσότερα,
ανοίξετε την πόρτα σας να πούμε καλημέρα».

Κάλαντα Πρωτοχρονιάς Κρήτης

«Αρχιμηνιά κι αρχιχρονιά, ψηλή μου δεντρολιβανιά
κι αρχή καλός μας χρόνος, εκκλησιά με τ' άγιος θρόνος.
Άγιος Βασίλης έρχεται από τον κάβο Πάπα,
βαστάει και στην πλάτη του μια μαλλιαρή θυλάκα,
να βάλει μέσα τα ψωμιά, τις τηγανίτες, τα λεφτά.
-Εσένα, αφέντη, πρέπει σου καρέκλα καρυδένια,
για ν' ακουμπάς τη μέση σου τη μαργαριταρένια.
-Και πάλι ξαναπρέπει σου, βάλε στραβά το φέσι σου
και δίπλα το βρακί σου για να σκάσουν οι εχθροί σου.
-Πολλά 'παμε τ' αφέντη μας, ας πούμε της κυράς μας.

-Κυρά ψηλή, κυρά λιγνή, κυρά ταπανοφρύδα
που έχεις τον ήλιο πρόσωπο και το φεγγάρι στήθος,
και του κοράκου τα φτερά τά 'χεις ταπανοφρύδια,
που όταν λουστεις και χτενιστείς και πας στην εκκλησιά σου
η στράτα ρόδα γέμισε απ' την περπατησιά σου.
-Πολλά 'παμε και της κυράς, ας πούμε και της κόρης.
-Έχεις και κόρη όμορφη, που δεν έχει ιστορία,
ούτε στην Πόλη βρίσκετα, ούτε στη Βενετία.
-Έχεις και κόρη όμορφη, βάλτηνε στο ζεμπίλι
και κρέμασέτηνε ψηλά, να μη τη φάν' οι ψύλλοι.
-Πολλά 'παμε, πολλά 'παμε, μα δε μας εκεράσατε,
κι αν ακόμα θε να πούμε, βάλτε μας κρασί να πιούμε.
-Εφάγαμε τον πετεινό, να φάμε και την κότα
και δώστε μας το φλουράκι μας, να πάμε σ' άλλη πόρτα!»

Κάλαντα Πρωτοχρονιάς Ικαρίας

Στη Θράκη, την παραμονή της Πρωτοχρονιάς, το βράδυ, παρέες από παλικάρια του χωριού γύριζαν τα σπίτια και έψαλλαν τα κάλαντα:

«Π' αυγινικό κι αν βγήκαμι, σ' αρχουντικό θα πάμι,
να πούμι στουν αφέντη μας τουν πουλυχρουνημένου
που 'χει τα σπίτια τα ψηλά μι τα ψηλά παρμάκια,
απού 'χει τις τρανές αυλές, τις μαρμαρουστρουμένεις.
Άνοιξι, πόρτα μ' άνοιξι, άνοιξι καναρένια,
έχου δυο λόγια να σι πω κι κείνα ζαχαρένια.
Άγιους Βασίλης έρχιτι απού την Κισσαρεία,
βαστάει πένα κι χαρτί, χαρτί κι καλαμάρι.
Βασίλη μ' πούθι έρχισι κι απούθι κατιβαίνεις;
Από τη μάνα μ' έρχομαι και στο σχολειό πηγαίνω.
Κάτσι να φας, κάτσι να πιεις, κάτσι να τραγουδήσεις.
Εγώ τραγούδια δεν 'ξέρω, ξέρω την αλφαβήτα.
Στην πατιρίτσα 'κούμπησι κι απόλυκι κλουνάρια,
κλουνάρια χρυσουκλώναρα κι φύλλ' απού τα δέντρα.
Σ' αυτό του σπίτι τ' αψηλό πέτρα να μη ραγίσει
κι ου νοικουκύρης του σπιτιού, χίλια χρόνια να ζήσει.
Εσφάξαμι τουν πιτεινό κι αφήσαμι την κότα,
δώσ' μας κυρά μας του μπαξίσ' να πάμι σ' άλλη πόρτα.
Άντι κι του χρόν'».

Παρ' όλο που τα παλικάρια ήταν πάντα καλοδεχούμενα, μερικές φορές τύχαινε κανένας σπαγκοραμμένος νοικοκύρης, που κρατούσε την πόρτα κλειστή. Γι' αυτόν είχαν έτοιμο το κατάλληλο τραγούδι:

«Εσένα πρέπ(ει) αφέντη μου
τορβάς με δεκανίκι
να σε τραβάνε τα σκυλιά
και πέντε-δέκα λύκοι».

ή

«Την κόρη σου την όμορφη
βάλ' τηνα στο ζεμπίλι
και κρέμασέ τηνα ψηλά
να μην την τρών οι ψύλλοι».
Αν ήταν γυναίκα η νοικοκυρά:
«Μωρή αρκούδα μαλλιαρή
μι μαλλιαρά πουδάρια
που βγήκис να πιργιαλάς μωρή
του κόσμου τα παλικάρια».

Χαρακτηριστικό είναι το ραβδί που χρησιμοποιούν σε πολλές περιοχές της Ελλάδας οι καλαντιστές, κατάλοιπο κι αυτό της αρχαίας ειρεισιώνης. Στη Θράκη και στη Μακεδονία, στα κάλαντα της Πρωτοχρονιάς, τα παιδιά κρατώντας στα χέρια τις λεγόμενες «σούρβες» (χλωρά κλαριά κρυνιάς, τα οποία λεγόταν ότι είχαν μαγικές ιδιότητες) «σούρβιζαν» είτε τους καρπούς για «γόνιμη χρονιά», είτε την πλάτη συγγενών και φίλων, λέγοντας:

«Σούρβα σούρβα, γιρό κουρμί.
Γιρό κουρμί, γιρό σταυρί,
σαν ασήμι, σαν κρυνιά.
Κι του χρόν' ούλ' γιροί,
ούλ' γιροί καλόκαρδοι.
Σούρβα σούρβα για χαρά,
γιά σταφίδις, γιά παρά,
γιά καρύδις, γιά μπαντέμια,
γιά ένα ξυλουκέρατου».

ΚΑΛΑΝΤΑ ΦΩΤΩΝ

Την παραμονή των Φώτων ψάλλονται τα κάλαντα που υμνούν τη βάπτιση του Χριστού στον Ιορδάνη ποταμό. Τα πιο γνωστά:

«Σήμερα τα φώτα κι ο φωτισμός,
και χαρά μεγάλη κι ο αγιασμός.
Σήμερα τα άστρα φωτίζονται
κι όλα τα νερά καθαρίζονται.
Κάτω στον Ιορδάνη τον ποταμό,
κάθεται η κυρά μας η Παναγιά.
Όργανο βαστάει, κερί κρατεί,
και τον Αϊ-Γιάννη παρακαλεί.
Αϊ-Γιάννη Πρόδρομε,
βάπτισε το γιο μου μονογενή.
Πώς να το βαπτίσω Θεού παιδί;
Να ανεβώ επάνω στον ουρανό,
να μαζέψω ρόδα και λίβανο.
Σφάξαμε το πετεινό,
βρήκαμε τα φώτα,
δώσε το μπαξίσι μας,
να πάμε σ' άλλη πόρτα».

Κάλαντα των Φώτων (Πανελλήνια)

«Σήμερα τα Φώτα και οι φωτισμοί,
εορτή μεγάλη και οι αγιασμοί.
Κάτω στον Ιορδάνη τον ποταμό,
κάθετ' η κυρά μας η Παναγιά,
με τα θυμιατούρια στα δάχτυλα
και τον Αϊ-Γιάννη παρακαλεί.
Άγιε μου Γιάννη και Βαφτιστή
βάπτισε το γιο μου μονογενή.
Πώς θε να βαπτίσω Θεού παιδί;
Αύριο θ' ανέβω στους ουρανούς
να καταπατήσω τα είδωλα,
να καταθυμιάσω τους ουρανούς,
και θε να κατέβω στον ποταμό
διά να βαπτίσω σε τον Χριστό.
Ουρανός εσκίστη,
Ιησούς Χριστός βαπτίστη».

Κάλαντα Φούρνων Ικαρίας

«Σήμερα είναι των Φωτών που ψάλλουν οι παπάδες
και που γυρίζουν τα στενά και λεν τον Ιορδάνη.
Βοήθεια τον έχομε τον Μέγα Ιωάννη,
που περεδέχθην ο Χριστός να πα να τον βαφτίσει.
Ώχου, αφέντη μου Χριστέ και πώς θα σε βαφτίσω,
που θα καούν τα χέρια μου, σαν το κερί θα λείσουν
και σαν το κιτρολέμονο θα κιτρολεμονίσουν;»

Κάλαντα Ασυπάλαιας

«Σήμερα είναι των Φωτών που αγιάζουν οι παπάδες
και μες στα σπίτια ψάλλουνε και λεν τον Ιορδάνη.

Ο Ιωάννης Βαφτιστής εγύρισε και είπε:

-Χαρίσατέ μου τα κλειδιά, τα μαργαριταρένια
ν' ανοίξω τον Παράδεισο, να πιω νερό δροσάτο,
να πέσω ν' αποκοιμηθώ σε μια μηλιά από κάτω,
να πέσουν τ' άνθη απάνω μου, τα μήλα στην ποδιά μου
και τα χρυσά τριαντάφυλλα τριγύρω στα μαλλιά μου.

Ανήφορος, κατήφορος, σε τρία πηγαδάκια
κάθονται τρεις μελαχρινές με τα σγουρά μαλλάκια.

Η μια κεντά τον ουρανό, η άλλη το φεγγάρι
κι η τρίτη η μικρότερη κεντά τον Αϊ-Γιάννη.

Κέντα το κόρη, κέντα το του Γιάννη το μαντήλι
και γέμισέ το ζάχαρη κι άμε το στο πλαστήρι
κι απ' το πλαστήρι στο σχολειό κι απ' το σχολειό στο σπίτι».

Κάλαντα Μικράς Ασίας

«Σήμερα τα Φώτα κι η φουτισμός κι χαρά μιγάλη κι αγιασμός.
Κάτου στουν Ιουρδάνη τουν πουταμό κάθιτ' η κυρά μας η Παναγιά.
Σπάργανα βαστάει, κιριά κρατεί κι τουν άγιου Γιάννη παρακαλεί.
Άγιε Γιάννη αφέντη μου Πρόδρουμι δύνασι βαφτίσεις Θιού πιδί;
Πείγουμι κι θέλου κι προυσκυνώ κι τουν Κύριό μου παρακαλώ.
Αύριου ν' ανέβου στουν ουρανό, να καταθυμιάσου τους ουρανούς
κι θε να κατέβου στουν πουταμό, για να σι βαφτίσου σε τουν Χριστό.
Να καταπατήσου τα είδουλα, να καταχουνιάσου τα ζούζουλα,
να αγιάσου βρύσις κι τα νιρά, να αγιάσ' αφέντη μι την κυρά».

Κάλαντα Θράκης

**Περισσότερα κάλαντα ο αναγνώστης μπορεί να βρει στην ηλεκτρονική σελίδα
<http://www.domnasamiou.gr/?i=portal.el.christmas-carols>**

Με τα Θεοφάνεια κλείνει το δωδεκάημερο των γιορτών που άρχισαν τα Χριστούγεννα. Κυρίαρχο στοιχείο σ' αυτή την περίοδο είναι η εορταστική ατμόσφαιρα που μεταδίδεται μέσω των καλάντων.

Στις μέρες μας, βέβαια, αυτά τα έθιμα κάπως ατονούν και τείνουν να ξεχαστούν, καθώς διατηρούνται μόνο από συλλόγους, διάφορους φορείς και φιλαρμονικές μπάντες. Οι μικροί και μεγάλοι καλαντιστές μειώνονται αισθητά (ιδιαίτερα όσο προχωρούμε προς τα Φώτα) και μάλιστα στις μεγάλες πόλεις.

Μία και μόνη μελωδία (*Καλήν εσπέραν άρχοντες...*) απειλεί να εκτοπίσει τον τεράστιο πλούτο και την ποικιλία από τα διάφορα τοπικά κάλαντα σ' όλες τις περιοχές της Ελλάδας.

«Μας τα 'πανε άλλοι» λέμε πολλοί από μας στους καλαντιστές και βιαζόμαστε να τελειώσουν, χωρίς να γνωρίζουμε ότι εκείνη τη στιγμή κλείνουμε την πόρτα σε ένα από τα παλαιότερα έθιμα του λαού μας.

Επιβάλλεται, λοιπόν, να αποκαταστήσουμε τις σχέσεις μας μ' αυτό το ρεπερτόριο, ανακαλώντας μνήμες οι παλαιότεροι και διδάσκοντάς τες στους νεότερους, σαν μια μύηση στη σοφία και την αίσθηση του ελληνικού πνεύματος.

Όταν λοιπόν πλησιάζουν Χριστούγεννα, αν το κουδούνι ηχήσει, ας ανοίξουμε την πόρτα και ας καλοδεχτούμε τους καλαντιστές. Και η καινούργια χρονιά θα είναι σίγουρα καλύτερη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ☞ Εγκυκλοπαίδεια Δομή, Αθήνα 1996.
- ☞ Καβακόπουλος, Π., - Παπαχριστοδούλου, Π., - Ρωμαίος, Κ., *Μουσικά κείμενα δημοτικών τραγουδιών της Θράκης*, Αθήνα 1956.
- ☞ Κυριακίδης, Στίλπων Π., *Το δημοτικό τραγούδι*, Αθήνα 1978.
- ☞ Μέγας, Γ., *Ελληνικά έορταί και έθιμα της λαϊκής λατρείας*, Αθήνα 1957.
- ☞ Μερεκλής, Μιχαήλ Γ., *Ελληνική Λαογραφία*, Εκδόσεις Οδυσσεάς, 2004.
- ☞ Παπαθανάση-Μουσιοπούλου, Καλ., *Λαογραφικά Θράκης*, Αθήνα 1979.

ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ:

ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ & ΑΝΤΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

ΚΕΙΜΕΝΟ: Δρ Αναστάσιος Γ. Ρούσσης,
Κοινωνιολόγος – Εγκληματολόγος, Μ.Α. Εγκληματολογίας, Μ.Α. Πολιτικών & Διεθνών
Σπουδών, Διδάκτορας Εγκληματολογίας Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών &
Πολιτικών Επιστημών, ΠΕ Κοινωνιολόγων Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου

Στη μελέτη αυτή γίνεται λόγος για τον ρόλο που διαδραματίζει η αρμονική συνεργασία μεταξύ Πολιτείας και Επιστήμης στη μείωση της εγκληματικότητας, με κύριο άξονα ότι το χρέος της Πολιτείας είναι να σχεδιάζει και να αποφασίζει, ενώ το χρέος της Επιστήμης είναι να παρέχει τα απαραίτητα και έγκυρα στοιχεία με βάση τα οποία θα ληφθούν τα καταλληλότερα μέτρα αντεγκληματικής πολιτικής και θα κατανεμηθούν ορθολογικά το έμψυχο δυναμικό και τα μέσα που διαθέτει η δημόσια τάξη ενός κράτους. Πιο συγκεκριμένα, μέσα από διάφορες ερευνητικές δραστηριότητες στον ελλαδικό και μη χώρο, παρουσιάζονται στοιχεία αναφορικά με τις ποσοτικές και ποιοτικές διαφοροποιήσεις της σύγχρονης εγκληματικότητας στην Ελλάδα και, κατ' επέκταση αναδεικνύεται ο ρόλος που μπορεί και πρέπει να παίξει μια καλοσχεδιασμένη πολιτική πρόληψης, όχι μόνο σε κεντρικό, αλλά και σε τοπικό επίπεδο, για την αποτελεσματική αντιμετώπιση της εγκληματικότητας στη χώρα μας.

ΓΕΝΙΚΑ

Στον 21ο αιώνα η δράση εναντίον του εγκλήματος και της εγκληματικότητας γενικότερα αποτελεί έναν από τους βασικούς στόχους των χωρών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στην προσπάθειά τους να εξασφαλίσουν τον ενιαίο χώρο της ελευθερίας, της ασφάλειας και της δικαιοσύνης.

Ο στόχος αυτός μπορεί να επιτευχθεί δια μέσου μιας ορθής και άρτιας αντεγκληματικής πολιτικής, η οποία δεν είναι μόνο κατασταλτική, αλλά είναι κυρίως προληπτική. Η πρόληψη του εγκλήματος είναι ένα θεμελιώδες καθήκον για τη διασφάλιση της ελευθερίας, της ασφάλειας και της υπεράσπισης των δικαιωμάτων των πολιτών και θα πρέπει να διεξάγεται με σεβασμό στις αξίες και τις αρχές πάνω στις οποίες είναι θεμελιωμένη η Ευρωπαϊκή Ένωση.

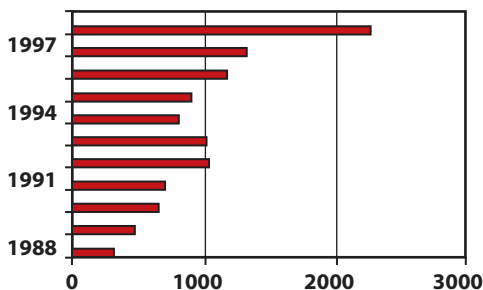
Η πρόληψη είναι θέμα τόσο εκπαίδευσης των δικωκτικών Αρχών, όσο και

θέμα ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης των πολιτών. Είναι απαραίτητο να αυξηθεί η ενημέρωση των πολιτών για τη σπουδαιότητα της πρόληψης του εγκλήματος και για τη συμμετοχή του συνόλου της κοινωνίας σε πρωτοβουλίες πρόληψης τόσο σε κεντρικό όσο και σε περιφερειακό αλλά και τοπικό επίπεδο. Κατ' αυτόν τον τρόπο, θα αναπτυχθούν συμμετοχικές διαδικασίες μεταξύ των δημοσίων οργανισμών, των τοπικών κοινοτήτων και άλλων ιδιωτικών οργανώσεων ανεγνωρισμένης αξιοπιστίας, των σωματείων και των ίδιων των πολιτών.

Η ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΤΗΣ ΒΑΡΙΑΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

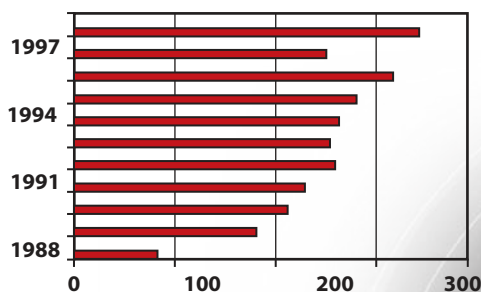
Η Ελλάδα κατέχει την 2η θέση στην Ευρώπη αναφορικά με τους ρυθμούς αύξησης της βαριάς εγκληματικότητας. Το 1988 είχαν τελεσθεί 85 ανθρωποκτονίες, το 1998 έφτασαν τις 344.

Μέσα σε δέκα (10) χρόνια η αύξηση των εγκλημάτων κατά της ζωής έφτασε σε ποσοστό 405%! Το 1988 είχαν τελεσθεί 318 ληστείες, το 1998 έφτασαν τις 2.258. Μέσα σε δέκα (10) χρόνια η αύξηση των εγκλημάτων κατά της ιδιοκτησίας έφτασε σε ποσοστό 710%! Η εγκληματικότητα των ανηλίκων αυξήθηκε κατά 124%, ενώ η εγκληματικότητα των παιδιών κατά 164%.¹

Διάγραμμα 1: Η αύξηση των ληστειών τη δεκαετία 1988-1998

Πηγή: Α. Τσιγκρής, *Αντεγκληματική πολιτική για την Ελλάδα του 21ου αιώνα*, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2003, 57.

Διάγραμμα 2: Η αύξηση των ανθρωποκτονιών τη δεκαετία 1988-1998

Πηγή: Α. Τσιγκρής, *Αντεγκληματική πολιτική για την Ελλάδα του 21ου αιώνα*, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2003, 57.

¹Α. Τσιγκρής, *Αντεγκληματική πολιτική για την Ελλάδα του 21ου αιώνα*, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2003, 57.

Η ΕΘΝΙΚΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΟΚΤΟΝΩΝ	N	%
Ελληνική υπηκοότητα	131	66,9
Αλβανική υπηκοότητα	24	12,2
Άλλη αλλοδαπή υπηκοότητα	41	20,9
Σύνολο	196	100

Πίνακας 1: Η εθνικότητα των ανθρωποκτόνων στην Ελλάδα

Πηγή: Τσιγκρής, Α., 2002, *Το έγκλημα της ανθρωποκτονίας στην Ελλάδα*, Εκδόσεις Σάκκουλα Α.Ε., 102).

Η ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΤΩΝ ΣΥΝΕΠΕΙΩΝ ΤΗΣ ΧΡΗΣΗΣ ΝΑΡΚΩΤΙΚΩΝ ΟΥΣΙΩΝ

Οι θάνατοι από τη χρήση ναρκωτικών ουσιών στη χώρα μας, τη δεκαετία 1985-2000, αυξήθηκαν κατά 2.930%. Η Ελλάδα «κατάκτησε» μια ακόμη θλιβερή ευρωπαϊκή πρωτιά. Τριάντα (30) φορές περισσότεροι ήταν οι θάνατοι από ναρκωτικά στη χώρα μας το 2000, σε σχέση με το 1985.

ΚΡΑΤΟΣ	1985	1990	1995	2000	ΣΥΝΟΛΟ	ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΥΞΗΣΗΣ (1985-2000)
ΕΛΛΑΔΑ	10	66	178	304	2.109	2.930%
ΛΟΥΞ/ΓΡΟ	1	11	22	26	219	2.500%
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	-	82	198	318	2.431	1.668,66%
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	324	1.491	1.565	2.030	22.146	528,54%
ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ	-	41	51	-	451	480%
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	19	7	43	89	555	368,42%
ΙΤΑΛΙΑ	242	1.161	1.195	1.018	15.395	319,82%
ΑΥΣΤΡΙΑ	-	43	170	167	1.513	317,50
ΟΛΛΑΝΔΙΑ	40	43	33	-	694	90%
ΙΣΠΑΝΙΑ	140	444	371	254	5.447	81,42%
ΔΑΝΙΑ	150	115	274	247	3.203	64,86%
ΣΟΥΗΔΙΑ	-	64	71	-	834	54,88%
ΒΡΕΤΑΝΙΑ	2.260	2.358	3.035	3.495	44.362	54,64%
ΒΕΛΓΙΟ	-	-	348	-	1.707	10,19%
ΓΑΛΛΙΑ	172	350	485	120	4.876	-30%

Πίνακας 2: Θάνατοι από ναρκωτικά στα 15 κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης τη χρονική περίοδο 1985-2000

Πηγή: Ευρωπαϊκό Κέντρο Παρακολούθησης των Ναρκωτικών και της Εξάρτησης (ΕΚΤΕΠΝ) (2001), *Ετήσια Έκθεση για την κατάσταση του προβλήματος των ναρκωτικών και οινοπνευματωδών στην Ελλάδα για το έτος 2000*, σ. 76.

Η ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΟΥ ΕΜΨΥΧΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΤΩΝ ΣΩΜΑΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΤΑΞΗΣ

ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΑΤΤΙΚΗΣ	Υπηρετούντες Αστυνομικοί	Πληθυσμός Νομού	Αστυνομικοί ανά 1.000 κατοίκους
Σύνολο	16.506	3.449.521	4,8
ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	Υπηρετούντες Αστυνομικοί	Πληθυσμός Νομού	Αστυνομικοί ανά 1.000 κατοίκους
Σύνολο	3.293	988.106	3,3
ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΣΤΕΡΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	Υπηρετούντες Αστυνομικοί	Πληθυσμός Νομού	Αστυνομικοί ανά 1.000 κατοίκους
Σύνολο	1.434	662.405	2,2
ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ	Υπηρετούντες Αστυνομικοί	Πληθυσμός Νομού	Αστυνομικοί ανά 1.000 κατοίκους
Σύνολο	1.710	669.001	2,6
ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑΣ	Υπηρετούντες Αστυνομικοί	Πληθυσμός Νομού	Αστυνομικοί ανά 1.000 κατοίκους
Σύνολο	1.966	738.637	2,7
ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	Υπηρετούντες Αστυνομικοί	Πληθυσμός Νομού	Αστυνομικοί ανά 1.000 κατοίκους
Σύνολο	1.728	742.947	2,3
ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΗΠΕΙΡΟΥ	Υπηρετούντες Αστυνομικοί	Πληθυσμός Νομού	Αστυνομικοί ανά 1.000 κατοίκους
Σύνολο	1.462	373.420	3,9
ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΚΕΝΤΡ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	Υπηρετούντες Αστυνομικοί	Πληθυσμός Νομού	Αστυνομικοί ανά 1.000 κατοίκους
Σύνολο	2.128	811.304	2,6

ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΔΥΤ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	Υπηρετούντες Αστυνομικοί	Πληθυσμός Νομού	Αστυνομικοί ανά 1.000 κατοίκους
Σύνολο	1.122	303.252	3,7
ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΑΝ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ & ΘΡΑΚΗΣ	Υπηρετούντες Αστυνομικοί	Πληθυσμός Νομού	Αστυνομικοί ανά 1.000 κατοίκους
Σύνολο	2.076	562.025	3,7
ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΚΡΗΤΗΣ	Υπηρετούντες Αστυνομικοί	Πληθυσμός Νομού	Αστυνομικοί ανά 1.000 κατοίκους
Σύνολο	1.683	563.664	3,0
ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ	Υπηρετούντες Αστυνομικοί	Πληθυσμός Νομού	Αστυνομικοί ανά 1.000 κατοίκους
Σύνολο	738	203.142	3,6
ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ Β. ΑΙΓΑΙΟΥ	Υπηρετούντες Αστυνομικοί	Πληθυσμός Νομού	Αστυνομικοί ανά 1.000 κατοίκους
Σύνολο	767	182.990	4,2
ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ Ν. ΑΙΓΑΙΟΥ	Υπηρετούντες Αστυνομικοί	Πληθυσμός Νομού	Αστυνομικοί ανά 1.000 κατοίκους
Δωδεκανήσου	657	172.446	3,8
Κυκλάδων	358	98.909	3,6
Σύνολο	1.015	271.355	3,7
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ	Υπηρετούντες Αστυνομικοί	Πληθυσμός Ελλάδας	Αστυνομικοί ανά 1.000 κατοίκους
Γενικό σύνολο	37.628	10.521.769	3,6

Πίνακας 3: Η κατανομή των αστυνομικών δυνάμεων στις Αστυνομικές Διευθύνσεις της Επικράτειας

Πηγή: Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών & Πολιτικών Επιστημών – Ελληνικό Κέντρο Εγκληματολογίας (2001)
Έκθεση για την Αναδιάρθρωση των Υπηρεσιών της Ελληνικής Αστυνομίας, σ. 23-24.

Η ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

ΚΡΑΤΟΣ	ΠΑΙΔΙΑ ΑΝΑ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ	ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΑΝΩ ΤΩΝ 65	ΜΕΤΑΝΑΣΤ. ΕΛΛΕΙΜΑ (ΧΙΛΙΑΔΕΣ)	ΜΟΝΙΜΟΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ	ΠΑΡΑΝΟΜΟΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ (ΧΙΛΙΑΔΕΣ)
ΒΕΛΓΙΟ	1,6	16,5%	1,8	8,3	50-70
ΔΑΝΙΑ	1,7	14,9%	11,2	4,8	.
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	1,3	16,6%	180,0	9,0	1.000
ΕΛΛΑΔΑ	1,3	17,5%	25,0	6,3	.
ΙΣΠΑΝΙΑ	1,2	16,7%	250,0	3,0	300
ΓΑΛΛΙΑ	1,9	15,6%	60,0	5,5	400
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	1,9	11,5%	20,0	3,3	.
ΙΤΑΛΙΑ	1,2	17,9%	170,0	2,2	270
ΔΟΥΞ/ΓΡΟ	1,8	14,1%	4,0	33,0	.
ΟΛΛΑΝΔΙΑ	1,7	13,2%	535,0	4,1	.
ΑΥΣΤΡΙΑ	1,3	15,5%	18,0	9,3	.
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	1,5	15,8%	50,0	1,8	.
ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ	1,7	15,3%	6,1	1,7	.
ΣΟΥΗΔΙΑ	1,5	16,9%	30,0	5,4	.
ΒΡΕΤΑΝΙΑ	1,5	16,0%	155,0	3,8	50

Πίνακας 4: Η Ευρώπη απέναντι στους μετανάστες

Πηγή: ΕΥΡΩΒΑΡΟΜΕΤΡΟ (2001) Η ΕΝΤΑΞΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ:

ΔΕΙΚΤΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΕΣ ΜΕΘΟΔΟΙ ΜΕΤΡΗΣΗΣ,

Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών & Πολιτικών Επιστημών, Αθήνα, σ. 68.

* Αριθμός μεταναστών που έχει ανάγκη η οικονομία

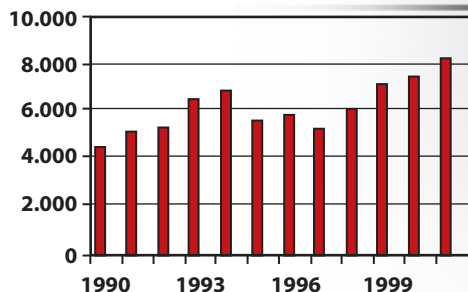
• Μη διαθέσιμα στοιχεία

Η ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ

Το έτος 1990 στα καταστήματα κράτησης της χώρας υπήρχαν 4.582 κρατούμενοι. Το έτος 2001 κυριολεκτικά στοιβάζονται 8.343 κρατούμενοι, ενώ η χωρητικότητα των ελληνικών φυλακών είναι για 5.284 κρατούμενους. Σήμερα αντιστοιχούν 2 έως 3 σωφρονιστικοί υπάλληλοι για κάθε 300 έως 400 κρατούμενους.

Διάγραμμα 3: Η εξέλιξη του αριθμού των κρατουμένων 1990-2001

Πηγή: Εκθέσεις Κεντρικού Επιστημονικού Συμβουλίου Φυλακών (1996-2001).

1 = 1990 (4.582 κρατούμενοι) - 2 = 1991 (5.255 κρατούμενοι) - 3 = 1992 (5.275 κρατούμενοι) - 4 = 1993 (6.555 κρατούμενοι) - 5 = 1994 (6.884 κρατούμενοι) - 6 = 1995 (5.695 κρατούμενοι) - 7 = 1996 (5.897 κρατούμενοι) - 8 = 1997 (5.311 κρατούμενοι) - 9 = 1998 (6.150 κρατούμενοι) - 10 = 1999 (7.280 κρατούμενοι) - 11 = 2000 (7.625 κρατούμενοι) - 12 = 2001 (8.343 κρατούμενοι).

ΠΥΛΩΝΕΣ ΔΟΜΗΣΗΣ ΑΝΤΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Η ενότητα αυτή αποτελεί πρόταση για τη χάραξη μιας ορθολογικής αντεγκληματικής πολιτικής για την Ελλάδα, καθώς και του ρόλου που μπορεί να παίξει ο Κοινωνικός Σύμβουλος σε αυτό. Συνεπώς, δε θα είναι θεωρητικό και θα στηριχθεί σε τρεις θεματικούς άξονες που περιλαμβάνουν επιμέρους προτάσεις.

1^{ος} ΑΞΟΝΑΣ: Ο πρώτος άξονας αφορά τη σημασία και την αναγκαιότητα της εγκληματολογικής έρευνας στη διαδικασία χάραξης αντεγκληματικής πολιτικής.

2^{ος} ΑΞΟΝΑΣ: Ο δεύτερος αφορά στην εκπαίδευση, την οργάνωση, τη δομή και τη λειτουργία των σωμάτων της δημόσιας τάξης.

3^{ος} ΑΞΟΝΑΣ: Ο τρίτος άξονας αφορά στην αλλαγή πορείας προς την κατεύθυνση της προστασίας των θυμάτων εγκληματικών πράξεων.

Πιο συγκεκριμένα, απαιτείται:

➔ Για μια πιο ορθολογική αντεγκληματική πολιτική και για την καλύτερη κατανομή των κονδυλίων του εθνικού προϋπολογισμού ενός κράτους, η ποσοτική και ποιοτική καταγραφή της εγκληματικότητας.

Οι μορφές της σύγχρονης εγκληματικότητας στις οποίες θα πρέπει να δοθεί έμφαση τόσο από την εγκληματολογική έρευνα όσο και από τους φορείς του επίσημου κοινωνικού ελέγχου του εγκλήματος είναι πρώτα και κύρια το οργανωμένο έγκλημα και πιο συγκεκριμένα, εγκληματικές δραστηρι-

ότητες όπως η εμπορία και σεξουαλική εκμετάλλευση παιδιών και γυναικών, η εμπορία ανθρωπίνων οργάνων, το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, τα ξεκαθαρίσματα λογαριασμών μεταξύ εγκληματικών συμμοριών, το λαθρεμπόριο ναρκωτικών, το λαθρεμπόριο πυρηνικών και άλλων επικίνδυνων υλικών, το λαθρεμπόριο όπλων, η τρομοκρατία, η διακίνηση λαθρομεταναστών και το δουλεμπόριο.

➔ Όσον αφορά το πρόβλημα των Ναρκωτικών, η νέα πολιτική θα πρέπει να στηριχθεί στους ακόλουθους πυλώνες:

✓ Αντιμετώπιση του χρήστη ως αρρώστου και όχι ως εγκληματία του κοινού ποινικού δικαίου

✓ Παρακολούθηση των χρηστών από εξειδικευμένο και ειδικά εκπαιδευμένο ιατρικό προσωπικό

✓ Δημιουργία στα δημόσια νοσοκομεία ειδικών τμημάτων που θα έχουν ως αποστολή τους την παροχή βοήθειας στους χρήστες

✓ Δημιουργία ανώνυμων καταλόγων χρηστών ναρκωτικών ουσιών, με βάση τους οποίους οι χρήστες θα μπορούν να πάρουν τη δόση τους από τα δημόσια νοσοκομεία και μόνο

✓ Συνεργασία των νοσοκομείων με τις θεραπευτικές κοινότητες, με σκοπό τη μακροπρόθεσμη ένταξη όλων των χρηστών σε προγράμματα απεξάρτησης

✓ Αποποινικοποίηση της χρήσης ναρκωτικών ουσιών για τους εξαρτημένους που έχουν δηλωθεί στις επίσημες υγειονομικές υπηρεσίες των κατά τόπους νοσοκομείων

✓ Πρόβλεψη αυστηρότερων ποινών για τους χρήστες που κάνουν ιδιωτική χρήση ναρκωτικών ουσιών.

Οι παραπάνω αλλαγές και μεταρρυθμίσεις του νομοθετικού καθεστώτος χρήσης ναρκωτικών ουσιών θα έχει ως αποτέλεσμα την κάθετη πτώση των ποσοτήτων ναρκωτικών ουσιών που διακινούνται στην Ελλάδα.

Απέναντι στις προτάσεις για την αντιμετώπιση του προβλήματος των ναρκωτικών δε θα πρέπει να είμαστε δύσπιστοι, αποστασιοποιημένοι και αδιάφοροι. Το πρόβλημα μάς αφορά όλους. Σήμερα το παρακολουθούμε αμήχανα από τα μέσα ενημέρωσης. Αύριο θα το δούμε να απασχολεί με τραγικό τρόπο τους συναδέλφους, τους γείτονες και τους φίλους μας. Ίσως μεθαύριο να χτυπήσει και τη δική μας πόρτα. Η αλληλεγγύη στα θύματα και η καταδίκη των δραστών θα πρέπει να είναι προτεραιότητες όλων μας και πρώτα και κύρια της Πολιτείας. Το ζήτημα δεν επιτρέπει προσωπικές στρατηγικές. Επιβάλλει συνεργασία, ευαισθησία, ανθρωπιά, πρόταση και αλληλεγγύη.

➔ Ένα άλλο μεγάλο κεφάλαιο στο οποίο θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση από την Επιστήμη και την επίσημη Πολιτεία είναι τα εγκλήματα βίας και πιο συγκεκριμένα, τα εγκλήματα κατά της ζωής και κατά της ιδιοκτησίας, καθώς και τα -παραγνωρισμένα μέχρι πρόσφατα- σεξουαλικά εγκλήματα και τα εγκλήματα βίας, στο πλαίσιο της οικογένειας.

➔ Μια τρίτη κατηγορία εγκλημάτων που χρήζουν προσοχής είναι τα οικονομικά εγκλήματα. Εγκλήματα όπως η φοροδιαφυγή, η τοκογλυφία, το λαθρεμπόριο, η μη καταβολή χρεών προς το δημόσιο και εισφορών προς τους ασφαλιστικούς οργανισμούς, η διαφθορά και ο χρηματισμός κρατικών λειτουργιών

και η κατασπατάληση του δημόσιου χρήματος καθιστούν την οικονομική εγκληματικότητα ιδιαίτερα επικίνδυνο φαινόμενο για τον κοινωνικό ιστό.

➔ Θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στην εγκληματικότητα των λαθρομεταναστών, καθώς και στην εγκληματικότητα με δράστες και θύματα ανηλίκους.

Η χώρα μας έχει κάνει ελάχιστα στον τομέα των υποδομών για την υποδοχή μεταναστών και δεν έχει σαφείς στοχεύσεις στη μεταναστευτική της πολιτική, η οποία ενδεχομένως να απουσιάζει τελείως. Έχουμε την υποχρέωση να αποδείξουμε έμπρακτα την κοινωνική μας ευαισθησία και να μην την επιδεικνύουμε μόνο φραστικά για την εξυπηρέτηση σκοπιμοτήτων, αλλά ουσιαστικά με παρεμβάσεις για να γίνει καλύτερη η ζωή των μεταναστών που ζουν νόμιμα στη χώρα μας και να μπορούμε να παλέψουμε στο πλαίσιο της Ε.Ε. για μια Ευρώπη για Όλους.

➔ Αναφορικά με την οργάνωση της Ελληνικής Αστυνομίας πολλά έχουν κατά καιρούς προταθεί, όπως για παράδειγμα:

✓ Η προσαρμογή των διεθνών προτύπων στις ανάγκες και τις ιδιαιτερότητες της ελληνικής περίπτωσης

✓ Η αλλαγή της νομοθεσίας αναφορικά με τη χρήση των όπλων

✓ Η δημιουργία ειδικών σωμάτων με εξειδίκευση σε ιδιαίτερα εγκλήματα

✓ Οι πεζές περιπολίες

✓ Η ίδρυση του ειδικού σώματος της Δικαστικής Αστυνομίας

✓ Η προσπάθεια προς την κατεύθυνση απεξάρτησης από πολιτικές παρεμβάσεις

✓ Η πάταξη της διαφθοράς και η δημιουργία μηχανισμών αυτοκάθαρσης

✓ Η πρόσληψη επιστημονικού προσωπικού

✓ Η ορθολογική κατανομή του έμψυχου δυναμικού

✓ Η ανανέωση και ο εκσυγχρονισμός της υλικοτεχνικής υποδομής

✓ Η ενημέρωση με βάση τις νέες τεχνολογίες

✓ Η συνεργασία της Ελληνικής Αστυνομίας με τα υπόλοιπα σώματα δημόσιας τάξης και ασφάλειας που υπάρχουν σε άλλα Υπουργεία.

Αλλαγές και μεταρρυθμίσεις, όμως, θα πρέπει να γίνουν και αναφορικά με την εργασιακή θέση των Ελλήνων αστυνομικών. Μερικά από αυτά που θα μπορούσαν άμεσα να γίνουν είναι:

✓ Η αύξηση των αποδοχών τους

✓ Η λήψη αποτελεσματικών μέτρων προστασίας του αστυνομικού και της οικογένειάς του

✓ Η έναρξη μιας εκτεταμένης εκστρατείας ενημέρωσης του κοινού για τον ρόλο και τις επιτυχίες της Ελληνικής Αστυνομίας

✓ Η συμμετοχή της Αστυνομίας στη χάραξη της κοινωνικής πολιτικής του κράτους, έτσι ώστε να παρουσιάζεται ως αρωγός του πολίτη

✓ Έμφαση στον τομέα των δημοσίων σχέσεων και στην εικόνα των αστυνομικών και της Αστυνομίας, γενικότερα.

➔ Χρέος μας είναι η προστασία των θυμάτων εγκληματικών πράξεων. Σ' ένα δόγμα ποινικού δικαίου που αγνοεί παντελώς το θύμα, σε μια ποινική δικονομία που το θύμα απουσιάζει και σ' έναν κόσμο που –πολλές φορές– το περιθωριοποιεί και το στιγματίζει, χρέος

μας είναι να ανοίξουμε ένα παράθυρο στον ήλιο για τους συνανθρώπους μας που υφίστανται άμεσα τις συνέπειες της εγκληματικότητας.

Κατά τη διάρκεια των δεκαετιών του 1970 και 1980 δόθηκε μεγαλύτερη προσοχή στην παροχή υπηρεσιών στα θύματα βιασμού και κακοποίησης. Τα Κέντρα Υποδοχής Θυμάτων εμφανίστηκαν για πρώτη φορά στις Ηνωμένες Πολιτείες το 1972 και στην Αγγλία το 1976. Από τα τέλη της δεκαετίας του 1980, οι Ηνωμένες Πολιτείες και ορισμένα κράτη της Ευρώπης διέθεταν ένα μεγάλο δίκτυο οργανισμών που έχουν ως αποστολή τους την παροχή υπηρεσιών στα θύματα κάθε τύπου κακοποίησης. Οι οργανισμοί αυτοί είναι πάνω από 5.000 στις ΗΠΑ, 300 στην Αγγλία, 120 στη Γαλλία και 50 στις Κάτω Χώρες.

Τα κέντρα κακοποιημένων γυναικών, που έχουν δημιουργηθεί διεθνώς με πρωτοβουλία γυναικείων οργανώσεων και φεμινιστικών κινημάτων, έχουν ως αποστολή τους να παρέχουν προστασία στα θύματα, να φροντίζουν για την ίαση των σωματικών και ψυχικών τραυμάτων τους, να τα εφοδιάζουν με την απαραίτητη δύναμη για να ξεπεράσουν το σοκ και να επανενταχθούν σε μια φυσιολογική κοινωνική ζωή, να τα πείθουν να καταγγείλουν το περιστατικό στην Αστυνομία και να τους παρέχουν κάθε δυνατή διευκόλυνση και υπηρεσία προς αυτή την κατεύθυνση.

Στην Ελλάδα υπάρχει μόνο ένα τέτοιο Κέντρο το οποίο ονομάζεται «Σπίτι Υποδοχής Θυμάτων», το οποίο βρίσκεται υπό την εποπτεία της Γενικής Γραμματείας. Όμως, αυτό δεν αρκεί.

Θα πρέπει, επιτέλους, να αποκτήσει η χώρα μας οργανωμένα κέντρα προστασίας και υποστήριξης θυμάτων

κακοποίησης, τα οποία θα πρέπει να ανήκουν αποκλειστικά στην Τοπική Αυτοδιοίκηση υπό την εποπτεία των Περιφερειών. Αρχικά, θα πρέπει να υπάρχει ένα τουλάχιστον τέτοιο κέντρο στην πρωτεύουσα του κάθε νομού.

Στα κέντρα αυτά θα πρέπει να υπάρχει εξειδικευμένο επιστημονικό προσωπικό, το οποίο να αποτελείται από δικηγόρο, γιατρό, κοινωνιολόγο, ψυχολόγο και κοινωνικό λειτουργό.

Επίσης, σε κάθε κέντρο θα πρέπει να υπάρχει συμβουλευτική ομάδα που θα αποτελείται από πρώην θύματα κακοποίησης και που θα έχει ως έργο της την υποστήριξη των θυμάτων που θα ζητούν τη βοήθεια του κέντρου.

Ο προϋπολογισμός ενός τέτοιου εγχειρήματος θα είναι μεγάλος. Όμως, ο θεσμός θα μπορούσε να αρχίσει πιλοτικά, σε εθελοντική βάση, με πρωτοβουλία της Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Πολλά θα είναι τα ευαίσθητοποιημένα άτομα που θα θελήσουν να συνεισφέρουν σ' αυτήν την κατεύθυνση.

Από την άλλη μεριά, με βάση τα αμερικάνικα πρότυπα, θα πρέπει να δημιουργηθεί μια υπηρεσία η οποία να έχει ως έργο της την παροχή πληροφοριών –μέσω τηλεφώνου– στα θύματα. Πιο συγκεκριμένα, τα θύματα κακοποίησης θα πρέπει να έχουν τη δυνατότητα σε εικοσιτετράωρη βάση να ζητούν πληροφορίες –μέσω ενός τριψήφιου τηλεφωνικού αριθμού– για ιατρικά, νομικά και άλλα θέματα που τα απασχολούν αμέσως μετά το έγκλημα.

Τα θύματα, επίσης, θα μπορούν να ζητούν πληροφορίες για το πού θα πρέπει να απευθυνθούν για να καταγγείλουν το συμβάν, πού μπορούν να κάνουν τις απαραίτητες ιατρικές εξετάσεις και να παίρνουν νομικές συμβουλές. Τα

θύματα σ' αυτήν την υπηρεσία πληροφόρησης θα μπορούν να κρατούν την ανωνυμία τους. Μ' αυτόν τον τρόπο τα θύματα κακοποίησης θα έρχονται σε επαφή με τα νομαρχιακά κέντρα.

Το παραπάνω εγχείρημα έχει ανάγκη από ελάχιστα χρήματα και πολύ ανθρωπιά και ευαισθησία. Στην ουσία ισοδυναμεί η ύπαρξή τους με την κοινωνική ευαισθησία στην πράξη.

Για την πρόληψη του εγκλήματος ισχύει ο Νόμος 2713/1999, σύμφωνα με τον οποίο θεσπίστηκαν στη χώρα μας τα ΤΟΠΙΚΑ ΣΥΜΒΟΥΛΙΑ ΠΡΟΛΗΨΗΣ ΤΗΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ (Τ.Σ.Π.Ε.). Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με το άρθρο 16 του Ν. 2713/1999 προβλέπεται:

➔ Σε κάθε δήμο με πληθυσμό άνω των τριών χιλιάδων κατοίκων, συνιστάται συμβούλιο πρόληψης της εγκληματικότητας. Τα θέματα που αφορούν τη συγκρότηση, οργάνωση και λειτουργία του εν λόγω συμβουλίου καθορίζονται με απόφαση του δημάρχου, ύστερα από πρόταση του οικείου Δημοτικού Συμβουλίου.

➔ Το ανωτέρω συμβούλιο αποτελείται από επιστήμονες και λειτουργούς που διαμένουν στην περιφέρεια του δήμου και διαθέτουν ειδικές γνώσεις στον τομέα της εγκληματικότητας, όπως

CRIME SCENE DO NOT

δικαστικούς λειτουργούς, εγκληματολόγους, ψυχολόγους, κοινωνιολόγους, αστυνομικούς, κοινωνικούς λειτουργούς και ιατρούς, καθώς και από εκπροσώπους παραγωγικών τάξεων και κοινωνικών φορέων. Τα μέλη του Συμβουλίου δεν επιτρέπεται να είναι λιγότερα των πέντε (5) ή περισσότερα των έντεκα (11), ορίζονται για τρία (3) χρόνια και η θέση τους είναι τιμητική και άμισθη.

➔ Έργο του ως άνω συμβουλίου είναι η κατάρτιση προγράμματος πρόληψης της εγκληματικότητας στη δημοτική περιφέρεια αρμοδιότητάς του, η διατύπωση γνώμης επί σχετικών ερωτημάτων του δημάρχου ή των τοπικών κοινωνικών και επιστημονικών φορέων, η συνεργασία με τα αντίστοιχα συμβούλια όμορων δήμων, η διοργάνωση ημερίδων, σεμιναρίων και άλλων συναφών εκδηλώσεων για την ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης, η συνεχής, μέσω των τοπικών μέσων μαζικής επικοινωνίας, ενημέρωση των κατοίκων, καθώς και η εκδήλωση κάθε άλλης σχετικής δραστηριότητας.

Τα Τ.Σ.Π.Ε. αποτελούν αποκεντρωμένα όργανα αντεγκληματικής πολιτικής και διαχείρισης του προβλήματος της εγκληματικότητας σε τοπικό επίπεδο, με στόχο τη μείωση ή εξάλειψη του αισθήματος ανασφάλειας των πολιτών και τη δημιουργία κλίματος εμπιστοσύνης στην ικανότητα του κράτους να προστατεύει αποτελεσματικά τα έννομα κοινωνικά αγαθά τους.

Για την εκπλήρωση της προβλεπόμενης από το άρθρο 16 του Ν. 2713/1999 αποστολής τους τα Τ.Σ.Π.Ε. ασκούν τις ακόλουθες δραστηριότητες:

➔ Καταγράφουν και μελετούν την εγκληματικότητα στα πλαίσια του συ-

γκεκριμένου δήμου ή κοινότητας.

➔ Σχεδιάζουν και προωθούν ειδικές δράσεις για την πρόληψη της εγκληματικότητας και την καταπολέμηση της κοινωνικής ανασφάλειας.

➔ Αναλαμβάνουν τον συντονισμό και την πλαισίωση πρωτοβουλιών άλλων κοινωνικών φορέων, όπως συλλόγων γονέων, εθελοντών, θεραπευτικών κοινοτήτων, που στοχεύουν στην πρόληψη της εγκληματικότητας.

➔ Φροντίζουν για τη σύσταση δικτύων βοήθειας και πληροφόρησης των θυμάτων εγκληματικών πράξεων, σε συνεργασία με τους τοπικούς φορείς, ιδίως δικηγορικούς συλλόγους, ιατρικούς συλλόγους και συλλόγους κοινωνικού χαρακτήρα.

➔ Ενισχύουν τα προγράμματα μέριμνας των εγκαταλελειμμένων παιδιών και των ατόμων που χρήζουν βοήθειας.

➔ Βοηθούν τους αποφυλακιζόμενους για την εξεύρεση εργασίας ή δημιουργικής απασχόλησης και γενικώς για την ομαλή ένταξή τους στο κοινωνικό περιβάλλον.

➔ Επιπλέον:

✓ Σχεδιάζουν την εφαρμογή μέτρων, σε συνεργασία με τη Δ/νση Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, για την πρόληψη της βίας, της διακίνησης και χρήσης ναρκωτικών μέσα στο σχολείο ή στις γύρω περιοχές, ειδικών επιμορφωτικών προγραμμάτων για γονείς, δασκάλους και καθηγητές.

✓ Διοργανώνουν αθλητικές και πολιτιστικές εκδηλώσεις για νέους, σε συνεργασία με φυσιολατρικούς, πολιτιστικούς, αθλητικούς και άλλους τοπικούς συλλόγους.

✓ Συντάσσουν την ετήσια έκθεση για την κατάσταση της εγκληματικότητας στον χώρο δράσης τους και αξιο-

λογούν την αποτελεσματικότητα των ληφθέντων μέτρων πρόληψης.

✓ Συνεργάζονται με οργανισμούς όπως ο ΟΚΑΝΑ, το ΚΕΘΕΑ, η Γενική Γραμματεία Ισότητας, Ινστιτούτα Αντεγκληματικής Πολιτικής, Πανεπιστήμια και άλλους μη κυβερνητικούς οργανισμούς και οργανώσεις για την προώθηση συμμετοχικών δράσεων αντεγκληματικής πολιτικής.

Επιπρόσθετα, μεριμνούν:

✓ για την ευαισθητοποίηση των πολιτών-δημοτών και την ενεργό συμμετοχή τους σε προγράμματα πρόληψης εγκληματικότητας

✓ τη δημιουργία χώρων υποδοχής και ανάπτυξης πρωτοβουλιών νέων, ιδίως εργαστηρίων θεάτρου, ζωγραφικής, μουσικής πίστας αγώνων κ.λπ.

✓ την εκπαίδευση στελεχών πρόληψης τροχαίων ατυχημάτων, αντικοινωνικής συμπεριφοράς, σχολικής και εξωσχολικής βίας, χρήσης ναρκωτικών, κακομεταχείρισης και εκμετάλλευσης ανηλίκων

✓ την καταχώρηση στην τοπική εφημερίδα οδηγιών για τον τρόπο προστασίας των πο-

λιτών από την εγκληματικότητα

✓ την καθιέρωση “Ημέρας Προβληματισμού” της τοπικής κοινωνίας για τα προβλήματα εγκληματικότητας της περιοχής τους, τη λήψη μέτρων πρόληψης της ενδοοικογενειακής βίας και τον καλύτερο φωτισμό δημοσίων χώρων (οδών, πλατειών, πάρκων κ.λπ.)

✓ τη διαμόρφωση στελεχών πρόληψης μέσα στην τοπική κοινωνία, τη βράβευση αστυνομικών, άλλων δημοσίων λειτουργών και ιδιωτών που εκδηλώνουν ιδιαίτερο ζήλο και καταβάλλουν ιδιαίτερες προσπάθειες στην πρόληψη και καταστολή της εγκληματικότητας

στην περιφέρεια του δήμου

✓ τη λήψη μέτρων με τις συναρμόδιες Αρχές για την καταπολέμηση του ρατσισμού, της ξενοφοβίας και του κοινωνικού αποκλεισμού

✓ τη μείωση των ευκαιριών διάπραξης εγκλημάτων σε τοπικό επίπεδο, και προτείνουν μέτρα και προγράμματα αντεγκληματικής πολιτικής στην ομάδα συντονισμού και διευκόλυνσης της δράσης των συμβουλίων πρόληψης εγκληματικότητας και

✓ υποβάλλουν εισηγήσεις στον αρμόδιο υπουργό για την υλοποίησή τους.

Η αντιμετώπιση του εγκλήματος γενικά αποτελεί ένα πάρα πολύ δύσκολο έργο το οποίο δεν αφορά μόνο στις δικαστικές Αρχές της χώρας αλλά και το

σύνολο των πολιτών της κοινωνίας και απαιτεί συστράτευση στα πλαίσια πολυτομεακών σχεδιασμών και προσπαθειών.

Στα συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Tampere της 15ης και 16ης Οκτωβρίου 1999 αναφέρονται τα εξής: «Ο χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης θα πρέπει να βασίζεται στις αρχές της διαφάνειας και του δημοκρατικού ελέγχου. Οφείλουμε να καθιερώσουμε ανοιχτό διάλογο με την κοινωνία

των πολιτών όσον αφορά τους στόχους και τις αρχές του χώρου αυτού, ώστε οι πολίτες να τον δεχτούν και να τον υποστηρίξουν περισσότερο». Επιπρόσθετα, αξίζει να ειπωθεί ότι, στη «Διάσκεψη υψηλού επιπέδου για την πρόληψη του εγκλήματος» που πραγματοποιήθηκε στο Algarve της Πορτογαλίας στις 4-5 Μαΐου 2000 τονίσθηκε μεταξύ άλλων ότι: «Η πολιτική πρόληψης εντός της Ευρωπαϊκής Κοινότητας θα πρέπει να αναπτυχθεί πάνω στην προσέγγιση που βασίζεται στη γνώση. Αυτό περιλαμβάνει ανταλλαγή πληροφοριών, εμπειρία και καλή πρακτική στο εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο των κρατών μελών». Με άλλα λόγια, μέσα σε μια σύγχρονη δημοκρατική κοινωνία όπως η δική μας, η κατοχύρωση του έννομου αγαθού της δημόσιας τάξης και ασφάλειας πρέπει να αποτελεί διαρκή επιδίωξη και στρατηγικό στόχο πρωταρχικής σημασίας.

Τα ΤΟΠΙΚΑ ΣΥΜΒΟΥΛΙΑ ΠΡΟΛΗΨΗΣ ΤΗΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ (Τ.Σ.Π.Ε.) αποτελούν μια δυναμική απάντηση για την ευαισθητοποίηση των τοπικών κοινωνιών και την ενεργό συμμετοχή τους τόσο στην πρόληψη, όσο και στη διαχείριση της μικρομεσαίας εγκληματικότητας. Η κινητοποίηση του δυναμικού των τοπικών κοινωνιών που επιχειρείται διαμέσου της καθιέρωσης στη χώρα μας των Τ.Σ.Π.Ε. με στόχο την πρόληψη του εγκλήματος, τον εντοπισμό των προβλημάτων και των αιτίων που τα προκαλούν και τα ενδυναμώνουν σε τοπικό επίπεδο και η υποβολή στην κεντρική εξουσία συγκεκριμένων προτάσεων για την επίλυσή τους είναι πράγματι μια φιλόδοξη και αξιόπαινη προσπάθεια, τα αποτελέσματα της οποίας θα φανούν στην πράξη.

Αποτελεί υποχρέωση όλων των

αρμοδίων να βοηθήσουν στην καθιέρωση ενός ανοιχτού διαλόγου με την κοινωνία των πολιτών, προκειμένου να ενισχυθεί η υποστήριξη του έργου της Αστυνομίας εκ μέρους των πολιτών.

Τα Τ.Σ.Π.Ε. θα επιτύχουν τους στόχους τους μόνο όταν πιστέψουμε όλοι στην αξία τους και στην υψηλή αποστολή τους. Ο πολυκλαδικός τους χαρακτήρας και η πολυεπιστημονική τους σύνθεση αποτελούν τα εχέγγυα για μια επιτυχημένη πορεία του θεσμού στη χώρα μας. Άλλωστε, είναι γνωστό σε όλους μας ότι το έγκλημα προσπαθεί και καταφέρνει πολλές φορές να βρίσκει τρόπους εκμετάλλευσης των "παραθύρων" της νομοθεσίας και της κοινωνικής αδιαφορίας και απάθειας, τα οποία του επιτρέπουν τη διείσδυση σε τομείς της οικονομικής και κοινωνικής ζωής. Αυτή ακριβώς η κοινωνική αδιαφορία είναι το στοιχείο εκείνο που του επιτρέπει να αναπτύσσεται και να γιγαντώνεται με αποτέλεσμα τη διατάραξη του αισθήματος ασφάλειας των πολιτών και την προσβολή της κοινωνικής συνοχής.

Μέσα από τη δράση και λειτουργία των Τ.Σ.Π.Ε., θα μπορούσαν να συλλεχθούν πληροφορίες για το έγκλημα, η επεξεργασία των οποίων θα μπορούσε να βοηθήσει στον εντοπισμό εγκληματολογικών προβλημάτων σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο και να οδηγήσει σε επιτυχίες στον τομέα της πρόληψης. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να υπογραμμισθεί ότι η συμμετοχή αστυνομικών στα Τ.Σ.Π.Ε. θα βοηθήσει στην ανάπτυξη ενός δημιουργικού διαλόγου με τους άλλους φορείς, θα βοηθήσει στην προβολή του έργου της Αστυνομίας και στην όσο το δυνατόν καλύτερη ενημέρωση και πληροφόρηση του πολίτη για θέματα που τον απασχολούν.

Κλείνοντας την εισήγησή μου, θα ήθελα να τονίσω ότι στον αγώνα κατά της εγκληματικότητας είμαστε όλοι απαραίτητοι και στο μέτρο που αυτή εξακολουθεί να μεταλλάσσεται ποιοτικά και να αυξάνει ποσοτικά, είμαστε όλοι μας υπεύθυνοι. Πρωταρχικό χρέος όλων μας είναι να δώσουμε τα χέρια, να συνεργαστούμε ουσιαστικά και μακριά από λογικές αποκλεισμού.

Η μελέτη των παραπάνω μορφών εγκληματικότητας, στο πλαίσιο των σύγχρονων κοινωνιών, απαιτούν την αρμονική συνεργασία της Πολιτείας με την Επιστήμη. Χρέος της Πολιτείας είναι να σχεδιάζει και να αποφασίζει. Χρέος της Επιστήμης είναι να παρέχει τα απαραίτητα και έγκυρα στοιχεία με βάση τα οποία θα ληφθούν τα καταλληλότερα μέτρα αντεγκληματικής πολιτικής και θα κατανεμηθούν ορθολογικά το έμψυχο δυναμικό και τα μέσα που διαθέτει η δημόσια τάξη ενός κράτους. Μια καλοσχεδιασμένη πολιτική πρόληψης όχι μόνο σε κεντρικό αλλά και σε τοπικό επίπεδο είναι απαραίτητη για την αποτελεσματική αντιμετώπιση του εγκλήματος. Βέβαια, τονίζουμε ότι για την επιτυχία μιας τέτοιας πολιτικής, ουσιαστικής σημασίας θεωρείται η ειλικρινής συνεργασία και συμμετοχή όλων των παραγόντων της κοινωνικής μας ζωής. Γιατί στην προσπάθεια πρόληψης και καταπολέμησης του εγκλήματος οι Έλληνες πολίτες δεν θα πρέπει να παραμείνουν απλοί θεατές της προσπάθειας. Πρέπει να συμμετέχουν ενεργά και να αποτελούν τον κύριο μοχλό για την προώθηση μιας νέας κοινωνίας, της κοινωνίας των πολιτών, με την επανατοποθέτηση της έννοιας άνθρωπος στο επίκεντρο κάθε δημιουργικής προσπάθειας και ιδιαίτερα στο πεδίο της πρόληψης του εγκλήματος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ☞ Βερεσιές, Κ., – Παυλάκης, Α., *Εγκληματικότητα και νέοι*, Λευκωσία 1999, Οργανισμός Νεολαίας και ΚΕΝΘΕΑ.
- ☞ Γενική Γραμματεία Ισότητας, «Προς ένα κοινό Ευρωπαϊκό πλαίσιο για τον έλεγχο της προόδου στον αγώνα εναντίον της βίας κατά των γυναικών», Αθήνα: Υπουργείο Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, 2003.
- ☞ Γεωργίου, Σοφία, «Πρόληψη της παραβατικότητας των μαθητών: σχολική βία: ο ρόλος του σχολείου και του εκπαιδευτικού», Διπλωματική Εργασία (επιβλέπων Καθηγητής: Φαρσεδάκης Ιάκωβος), Τμήμα Κοινωνιολογίας, Τομέας Εγκληματολογίας Παντείου Πανεπιστημίου, Π.Μ.Σ. *Η σύγχρονη εγκληματικότητα και η αντιμετώπισή της – 2006*, εκδ. Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, 2007.
- ☞ Λαμπράκη, Ιουλία, «Η κοινωνική ανάπτυξη ως μέσο πρόληψης της νεανικής παραβατικότητας», Διπλωματική Εργασία (επιβλέπων Καθηγητής: Φαρσεδάκης Ιάκωβος), Τμήμα Κοινωνιολογίας – Τομέας Εγκληματολογίας Παντείου Πανεπιστημίου, Π.Μ.Σ. *Η σύγχρονη εγκληματικότητα και η αντιμετώπισή της – 2006*, εκδ. Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, 2007.
- ☞ Μαδιανός, Μ., *Κοινωνική Ψυχιατρική και Κοινωνική Ψυχική Υγιεινή*, Καστανιώτη, Αθήνα 2006.
- ☞ Μαργαριτίδου & Χ. Συμεωνίδου (επιμ.), *Υγεία, Κοινωνική Προστασία και Οικογένεια*, Αθήνα, Κέντρο Κοινωνικών Επιστημών της Υγείας, Εθνική Σχολή Δημόσιας Υγείας.
- ☞ Μουσουρού, Λ., (2006), *Κοινωνιολογία της Σύγχρονης Οικογένειας*, Αθήνα, Gutenberg.
- ☞ Μπακιρλή, Εριφύλη, (2007), «Νέοι και βία στη σύγχρονη κοινωνία: μια οικολογική ανάλυση των μορφών, των επιδράσεων και της αντιμετώπισης», Διπλωματική Εργασία (επιβλέπων Καθηγητής: Φαρσεδάκης Ιάκωβος), Τμήμα Κοινωνιολογίας, Τομέας Εγκληματολογίας Παντείου Πανεπιστημίου, Π.Μ.Σ. *Η σύγχρονη εγκληματικότητα και η αντιμετώπισή της, 2006*, εκδ. Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών.
- ☞ Νικολαΐδης, Γ., (2007), «Βία κατά Ανηλίκων: από την Θυματολογία στην Τεκμηριωμένη Ιατρική», Ειδική Έκδοση Πρακτικών του 5ου Πανελληνίου Συνεδρίου Παιδοψυχιατρικής με γενικό θέμα «Βία, Παιδί, Θεσμοί: Διεπιστημονικές Προσεγγίσεις» της Ελληνικής Παιδοψυχιατρικής Εταιρείας, (υπό έκδοση).
- ☞ Νικολαΐδης, Γ., «Βία, Νόμος και Υγεία: από την Φυσιολογική στην σύγχρονη Γενετική και από την Φρενολογία στην Τεκμηριωμένη Ιατρική», Ειδική Έκδοση Τόμου Πρακτικών του Επιστημονικού Συνεδρίου με θέμα: *Η σύγχρονη Εγκληματικότητα, η αντιμετώπισή της και η Εγκληματολογία*, που διοργανώθηκε από τον Τομέα Εγκληματολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου (Επιστημ. Επιμέλεια: Α. Μαγγανάς), Αθήνα 2007, εκδόσεις Παπαζήση (υπό έκδοση).
- ☞ Παγιάτσου, Μ., *Ανηλικοί παραβάτες και αδικοπράγοντες: Η αναγκαιότητα δημιουργίας Δικαστηρίων Ανηλίκων και η σφαιρική αντιμετώπιση του θέματος από την πολιτεία*, Λευκωσία: Κοινοβουλευτική Ομάδα ΑΚΕΛ-Αριστερά -Νέες Δυνάμεις, 2003.
- ☞ Παγκύπρια Συντονιστική Επιτροπή Προστασίας και Ευημερίας του παιδιού (2000). *Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού*, Λευκωσία: ΠΣΕΠΕΠ.
- ☞ Παπαγελοπούλου, Π., «Οι οικογενειακές σχέσεις μέσα από την παράδοση, τη σημερινή πραγματικότητα και τις προοπτικές του 21ου αιώνα», *Κοινωνιόγραμμα* τεύχος 52, Αθήνα 2001.
- ☞ Παπαδόπουλος, Μ., «Παγκύπρια έρευνα για την αυτοομολογούμενη νεανική παραβατικότητα των μαθητών Γυμνασίων και Λυκείων της Κύπρου», Λευκωσία: Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, 2000.
- ☞ Πετρόπουλος, Ν., – Παπαστυλιανού, Α., (2001), *Μορφές επιθετικότητας, Βίας και Διαμαρτυρίας στο σχολείο (γενεσιουργοί παράγοντες και επιπτώσεις)*, Αθήνα, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.
- ☞ Πίληρης, Θ., *Σύγχρονη κοινωνία, εκπαίδευση και ψυχική υγεία*, Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα.

- ✎ Πιτσελά, Α., *Η ποινική αντιμετώπιση της εγκληματικότητας των ανηλίκων*, Αθήνα 2008, Εκδόσεις Σάκκουλα.
- ✎ Ρούσσης, Α., «Θεραπεία. Θεραπευτικά μοντέλα. Ιδιαίτερα οι Θεραπευτικές Κοινότητες», Μεταπτυχιακή Εργασία, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, Τμήμα Κοινωνιολογίας, (Τομέας Εγκληματολογίας), Αθήνα 1998.
- ✎ Ρούσσης, Α., «Ναρκωτικά και ανήλικοι», Μεταπτυχιακή Εργασία, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, Τμήμα Κοινωνιολογίας (Τομέας Εγκληματολογίας), Αθήνα 1998.
- ✎ Ρούσσης, Α., «Ναρκωτικά και ανήλικοι» (μέρος Β'), π. *Παιδαγωγικό Βήμα Αιγαίου*, τεύχος 31ο (Ιαν.-Μάρ. 1999), 106-126.
- ✎ Ρούσσης, Α., «Ναρκωτικά και ανήλικοι» (μέρος Γ'), π. *Παιδαγωγικό Βήμα Αιγαίου*, τεύχος 33ο (Ιουλ.-Σεπ. 1999), 88-124.
- ✎ Ρούσσης, Α., «Ναρκωτικά και ανήλικοι» (μέρος Δ'), π. *Παιδαγωγικό Βήμα Αιγαίου*, τεύχος 30ό (Οκτ.-Δεκ. 1999), 114-158.
- ✎ Ρούσσης, Α., «Ναρκωτικά και ανήλικοι», π. *Δελτίο Εκπαιδευτικής Αρθρογραφίας* (Δεκέμβριος 1999-Μάιος 2000), 41.
- ✎ Ρούσσης, Α., «Θεραπεία. Θεραπευτικά μοντέλα. Ιδιαίτερα οι Θεραπευτικές Κοινότητες» (Μέρος Α'), π. *Παιδαγωγικό Βήμα Αιγαίου*, τεύχος 39ο (Ιαν.-Μάρ. 2001), 75-92.
- ✎ Ρούσσης, Α., «Θεραπεία. Θεραπευτικά μοντέλα. Ιδιαίτερα οι Θεραπευτικές Κοινότητες» (Μέρος Β'), π. *Παιδαγωγικό Βήμα Αιγαίου*, τεύχος 42ο (Οκτ.-Δεκ. 2001), 56-82.
- ✎ Ρούσσης, Α., «Προσπάθεια αποτύπωσης του προβλήματος των ναρκωτικών στη Λέσβο» (Μέρος Α'), εφ. *ΕΜΠΡΟΣ*, 22 Μαρτίου 2001, 7.
- ✎ Ρούσσης, Α., «Προσπάθεια αποτύπωσης του προβλήματος των ναρκωτικών στη Λέσβο» (Μέρος Β'), εφ. *ΕΜΠΡΟΣ*, της 29ης Μαρτίου 2001, 7.
- ✎ Ρούσσης, Α., «Θεραπεία. Θεραπευτικά μοντέλα. Ιδιαίτερα οι Θεραπευτικές Κοινότητες» (Μέρος Γ'), π. *Παιδαγωγικό Βήμα Αιγαίου*, τεύχος 43ο (Ιαν.-Μάρ. 2002), 33-78.
- ✎ Ρούσσης, Α., «Ναρκωτικά – Θεραπεία: πραγματικότητα ουτοπία;», π. *Προσανατολισμοί*, τεύχος 16ο (Δεκ. 2001-Ιαν.-Φεβ. 2002), (χρόνος 4ος), 26-28.
- ✎ Ρούσσης, Α., «Προγράμματα Φαρμακευτικής Παρέμβασης – Μεθαδόνη», π. *Ποινική Δικαιοσύνη*, (Νομοθεσία και Νομολογία – Θεωρία και Πράξη), τεύχος 47, έτος 5ο, Μάρτιος 2002, 307-315.
- ✎ Ρούσσης, Α., «Σχέσεις φτώχειας και εγκληματικής συμπεριφοράς», εφ. *ΔΗΜΟΚΡΑΤΗΣ*, 6 Μαΐου 2004, 1, 4.
- ✎ Ρούσσης, Α., «Θεραπεύοντας την πρόληψη της τοξικοεξάρτησης των ανηλίκων», π. *ΠΡΟΣΩΠΟ* (Τριμηνιαία Περιοδικό της Θεραπευτικής Κίνησης «ΠΡΟΤΑΣΗ»), τεύχ. 41ο (Απρίλιος-Μάιος-Ιούνιος 2004), 17-19.
- ✎ Ρούσσης, Α., «Η ερευνητική προσέγγιση του θέματος του "ουσιοεξαρτημένου" ανηλίκου: Τα βαθύτερα αίτια», εφ. *ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΝΕΑ*, 30 Μαΐου 2004, 6.
- ✎ Ρούσσης, Α., «Η σωστή στάση του εκπαιδευτικού: ο ρόλος της στην κοινωνικοποίηση του εφήβου», εφ. *ΔΗΜΟΚΡΑΤΗΣ*, 4 Οκτωβρίου 2004, 4.
- ✎ Ρούσσης, Α., «Κοινωνικοί παράγοντες: ποιος είναι ο ρόλος τους στην ουσιοεξάρτηση των ανηλίκων», εφ. *ΔΗΜΟΚΡΑΤΗΣ*, 13 Σεπτεμβρίου 2004, 1, 4.
- ✎ Ρούσσης, Α., «Ναρκωτικά: Τα βαθύτερα αίτια ενός κοινωνικού φαινομένου», Μτφρ. *ΔΗΜΟΚΡΑΤΗΣ*, 19 Μαΐου 2004, 4.
- ✎ Ρούσσης, Α., «Ο ρόλος της οικογένειας και του σχολείου στη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση του ανηλίκου», εφ. *ΔΗΜΟΚΡΑΤΗΣ*, 24 Απριλίου 2004, 1, 4.

- ☞ Ρούσσης, Α., «Ο ρόλος των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης (ΜΜΕ) στην ουσιοεξάρτηση των ανηλίκων», εφ. ΔΗΜΟΚΡΑΤΗΣ, 10 Σεπτεμβρίου 2004, 1, 4.
- ☞ Ρούσσης, Α., (2005) «Μητρική Υπερπροστασία: ο ρόλος της στην τοξικοεξάρτηση του ανηλίκου», π. Στρατιωτική Επιθεώρηση (Διμηνιαία Έκδοση ΓΕΣ), τεύχ. 4ο/2006 (Ιουλ.-Αύγ.), 112-129.
- ☞ Ρούσσης, Α., «Ναρκωτικά και Ανήλικοι: Ο ρόλος των κοινωνικών παραγόντων», εφ. ΔΗΜΟΚΡΑΤΗΣ, 2 Δεκεμβρίου 2005, 1, 4.
- ☞ Ρούσσης, Α., «Ναρκωτικά και Κράτος: Νέα Νομοθετικά μέτρα», εφ. ΔΗΜΟΚΡΑΤΗΣ, 8 Δεκεμβρίου 2005, 1, 4.
- ☞ Ρούσσης, Α., «Οι κοινωνικοί ή περιβαλλοντικοί αιτιολογικοί παράγοντες ουσιοεξάρτησης στους ανηλίκους», π. Κοχλίας, (Εξαμηνιαία Περιοδική Έκδοση της «Πρότασης Κοινωνικής Παρέμβασης»), τεύχ. 4ο (Οκτώβριος 2005), 8-9.
- ☞ Ρούσσης, Α., «Ομάδες Γονέων», εφ. ΔΙΚΤΥΩΣΗ (περιοδική έκδοση του Κέντρου Πρόληψης «ΠΝΟΗ» Λέσβου), τεύχ. 1ο (Μάιος 2005), 3.
- ☞ Ρούσσης, Α., «Πατέρας – Νόμος – Εξουσία: η εξουσιαστική στάση του πατέρα στην οικογένεια και ο ρόλος της στην τοξικοεξάρτηση του ανηλίκου», π. Στρατιωτική Επιθεώρηση, τεύχ. 3ο/2005 Μάρ.-Ιούν., 74-85.
- ☞ Ρούσσης, Α., «Πρόληψη εγκληματικότητας ανηλίκων: Ο ρόλος της Αστυνομίας», εφ. ΔΗΜΟΚΡΑΤΗΣ, 15 Δεκεμβρίου 2005, 1, 4.
- ☞ Ρούσσης, Α., (2005), «Ναρκωτικά και Ανήλικοι. Χρήση και κατάχρηση ψυχοτρόπων ουσιών από μαθητές Μέσης Εκπαίδευσης. Η περίπτωση της νήσου Λέσβου», Διδακτορική Διατριβή, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, Τμήμα Κοινωνιολογίας (Τομέας Εγκληματολογίας).
- ☞ Ρούσσης, Α., «Ναρκωτικά και ανήλικοι μαθητές στη Λέσβο. Τι έδειξε η μεγαλύτερη έρευνα που έγινε ποτέ στη Λέσβο για το φαινόμενο της χρήσης ναρκωτικών ουσιών στους ανήλικους μαθητές. Μέρος Α'», εφ. ΕΜΠΡΟΣ, της 29ης Ιουλίου 2006, 11.
- ☞ Ρούσσης, Α., «Ναρκωτικά και ανήλικοι μαθητές στη Λέσβο. Τι έδειξε η μεγαλύτερη έρευνα που έγινε ποτέ στη Λέσβο για το φαινόμενο της χρήσης ναρκωτικών ουσιών στους ανήλικους μαθητές. Μέρος Β'», εφ. ΕΜΠΡΟΣ, 5 Αυγούστου 2006, 14.
- ☞ Ρούσσης, Α., *Ναρκωτικά και Ανήλικοι. Ο ρόλος της Οικογένειας*, εκδ. Γρηγόρη, Αθήνα 2007.
- ☞ Ρούσσης, Α., *Η χρήση ουσιών στην εφηβεία. Το Αθέατο Εγκλημα*, εκδ. Γρηγόρη, Αθήνα 2008.
- ☞ Ρούσσης, Α., *ΝΑΡΚΩΤΙΚΑ. Θεραπεία – Θεραπευτικά Μοντέλα – Θεραπευτικές Κοινότητες*, εκδ. Γρηγόρη, Αθήνα 2008.
- ☞ Ρούσσης, Α., «Αποποινικοποίηση της χρήσης ναρκωτικών- Ολλανδικό μοντέλο ώρα μηδέν» (Μέρος Α'), εφ. ΕΜΠΡΟΣ, 03/09/2011, 4.
- ☞ Ρούσσης, Α., «Η βία κατά των γυναικών» (Μέρος Α'), εφ. ΕΜΠΡΟΣ, 24/07/2010, 4.
- ☞ Ρούσσης, Α., «Η βία κατά των γυναικών» (Μέρος Β'), εφ. ΕΜΠΡΟΣ, 27/07/2010, 4.
- ☞ Ρούσσης, Α., «Η σωστή στάση του εκπαιδευτικού και ο ρόλος της στην κοινωνικοποίηση του εφήβου», εφ. ΤΑ ΝΕΑ ΤΗΣ ΛΕΣΒΟΥ, 16/09/2010, 8.
- ☞ Ρούσσης, Α., (2010) «Μονογονεϊκή οικογένεια... και μάνα και πατέρας» (Μέρος Α').
- ☞ Ρούσσης, Α., (2010) «Μονογονεϊκή οικογένεια... και μάνα και πατέρας» (Μέρος Β')
- ☞ Ρούσσης, Α., «Ο ρόλος των ΜΜΕ στην ουσιοεξάρτηση του ανηλίκου», εφ. ΤΑ ΝΕΑ ΤΗΣ ΛΕΣΒΟΥ, 30/09/2010, 8.
- ☞ Ρούσσης, Α., «Παιδική κακοποίηση» (μέρος α'), εφ. ΕΜΠΡΟΣ, 23/11/2010, 4.
- ☞ Ρούσσης, Α., «Παιδική κακοποίηση» (μέρος β'), εφ. ΕΜΠΡΟΣ, 27/07/2011, 4.
- ☞ Ρούσσης, Α., «Τοξικοεξάρτηση: από την αποδοχή στη "λύση"», εφ. ΤΑ ΝΕΑ ΤΗΣ ΛΕΣΒΟΥ, 02/09/2010, 8.
- ☞ Ρούσσης, Α., «Χρήση ναρκωτικών ουσιών: από την αποδοχή και με την ελπίδα στη "λύση"», εφ. ΕΜΠΡΟΣ,

14/07/2011, 2011, 4.

- 📖 Ρούσσης, Α., «Επιδράσεις τηλεοπτικής βίας & γονικός έλεγχος», εφ. *ΕΜΠΡΟΣ*, 13/07/2011, 4.
- 📖 Ρούσσης, Α., «Η οικονομική κρίση θα αυξήσει τη χρήση», εφ. *ΕΜΠΡΟΣ*, 23/01/2011, 4.
- 📖 Ρούσσης, Α., «Μονογονεϊκή οικογένεια και μάνα και πατέρας» (Μέρος Α'), εφ. *ΕΜΠΡΟΣ*, 21/07/2011, 6.
- 📖 Ρούσσης, Α., «Μονογονεϊκή οικογένεια και μάνα και πατέρας» (Μέρος Β'), εφ. *ΕΜΠΡΟΣ*, 27/07/2011, 6.
- 📖 Ρούσσης, Α., «Οικονομική κρίση ή κρίση αξιών», εφ. *ΕΜΠΡΟΣ*, 13/07/2011, 4.
- 📖 Ρούσσης, Α., «Χρήση ναρκωτικών ουσιών: από την αποδοχή στη "λύση"» (Μέρος Α'), εφ. *ΕΜΠΡΟΣ*, 05/07/2011, 6.
- 📖 Ρούσσης, Α., «Χρήση ναρκωτικών ουσιών: από την αποδοχή στη "λύση"» (Μέρος Β'), εφ. *ΕΜΠΡΟΣ*, 12/07/2011, 6.
- 📖 Ρούσσης, Α., – Πανούσης, Ι., – Χλούπης, Γ., *Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και σύγχρονα προβλήματα (Media & Έγκλημα)*, εκδ. Αντ., Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2006.
- 📖 Σιούλας, Γεώργιος, (2007), «Αστυνομία και πρόληψη εγκληματικότητας σε τοπικό επίπεδο: σύγχρονες τάσεις εφαρμοσμένης κοινοτικής αστυνόμευσης στην Ελλάδα» Διπλωματική Εργασία (επιβλέπων Καθηγητής: Φαρσεδάκης Ιάκωβος), Τμήμα Κοινωνιολογίας, Τομέας Εγκληματολογίας Παντείου Πανεπιστημίου, Π.Μ.Σ. *Η σύγχρονη εγκληματικότητα και η αντιμετώπισή της – 2006*, εκδ. Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών.
- 📖 Σταυριανάκη, Μ., – Κυριακοπούλου, Α., – Ρίγκα, Α., – Νικολαΐδης, Γ., «Μεθοδολογία DELPHI: Μια Ποιοτική Προσέγγιση του Φαινομένου της Βίας κατά Ανηλίκων», *Κοινωνική Εργασία*, Έτος 23ο Τεύχος 89ο Κωδικός 1345, Ιανουάριος – Μάρτιος 2008, 7-28.
- 📖 Στέφου, Άννα Κ., (2007), «Σύγχρονες τάσεις διεθνοποίησης της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων: οι αρχές της οικογενεικότητας και της πολιτισμικής αυτονομίας», Διπλωματική Εργασία (επιβλέπων Καθηγητής: Φαρσεδάκης Ιάκωβος), Τμήμα Κοινωνιολογίας, Τομέας Εγκληματολογίας Παντείου Πανεπιστημίου, Π.Μ.Σ. *Η σύγχρονη εγκληματικότητα και η αντιμετώπισή της – 2006*, εκδ. Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών.
- 📖 Στρατίκη, Λ., (2007), «Εμπειρίες γυναικών θυμάτων οικογενειακής βίας και οι επιπτώσεις στη ζωή τους – Μια ποιοτική μελέτη», *Κοινωνική Εργασία*, 88, 215-229.
- 📖 Συμβουλευτική Επιτροπή για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια (2009) *Ενημερωτικό Δελτίο*, Μάιος 2009.
- 📖 Συμβουλευτική Επιτροπή για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια (2002), *Λευκωσία: Εγχειρίδιο Διατμηματικών Διαδικασιών για το Χειρισμό Περιστατικών Βίας στην Οικογένεια*.
- 📖 Συμβουλευτική Επιτροπή για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας στην Οικογένεια (2002), *Οδηγός για Γονείς και Φροντιστές*, Λευκωσία: Συμβουλευτική Επιτροπή.
- 📖 Συμβούλιο Επιμόρφωσης στην Κοινωνική Εργασία (Σ.Ε.Κ.Ε.), *Η οικογένεια και το σχολείο. Η σημερινή τους δυναμική και οι μελλοντικές προοπτικές ως πρόκληση για την κοινωνική εργασία*, εκδ. Σ.Ε.Κ.Ε. & ApplPrint, Αθήνα 2009.
- 📖 Τζέκου, Ελευθερία, (2007), «Πρόληψη της νεανικής παραβατικότητας», Διπλωματική Εργασία (επιβλέπων Καθηγητής: Φαρσεδάκης Ιάκωβος), Τμήμα Κοινωνιολογίας, Τομέας Εγκληματολογίας Παντείου Πανεπιστημίου, Π.Μ.Σ. *Η σύγχρονη εγκληματικότητα και η αντιμετώπισή της – 2006*, εκδ. Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών.
- 📖 Τριλίβα, Σ., – Ρούσση, Π., «Οι διαστάσεις της συναισθηματικής νοημοσύνης», στο: Α. Καλαντζή – Αζίζι & Η. Μπεζεβέγκη (επιμ.), *Θέματα Επιμόρφωσης/Ευαισθητοποίησης Στελεχών Ψυχικής Υγείας Παιδιών και Εφήβων*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2000, 201-214.

- ☞ Τσεβιάς, Κωνσταντίνος, (2007) «Πρόληψη της ενδοοικογενειακής βίας: η βία απέναντι στο παιδί», Διπλωματική Εργασία (επιβλέπων Καθηγητής: Φαρσεδάκης Ιάκωβος), Τμήμα Κοινωνιολογίας, Τομέας Εγκληματολογίας Παντείου Πανεπιστημίου, Π.Μ.Σ. *Η σύγχρονη εγκληματικότητα και η αντιμετώπισή της – 2006*, εκδ. Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών.
- ☞ Τσιάντης, Ι., – Διαρεμέ, Σ. Π., (2004), Σωματική κακοποίηση του παιδιού. Κέντρο Πληροφόρησης για την Ψυχική Υγεία του Παιδιού και του Εφήβου, Αθήνα. Αναρτήθηκε το 2008 από: www.childmentalhealth.gr/index.php.
- ☞ Τσιγκρής, Α., (2000), *Τα σεξουαλικά εγκλήματα*, Σάκκουλας Αντ. Ν. Τσιγκρής, Α. (1999) *Λήψη αποφάσεων και ενεργοποίηση των μηχανισμών του ποινικού συστήματος*, Σάκκουλας Αντ.
- ☞ Τσιγκρής, Α., (2002), *Η σεξουαλική βία κατά γυναικών και παιδιών*, Σάκκουλας Αντ. Ν.
- ☞ Τσιγκρής, Α., (2002), *Το έγκλημα της ανθρωποκτονίας στην Ελλάδα*, Εκδόσεις Σάκκουλα Α.Ε.
- ☞ Τσιγκρής, Α., (2003), *Αντεγκληματική πολιτική για την Ελλάδα του 21ου αιώνα*, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης.
- ☞ Τσιγκρής, Α., (1999), *Σεξουαλική κακοποίηση του παιδιού*, Σάκκουλας Αντ. Ν.
- ☞ Τσιμπούκα, Β., – Νικολαΐδης, Γ., «Ερευνα και Παροχή Υπηρεσιών: Διαπιστώσεις και Προβληματισμοί», Κεφάλαιο στον Τόμο των Α. Δημοπούλου-Λαγωνίκα, Γ. Κατσίκη, Μ. Μαρντικιάν – Γαζεριάν (Επιστημονική Επιμέλεια), «Ενδο-οικογενειακή Βία: Διεπιστημονική προσέγγιση στην πρόληψη και αντιμετώπιση», Έκδοση του Συμβουλίου Επιμόρφωσης στην Κοινωνική Εργασία, ΑΩ-Εκδόσεις, ISBN: 978-960-98236-0-9, Αθήνα, Ιούλιος, 2008, σ. 61-78.
- ☞ Φαρσεδάκης, Ιάκωβος, *Ανακριτική. Δικαιώματα του ανθρώπου και εγκληματογένεση*, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 1984.
- ☞ Φαρσεδάκης, Ιάκωβος, *Η εγκληματολογική σκέψη από την αρχαιότητα ως τις μέρες μας*, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 1990.
- ☞ Φαρσεδάκης, Ιάκωβος, *Η κοινωνική αντίδραση στο έγκλημα και τα όριά της*, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 1991.
- ☞ Φαρσεδάκης, Ιάκωβος, *Ναρκωτικά. Νομική και εγκληματολογική διάσταση στην Ελλάδα και Ευρωπαϊκή Ένωση*, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 1996.
- ☞ Φαρσεδάκης, Ιάκωβος, *Στοιχεία Εγκληματολογίας*, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 1996.
- ☞ Φαρσεδάκης, Ιάκωβος, *Δίκαιο ανηλίκων*, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2005.
- ☞ Φαρσεδάκης, Ιάκωβος, *Παραβατικότητα και κοινωνικός έλεγχος των ανηλίκων*, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2005.
- ☞ Φαρσεδάκης, Ιάκωβος, *Στοιχεία Εγκληματολογίας*, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2007.
- ☞ Φατούρου, Ιωάννα, (2007), «Πρόληψη ενδοοικογενειακής βίας: ανδρική θυματοποίηση», Διπλωματική Εργασία (επιβλέπων Καθηγητής: Φαρσεδάκης Ιάκωβος), Τμήμα Κοινωνιολογίας, Τομέας Εγκληματολογίας Παντείου Πανεπιστημίου, Π.Μ.Σ. *Η σύγχρονη εγκληματικότητα και η αντιμετώπισή της – 2006*, εκδ. Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών.
- ☞ Χαλκιά, Αναστασία, (2006), «Τάσεις της σύγχρονης αντεγκληματικής πολιτικής, διεθνώς και στην Ελλάδα. Κριτική προσέγγιση» Διπλωματική Εργασία (επιβλέπων Καθηγητής: Φαρσεδάκης Ιάκωβος), Τμήμα Κοινωνιολογίας, Τομέας Εγκληματολογίας Παντείου Πανεπιστημίου, Π.Μ.Σ. *Η σύγχρονη εγκληματικότητα και η αντιμετώπισή της – 2006*, εκδ. Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών.
- ☞ Χατζηφωτίου, Σ., (2005), *Ενδοοικογενειακή βία κατά των γυναικών και παιδιών: Διαπιστώσεις και προκλήσεις για την Κοινωνική Εργασία*, Θεσσαλονίκη: Τζιόλα.
- ☞ Χατζηφωτίου, Σ., – Ανουσάκη, Ε., – Παναγιωτοπούλου, Π., (2003), «Παιδική κακοποίηση στην Ελλάδα και μοντέλα παρέμβασης», *Κοινωνική Εργασία*, 72, 211-225.

ΚΕΙΜΕΝΟ-ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ:
Ιωάννης Κουτσομπός, Φιλόλογος,
τ. Δ/ντής του 1ου Γυμνασίου Καλαμπάκας

Η πολιτική ηγεσία των επαναστατημένων Ελλήνων εξέδωσε τα πρώτα «χαρτονομίσματα» σε νομισματική μονάδα των Οθωμανών, προστρέχοντας στον εσωτερικό δανεισμό με τη σύναψη δύο (2) ομολογιακών δανείων, για να αντιμετωπίσει καλύτερα τις οικονομικές δυσκολίες του εθνοαπελευθερωτικού αγώνα. Μπορεί αυτή η πρώτη προσπάθεια εσωτερικού δανεισμού να μην απέδωσε τα αναμενόμενα, αλλά είναι μια πρώτη απόπειρα δημιουργίας μη μεταλλικού συναλλακτικού μέσου, όπως ήταν και οι τύποι των πιστωτικών γραμματίων που ακολούθησαν. Σήμερα η αξία αυτών των ομολογιών είναι μόνον συλλεκτική.

Όπως είναι γνωστό η πατρίδα μας ήταν κάτω από τον οθωμανικό ζυγό από τον 16ο έως τον 19ο αιώνα, δηλαδή για 400 περίπου χρόνια. Κέρδισε την ανεξαρτησία της με το Πρωτόκολλο του Λονδίνου (3 Φεβρουαρίου 1830),¹ έπειτα από μία μεγάλη και ένδοξη επανάσταση που ξεκίνησε επίσημα στις 25 Μαρτίου 1821 και κράτησε συνολικά περίπου 10 χρόνια. Η τελευταία μάχη με τους Οθωμανούς δόθηκε στην Πέτρα της Βοιωτίας (12 Σεπτεμβρίου 1829) από τον Δημήτριο Υψηλάντη, όταν κυβερνήτης της Ελλάδας ήταν ο Ιωάννης Καποδίστριας, ο οποίος με τις διπλωματικές του ενέργειες συνέβαλε αποφασιστικά στην ανεξαρτησία της χώρας μας.

Κατά τη διάρκεια της επαναστατικής περιόδου, Σουλτάνος στην Οθωμανική αυτοκρατορία ήταν ο Μαχμούτ ο Β΄, ο λεγόμενος Δίκαιος. Αυτός βασιλέψε από το 1808 έως το 1839. Αν και ο Μαχμούτ ο Β΄ θεωρείται επιτυχημένος σουλτάνος, η βασιλεία του συνέπεσε με μια περίοδο κατά την οποία η Οθωμανική αυτοκρατορία άρχισε να παρακμάζει και να απειλείται από μια φοβερή οικονομική καταστροφή. Κύρια νομισματική μονάδα της αυτοκρατορίας από τον 17ο αιώνα και από τη βασιλεία του Σουλτάνου Σουλεϊμάν του Β΄ ήταν το ασημένιο γρόσι (Gurus-γκουρούς),² που αντικατέστησε το πάρα πολύ παλιό και πολύ υποτιμημένο ασημένιο άσπρο (Akce-ακτσέ).³ Όμως εξαιτίας των μακροχρόνιων και δυσβάστακτων πολέμων και επαναστάσεων, η Υψηλή Πύλη που κυβερνούσε το κράτος από την Κωνσταντινούπολη είχε πολλές φορές δυσκολίες στο να βρει αρκετό ασήμι για να κόψει νομίσματα και να πληρώσει τους στρατιώτες. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα μια πολύ μεγάλη νόθευση του νομίσματος, έτσι ώστε η περιεκτικότητα σε ασήμι των νομισμάτων του Μαχμούτ του Β΄, κατά τη διάρκεια της 31χρονης βασιλείας του, να μειωθεί από τους 730 βαθμούς καθαρότητας του ασημιού στους 100, δηλαδή από τα 18 καράτια έπεσε στα 2,40.

Ξαναγυρίζοντας στην Ελλάδα, είναι γνωστό ότι η επανάσταση ξεκίνησε από το μηδέν. Δεν υπήρχε τίποτα, παρά μόνον η φλόγα της πίστης των πατριωτών. Οι αρπαγές των Τούρκων τούς είχαν στερήσει τη δυνατότητα μεγάλης οικονομικής συνεισφοράς στον Αγώνα που άρχιζε. Οι ανάγκες ήταν μεγάλες και επιτακτικές. Οι αγωνιστές πολεμούσαν *«δια του Χριστού την πίστιν την αγίαν και της πατρίδος την ελευθερίαν»*. Έτσι, κατά τη διάρκεια του πρώτου έτους της επανάστασης (1821), οι Τοπικοί Οργανισμοί⁴ που είχαν συγκροτηθεί στην Πελοπόννησο και τη Στερεά Ελλάδα για τον σχεδιασμό των επιχειρήσεων αντιμετώπιζαν πολύ σοβαρά προ-

¹ Στο ανεξάρτητο ελληνικό κράτος που ιδρύονταν, συμπεριλαμβάνονταν, εκτός από την Πελοπόννησο και τα νησιά, το μεγαλύτερο τμήμα της Στερεάς Ελλάδας και η Εύβοια.

² «Η απόδοση των τουρκικών λέξεων με λατινικά στοιχεία γίνεται σύμφωνα με την τουρκική προφορά τους. Η προέλευση της λέξης γ κ ο υ ρ ο ύ ς ανάγεται στην ιταλική *grosso*, από την οποία προέκυψαν ανάλογες ονομασίες ευρωπαϊκών νομισμάτων» (Γεώργιος Δημακόπουλος, βλ. βιβλιογραφία).

³ Το άσπρο ήταν το πρώτο ασημένιο νόμισμα των Οθωμανών και κόπηκε επί Σουλτάνου Ορχάν, το 1313. Έτσι εγκαινιάστηκε η οθωμανική νομισματοκοπία. Επί βασιλείας του Σουλτάνου Μουράτ Α΄ (1362-1389), ένα (1) άσπρο ισοδυναμούσε με τέσσερα(4) χαλκά (Mangir-μανγκίρ), τα οποία όμως είχαν περιπέσει σε αχρηστία στα χρόνια του Σουλτάνου Μαχμούτ Β΄ (1808-1839).

⁴ Ήταν σώματα περιφερειακής διοίκησης: στην Πελοπόννησο «η Πελοποννησιακή Γερουσία» και στη Στερεά Ελλάδα «ο Οργανισμός της Δυτικής Χέρσου Ελλάδος» (η «Γερουσία», με έδρα το Μεσολόγγι) και «η Νομική Διάταξις της Ανατολικής Χέρσου Ελλάδος» (ο «Άρειος Πάγος», με έδρα τα Σάλωνα, δηλαδή τη σημερινή Άμφισσα). Επειδή ο χαρακτήρας των σωμάτων αυτών ήταν προσωρινός, δεν ήταν δυνατόν να πάρουν γενικότερα διοικητικά και οικονομικά μέτρα.

βλήματα, κυρίως στον οικονομικό τομέα. Τα ποσά που είχαν συγκεντρωθεί από τη Φιλική Εταιρεία και οι εισφορές των Ελλήνων του εσωτερικού και του εξωτερικού είχαν δαπανηθεί για τον εφοδιασμό του επαναστατικού στρατού με τρόφιμα και πολεμικό υλικό. Επίσης, η φορολογία της δεκάτης που είχε επιβληθεί από τους Οθωμανούς στα παραγόμενα γεωργικά προϊόντα κατά την προεπαναστατική περίοδο δεν μπορούσε τώρα να θεσπιστεί, αφού κατά τη διάρκεια των πολεμικών επιχειρήσεων του 1821 μεγάλες εκτάσεις γης έμεναν ακαλλιέργητες. Τέλος, οι πλούσιες λείες από τις τουρκικές περιουσίες που δημεύτηκαν κατά το πρώτο έτος της επανάστασης (λαφυραγωγία) λεηλατήθηκαν από τους πολεμιστές⁵ αντί να κατατεθούν σ' ένα Εθνικό Ταμείο,⁶ όπως απαιτούσε η κοινή λογική και ήταν αναγκαίο να γίνει. Για τους λόγους αυτούς, η Προσωρινή Διοίκηση της Ελλάδας⁷ που εκλέχτηκε από την Α' Εθνοσυνέλευση της Επιδαύρου στις 1-1-1822 αποφάσισε να προστρέξει στον εσωτερικό δανεισμό. Το Βουλευτικό Σώμα, που συνήλθε εκεί υπό την προεδρία του αντιπροέδρου Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη, ομοφώνως εθεσπίσατο: «*Δια την επικειμένην ανάγκην του να οικονομηθώσιν αι μεγάλαι χρηματικάι χρεΐαι της Διοικήσεως, δια την παρούσαν έλλειψιν χρημάτων από το Ταμείον και δια την βραδύτητα των εισπράξεων εν καιρώ εσωτερικού πολέμου: α) θέλει ληφθεί δάνειον πέντε μιλιονίων γροσίων [...]*». Το θέσπισμα αυτό, που καταχωρίζεται με τον αριθμό 1/18-01-1822 στον κώδικα των νόμων,⁸ προβλέπει ότι το ομολογιακό δάνειο των 5.000.000 γροσίων θα διαιρείται σε 17.250 ομολογίες πέντε αξιών: 100, 250, 500, 750 και 1.000 γροσίων.

Αναλυτικά:

1.000 ομολογίες X 1.000 γρόσια = 1.000.000 γρόσια

1.500 ομολογίες X 750 γρόσια = 1.125.000 γρόσια

2.000 ομολογίες X 500 γρόσια = 1.000.000 γρόσια

4.000 ομολογίες X 250 γρόσια = 1.000.000 γρόσια

8.750 ομολογίες X 100 γρόσια = 875.000 γρόσια

Σύνολο: 17.250 ομολογίες = 5.000.000 γρόσια

Το επιτόκιο θα είναι 8%, ενώ ο τόκος θα αποδίδεται κάθε εξάμηνο και οι ομολογίες θα πρέπει να εξοφληθούν σε τρία (3) χρόνια. Τα δημόσια ταμεία θα τις έκαναν δεκτές και θα τις προτιμούσαν από τα μετρητά (δηλαδή τα ασημένια νομίσματα του Μαχμούτ Β', για τα οποία μιλήσαμε προηγουμένως) για την αγορά

⁵ Η λεηλασία των λαφύρων ήταν ένας τρόπος μισθοδοσίας, ο οποίος είχε αρνητικές επιπτώσεις στη διεξαγωγή του Αγώνα. Υπήρχε απόλυτη ασυδοσία στη διαχείρισή τους. Ο καθένας κοίταζε πρώτα το συμφέρον του.

⁶ Ο Δημήτριος Υψηλάντης προσπάθησε να βάλει ως κανόνα ότι μέρος των λαφύρων έπρεπε να διατίθεται υπέρ ενός κοινού ταμείου, αλλά αντιμετωπίστηκε με γέλια. Μετά την άλωση της Τριπολιτσάς (23 Σεπτεμβρίου 1821), τα μόνα είδη που έφτασαν στα χέρια του για να διατεθούν υπέρ της πατρίδας ήταν δέκα (10) χάλκινα κουταλάκια που του έδωσε ο αγωνιστής Θ. Κεφάλας. Άλλα και από τους θησαυρούς που φυλάγονταν στην Ακροκόρινθο, μόνον ένα μικρό μέρος διατέθηκε για τον κοινό σκοπό.

⁷ Την Προσωρινή Διοίκηση αποτελούσαν δύο (2) σώματα, το Εκτελεστικό και το Βουλευτικό, η θητεία των οποίων ήταν ετήσια. Πρόεδρος του Εκτελεστικού Σώματος (της κυβέρνησης) ορίστηκε για το 1822 ο Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος και του Βουλευτικού Σώματος (της Βουλής) ο Δημήτριος Υψηλάντης με αντιπρόεδρο τον Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη.

⁸ Αρχεία Ελληνικής Παλιγγενεσίας (ΑΕΠ), τόμ. Α', 147, και Γενικά Αρχεία του Κράτους (ΓΑΚ), Μιν. Οικ., φ. 2.

εθνικών κτημάτων (δημόσιας γης). Επίσης, οι ομολογίες θα γίνονταν δεκτές στις καθημερινές συναλλαγές αντί των μετρητών. Τέλος, το θέσπισμα αναθέτει τα της κατασκευής και διανομής, όπως και της γενικότερης εκτέλεσης των προβλέψεων του στον Μινίστρο (υπουργό) της Οικονομίας.

Δύο μέρες αργότερα, στις 20-1-1822, εκδόθηκε νεότερος νόμος, ο υπ' αριθ. 3,⁹ με τον οποίο «επειδή το δάνειον των πέντε μιλιουνίων, θεσπισθέν δια του νόμου του εκδοθέντος κατά την ιη' (18) Ιανουαρίου του παρόντος έτους, ενδέχεται να μην εξαρκέση εις τας προκειμένας χρείας της Διοικήσεως, επειδή διηρημένον ον το ρηθέν δάνειον εις πολλάς ομολογίας μικράς ποσότητος, ημπορεί να λάβη πέρας βραδύτερον, επειδή τέλος η παρούσα κατάστασις των πραγμάτων απαιτεί το να ευρεθώσι τρόποι διάφοροι, δια να προικισθή το Ταμείον του Έθνους με ποσότητα ικανών χρημάτων», προβλεπόταν νέο δάνειο 2.000.000 γροσίων, που θα διαιρούσαν σε 42 ομολογίες τεσσάρων μεγάλων αξιών: 100.000, 75.000, 50.000 και 25.000 γροσίων.

Αναλυτικά:

4 ομολογίες X 100.000 γρόσια = 400.000 γρόσια

8 ομολογίες X 75.000 γρόσια = 600.000 γρόσια

10 ομολογίες X 50.000 γρόσια = 500.000 γρόσια

20 ομολογίες X 25.000 γρόσια = 500.000 γρόσια

Σύνολο: 42 ομολογίες = 2.000.000 γρόσια

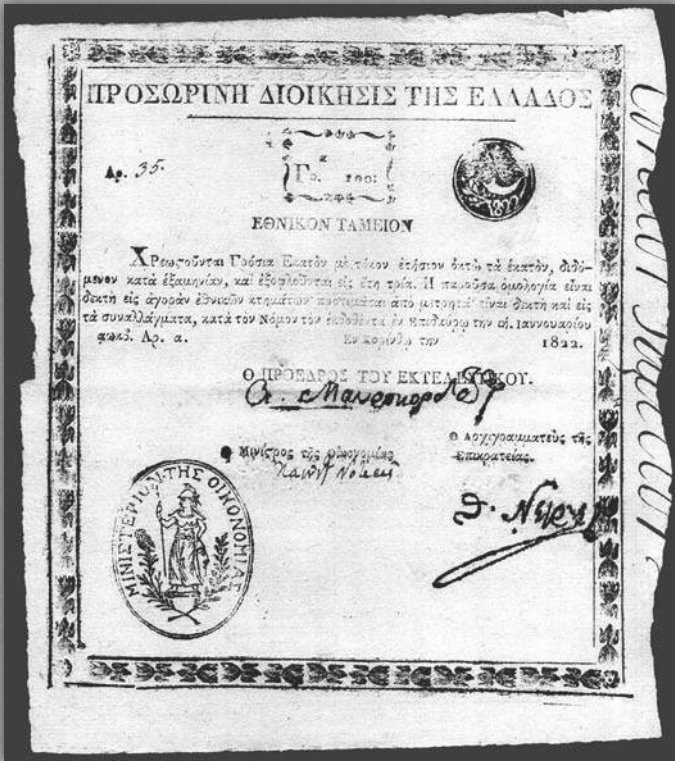
Οι υπόλοιποι όροι ήταν ίδιοι με αυτούς που ορίστηκαν για το προηγούμενο δάνειο. Είναι φανερό ότι το νέο αυτό δάνειο απευθυνόταν στους πλούσιους προκρίτους. Η Προσωρινή Διοίκηση ήθελε να διεγείρει το φιλότιμο και τη φιλοδοξία τους, τονίζοντας ότι επρόκειτο «να αμείψη τους αγοραστάς των ομολογιών του παρόντος δανείου εκ του αναλόγου δια των συστηθησομένων παρασήμων τιμής».

Η εκτύπωση των ομολογιών έγινε στην Κόρινθο και το Ναύπλιο. Τις υπέγραψαν ο Πρόεδρος του Εκτελεστικού (της κυβέρνησης) Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος, ο Μινίστρος της Οικονομίας Πανούτσος (Παναγιώτης) Νοταράς και ο Αρχιγραμματέας της Επικρατείας Θεόδωρος Νέγρης. Δεν είναι σωστή η άποψη του Αμερικανού συλλέκτη Cem Barlok ότι κάτω από την επίδραση της νομισματικής πρακτικής της εποχής του Μαχμούτ Β' ο σχεδιαστής των ομολογιών έβαλε πάνω δεξιά μια σφραγίδα, δηλαδή έναν κύκλο με ένα στεφάνι μέσα και μια ημισέληνο, που συμβόλιζε την Οθωμανική Διοίκηση, επειδή οι Έλληνες φοβήθηκαν μήπως οργισθεί πολύ ο σουλτάνος μαζί τους.¹⁰ Δεν επρόκειτο όμως για ημισέληνο, αλλά για το κέρασ της Αμάλθειας, και το στεφάνι ήταν από ελιά και δάφνη, με ό,τι όλα αυτά συμβολίζουν. Πρέπει ακόμη να αναφέρουμε ότι όλα τα στοιχεία των ομολογιών ήταν ελληνικά και πως κάτω αριστερά υπήρχε η σφραγίδα του Μινιστέριου της Οικονομίας με την Αθηνά «ορθία κρατούσα δόρυ» και το έμβλημά της, τη γλαύκα (κουκουβάγια), καθώς και κλαδιά ελιάς. Στο πίσω μέρος μερικών ομολογιών υπήρχε σφραγίδα εξόφλησης, ενώ δεν υπήρχε υδατογράφημα.

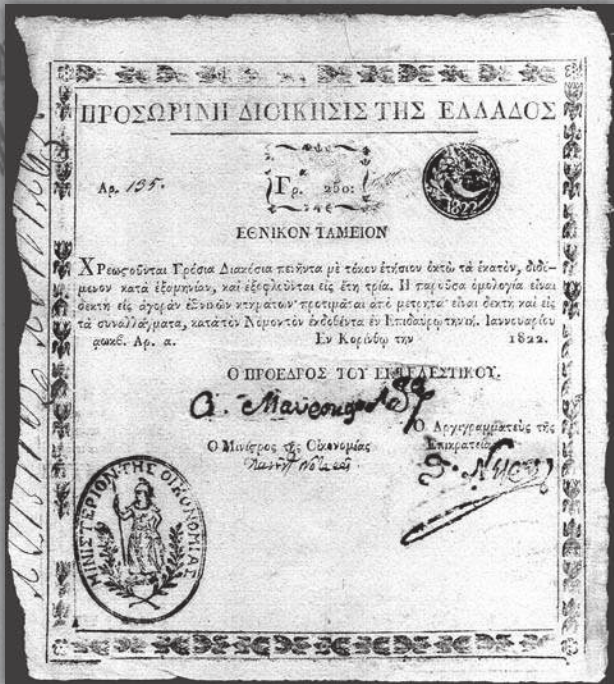
Όμως «επειδή το έθνος αγωνιζόμενον υπέρ της ελευθερίας του ευρίσκεται εις

⁹ΑΕΠ, τόμ. Α', 3 και 149.

¹⁰Εφημερίδα *Bank Note Reporter* (B.N.R), Μάιος 1987, USA, 23.

1822

1822

1822

181

ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Αρ. 25.

Γρ. 500

ΕΘΝΙΚΟΝ ΤΑΜΕΙΟΝ

Χρησθόνται Γρόσια Πεντακάρσια με τέκον έκτιστον έκτος τὰ έκαστον, δίδο-
μενον κατά εξαρχήν, και εξοφλούνται εις έτη τρία. Η παρούσα έπιτολίη είναι
δεκτη εις οργάν έθνικών κτημάτων προτιμωτά από μετρητά είναι δεκτη και εις
τά συντάγματα, κατά τών Νόμων τών εκδοθέντων εν Επιδόξω τής η. Ιανουαρίου
αυτού. Αρ. α. Εν Κορίνθω τών 1822.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΟΥ ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΟΥ.

Α. Μανουσσοπουλος

Ο Μινιστρος της Οικονομίας
Αντιστάσης.

Αρχυγραμματικός της
Επιμαρτίας.

Σ. Νικητης

ΕΛΛΑΔΟΣ

τὸν τὰ έκαστον, δίδο-
μενον κατά εξαρχήν, και
εξοφλούνται εις έτη τρία.
Η παρούσα έπιτολίη είναι
δεκτη εις οργάν έθνικών
κτημάτων προτιμωτά από
μετρητά είναι δεκτη και εις
τά συντάγματα, κατά τών
Νόμων τών εκδοθέντων εν
Επιδόξω τής η. Ιανουαρίου
αυτού. Αρ. α. 25 1822.

ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Αρ. 1.

Γρ. 750

ΕΘΝΙΚΟΝ ΤΑΜΕΙΟΝ

Χρησθόνται Γρόσια Πεντακάρσια με τέκον έκτιστον έκτος τὰ έκαστον, δίδο-
μενον κατά εξαρχήν, και εξοφλούνται εις έτη τρία. Η παρούσα έπιτολίη είναι
δεκτη εις οργάν έθνικών κτημάτων προτιμωτά από μετρητά είναι δεκτη και εις
τά συντάγματα, κατά τών Νόμων τών εκδοθέντων εν Επιδόξω τής η. Ιανουαρίου
αυτού. Αρ. α. Εν Κορίνθω τών 1822.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΟΥ ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΟΥ.

Α. Μανουσσοπουλος

Ο Μινιστρος της Οικονομίας
Αντιστάσης.

Αρχυγραμματικός της
Επιμαρτίας.

Σ. Νικητης

δεινάς περιστάσεις πολέμου, επειδή το αναγκαιότερον πάντων εις τον πόλεμον είναι τα χρήματα και άνευ τοιούτων ο κίνδυνος είναι άφευκτος, επειδή η συλλογή χρημάτων εκ του προχείρου δεν είναι δυνατόν να γίνη αλλαχόθεν, ει μή από τους έχοντας» θεσπίστηκε, με τον νόμο 5/04-03-1822, η μετατροπή του πρώτου δανείου των 5.000.000 γροσίων σε αναγκαστικό. Οι ομολογίες θα αγοράζονταν υποχρεωτικά από τον ιερό κλήρο, τους ιδιοκτήτες ακινήτων, τους τεχνίτες, τους εμπόρους και γενικά τους ευκατάστατους, ανάλογα με την περιουσιακή τους κατάσταση, με μετρητά ή με την οπισθογράφηση εμπορικών γραμματίων. Και πάλι δίνονταν υποσχέσεις για ηθικές αμοιβές ή προβλέπονταν ποινές αναξιοτήτας ή αποκλεισμού από δημόσια αξιώματα κ.λπ.¹¹

Πρέπει να τονιστεί σ' αυτό το σημείο ότι οι ομολογίες του πρώτου δανείου έγιναν τόσο «δημοφιλείς» τοπικά, έτσι ώστε άρχισαν να κυκλοφορούν όπως σήμερα τα χαρτονομίσματα. Αυτό όμως απαγορευόταν αυστηρά στις χώρες που ήταν υποταγμένες στους Οθωμανούς, αφού το προνόμιο της έκδοσης και κυκλοφορίας χρήματος ανήκε μόνον στο παλάτι στην Κωνσταντινούπολη, έπειτα από άδεια που έδινε ο σουλτάνος, ενώ οι παραβάτες τιμωρούνταν αυστηρά. Όμως εξαιτίας της επανάστασης, η κεντρική εξουσία της αυτοκρατορίας ήταν εξασθενημένη και έτσι δεν μπορούσε βέβαια να γίνει έλεγχος και να επιβληθούν κυρώσεις στους επαναστατημένους Έλληνες από τους Οθωμανούς.

Αυτά τα χαρτονομίσματα-ομολογίες ήταν πράγματι κάτι το εντελώς ασυνήθιστο για τις οθωμανικές χώρες, αφού μέχρι τότε κανένα χαρτονόμισμα δεν είχε εκδοθεί και κυκλοφορήσει σ' όλη την έκταση της αυτοκρατορίας.¹² Θα μπορούσαν να ονομασθούν «επαναστατικό χρήμα», αλλά αυτό που έχει ενδιαφέρον είναι η νομισματική τους μονάδα. Δεν είναι κάποια παλαιά ελληνική νομισματική μονάδα ή υποδιαίρεσή της, όπως η δραχμή ή ο οβολός, αλλά το γρόσι. Γρόσι ή πιάστρα είναι η μονάδα Gurus (γκουρούς), δηλαδή η νομισματική μονάδα της Οθωμανικής αυτοκρατορίας που χρησιμοποιήθηκε αργότερα στην εκτύπωση των πρώτων χαρτονομισμάτων των Οθωμανών, όπως θα δούμε παρακάτω. Ο Cem Barlok υποστηρίζει ότι επειδή ο ήχος «sh» δεν υπάρχει στην ελληνική γλώσσα, αποφασίστηκε η νομισματική μονάδα των ομολογιών να ονομάζεται Γρόσι αντί Γκουρούς.¹³ Αυτό, βέβαια, θέλει συζήτηση.¹⁴

Αυτή, λοιπόν, η έκδοση ομολογιών-χαρτονομισμάτων ήταν μια προσπάθεια της Προσωρινής Διοίκησης της επαναστατημένης Ελλάδας να αντιμετωπίσει καλύτερα τις οικονομικές δυσκολίες του αγώνα, όπως είδαμε προηγουμένως, καθιερώνοντας παράλληλα ένα δικό της νομισματικό σύστημα, κάτι που της έδινε περισσότερη δύναμη, άλλα και ανέβαζε ακόμη περισσότερο το εθνικό φρόνημα των πολιτών. Η ονομασία γρόσι προτιμήθηκε μάλλον επειδή θα ήταν προσωρινή, αφού, όπως είπαμε, οι ομολογίες θα εξοφλούνταν σε τρία (3) χρόνια, δηλαδή το 1825, και όχι επειδή οι Έλληνες φοβήθηκαν τον σουλτάνο, όπως ειπώθηκε στο εξωτερικό. Ας μην

¹¹ΑΕΠ, τόμ. Α', 14, 16 και 151.

¹²Μπορούν μόνον να συγκριθούν με τα assignats της Γαλλικής Επανάστασης (1789).

¹³Εφημερίδα *B.N.R.*, Μάιος 1987, USA, 23.

¹⁴Βλέπε σημείωση 3: από την ιταλική λέξη *grosso* προήλθε η λέξη γρόσι.

ξεχνάμε ότι την εποχή εκείνη κυκλοφορούσαν στην επαναστατημένη χώρα μας τα ασημένια νομίσματα της Οθωμανικής αυτοκρατορίας –αλλά και πολλά ευρωπαϊκά (χρυσά και ασημένια)¹⁵– και η ονομασία Gurus ήταν η νομισματική μονάδα που είχε χρησιμοποιηθεί κατά τα τελευταία 250-300 χρόνια στην παραγωγή κερμάτων. 1 Gurus (γρόσι ή πιάστρα) ισοδυναμούσε με 40 παράδες και 1 λίρα (Lira, Pound) με 100 γρόσια ή πιάστρες. Η πολιτική ηγεσία, λοιπόν, της επανάστασης δεν έκανε τότε τίποτε άλλο παρά να χρησιμοποιήσει στις ομολογίες μια νομισματική μονάδα την οποία οι Έλληνες γνώριζαν εδώ και πάρα πολλά χρόνια.

Το έτος 1822 ήταν το δέκατο τέταρτο της βασιλείας του Μαχμούτ του Β΄. Κατά τη διάρκεια αυτών των 14 ετών, ο Σουλτάνος είχε κόψει ασημένια νομίσματα ονομαστικής αξίας 1, 2 και 5 γροσίων (πιαστρών) με περιεκτικότητα σε ασημί από 465 βαθμούς καθαρότητας (11,50 καράτια) μέχρι 730 βαθμούς (18 καράτια), μεγάλης αγοραστικής δύναμης. Όμως πρέπει να τονίσουμε ότι και οι ομολογίες –χαρτονομίσματα του 1822– είχαν επίσης μεγάλη αγοραστική δύναμη, αφού η μικρότερη ονομαστική αξία ήταν 100 γρόσια (πιάστρες), όπως είδαμε, και η μεγαλύτερη 1.000 γρόσια. Αυτή η τελευταία αξία ισοδυναμούσε με 10 χρυσές λίρες του Μαχμούτ Β΄,¹⁶ αφού 1 λίρα ισοδυναμούσε με 100 γρόσια, όπως αναφέρθηκε παραπάνω. Έτσι, κατά τη διάρκεια των τριών (3) ετών ισχύος των ομολογιών (1822-1825), εάν ο κάτοχός τους αγόραζε κάτι στις επαναστατημένες περιοχές της χώρας, τα ρέστα που έπαιρνε πίσω από αυτούς που δέχονταν τις ομολογίες ως μέσο πληρωμής ήταν τα ασημένια νομίσματα του Μαχμούτ Β΄.

«Αυτό το γεγονός είναι πάρα πολύ σημαντικό για την οθωμανική νομισματολογία», τονίζει ο κ. Παναγιώτης Κόκκας από τη Θεσσαλονίκη, ο οποίος είναι ειδικός στα οθωμανικά κέρματα και χαρτονομίσματα. Και αυτό γιατί, όπως είναι γνωστό, η νομισματική μονάδα των πρώτων χαρτονομισμάτων των Οθωμανών, που εκδόθηκαν και κυκλοφόρησαν κατά τη διάρκεια της βασιλείας του Σουλτάνου Αβδούλ Μετζίτ (1840-1843), ήταν το Gurus (γρόσι ή πιάστρα), κάτι που έχει σίγουρα το ανάλογο ενδιαφέρον. Οι Οθωμανοί, δηλαδή, συνέχισαν στην εκτύπωση των πρώτων χαρτονομισμάτων τους αυτό που έκαναν οι επαναστατημένοι Έλληνες με τις εθνικές τους ομολογίες πριν από 18 περίπου χρόνια. Γι' αυτόν τον λόγο, αυτές οι ομολογίες-χαρτονομίσματα της Προσωρινής Διοίκησης της Ελλάδας είναι «τα πρώτα χαρτονομίσματα» που τυπώθηκαν και κυκλοφόρησαν σε μια γνωστή οθωμανική νομισματική μονάδα. Προσοχή όμως: δεν ήταν τα «πρώτα χαρτονομίσματα» των Οθωμανών, γιατί οι εκδότες τους ήταν ξένοι, τοπικοί εκπρόσωποι της εξουσίας στην επαναστατημένη Ελλάδα. Επίσης, σίγουρα μπορούμε να πούμε πως αυτές οι ομολογίες δεν θεωρούνται ως τα πρώτα χαρτονομίσματα του νεότερου Ελληνικού

¹⁵Τη μεγαλύτερη κυκλοφορία είχε το ισπανικό δίστηλο τάλιρο ή κολονάτο (Peso de á ocho), το λεγόμενο και «πιάστρο». Αυτή η ονομασία επικράτησε στην Ευρώπη για το γρόσι, μέχρι τη διάλυση της Οθωμανικής αυτοκρατορίας, επειδή αρχικά αυτό είχε την ίδια αξία στις διεθνείς συναλλαγές και με τα τάλιρα άλλων δυτικών κρατών, όπως τα τάλιρα Ρεγγίνας (αυστριακά της Μαρίας Θηρεσίας), τα Φραντζεσκόνια (τάλιρα του Φραγκίσκου Α΄, μεγάλου Δούκα της Τοσκάνης) και τα Βενετικά τάλιρα (είχαν κοπή ειδικά για τις εμπορικές συναλλαγές με την Ανατολή). Φυσικά η ονομασία «τάλιρο» δεν έχει καμία σχέση με αυτήν που αποδίδαμε εμείς πριν από δώδεκα (12) χρόνια στο κέρμα των πέντε (5) δραχμών.

¹⁶Η με 125 ισπανικά δίστηλα τάλιρα, αφού η τιμή μετατροπής των ομολογιών ήταν ένα (1) τάλιρο προς οκτώ (8) γρόσια.

κράτους, «αφού δεν αποτελούν ούτε χαρτονόμισμα ούτε τραπεζογραμμάτιο, υπό την κυριολεκτική έννοια των όρων αυτών, είναι όμως η πρώτη απόπειρα δημιουργίας μη μεταλλικού συναλλακτικού μέσου, όπως ήταν και οι τύποι των πιστωτικών γραμματίων»¹⁷ που ακολούθησαν». Αυτή είναι η άποψη του ερευνητή και επικεφαλής του Ιστορικού Αρχείου της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος κ. Γεράσιμου Νοταρά.¹⁸

Δεν είναι ακριβώς γνωστό πόσες ομολογίες τελικά αγοράστηκαν, πόσες εξαργυρώθηκαν και για πόσα χρόνια αυτές κυκλοφόρησαν στις επαναστατημένες περιοχές της πατρίδας μας. Είναι όμως πολύ πιθανόν ότι πριν από το τέλος της επανάστασης, ίσως με τον ερχομό του Ιωάννη Καποδίστρια το 1828, αυτές ν' αποσύρθηκαν από την κυκλοφορία. Το 1831 ο Κυβερνήτης τύπωσε για την Ελλάδα τους «Φοίνικες».¹⁹ Έτσι, το γρόσι (πιάστρα ή Gurus), που ήταν η νομισματική μονάδα των υποδούλων Ελλήνων για πάρα πολλά χρόνια, ξεχάστηκε εντελώς. Τελικά, φαίνεται ότι αυτή η πρώτη προσπάθεια εσωτερικού δανεισμού δεν απέδωσε τα αναμενόμενα, γιατί η προθυμία των απλών πολιτών υπήρξε μικρή, λόγω της φτώχειας, ενώ των πλούσιων μηδαμινή.²⁰ Όμως οι οικονομικές δυσκολίες δεν μπορούσαν ν' αντιμετωπιστούν. Στα μέσα του 1823 τα τακτικά έσοδα (12.000.000 γρόσια) μόλις κάλυπταν το 1/3 των εξόδων (38.000.000 γρόσια).²¹ Έτσι, το 1824, η Προσωρινή Διοίκηση της Ελλάδας κατέφυγε στον εξωτερικό δανεισμό (δάνεια της ανεξαρτησίας ή της Αγγλίας)²² με πολύ επαχθείς όρους²³ και τραγικές τελικά συνέπειες.²⁴

Σήμερα, έπειτα από 190 χρόνια, αυτές οι ομολογίες έχουν μόνον συλλεκτική αξία. Σύμφωνα με πληροφορίες του φίλου Μανώλη Δημητριάδη από την Θεσσαλονίκη, εμπόρου συλλεκτικών ειδών, είναι δυσεύρετες. Σώζονται πολύ λίγα κομμάτια και η τιμή τους στην ελληνική αγορά κυμαίνεται από 1.200 έως 2.000 ευρώ, ανάλογα με την κατάσταση στην οποία βρίσκονται, δηλαδή αν είναι ακυ-

¹⁷Με το ΚΔ' (24) ψήφισμα της 4ης Μαρτίου 1829 ορίστηκε από τον Ι. Καποδίστρια η κυκλοφορία γραμματίων ύψους 1.800.000 γροσίων για την αντιμετώπιση επειγουσών αναγκών. Κυκλοφόρησαν γραμμάτια διαφόρων αξιών με άγνωστο αριθμό και ύψος ποσού για το καθένα.

¹⁸Βλ. το έργο του *Το ελληνικό χαρτονόμισμα. Μια διαδρομή 1822-2002*, Αθήνα 2005, 75.

¹⁹Με το ΚΖ' (27) ψήφισμά του, της 17ης Ιουνίου 1831, ο Ι. Καποδίστριας δρομολογεί την έκδοση χαρτονομισμάτων των 5, 10, 50 και 100 φοινίκων, που αποτελούν την πρώτη απόπειρα κυκλοφορίας χαρτονομίσματος στο νεότερο ελληνικό κράτος.

²⁰Τίποτα δεν αλλάζει με το πέρασμα του χρόνου: η «αδυναμία» των πλούσιων να πληρώσουν έχει γίνει πια σταθερή «αξία».

²¹Ο εσωτερικός δανεισμός είχε φτάσει στα όρια. Οι εθνικές ομολογίες στα μέσα του 1823 αγοράζονταν στο 15% με 17% της ονομαστικής τους αξίας.

²²Φαίνεται ότι από τότε άνοιξε η όρεξη των Ευρωπαίων δανειστών αλλά και αυτεπάγγελτων μεσιτών, αφού η εξασφάλιση των δανείων τους προς την μικρή, ασχημάτιστη και αγωνιζόμενη ακόμη Ελλάδα φαινόταν όλο και πιο πιθανή με την ευτυχή τροπή που έπαιρνε η ελληνική επανάσταση. Κάπως έτσι άνοιξε η ιστορία του εξωτερικού δανεισμού για τη χώρα μας και δυστυχώς συνεχίζεται μέχρι και σήμερα.

²³Το πρώτο δάνειο υπογράφηκε στις 21-02-1824 και ανερχόταν σε 800.000 λίρες στερλίνες με επιτόκιο 59% και εγγύηση τις εθνικές γαίες. Στην Ελλάδα έφθασαν μόνον 308.000 λίρες, οι οποίες όμως κατασπαταλήθηκαν κυρίως στον εμφύλιο πόλεμο. Το δεύτερο δάνειο υπογράφηκε στις 7-2-1825 και ανερχόταν σε 2.000.000 λίρες στερλίνες με επιτόκιο 55,5% και εγγύηση πάλι τις εθνικές γαίες. Εδώ έφθασαν περίπου 230.000 λίρες, οι οποίες όμως εξανεμίστηκαν σε κομματικούς και προσωπικούς αγώνες και υποθέσεις της τότε Προσωρινής Διοίκησης. Ο Αγγλικός Τύπος το χαρακτήρισε ως καθαρή αισχροκέρδεια.

²⁴Όταν τον Φεβρουάριο του 1825 ήλθε από την Αίγυπτο ο Ιμπραήμ με μεγάλες στρατιωτικές δυνάμεις στην Πελοπόννησο, για να καταστείλει την επανάσταση, το Εθνικό Ταμείο ήταν άδειο και οι Έλληνες απροετοίμαστοι στρατιωτικά. Το τι επακολούθησε το γνωρίζουμε πολύ καλά. Λοιπόν, ποιος φταίει; Οι ξένοι ή το κακό ριζικό μας;

κλοφόρητες ή χρησιμοποιημένες. Αντίθετα, στις αγορές των κρατών της Δυτικής Ευρώπης και των ΗΠΑ, υπάρχουν πιο χαμηλές τιμές. Σύμφωνα με τον παγκόσμιο κατάλογο χαρτονομισμάτων του Albert Pick,²⁵ οι τιμές των ομολογιών κυμαίνονται από 500 έως 1.200 δολάρια, πάλι ανάλογα με την κατάστασή τους (καλή-πολύ καλή-εξαιρετικά καλή), όχι όμως ακυκλοφόρητη.

Η εργασία αυτή δημοσιεύτηκε για πρώτη φορά σε πιο απλή μορφή στις εφημερίδες της Καλαμπάκας *ΜΕΤΕΩΡΑ*, φύλλο της 20-03-2009, και *ΑΝΤΙΛΟΓΟΣ*, φύλλο της 23-03-2009. Εδώ παρουσιάζεται βελτιωμένη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βιβλία

- ☞ Ανδρεάδης, Ανδρέας, *Ιστορία των Εθνικών Δανείων*, ΕΣΤΙΑ, Αθήνα, 1904.
- ☞ Δημακόπουλος, Γεώργιος, *Προσπάθειαι νομισματοκοπίας κατά την Ελληνικήν επανάστασιν*, Αθήνα, 1963.
- ☞ Νοταράς, Γεράσιμος, *Το ελληνικό χαρτονόμισμα. Μια διαδρομή 1822-2002*, Έκδοση της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος, Αθήνα, 2005.
- ☞ Σφυρόερας, Βασίλης, *Ιστορία Νεότερη και Σύγχρονη*, ΟΕΔΒ, Αθήνα, 1996.

☞ Clark, William L., *The Silber Coinage of Mahmud II, Struck at Constantinople*, A N S M, New York, 1950, U.S.A.

☞ Pick, Albert, S.C. *World Paper Money, General Issues, Vol. 2*, Krause Publications, Iola, 1994, U.S.A.

Εφημερίδες

- ☞ *Αγγελιαφόρος*, φ. της 28ης Μαρτίου 2008, Θεσσαλονίκη.
- ☞ *Bank Note Reporter*, Μάιος 1987, Iola, U.S.A.

Διαδίκτυο

- ☞ www.mikros-romios.gr
- ☞ www.logioshermes.blogspot.gr

²⁵Βλ. S.C.W.P.M, τόμος 2, 1994, USA, 573.

A detailed marble bust of the philosopher Plato, showing him with a full, curly beard and hair, and a serious expression. The bust is set against a plain, light-colored background.

Ο Πλάτων

και η φιλοσοφία του

ΚΕΙΜΕΝΟ-ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ: Υππγος ε.α. Γεώργιος Βασιλείου

Ο Πλάτων είναι ο κύριος οικοδόμος της φιλοσοφίας και υπήρξε οδηγητής και προάγγελος των έπειτα προβάσεών της. Ιστορικά, λειτούργησε ως εμπνευστής, άμεσα ή έμμεσα, των σπουδαιότερων κοινωνικοπολιτικών οραματισμών και υποκινητής αντίστοιχα των κινητήριων δυνάμεων της ιστορίας.

Αρχή της φιλοσοφίας του Πλάτωνος είναι το θαυμάζειν. Οτιδήποτε υπερβαίνει το σύμφωνα με τις υπάρχουσες αντιλήψεις προσδοκώμενο ανακινεί τη συνείδηση του πεπερασμένου των ανθρώπινων γνωστικών δυνατοτήτων και ωθεί στη φιλοσοφία, στην τάση για απόλυτη κατανόηση των όντων. Η φιλοσοφία προσιδιάζει στον άνθρωπο, αφού ο Θεός είναι σοφός.

Ο τίτλος «Ο ΠΛΑΤΩΝ ΚΑΙ Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΟΥ», υποδηλώνει ότι δεν υπάρχει σ' αυτό το άρθρο πραγματεία εξαντλητική του θέματος, αφού «ο θείος Πλάτων» δίδαξε επί τεσσαράκοντα συναπτά έτη στην «Ακαδημία». Θεωρώ όμως ότι όσα θα αναπτυχθούν επαρκούν να υπη-ρετήσουν τον προβληματισμό των ανθρώπων της εποχής μας.

Η γέννηση του Πλάτωνος συμπίπτει με μια εποχή όπου η Ελλάδα ανέδειξε τα ύψιστα δημιουργήματα της τέχνης και της επιστήμης. Η Αθήνα κατά την εποχή του ήταν το πνευματικό κέντρο όχι μόνο του ελληνικού βίου, αλλά και ολοκληρώρου του τότε γνωστού κόσμου.

Το πνευματικό ίδρυμα που ιδρύθηκε από τον Πλάτωνα ονομάστηκε «Ακαδημία». Σ' αυτό δίδαξε επί τεσσαράκοντα συναπτά έτη, όπως αναφέρθηκε, και ασχολήθηκε κυρίως με φιλοσοφικές έρευνες, οι οποίες αποτέλεσαν την οργάνωση όλων των επιστημονικών γνώσεων σε ένα ενιαίο όλο.

Ο Πλάτων και μετά από αυτόν ο Αριστοτέλης, οι δύο αυτές πνευματικές προσωπικότητες και κορυφαίοι πανεπιστήμονες της κλασικής αρχαιότητας, άσκησαν αποφασιστική επίδραση στην εξέλιξη όλων των επιστημών πάνω στο θαυμαστό στάδιο που βρίσκονται σήμερα.

Ο ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΠΛΑΤΩΝΟΣ

Γονείς του Πλάτωνος ήταν ο Αρίστων, απόγονος του θρυλικού Βασιλέα των Αθηνών Κόδρου, και η Περικτιόνη απόγονος του Δρωπίδη, οικείου του Σόλωνος. Το όνομά του ήταν Αριστοκλής, εκφραστικότατο για τα πεπρωμένα του. Η από την εφηβική του ηλικία όμως επωνυμία του Πλάτων επικράτησε.

Ο Πλάτων γεννήθηκε και ανατράφηκε σε εποχή της ιστορίας και σε περιοχή της οικουμένης ιδιαίτερα πρόσφορης για την πνευματική μεγαλουργία του. Η γενέτειρά του Αττική ήταν ήδη μέγα κέντρο οικονομικό, είχε παρουσιάσει πνευματική ακμή, είχε δεχθεί

της απηχήσεις της φιλοσοφίας των Ελλήνων της Ιωνίας και της Ιταλίας και είχε ζήσει πολιτική ζωή εντονότατη και δημιουργικότατη αλλά ήταν επίσης «εμπλεγμένη» στον καταστροφικό πόλεμο Αθηναίων και Πελοποννησίων (431-404). Ως Αθηναίος ευπατρίδης, ο Πλάτων έλαβε στην παιδική και εφηβική του ηλικία επιμελημένη παιδεία, με διαλεχτούς δασκάλους για τα γράμματα, τη μουσική τη γυμναστική.

Στα πρώτα νεανικά χρόνια του μελέτησε βαθιά τα έργα των ποιητών και υπήρξε αθλητής και ποιητής, αλλά μαθήτευσε, μεταξύ δεκαοχτώ και είκοσι ετών, στον Κρατύλο, εκπρόσωπο κάπως

της φιλοσοφίας του Ηρακλείτου. Ό,τι όμως υπήρξε αποφασιστικό για τον ηθικό πνευματικό προσανατολισμό του ήταν η γνωριμία του, σε ηλικία είκοσι χρονών, με τον δαιμόνιο άντρα των Αθηνών, τον Σωκράτη, και η επί οκτώ χρόνια σχεδόν συναναστροφή με αυτόν, ως δάσκαλο και φίλο.

Συνεπαρμένος ο Πλάτων από τον σωκρατικό λογισμό και από το σωκρατικό ήθος, υπερνίκησε τη διάθεσή του για παραδοσιακή πολιτική δράση, όπως και τη βαθύψυχη κλίση του για την ποίηση και αφιερώθηκε δια βίου στη φιλοσοφία,

ως πνευματική εγρήγορση για την υπαρξιακή αυτεπίγνωση του ανθρώπου και για την αποκάλυψη των όντων και των αξιών, προτρεπτική του ανθρώπου στην κατάκτηση της αρετής, οδηγητική της πολιτείας στην εμπέδωση της δικαιοσύνης.

Μετά τον θάνατο του Σωκράτη, ο Πλάτων κατέφυγε στα Μέγαρα όπου εξακολούθησε φιλοσοφών κοντά στον πρεσβύτερο του Σωκράτη φιλόσοφο Ευκλείδη. Μετά διετή περίπου διαμονή του στα Μέγαρα ταξίδεψε στην Αίγυπτο και την Κυρήνη, όπου συναντήθηκε με τον Κυρηναίο Μαθηματικό Θεόδωρο,

πρώην δάσκαλό του στην Αθήνα, και γνώρισε τον Αιγυπτιακό πολιτισμό. Όταν επέστρεψε από την Αίγυπτο, επιχειρήσε ταξίδια στην Κάτω Ιταλία (Μεγάλη Ελλάδα) και Σικελία.

Στην Αθήνα επέτρεψε, το έτος 360 π.Χ., θλιμμένος από τις πολιτικές αναστατώσεις των Συρακουσών. Κατά τα ταξίδια του στην Κάτω Ιταλία και Σικελία, ήρθε σε επαφή με τους Πυθαγόρειους, οι οποίοι άσκησαν μεγάλη επίδραση στην ανάπτυξη του φιλοσοφικού του συστήματος.

Απέθανε στην Αθήνα κατά το έτος 347 π.Χ.. Πολιτικά του πιστεύω ήταν ή να κυβερνήσουν τον κόσμο οι φιλόσοφοι ή οι κυβερνήτες να γίνουν φιλόσοφοι.

ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΠΛΑΤΩΝΟΣ

Μεταξύ των ετών 387 και 367 π.Χ. ιδρύθηκε στην Αθήνα η Ακαδημία στην οποία δίδασκε ο Πλάτων. Η Ακαδημία του Πλάτωνος απέκτησε τέτοια φήμη, ώστε συνέρρεαν μαθητές σ' αυτή από όλη την Ελλάδα, όπως και πολλοί από άλλες χώρες. Στην Ακαδημία ο Πλάτων δίδαξε επί 40 έτη, μέχρι του θανάτου του.

Μετά τον θάνατο του Πλάτωνος, η Ακαδημία περιήλθε στον φιλοσοφικό του σύλλογο και από τον εκάστοτε εκλεγόμενο αρχηγό της λειτούργησε επί 900 έτη, δηλαδή μέχρι το 529 μ.Χ., όταν ο Αυτοκράτορας Ιουστινιανός διέταξε το κλείσιμό της, διότι είχε επικρατήσει πλέον και είχε αναγνωρισθεί επίσημα ο χριστιανισμός.

Τη διδασκαλία του Πλάτωνος γνωρίζουμε κυρίως από τα έργα του, τα οποία κατά καλή τύχη διασώθηκαν πλήρη. Επίσης τη γνωρίζουμε και από τον φιλόσοφο Αριστοτέλη, ο οποίος ήταν μαθητής του Πλάτωνος και προήγαγε τις επιστήμες, αφού φιλοσόφησε επί 20 συναπτά έτη στην Πλατωνική ακαδημία.

ΣΥΝΤΟΜΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΕΡΓΩΝ ΤΟΥ ΠΛΑΤΩΝΟΣ

Μορφή των έργων του Πλάτωνος είναι ο διάλογος, εκτός της απολογίας. Κάθε διάλογος φέρει τον τίτλο της ονομασίας του προσώπου που διαλέγεται με τον Σωκράτη.

Τη συζήτηση σε όλους τους διαλόγους διευθύνει ο Σωκράτης, ο οποίος κατά τον Πλάτωνα είναι ασυναγώνιστος στη διαλεκτική. Ως θέμα τους έχουν τον ορισμό μιας έννοιας ή ενός προβλήματος. Χρονολογικώς, οι διάλογοι του Πλάτωνος ταξινομούνται σε τρεις ομάδες.

Στην πρώτη περιλαμβάνονται οι πρώτοι διάλογοι και είναι οι εξής:

Λάχης, Ευθύφρων, Πρωταγόρας, Χαρμίδης, Λύσις, Ίων, Ιππίας, Μείζων, Ιππίας Ελάσσων, Απολογία Σωκράτους, Κρίτων, Γοργίας.

Στη δεύτερη ομάδα οι: Μένων, Ευθύδημος, Συμπόσιο, Φαίδων, Πολιτεία, Φαίδρος.

Στην τρίτη οι: Θεαίτητος Παρμενίδης, Σοφιστής, Τίμαιος, Κριτίας Νόμοι κ.λπ.

Συνέγραψε και επιστολές από τις οποίες σώζονται 13.

Η Απολογία του Σωκράτους, το αριστοτεχνικό και φιλοσοφικό αυτό έργο του Πλάτωνος, περιέχει την υψηλότερα αλήθεια της καλλιτεχνικής του προσώπου του Σωκράτους περιγραφή, το δε ύφος σ' αυτή είναι βεβαίως Πλατωνικό (ΓΕΣ/ΔΙΣ Πλάτωνος Απολογία Σωκράτους και Φαίτων, Αθήνα 1974, 10-11). Στην Απολογία αντικατοπτρίζεται ο χαρακτήρας της διδασκαλίας του Σωκράτους. Η Απολογία περιέχει τον απολογητικό λόγο του Σωκράτους, για την εναντίον του κατηγορία από τον Άνυτο. Η κατηγορία ήταν: «Σωκράτης αδικεί και περιεργάζεται ζητών τα τε υπο γης και ουράνια και τον ήττω λόγον κρείττω ποιών και άλλους τα αυτά διδάσκων».

Διαιρείται σε τρία μέρη: την κυρίως απολογία προ των δικαστών, το μέρος για την ποινή που πρέπει να του επιβληθεί και την προσφώνηση προς τους δικαστές μετά την καταδίκη του.

Στον *Φαίδωνα* ή *Περί ψυχής Ηθικές* περιέχεται η δραματική διήγηση των τελευταίων στιγμών του Σωκράτους. Ο διάλογος γίνεται στην πόλη του Φλιούντος, μεταξύ Φαίδωνος και Εχεκράτους. Το κυριότερο πρόσωπο του έργου είναι ο Σωκράτης, όπου ο θεός Πλάτων στο στόμα του διαλεγόμενου με τους μαθητές του Σωκράτους θέλει όχι μόνο ιδέες του Σωκράτους αλλά και τις δικές του.

Γίνεται παραδεκτόν ότι ο Θεός είναι ένας και αθάνατος, η δε ύλη θνητή και μεταβλητή και ότι η μεν ψυχή *«εκπρορευθείσα εκ της εκ του θείου ψυχής είναι αθάνατος, το δε σώμα φθαρτόν και μεταβλητόν»*.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΤΟΥ ΠΛΑΤΩΝΟΣ

Η φιλοσοφία του Πλάτωνος διαμορφώθηκε βαθμιαία, με προσπάθεια συνέπειας στις διάφορες φάσεις της και με συνοχή. Στη συνέχεια, θα επιχειρηθεί η απογραφή των φιλοσοφικών επιτεύξεων του Πλάτωνος.

Αρετολογία και ψυχολογία

Κύριο είτε αφηγηρικό θέμα πολλών έργων του Πλάτωνος και ιδιαίτερα της πρώτης συγγραφικής περιόδου (Λάχνη, Ευθύρμων, Γοργίας κ.λπ.) είναι η έννοια των παραδοσιακών αρετών: ανδρείας, οσιότητας, σωφροσύνης, δικαιοσύνης αλλά και της αρετής γενικά, όπως και το «διδασκικόν» ή μη της αρετής. Στις σελίδες των έργων αυτών ασκείται ο σωκρατικός έλεγχος των διαδομένων στην τότε κοινωνία

γνωμών και αναπτύσσεται οξύ προβληματισμός για την αληθινή έννοια της κάθε αρετής και της αρετής γενικά και για τη σχέση της με τη γνώση και τη διδασχή.

Στα μεταγενέστερα έργα, επιχείρησε ο Πλάτων διεύρυνση της δομής και της ουσίας της ψυχής, πολύτιμη για την υπέρβαση των ατελειών της έως τότε αρετολογίας του αλλά και για την ανάπτυξη επίσης και της επιστημολογίας του και της ποιητικής του.

Διαγωνίστηκαν αρχικά δύο ψυχικές λειτουργίες και διακρίθηκαν αντίστοιχα δύο μέρη της ψυχής το «λογιστικό» και το «επιθυμητικό». Το σύνολο των αλογικών τάσεων της ψυχής, από τις επιθυμίες, τις συνδρομές της δίψας και της πείνας έως την ερωτική επιθυμία και ως τον φόβο και την αηδία ονομάζεται «επιθυμητικό», ενώ «λογιστικό» ονομάζεται η ψυχική δύναμη προς διαλογισμό, κάτι χαρακτηριστικό του ανθρώπου, σε αντιδιαστολή προς τα ζώα. Στη συνέχεια όμως ανακαλύφθηκε τρίτη ψυχική λειτουργία, και αντίστοιχο τρίτο μέρος της ψυχής, το «θυμοειδές». Αυτό το τρίτο μέρος της ψυχής επεμβαίνει σε περιπτώσεις αντιρροπίας του «λογιστικού» προ του «επιθυμητικού» υπέρ του ενός ή του άλλου και ασκεί επιρροή αποφασιστική. Ονομάζεται δηλαδή «θυμοειδές» ή βουλευτική δύναμη του ανθρώπου.

Ύστερα από τη διάκριση τριών «μερών» της ψυχής, έχει τη δυνατότητα ο Πλάτων να ορίσει ορθότερα τις κύριες τρεις αρετές με ιδιαίτερη σύναψη της «ανδρείας» προς το «θυμοειδές», της «σωφροσύνης» προς το «επιθυμητικό» προπάντων και της «σοφίας» ή «φρονήσεως» προς το «λογιστικόν».

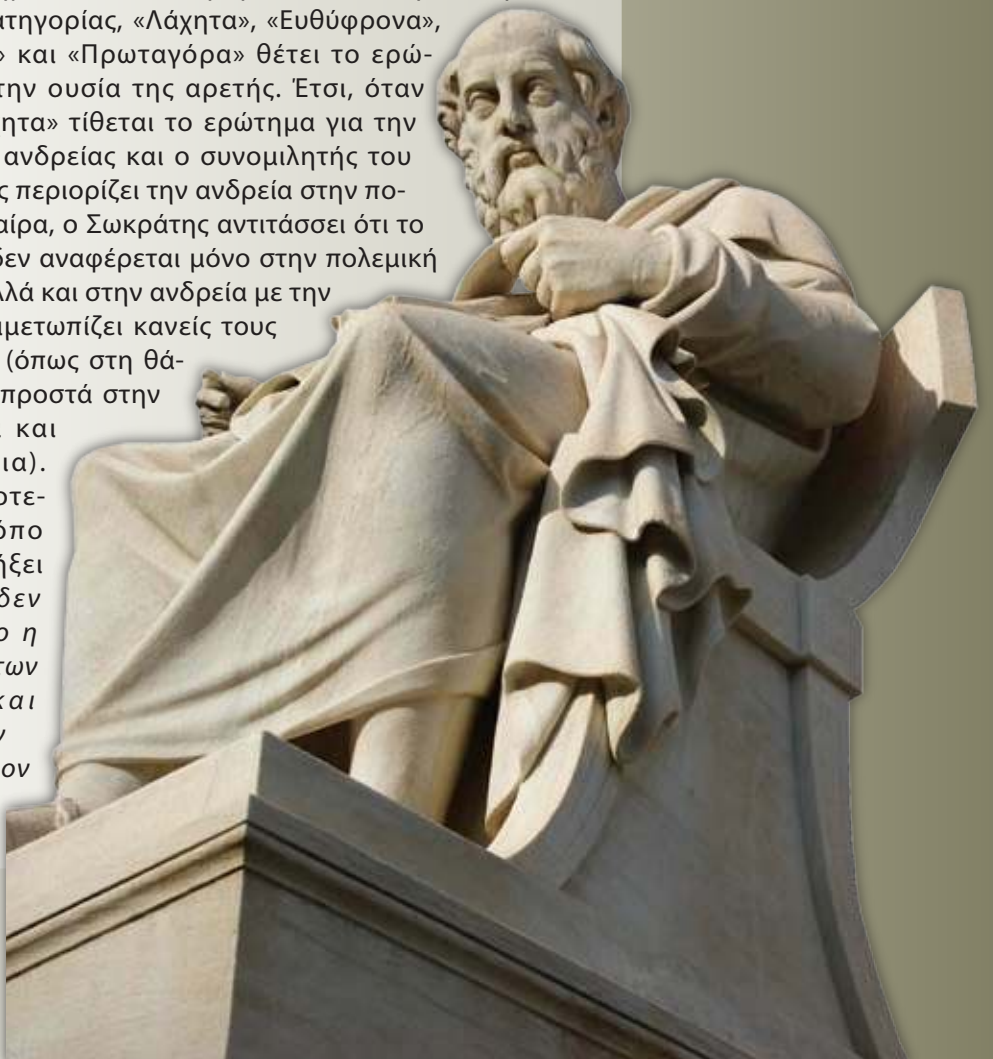
Η σχέση της ψυχής

Με τον κόσμο των νοητών και αισθητών η έννοια της ψυχής ταυτίζεται με την έννοια της προσωπικότητας του ανθρώπου, έχει μεταφυσική ρίζα και τούτο σημαίνει ότι η ψυχή, ως προσωπική μονάδα, είναι αιώνια και αθάνατη. Όσο περισσότερο ελευθερώνεται η ψυχή από το σώμα και τις αισθήσεις, τόσο πληρέστερη είναι η θέα των ιδεών. Η ψυχή συνεχώς συγγενεύει με το θείο, ενώ το σώμα με τα γήινα, ορατά και φθαρτά πράγματα.

Ως διορατικότερος ψυχολόγος, όμως, ο Πλάτων δεν αγνοεί ότι η αρμονική συλλειτουργία των μερών της ψυχής και ιδιαίτερα η τιθάσευση του «επιθυμητικού» είναι για τους πολλούς ανθρώπους ή και για όλους δυσχερέστατα εκπληρώσιμες.

Η θεωρία των ιδεών

Η θεωρία των ιδεών είναι ο κορμός της πλατωνικής φιλοσοφίας. Κύρια κίνητρα για τη δημιουργία της θεωρίας των ιδεών ήταν πρώτα το ηθικό και έπειτα το γνωσιολογικό πρόβλημα. Ο Πλάτων ήδη στους διαλόγους της πρώτης κατηγορίας, «Λάχητα», «Ευθύφρονα», «Χαρμίδη» και «Πρωταγόρα» θέτει το ερώτημα για την ουσία της αρετής. Έτσι, όταν στον «Λάχητα» τίθεται το ερώτημα για την ουσία της ανδρείας και ο συνομιλητής του Σωκράτους περιορίζει την ανδρεία στην πολεμική σφαίρα, ο Σωκράτης αντιτάσσει ότι το ερώτημα δεν αναφέρεται μόνο στην πολεμική ανδρεία αλλά και στην ανδρεία με την οποία αντιμετωπίζει κανείς τους κινδύνους (όπως στη θάλασσα ή μπροστά στην αρρώστια και τη φτώχεια). Με αριστοτεχνικό τρόπο θα καταλήξει «Αδρεία δεν είναι μόνο η επιστήμη των δεινών και θαρραλέων αλλά μάλλον η επιστήμη όλων

και αγαθών και κακών και σ' όλους τους χρόνους» (Πάπυρος, Άπαντα αρχαίων Ελλήνων συγγραφέων, Πλάτων διάλογοι, & Λάχης σελ. 87-89).

Επίσης, στον «Μένωνα» όπου τίθεται το ερώτημα τι είναι αρετή, διευκρινίζεται ότι δεν ζητείται τι είναι η αρετή του άνδρα ή της γυναίκας αλλά τι είναι το κοινό είδος (η ιδέα) μέσα σε όλους τους τρόπους της συμπεριφοράς, που χαρακτηρίζεται ως αρετή.

Την ενότητα του νοήματος που ενώνει όλα τα είδη της αρετής ο Πλάτων την ονομάζει στον «Μένωνα» «το επί πάσι τούτοις ταυτόν».

Πολιτειολογία

Ο Πλατωνικός στοχασμός δίνει μεγάλη σημασία στην πολιτική και τη θεωρία της πολιτείας.

Στον «Πρωταγόρα» εξηγείται η σωστική για τη συντήρηση της κοινωνίας, συμβολή των βασικών ηθικών συναισθημάτων «αιδούς» και «δίκης».

Στον «Γοργία» επιχειρείται άρνηση της θεωρίας του δικαίου του ισχυροτέρου και η ανασκευή του διαχωρισμού της πολιτικής από την ηθική. Ταυτόχρονα υποστηρίζει την ηθική αποστολή της πολιτικής, ταγμένης όχι να κολακεύει τον λαό με θωπεία των αδυναμιών του, αλλά να τον υπηρετεί ουσιαστικά με σωφροσύνη και δικαιοσύνη.

Στην *Πολιτεία* συνυπάρχουν η πρώτη κοινωνιολογία της πολιτείας και η κλασική σύλληψη της «ορθής πολιτείας».

Ορθή πολιτεία είναι αυτή που χαρακτηριστικό της κοινωνίας είναι η αμείλικτη εφαρμογή της δικαιοσύνης ως αξιοκρατίας και η επίμονη επιδίωξη της αλληλεγγύης και της ομοφροσύνης, καθώς και η ισοτιμία μεταξύ ανδρών και γυναικών.

Ιδέες, έννοιες, αισθητός κόσμος

Τις βασικές αυτές έννοιες, και γενικά τις έννοιες, όσο γενικές και αν είναι, δεν πρέπει να τις ταυτίσουμε με τις ιδέες. Οι ιδέες είναι και παραμένουν πάντοτε για τον Πλάτωνα τα υπερβατικά στηρίγματα των εννοιών. Οι ιδέες δεν είναι μόνο νοήματα αλλά είναι και μεταφυσικές, υπερβατικές αυθυπόστατες ουσίες.

Στην κορυφή του συστήματος των ιδεών τοποθετεί ο Πλάτων την ιδέα του αγαθού ή απλώς το αγαθόν. Η ιδέα του αγαθού είναι η αιτία της γνώσεως και της αλήθειας, το αγαθό είναι η ανώτατη αρχή του Πλατωνικού συστήματος και συμπίπτει με την έννοια του Θεού. Η έννοια του Θεού, λοιπόν, τοποθετείται «επέκεινα της ουσίας». Η σχέση των νοητών προς τα αισθητά ονομάζεται από τον Πλάτωνα κοινωνία, ενώ η σχέση αυτή, όταν θεωρηθεί από την πλευρά των πραγμάτων, ονομάζεται μέθεξη ή μίμηση.

Ο κόσμος των ιδεών και ο εμπειρικός κόσμος

Κατά τον Πλάτωνα ο χωρισμός των ιδεών από τον εμπειρικό κόσμο δεν είναι απόλυτος. Ο Πλάτων αν και χωρίζει τους δύο κόσμους, συνάμα τους συντάσσει. Το πρόβλημα της σχέσεως των δύο κόσμων είναι ένα από τα κύρια προβλήματα της πλατωνικής φιλοσοφίας.

Να πώς ο Πλάτων εκφράζει τη σχέση του κόσμου των ιδεών με τον αισθητό κόσμο. «Αν εκτός από το όμορφο αυτό καθαυτό υπάρχει και κάτι άλλο όμορφο, τότε τούτο είναι όμορφο μόνο επειδή μετέχει στο όμορφο αυτό καθαυτό».

(*Ιστορία του Ελληνικού έθνους*, Γ2, Εκδοτική Αθηνών, 478).

Για τη Φιλοσοφία
του Πλάτωνος:
*Κάθε τι προηγούμενο,
φαίνεται να την υπηρετεί,
ενώ κάθε τι που ακολουθεί,
φαίνεται απλώς...
να τη σχολιάζει...*

Καρλ Γιάσπερς
(1883-1969, Γερμανός Θεολόγος,
Ψυχίατρος, Φιλόσοφος)

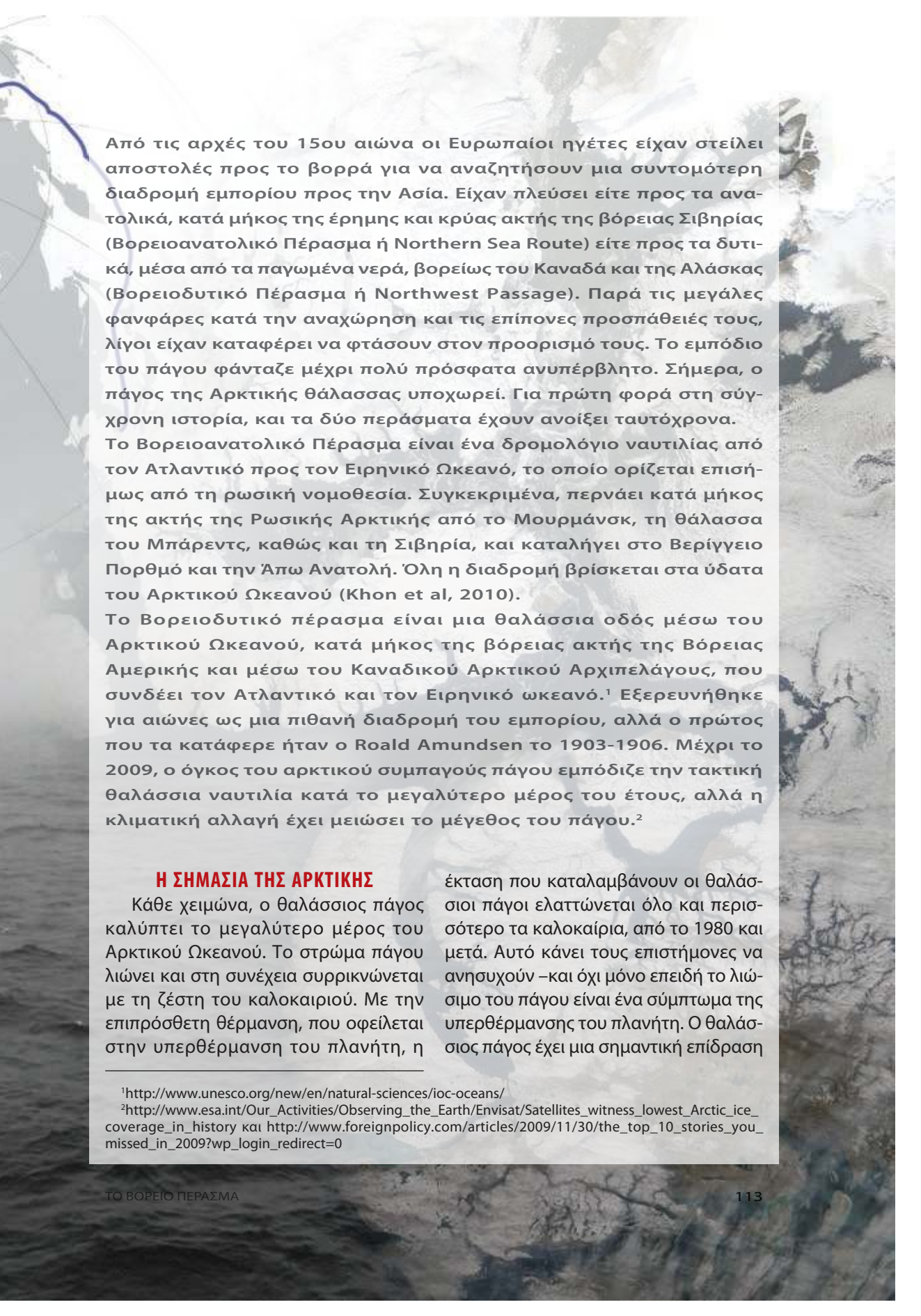
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ☞ *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, Γ2, Εκδοτική Αθηνών.
- ☞ Συμπληρωματικά Εκδόσεις, Διεύθυνση Εκδόσεων Αρχηγείου Στρατού.
- ☞ Πλάτωνος Απολογία Σωκράτους και Φαίδων, Αθήναι 1974.
- ☞ «Πλάτωνος Διάλογοι» Πάπυρος, Άπαντα Αρχαίων Ελλήνων Συγγραφέων, 2.
- ☞ Gregory, Vlastos, *Πλατωνικές Μελέτες*, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης.
- ☞ Κων/νος Ι. Δεσποτόπουλος, *Φιλοσοφία του Πλάτωνος*, Ακαδημία Αθηνών, Κέντρον Ερεύνης της Ελληνικής Φιλοσοφίας, Αθήνα 1997.

ΤΟ ΒΟΡΕΙΟ ΠΕΡΑΣΜΑ

ΚΕΙΜΕΝΟ-ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ: Λύος (ΜΧ) Γεώργιος Δεληγεωργίου

Από τις αρχές του 15ου αιώνα οι Ευρωπαίοι ηγέτες είχαν στείλει αποστολές προς το βορρά για να αναζητήσουν μια συντομότερη διαδρομή εμπορίου προς την Ασία. Είχαν πλεύσει είτε προς τα ανατολικά, κατά μήκος της έρημης και κρύας ακτής της βόρειας Σιβηρίας (Βορειοανατολικό Πέρασμα ή Northern Sea Route) είτε προς τα δυτικά, μέσα από τα παγωμένα νερά, βορείως του Καναδά και της Αλάσκα (Βορειοδυτικό Πέρασμα ή Northwest Passage). Παρά τις μεγάλες φανφάρες κατά την αναχώρηση και τις επίπονες προσπάθειές τους, λίγοι είχαν καταφέρει να φτάσουν στον προορισμό τους. Το εμπόδιο του πάγου φάνταζε μέχρι πολύ πρόσφατα ανυπέρβλητο. Σήμερα, ο πάγος της Αρκτικής θάλασσας υποχωρεί. Για πρώτη φορά στη σύγχρονη ιστορία, και τα δύο περάσματα έχουν ανοίξει ταυτόχρονα.

Το Βορειοανατολικό Πέρασμα είναι ένα δρομολόγιο ναυτιλίας από τον Ατλαντικό προς τον Ειρηνικό Ωκεανό, το οποίο ορίζεται επισήμως από τη ρωσική νομοθεσία. Συγκεκριμένα, περνάει κατά μήκος της ακτής της Ρωσικής Αρκτικής από το Μουρμάνσκ, τη θάλασσα του Μπάρεντς, καθώς και τη Σιβηρία, και καταλήγει στο Βερίγγειο Πορθμό και την Άπω Ανατολή. Όλη η διαδρομή βρίσκεται στα ύδατα του Αρκτικού Ωκεανού (Khon et al, 2010).

Το Βορειοδυτικό πέρασμα είναι μια θαλάσσια οδός μέσω του Αρκτικού Ωκεανού, κατά μήκος της βόρειας ακτής της Βόρειας Αμερικής και μέσω του Καναδικού Αρκτικού Αρχιπελάγους, που συνδέει τον Ατλαντικό και τον Ειρηνικό ωκεανό.¹ Εξερευνήθηκε για αιώνες ως μια πιθανή διαδρομή του εμπορίου, αλλά ο πρώτος που τα κατάφερε ήταν ο Roald Amundsen το 1903-1906. Μέχρι το 2009, ο όγκος του αρκτικού συμπαγούς πάγου εμπόδιζε την τακτική θαλάσσια ναυτιλία κατά το μεγαλύτερο μέρος του έτους, αλλά η κλιματική αλλαγή έχει μειώσει το μέγεθος του πάγου.²

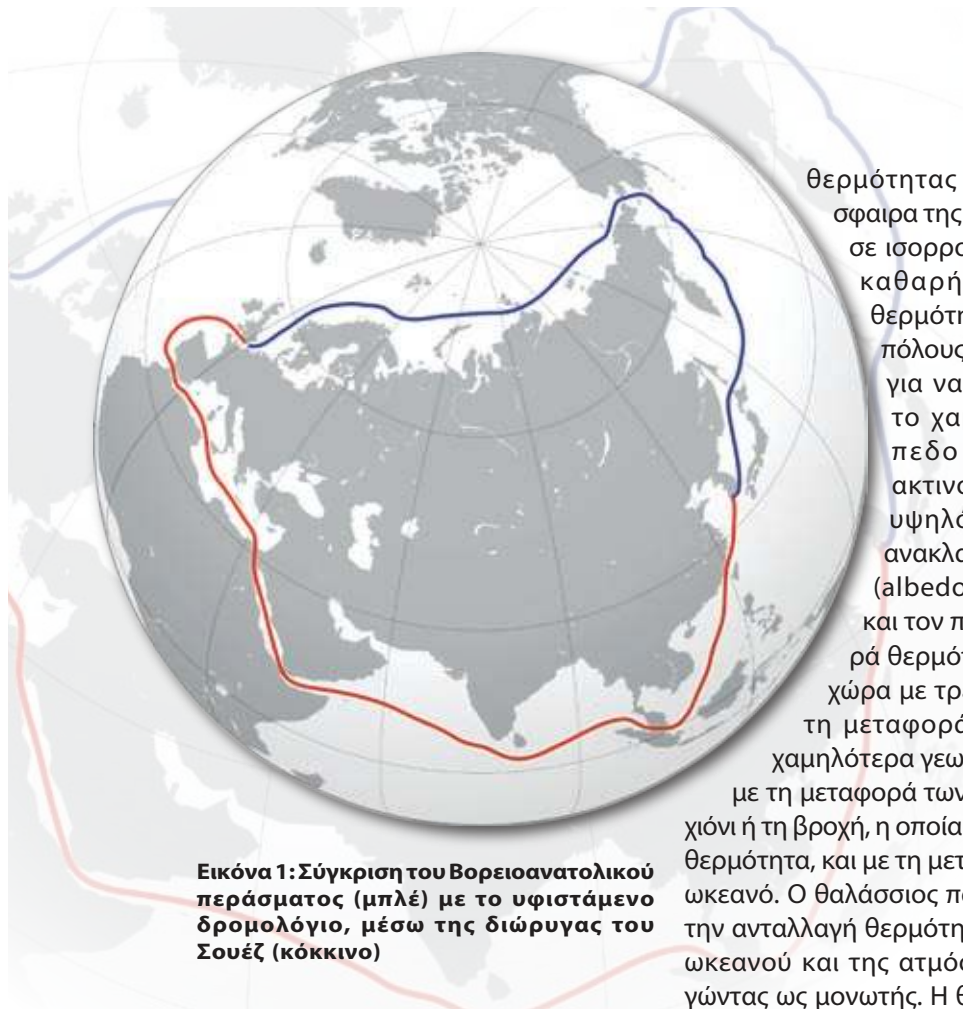
Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΑΡΚΤΙΚΗΣ

Κάθε χειμώνα, ο θαλάσσιος πάγος καλύπτει το μεγαλύτερο μέρος του Αρκτικού Ωκεανού. Το στρώμα πάγου λιώνει και στη συνέχεια συρρικνώνεται με τη ζέση του καλοκαιριού. Με την επιπρόσθετη θέρμανση, που οφείλεται στην υπερθέρμανση του πλανήτη, η

έκταση που καταλαμβάνουν οι θαλάσσιοι πάγοι ελαττώνεται όλο και περισσότερο τα καλοκαίρια, από το 1980 και μετά. Αυτό κάνει τους επιστήμονες να ανησυχούν –και όχι μόνο επειδή το λιώσιμο του πάγου είναι ένα σύμπτωμα της υπερθέρμανσης του πλανήτη. Ο θαλάσσιος πάγος έχει μια σημαντική επίδραση

¹<http://www.unesco.org/new/en/natural-sciences/ioc-oceans/>

²http://www.esa.int/Our_Activities/Observing_the_Earth/Envisat/Satellites_witness_lowest_Arctic_ice_coverage_in_history και http://www.foreignpolicy.com/articles/2009/11/30/the_top_10_stories_you_missed_in_2009?wp_login_redirect=0

Εικόνα 1: Σύγκριση του Βορειοανατολικού περάσματος (μπλέ) με το υφιστάμενο δρομολόγιο, μέσω της διώρυγας του Σουέζ (κόκκινο)

στην ψύξη του πλανήτη, αντανακλώντας το ηλιακό φως πίσω στο διάστημα. Έτσι, όταν ο πάγος συρρικνώνεται, αποκαλύπτει περισσότερη επιφάνεια ωκεανού και η θάλασσα απορροφά μεγαλύτερη ποσότητα από τη θερμότητα του ήλιου. Αυτό θερμαίνει την Αρκτική και τον πλανήτη περισσότερο από ό,τι το φαινόμενο του θερμοκηπίου από μόνο του, και με τη σειρά του λιώνει ακόμα περισσότερο πάγο.³

Η Αρκτική θεωρείται από τους Ρώσους επιστήμονες ως «η κουζίνα του κλίματος της Γης» (Traavik & Ostreng, 1974). Σε παγκόσμια κλίμακα, η Αρκτική χρησιμεύει ως μια λεκάνη

θερμότητας όπου η ατμόσφαιρα της γης διατηρείται σε ισορροπία, μέσω μιας καθαρής μεταφοράς θερμότητας προς τους πόλους (Sugden, 1982), για να αντισταθμίσει το χαμηλότερο επίπεδο της ηλιακής ακτινοβολίας και το υψηλότερο επίπεδο ανακλαστικότητας (albedo) από το χιόνι και τον πάγο. Η μεταφορά θερμότητας λαμβάνει χώρα με τρεις τρόπους: με τη μεταφορά αέρα από τα χαμηλότερα γεωγραφικά πλάτη, με τη μεταφορά των υδρατμών στο χιόνι ή τη βροχή, η οποία απελευθερώνει θερμότητα, και με τη μεταφορά από τον ωκεανό. Ο θαλάσσιος πάγος επηρεάζει την ανταλλαγή θερμότητας μεταξύ του ωκεανού και της ατμόσφαιρας, ενεργώντας ως μονωτής. Η θερμοκρασιακή ισορροπία είναι τόσο λεπτή, ώστε μια μικρή αύξηση θερμοκρασίας στο θαλασσινό νερό θα μπορούσε να οδηγήσει στην τήξη του πολικού πάγου και του στρώματος πάγου της Γροιλανδίας (Lamson & Vanderzwaag, 1988), η οποία θα μπορούσε να οδηγήσει σε μια δραματική αύξηση στο επίπεδο της θάλασσας σε ολόκληρο τον κόσμο.

Ωστόσο, οι επιστήμονες διαφωνούν σχετικά με το τι είδους ανθρώπινες δραστηριότητες θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε μεταβολή της ισορροπίας θερμότητας στην Αρκτική. Πιθανές απειλές περιλαμβάνουν τις πετρελαιοκηλίδες, την ατμοσφαιρική ρύπανση από την

³<http://news.nationalgeographic.com/news/2008/09/080917-sea-ice.html>

καύση των υδρογονανθράκων και την απελευθέρωση του νερού ψύξης από την πυρηνικά εργοστάσια, κατά μήκος της ακτής της Αρκτικής. Προφανώς, είναι σημαντικό να αποφευχθεί οποιαδήποτε περιβαλλοντική ζημία, που θα μπορούσε να πυροδοτήσει μια αλυσιδωτή αντίδραση, που θα οδηγήσει σε μια κατακλυσμική αλλαγή του κλίματος της γης. Τα θαλάσσια οικοσυστήματα της Αρκτικής έχουν διεθνή χαρακτήρα, με πέντε κράτη να συνορεύουν με τον Αρκτικό Ωκεανό (Καναδάς, Ηνωμένες Πολιτείες, Ρωσία, Δανία/Γροιλανδία και Νορβηγία), ο οποίος έχει έκταση πάνω από 5.000.000 τετραγωνικά μίλια. Σε μεγάλο μέρος του είναι μόνιμα καλυμμένος με πάγο και το επίπεδο της πρωτογενούς παραγωγικότητας στα οικοσυστήματά του είναι γενικά αρκετά χαμηλό, σε σύγκριση με αυτά του Ατλαντικού ή του Ειρηνικού.

Όσον αφορά τη χρήση και την πιθανότητα κατάχρησης του διεθνούς Αρκτικού Ωκεανού, οι πιο σημαντικοί οικονομικοί πόροι είναι τα αποθέματα υδρογονανθράκων των περι-Αρκτικών υφαλοκρηπίδων, όπου σημαντικά αποθέματα εμφανίζονται στη Θάλασσα του Μπάρεντς, στην Ανατολική Θάλασσα της Σιβηρίας, στη Θάλασσα Chukchi, στη Θάλασσα Μποφόρ, στα νησιά High Arctic, στα στενά Davis και στον κόλπο Baffin. Η πιθανότητα εξαγωγής υδρογονανθράκων και η ακόλουθη μεταφορά τους στις αγορές παρουσιάζουν τη μεγαλύτερη άμεση απειλή για το θαλάσσιο περιβάλλον της Αρκτικής. Προβλεπόμενη μεταφορά υδρογονανθράκων της Αρκτικής από supertanker έχει προκαλέσει το ενδιαφέρον, όσον αφορά τη χρήση του Βορειοδυτικού Περάσματος ως μιας διαδρομής που θα

*Η Αρκτική
δευρεύεται από
τους Ρώσους
επιστήμονες ως
«η κουζίνα του
κλίματος της
Γης»...*

συνδέει τη Θάλασσα Μποφόρ με την Ιαπωνία, την Ευρώπη και την ανατολική ακτή της Βόρειας Αμερικής. Το 1970 σε μια διπλωματική διακοίνωση προς τις Ηνωμένες Πολιτείες, ο Καναδάς επανέλαβε την αποφασιστικότητά του για να ανοίξει το Βορειοδυτικό Πέρασμα στην ασφαλή ναυσιπλοΐα, για όλα τα έθνη, με την επιφύλαξη, ωστόσο, και τις απαραίτητες προϋποθέσεις που απαιτούνται για την προστασία της ευαίσθητης οικολογικής ισορροπίας της καναδικής Αρκτικής (Lamson & Vanderzwaag, 1988).

ΤΙ ΑΛΛΑΖΕΙ

Οι επιστήμονες έχουν πλέον πειστεί ότι η Αρκτική έχει υποστεί μια σημαντική αύξηση σε θερμοκρασίες, τουλάχιστον για τις δύο τελευταίες δεκαετίες, και ότι ο ρυθμός αύξησης της θερμοκρασίας του πλανήτη επιταχύνεται. Υπάρχει ακόμα ένας διχασμός των εμπειρογνομώνων σχετικά με τη φύση και την προέλευση αυτού του φαινομένου: αν είναι ουσιαστικά μια αναπόφευκτη κυκλική μεταβολή φυσικής προέλευσης, που τελικά θα αντιστραφεί, ή προκαλείται σε μεγάλο βαθμό από τις ανθρώπινες ενέργειες και ως εκ τούτου μπορεί να προληφθεί μέσω διορθωτικών μέτρων. Ωστόσο,

όλοι οι επιστήμονες φαίνεται να συμφωνούν ότι τώρα οι πάγοι της Αρκτικής θάλασσας λιώνουν πιο γρήγορα από ποτέ άλλοτε στην ανθρώπινη ιστορία. Όλα τα στοιχεία δείχνουν ότι, ακόμη και με τα πιο επιθετικά μέτρα για τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου, οι μέσες παγκόσμιες θερμοκρασίες θα αυξηθούν κατά τουλάχιστον 1-2 βαθμούς Κελσίου από τα μέσα του 21ου αιώνα, και ότι στον Βορρά η μέση αύξηση της θερμοκρασίας είναι σχεδόν βέβαιο ότι θα είναι πολύ πιο σοβαρή, ίσως να φθάσει τους 6-10 βαθμούς Κελσίου πάνω από τα επίπεδα του 1980 (Johnston, 2002).

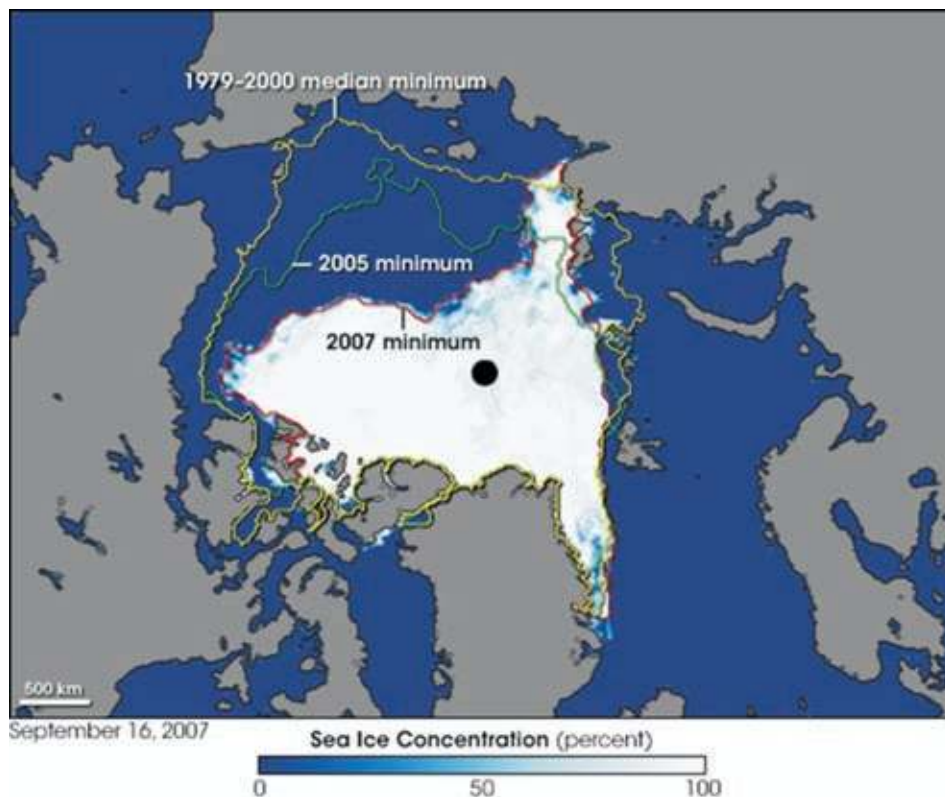
Σύμφωνα με δορυφορικές εικόνες, η επιφάνεια του πάγου στη θάλασσα κατά τον μήνα Σεπτέμβριο στο βόρειο Ημισφαίριο έχει μειωθεί κατά 1,4 εκατομμύρια km^2 κατά μέσον όρο από τα τέλη της δεκαετίας του 1970, σε σύγκριση με τις αρχές του 21ου αιώνα. Η επιφάνεια του θαλάσσιου πάγου στον Αρκτικό Ωκεανό ήταν ελάχιστη (περίπου 4,3 εκατομμύρια km^2) τον Σεπτέμβριο του 2007 για όλη την περίοδο των δορυφορικών παρατηρήσεων, ενώ ήταν περίπου 7,5 εκατομμύρια km^2 στο τέλος της δεκαετίας του 1970 (Maslanik et al., 2007). Ο Σεπτέμβριος

του 2008 έγινε ο δεύτερος μήνας με μια ασυνήθιστα χαμηλή ποσότητα θαλάσσιου πάγου, μετά τον Σεπτέμβριο του 2007. Επίσης, δεδομένα που συλλέχθηκαν από υποβρύχια αποκαλύπτουν μια μείωση 40% του όγκου του πάγου της Αρκτικής θάλασσας το 2001 (Office of Naval Research, 2001).

Στην ατμόσφαιρα, το οριακό στρώμα της Αρκτικής θα είναι θερμότερο και πιο υγρό. Η νεφοκάλυψη θα αυξηθεί, επεκτείνοντας την καλοκαιρινή νέφωση σε πρωιμότερη έναρξη και μεγαλύτερη διάρκεια. Η πιθανότητα παγωμένης ομίχλης και φιλόβροχου θα αυξηθεί, ως

αποτέλεσμα των παραπάνω. Τα πολικά συστήματα χαμηλής πίεσης θα γίνουν πιο συνήθη. Τα πλοία και τα αεροσκάφη θα παγώνουν πιο συχνά (Office of Naval Research, 2001).

Αυτές οι αλλαγές αφήνουν μεγαλύτερο περιθώριο πρόσβασης στη ναυτιλία στις περιθωριακές θάλασσες του Αρκτικού Ωκεανού και μεγαλύτερες προοπτικές για χρήση του συστήματος μεταφορών της Αρκτικής. Το Βορειοανατολικό πέρασμα θα μπορούσε να μειώσει κατά 40% περίπου την απόσταση από τη Βόρεια Ευρώπη προς τη βορειοανατολική Ασία και τη

Εικόνα 2: Αυτή η εικόνα δείχνει την Αρκτική όπως παρατηρήθηκε από το Advanced Microwave Scanning Radiometer for EOS (AMSR-E) στον δορυφόρο Aqua της NASA, στις 16 Σεπτεμβρίου 2007. Η εικόνα δείχνει ένα ελάχιστο ρεκόρ των πάγων στην Αρκτική. (Πηγή: NASA, http://earthobservatory.nasa.gov/Newsroom/NewImages/images.php3?img_id=17800)

βορειοδυτική Αμερική, σε σύγκριση με τις υφιστάμενες νότιες γραμμές μέσω της διώρυγας του Παναμά ή του Σουέζ (Khon & Mokhon, 2010). Επίσης, ένα πλοίο θα μπορεί να κάνει 13% περισσότερα ταξίδια ανά έτος στη διαδρομή από το λιμάνι της Νέας Υόρκης προς την Yokohama (Somanathan, Flynn & Szymanski, 2009), αν χρησιμοποιήσει το Βορειοδυτικό πέρασμα αντί των υφιστάμενων δρομολογίων.

Με το σύστημα θαλάσσιων μεταφορών του κόσμου στην πρώτη γραμμή της παγκοσμιοποίησης, η ανάδυση μιας νέας λωρίδας θάλασσας θα έχει παγκόσμιες συνέπειες. Οι μεγάλες εμπορικές δυνάμεις της Ευρώπης και της Ασίας, κυρίως στη Γερμανία και την Κίνα, ετοιμάζουν τις δυνατότητες και τις στρατηγικές τους, εν αναμονή της πιθανότητας για άνοιγμα μιας τέτοιας νέας λωρίδας θάλασσας, του Βορειοανατολικού Περάσματος συγκεκριμένα, στην τακτική εμπορική διαμετακόμιση. Αν και τα

εμπόδια είναι τεράστια, οι τρέχουσες τάσεις της τήξης του θαλάσσιου πάγου για τον Αρκτικό Ωκεανό, η προβλεπόμενη αύξηση στις εμπορικές θαλάσσιες μεταφορές έως το 2018 και η πειρατεία και η πολιτική αστάθεια κατά μήκος της υφιστάμενης διαδρομής, μέσω της διώρυγας του Σουέζ, προτρέπουν όλους τους «μεγάλους παίκτες» να καλύψουν τα νότια τους (Blunden, 2012).

Το Βορειοανατολικό Πέρασμα σε όλη τη βόρεια ακτογραμμή της Ρωσίας, το οποίο δεν είναι ένα ενιαίο και σαφώς καθορισμένο δρομολόγιο, αλλά μια σειρά από εναλλακτικές διαδρομές και περάσματα μεταξύ Novaya Zemlya και Βερίγγειου Πορθμού, είναι πιθανό να λειτουργήσει πριν από το λιγότερο ανεπτυγμένο Βορειοδυτικό πέρασμα μέσα από το καναδικό αρχιπέλαγος, δεδομένου ότι ο πάγος υποχωρεί πιο γρήγορα στις θαλάσσιες διαδρομές της Σιβηρίας από ό, τι κατά μέσο όρο σε όλη την Αρκτική στο σύνολό της (Somanathan,

Flynn & Szymanski, 2009). Η τρέχουσα διηπειρωτική διαμετακομιστική κυκλοφορία μεταξύ της Δυτικής Ευρώπης και της Ασίας είναι πολύ μικρή, αλλά οι εξαγωγές πρώτων υλών από τα ρωσικά λιμάνια κατά μήκος της διαδρομής τόσο στη Δυτική Ευρώπη και την Κίνα έχει πολλαπλασιαστεί από το 2000 (Juurmaa & Marin, 2011). Η τακτική διηπειρωτική διέλευση αυτής της διαδρομής δε θα εξαρτηθεί μόνο από τη συνεχή αλλαγή του κλίματος αλλά και από την πρόωθηση νέων τεχνολογικών καινοτομιών για τη ναυσιπλοΐα στον πάγο, εξαιτίας των φυσικών περιορισμών της διώρυγας του Σουέζ για τα ολοένα και μεγαλύτερα σκάφη.

ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΧΡΗΣΗΣ ΤΟΥ ΑΡΚΤΙΚΟΥ ΩΚΕΑΝΟΥ

Όποια και αν είναι τα οικονομικά οφέλη από την προβλεπόμενη και πλεον πιθανή ανάπτυξη του Βορρά, οι κίνδυνοι του περιβάλλοντος είναι αναπόφευκτοι, ειδικά αν οι τρόποι ανάπτυξης που θα επιλεγούν, προβλέπουν το άνοιγμα του Βορειοανατολικού και του Βορειοδυτικού Περάσματος στην τακτική εμπορική χρήση για μακρά περίοδο, όπου θα επικρατούν συνθήκες χωρίς πάγο. Δύο δεκαετίες πριν, η κοινότητα των Inuit (οι γνωστοί μας Εσκιμώοι) αντιστάθηκε σθεναρά σε ένα πρόγραμμα, το Arctic Pilot Project (APP), το οποίο προέβλεπε τη μεταφορά, μέσω των υδάτων της Αρκτικής, όχι μόνο πετρελαίου και φυσικού αερίου, αλλά και υγροποιημένου φυσικού αερίου και άλλων δυνητικά επικίνδυνων φορτίων (Johston, 2002). Προτάθηκε τότε «να μην θεωρείται αποδεκτή η κίνηση δεξαμενόπλοιων “υπό τις παρούσες” τεχνικές και διοικητικές προϋ-

ποθέσεις και όλα τα άλλα πλοία να ελέγχονται με τη μέγιστη δυνατή προσοχή, επειδή ακόμα και κοινά φορτηγά πλοία μπορούν να προκαλέσουν σημαντική περιβαλλοντική ζημιά, και ολόκληρο το σύστημα για την παρακολούθηση, τον σχεδιασμό και τη ρύθμιση κυκλοφορίας τέτοιου είδους φορτίων, α) να επανεξετάζεται και β) να συμμετέχουν οι Inuit» (Lewington, 1987). Στη συνέχεια και σύμφωνα με τον καναδικό νόμο για την πρόληψη της ρύπανσης των υδάτων της Αρκτικής, οι κανονισμοί έχουν ενισχυθεί και έχουν δημιουργηθεί τα υψηλότερα πρότυπα στον κόσμο σήμερα, για τη ναυτιλία στην Αρκτική.

Ωστόσο, παρά τις προόδους αυτές, εξακολουθούν να υπάρχουν σοβαρές ανησυχίες εκ μέρους πολλών επιστημόνων, ακτιβιστών αλλά και κατοίκων των περιοχών αυτών, ότι η τακτική εμπορική ναυτιλία θα προκαλέσει, αργά ή γρήγορα, σοβαρές βλάβες

*Όδοι οι επιστήμονες
φαίνεται να συμφωνούν ότι τώρα οι
πάγοι της Αρκτικής
θάλασσας διώνουν
πιο γρήγορα από
ποτέ άδδοτε στην
ανθρώπινη ιστορία.*

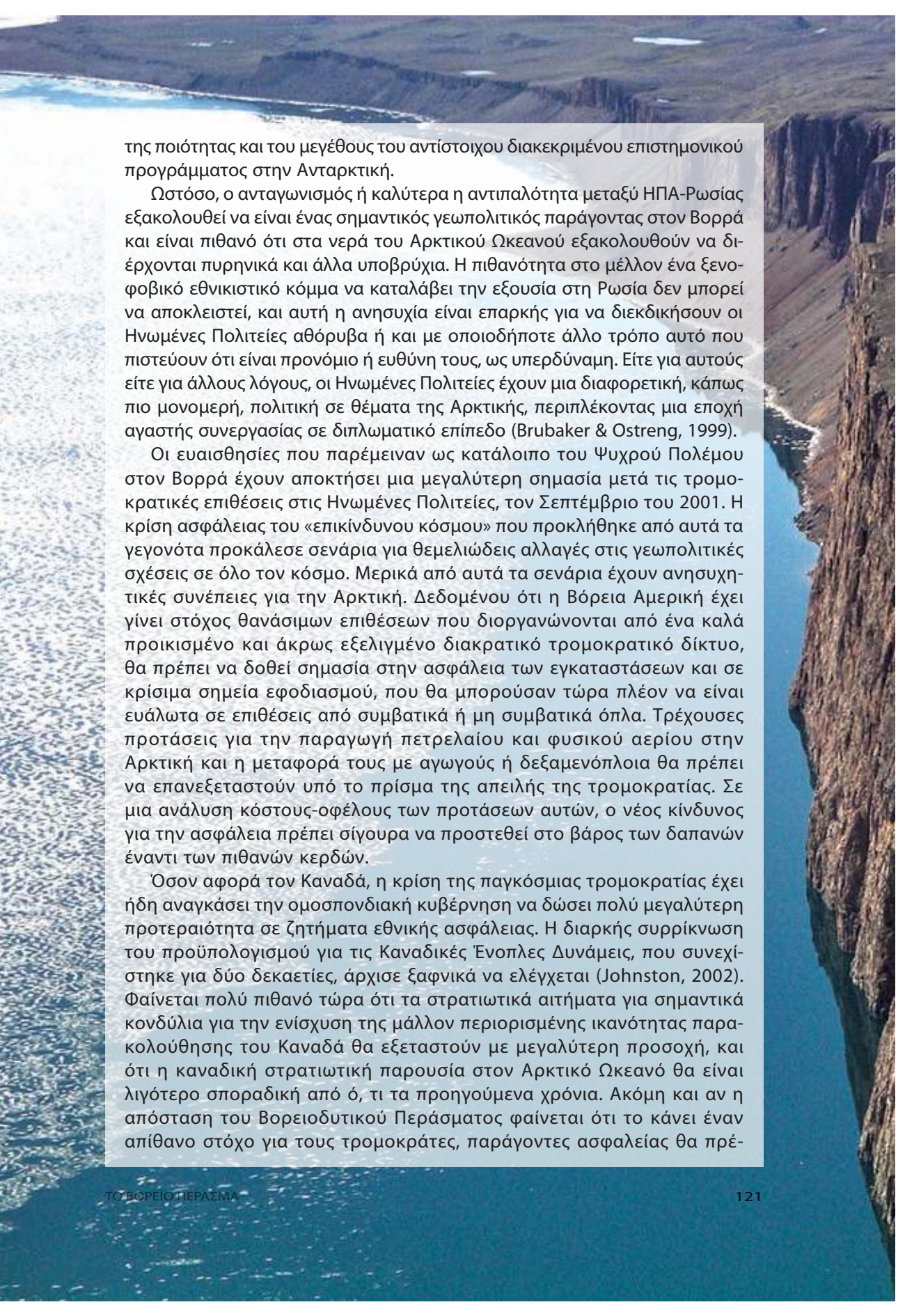
στην οικολογία της Αρκτικής. Οι ανησυχίες αυτές επιδεινώνονται από νέες αβεβαιότητες που συσχετίζονται με τη κλιματική αλλαγή αλλά και από την ασάφεια της έννοιας της αειφόρου ανάπτυξης, ειδικά όπως εφαρμόζεται στην αναπτυσσόμενη οικονομία και το περιβάλλον του περι-Αρκτικού Βορρά. Από την άλλη πλευρά, προστίθενται τα αυξανόμενα πρότυπα ελέγχου της ρύπανσης που εφαρμόζονται όμως σε εθνικό επίπεδο (π.χ. στον Καναδά, με τον νόμο για την πρόληψη της ρύπανσης των υδάτων της Αρκτικής) και γίνεται πιο επιτακτική η ανάγκη μιας εναρμόνισης των πολιτικών και των πρακτικών προστασίας του περιβάλλοντος σε ολόκληρο τον περι-Αρκτικό Βορρά (Huebert, 1998).

ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΕΠΑΝΑΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

Από το τέλος της εποχής της αμοιβαίας αποτροπής μεταξύ ΗΠΑ-Σοβιετικής Ένωσης, η Αρκτική έχει μετατραπεί από μια στρατιωτική αρένα, στην οποία η διπλωματία ήταν σχεδόν εντελώς παραγκωνισμένη από τις στρατηγικές ευαισθησίες των δύο υπερδυνάμεων, σε ένα πολιτικό χώρο με αυξημένη δυνατότητα για συμφωνίες συνεργασίας. Ακόμη και πριν από το τέλος της Σοβιετικής περιόδου έγινε δυνατό για πρώτη φορά να ξεκινήσουν ουσιαστικές διμερείς διαπραγματεύσεις για μια γενική, τουλάχιστον, συνεργασία μεταξύ ορισμένων κρατών του περι-Αρκτικού Βορρά. Από τις αρχές της δεκαετίας του 1990, η Αρκτική έχει γίνει το επίκεντρο της προσοχής της ακαδημαϊκής κοινότητας ως μια ρεαλιστική ρύθμιση για την περιφερειακή ανάπτυξη και των ειδικών πολιτικών που πρέπει να καθιερωθούν (Griffiths, 1992). Πριν από αυτό τον μετασχηματισμό

έλαβε χώρα μόνο μία περιφερειακή συνθήκη, η Συμφωνία του 1972 για τη διάσωση των Πολικών Αρκούδων. Εκείνη την εποχή, η επιστημονική συνεργασία μεταξύ της Αμερικής, της Ρωσίας και άλλων επιστημόνων χωρών της Αρκτικής ήταν δυνατή, αλλά μόνο σε περιοχές που θεωρούνταν ως μη στρατηγικής σημασίας, και συνήθως η συνεργασία αυτή έπερνε τη μορφή της ανταλλαγής δεδομένων και όχι γνήσιας συνεργασίας. Τώρα, όμως, η μοναδικότητα του περιβάλλοντος της Αρκτικής έχει προσελκύσει μια σειρά από πολυμερή προγράμματα σε ένα ευρύ φάσμα επιστημονικών κλάδων. Από αυτά, το πιο γνωστό είναι το Arctic Environmental Protection Strategy (AEPS), αλλά και πολλά άλλα διεθνή κινήματα έχουν ξεκινήσει και είναι πλέον κατανοητό ότι η Αρκτική θα γίνει σύντομα, αν δεν έχει ήδη γίνει, η σκηνή της πολιτικής έρευνας

της ποιότητας και του μεγέθους του αντίστοιχου διακεκριμένου επιστημονικού προγράμματος στην Ανταρκτική.

Ωστόσο, ο ανταγωνισμός ή καλύτερα η αντιπαλότητα μεταξύ ΗΠΑ-Ρωσίας εξακολουθεί να είναι ένας σημαντικός γεωπολιτικός παράγοντας στον Βορρά και είναι πιθανό ότι στα νερά του Αρκτικού Ωκεανού εξακολουθούν να διέρχονται πυρηνικά και άλλα υποβρύχια. Η πιθανότητα στο μέλλον ένα ξενοφοβικό εθνικιστικό κόμμα να καταλάβει την εξουσία στη Ρωσία δεν μπορεί να αποκλειστεί, και αυτή η ανησυχία είναι επαρκής για να διεκδικήσουν οι Ηνωμένες Πολιτείες αθόρυβα ή και με οποιοδήποτε άλλο τρόπο αυτό που πιστεύουν ότι είναι προνόμιο ή ευθύνη τους, ως υπερδύναμη. Είτε για αυτούς είτε για άλλους λόγους, οι Ηνωμένες Πολιτείες έχουν μια διαφορετική, κάπως πιο μονομερή, πολιτική σε θέματα της Αρκτικής, περιπλέκοντας μια εποχή αγαστής συνεργασίας σε διπλωματικό επίπεδο (Brubaker & Ostreng, 1999).

Οι ευαισθησίες που παρέμειναν ως κατάλοιπο του Ψυχρού Πολέμου στον Βορρά έχουν αποκτήσει μια μεγαλύτερη σημασία μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις στις Ηνωμένες Πολιτείες, τον Σεπτέμβριο του 2001. Η κρίση ασφάλειας του «επικίνδυνου κόσμου» που προκλήθηκε από αυτά τα γεγονότα προκάλεσε σενάρια για θεμελιώδεις αλλαγές στις γεωπολιτικές σχέσεις σε όλο τον κόσμο. Μερικά από αυτά τα σενάρια έχουν ανησυχητικές συνέπειες για την Αρκτική. Δεδομένου ότι η Βόρεια Αμερική έχει γίνει στόχος θανάσιμων επιθέσεων που διοργανώνονται από ένα καλά προικισμένο και άκρως εξελιγμένο διακρατικό τρομοκρατικό δίκτυο, θα πρέπει να δοθεί σημασία στην ασφάλεια των εγκαταστάσεων και σε κρίσιμα σημεία εφοδιασμού, που θα μπορούσαν τώρα πλέον να είναι ευάλωτα σε επιθέσεις από συμβατικά ή μη συμβατικά όπλα. Τρέχουσες προτάσεις για την παραγωγή πετρελαίου και φυσικού αερίου στην Αρκτική και η μεταφορά τους με αγωγούς ή δεξαμενόπλοια θα πρέπει να επανεξεταστούν υπό το πρίσμα της απειλής της τρομοκρατίας. Σε μια ανάλυση κόστους-οφέλους των προτάσεων αυτών, ο νέος κίνδυνος για την ασφάλεια πρέπει σίγουρα να προστεθεί στο βάρος των δαπανών έναντι των πιθανών κερδών.

Όσον αφορά τον Καναδά, η κρίση της παγκόσμιας τρομοκρατίας έχει ήδη αναγκάσει την ομοσπονδιακή κυβέρνηση να δώσει πολύ μεγαλύτερη προτεραιότητα σε ζητήματα εθνικής ασφάλειας. Η διαρκής συρρίκνωση του προϋπολογισμού για τις Καναδικές Ένοπλες Δυνάμεις, που συνεχίστηκε για δύο δεκαετίες, άρχισε ξαφνικά να ελέγχεται (Johnston, 2002). Φαίνεται πολύ πιθανό τώρα ότι τα στρατιωτικά αιτήματα για σημαντικά κονδύλια για την ενίσχυση της μάλλον περιορισμένης ικανότητας παρακολούθησης του Καναδά θα εξεταστούν με μεγαλύτερη προσοχή, και ότι η καναδική στρατιωτική παρουσία στον Αρκτικό Ωκεανό θα είναι λιγότερο σποραδική από ό,τι τα προηγούμενα χρόνια. Ακόμη και αν η απόσταση του Βορειοδυτικού Περάσματος φαίνεται ότι το κάνει έναν απίθανο στόχο για τους τρομοκράτες, παράγοντες ασφαλείας θα πρέ-

πει σίγουρα να ληφθούν υπόψη στην οποιαδήποτε σημαντική επιχείρηση στην Αρκτική ή αλλού, όπου θα θεωρηθεί από τους εχθρούς-τρομοκράτες ως σημαντική συνιστώσα της οικονομίας της Βόρειας Αμερικής. Από την άλλη πλευρά, εμπειρογνώμονες σε θέματα ασφάλειας θα μπορούσαν να υποστηρίξουν πειστικά ότι, σε σύγκριση με άλλες τοποθεσίες, το Βορειοδυτικό Πέρασμα θα μπορεί πιο εύκολα να εξασφαλιστεί από σχεδόν οπουδήποτε αλλού στη Βόρεια Αμερική, ενισχύοντας την υπόθεση για τη στενή συνεργασία ΗΠΑ-Καναδά στην προστασία μιας νέας ζωτικής σημασίας θαλάσσιας διαδρομής.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Μια προσπάθεια πρόβλεψης του κλίματος του μέλλοντος είναι επικίνδυνη. Τάσεις που εμφανίζονται για μια δεκαετία μπορεί να μην εμφανιστούν στην επόμενη δεκαετία. Τα κλιματικά μοντέλα κάνουν προβλέψεις που βασίζονται σε ανεπαρκή παραγοντοποίηση των βασικών αρχών της φυσικής και της χημείας. Ωστόσο, η παγκόσμια επιστημονική κοινότητα θεωρεί δεδομένη και αναπόφευκτη την περαιτέρω μείωση της επιφάνειας του Αρκτικού Ωκεανού που είναι καλυμμένη με πάγο, ως μια συνέπεια της αύξησης της μέσης θερμοκρασίας του πλανήτη. Αυτό σηματοδοτεί τη δημιουργία νέων θαλασσίων διαδρομών, του Βορειοανατολικού και του Βορειοδυτικού περάσματος, για σημαντικό χρονικό διάστημα εντός κάθε έτους και σε ορισμένα ακραία σενάρια, για όλη τη διάρκεια του έτους.

Εκτός των περιβαλλοντικών επιπτώσεων που έχει το λιώσιμο των

πάγων, από μόνο του σαν φαινόμενο, οι επιστήμονες άρχισαν να ανησυχούν και για τις επιπτώσεις που θα έχει η χρήση των δύο περασμάτων για λόγους ναυσιπλοΐας από πιθανό ατύχημα-ναυάγιο, από εξέδρες εξόρυξης πετρελαίου, που πολύ πιθανό να στηθούν στην πλούσια σε κοιτάσματα περιοχή, από πιθανές τρομοκρατικές επιθέσεις στις προαναφερθείσες πλουτοπαραγωγικές πηγές.

Σε όλα τα παραπάνω έρχεται να προστεθεί και ο στρατιωτικός παράγοντας: ο παγωμένος Αρκτικός Ωκεανός χωρίζει τις δύο υπερδυνάμεις από απευθείας ναυτικές επιχειρήσεις. Αν και τα μεγάλα πλοία και υποβρύχια δεν θα είναι εύκολο να κινηθούν και να ελιχθούν στην περιοχή, ακόμη και με λιωμένους πάγους (Ostrenge, 2006), δεν αποκλείεται η χρήση μικρότερων, πιο ευέλικτων πλωτών μέσων ως συνέχιση του ψυχροπολεμικού παράγοντα αποτροπής. Επίσης, η ταυτόχρονη παρουσία τόσο των σημαντικών εγκαταστάσεων όσο και σημαντικών στρατιωτικών δυνάμεων, σίγουρα θα αποτελέσει δέλεαρ για τις γνωστές και καλά εξοπλισμένες τρομοκρατικές ομάδες.

Είναι επίσης δεδομένο ότι η χρήση των δύο καινούριων θαλασσίων διαδρομών θα προσφέρει στις ναυτιλιακές εταιρείες το μέσο για μείωση του χρόνου πλεύσης από την Ευρώπη και τη Βόρεια Αμερική προς την Ασία και αντίστροφα, και ταυτόχρονα αύξηση των κερδών τους, με τη δυνατότητα χρήσης μεγαλύτερων πλοίων, που αυτή τη στιγμή δεν έχουν τη δυνατότητα να διέλθουν από τις δύο εναλλακτικές οδούς: τη διώρυγα του Σουέζ και τη διώρυγα του Παναμά.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ξενόγλωσση

- ☞ Blunden, M., (2012), *Geopolitics and the Northern Sea Route*, *International Affairs*, 88 (1), p. 115-129.
- ☞ Brubaker, D. & Ostreng, W., (1999), *The Military Impact on Regime Formation for the Northern Sea Route*, The Hague.
- ☞ Griffiths, F., (1992), *Arctic Alternatives: Civility or Militarism in the Circumpolar North*, p. 32-33, Toronto: Science for Peace.
- ☞ Huebert, R., (1998), *New Directions in Circumpolar Cooperation: Canada, the Arctic Environmental Protection Strategy and the Arctic Council*, *Canadian Foreign Policy*, 5 (2), p. 37-58.
- ☞ Johnston, D., (2002), *The Northwest Passage Revisited*, *Ocean Development & International Law*, 33, p. 145-164.
- ☞ Juurmaa, K. & Marin, D., (2011), *Some developments after AMSA*, Royal United Services Institute, London: DeltaMarin.
- ☞ Khon, V. Ch. & Mokhov I. I., (2010), *Arctic Climate Changes and Possible Conditions of Arctic Navigation in the 21st Century*, in: *Izvestiya, Atmospheric and Oceanic Physics*, 46(1), p. 14-20, St. Petersburg: Pleiades Publishing, Ltd.
- ☞ Khon, V. C., Mokhov, I. I., Latif, M., Semenov, V. A. & Park, W., (2010), *Perspectives of Northern Sea Route and Northwest Passage in the twenty - first century*, *Climatic Change*, 100, p. 757-768.
- ☞ Lamson, C. & Vanderzwaag, D., (1988), *Transit management in the Northwest Passage: problems and prospects*, Cambridge: Cambridge University Press.
- ☞ Lewington, J., (1987), *Lessons of the Arctic Pilot Project*, p. 97-98.
- ☞ Maslanik, J. A., Fowler, C., Stroeve, J. et al., (2007), *A Younger, Thinner Arctic Ice Cover: Increased Potential for Rapid, Extensive Sea Ice Loss*, *Geophysical Research Letters* 34 (24).
- ☞ Ostreng, W., (2006), *The International Northern Sea Route Programme (INSROP): applicable lessons learned*, *Polar Record* 42 (220), p. 71-81.
- ☞ Office of Naval Research-Naval ICE Center-Oceanographer of the Navy and the Arctic Research Commission, (2001), *Naval Operations in an Ice-free Arctic Symposium, Final Report*.
- ☞ Somanathan, S., Flynn, P. & Szymanski, J., (2009), *The Northwest Passage: A simulation*, *Transportation Research, Part A*, 43, p. 127-135.
- ☞ Sugden, D., (1982), *Arctic and Antarctic: A Modern Geographical Synthesis* Oxford: Blackwell.
- ☞ Traavik, K. & Ostreng W., (1974), *The Arctic Ocean and the Law of the Sea, The Challenge of New Territories, Cooperation and Conflict*, 9, p. 53-56.

Ηλεκτρονική

- ☞ <http://news.nationalgeographic.com/news/2008/09/080917-sea-ice.html>
- ☞ <http://www.unesco.org/new/en/natural-sciences/ioc-oceans/>
- ☞ http://www.esa.int/Our_Activities/Observing_the_Earth/Envisat/Satellites_witness_lowest_Arctic_ice_coverage_in_history
- ☞ http://www.foreignpolicy.com/articles/2009/11/30/the_top_10_stories_you_missed_in_2009?wp_login_redirect=0

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΑ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΥ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ

για μελέτη από τα Στελέχη του ΣΞ

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΩΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΑΤΑ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ

Στρατηγική και Στρατιωτική Σκέψη

ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΣΤΟΝ ΘΟΥΚΥΔΙΔΗ

Συγγραφέας: ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΠΛΑΤΙΑΣ

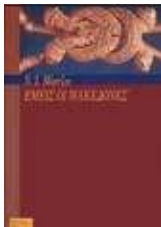
Εκδότης: ΕΣΤΙΑ, 2000

ISBN: 960-05-0842-9

Περιεχόμενο: Τα βασικά προβλήματα της διεθνούς πολιτικής (π.χ. διακρατικός ανταγωνισμός, συμμαχίες, αποτροπή, «θεωρία του ντόμινο», καταναγκασμός, κατευνασμός, δίλλημα ασφάλειας, ισορροπία δυνάμεων, κ.λ.π.), παρά τις δραματικές τεχνολογικές αλλαγές, παραμένουν αναλλοίωτα ανά τους αιώνες. Έτσι είναι εύλογο το ότι ο Θουκυδίδης θεωρείται επίκαιρος για τους στρατηγικούς αναλυτές που προσπαθούν να κατανοήσουν, μεταξύ άλλων, τη λογική του ανταγωνισμού μεταξύ μιας χερσαίας και μιας ναυτικής δύναμης (π.χ. Αθήνα-Σπάρτη, Ρώμη-Καρχηδόνα, Αγγλία-Γερμανία, ΗΠΑ-Σοβιετική Ένωση), τους πολιτικούς επιστήμονες που προσπαθούν να κατανοήσουν τη λογική του ιμπεριαλισμού και τους φιλοσόφους που προσπαθούν να κατανοήσουν τη σχέση μεταξύ φύσεως (ή ισχύος) και νόμου (ή ηθικής).

Ιστορία - Ιστορικά - Βιογραφικά

ΕΜΕΙΣ ΟΙ ΜΑΚΕΔΟΝΕΣ

Συγγραφέας: ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΜΕΡΤΖΟΣ Ι.

Εκδότης: ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗ ΚΟΡΝΗΛΙΑ, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 2006

Περιεχόμενο: Με τον τίτλο "Εμείς οι Μακεδόνες", γεμάτος περηφάνια, ένας Μακεδών δημοσιογράφος έρχεται από την Μακεδονία να επανακαταθέσει τη μαρτυρία της Ιστορίας σε καιρούς, όπου μια επίμονη, μακροχρόνια και γιγαντιαία εκστρατεία αποπειράται και εν μέρει επιτυγχάνει, σε διεθνές επίπεδο, να αφαιρέσει τους πανάρχαιους ελληνικούς όρους "Μακεδών" και "Μακεδονία" από την εθνική ταυτότητα του μακεδονικού ελληνισμού και από την ιστορική, εθνική και κρατική υπόσταση της Ελλάδος.

Ο ΜΕΓΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΩΣ ΤΟΝ ΘΥΡΛΟ

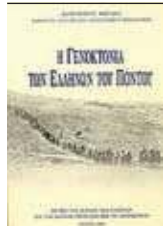

Συγγραφέας: ΘΕΟΔΩΡΟΣ Κ. Π. ΣΑΡΑΝΤΗΣ

Εκδότης: ΘΕΟΔΩΡΟΣ Κ. Π. ΣΑΡΑΝΤΗΣ, Αθήνα 1981

Περιεχόμενο: Για όλους τους ερευνητές του φαινομένου που λέγεται «Μέγας Αλέξανδρος», το μεγαλύτερο πρόβλημα δεν ήταν ούτε είναι η εξιστόρηση και η κριτική των εκστρατειών του και των άλλων ενεργειών του, όπως ίσως συμβαίνει σε άλλες περιπτώσεις. Από τα άφθονα στοιχεία που διαθέτει σήμερα η επιστήμη, ο ήρωας μας είναι γνωστός. Το μεγάλο και αναπάντητο ακόμη ερώτημα είναι πώς προήλθε και πώς διαμορφώθηκε αυτή η σπάνια ανθρώπινη φύση και πώς κατόρθωσε να πράξει όσα έπραξε.

Η ΓΕΝΟΚΤΟΝΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ- 1η έκδ.

Συγγραφέας: ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΦΩΤΙΑΔΗΣ Ε.

Εκδότης: ΙΔΡΥΜΑ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ, Αθήνα 2004

ISBN: 960-560-072-2

Περιεχόμενο: Η επιστημονική αυτή μελέτη παρακολουθεί την πορεία του ποντιακού ελληνισμού από την αρχαιότητα έως την τρίτη δεκαετία του 20ού αιώνα. Επικεντρώνεται και μελετά, κυρίως, το ζήτημα της γενοκτονίας του ποντιακού ελληνισμού. Αξιοποιεί πληθώρα πρωτογενών ιστορικών πηγών, διασταυρώνει

αρχαιακό υλικό πολλών κρατών αλλά και λαμβάνει υπόψη το σύνολο της σχετικής με το θέμα δευτερογενούς επιστημονικής βιβλιογραφίας.

Β' ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Συγγραφέας: CHURCHILL, WINSTON LEONARD SPENCER

Εκδότης: ΓΚΟΒΟΣΤΗ, 2013

ISBN: 978-960-475-234-8

Περιεχόμενο: Από τη στιγμή που η χιτλερική Γερμανία είχε εξασφαλίσει την έγκριση να επανεξοπλιστεί χωρίς ενεργή παρέμβαση των Συμμάχων ή των άλλοτε ενωμένων Δυνάμεων, ένας Β' Παγκόσμιος Πόλεμος ήταν σχεδόν βέβαιος. Όσο η αποφασιστική αναμέτρηση αναβαλλόταν, τόσο μειώνονταν οι πιθανότητές μας

κατ' αρχήν να σταματήσουμε τον Χίτλερ χωρίς να καταλήξουμε σ' έναν πόλεμο και κατά δεύτερον να βγούμε νικητές ύστερα από μια τρομερή δοκιμασία. Το καλοκαίρι του 1935 η Γερμανία είχε επαναφέρει την υποχρεωτική θητεία, κατά παράβαση όλων των συνθηκών. Η Μεγάλη Βρετανία όχι μόνον δεν αντέδρασε, αλλά και συμφώνησε με την ανασυγκρότηση του γερμανικού πολεμικού ναυτικού και την κατασκευή υποβρυχίων σε αναλογία ίση προς τη βρετανική, εφόσον η Γερμανία το επιθυμούσε. Η ναζιστική Γερμανία είχε δημιουργήσει με τρόπο μυστικό και παράνομο μια πολεμική αεροπορία, η οποία την άνοιξη του 1935 αξίωσε ανοιχτά να είναι ισοδύναμη με τη βρετανική. Έπειτα από μακρά περίοδο μυστικών προετοιμασιών, βρισκόταν τώρα στο δεύτερο χρόνο εντατικής παραγωγής πολεμοφοδίων. Η Μεγάλη Βρετανία και ολόκληρη η Ευρώπη, καθώς και η Αμερική, την οποία τότε θεωρούσαν απόμακρη, βρέθηκαν απέναντι στην οργανωμένη δύναμη και τη θέληση για πόλεμο ενός πληθυσμού εβδομήντα εκατομμυρίων -που αποτελούσε την πλέον ικανή φυλή στην Ευρώπη-, ο οποίος ανυπομονούσε να ανακτήσει την εθνική του αίγλη και ο οποίος καθοδηγούνταν από ένα ανελέητο στρατιωτικό, κοινωνικό και κομματικό καθεστώς που δεν του άφηνε περιθώρια δισταγμού.

Ειδικές Επιχειρήσεις - Ανορθόδοξος Πόλεμος

ΛΕΝΙΓΚΡΑΝΤ: Η ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ 1941-1944

Συγγραφέας: ΜΑΙΚΛ ΤΖΟΝΣ

Εκδότης: ΩΚΕΑΝΙΔΑ, Αθήνα 2008

ISBN: 978-960-410-545-8

Περιεχόμενο: Το 1941 ο στρατός του Χίτλερ πολιορκήσε το Λένινγκραντ. Αυτό που ακολούθησε ήταν μια από τις πιο φρικαλέες σελίδες της ιστορίας αλλά κι ο θρίαμβος του ανθρώπινου πνεύματος.

Ο ιστορικός Μάικλ Τζονς, αξιοποιώντας άγνωστες ως τώρα συγκλονιστικές μαρτυρίες,

τούσαν από τη μια νίκη στην άλλη. Όταν ήταν αντίπαλοι, εκείνος οδηγούσε τους εχθρούς της στη δόξα. Στους *Ανέμους πολέμου*, η εξομολόγηση ενός οπλίτη που υπηρέτησε κάτω από τις διαταγές του Αλκιβιάδη στον αθηναϊκό στόλο –καταδικασμένου τώρα σε θάνατο για το φόνο εκείνου του άντρα που αγαπήθηκε και μισηθήκε τόσο πολύ– ζωντανεύει με μοναδικό τρόπο μια από τις σημαντικότερες διαμάχες της Ιστορίας.

ΟΙ ΤΕΛΕΥΤΑΙΕΣ AMAZONESΣ

Συγγραφέας: ΣΤΙΒΕΝ ΠΡΕΣΣΦΙΛΝΤ

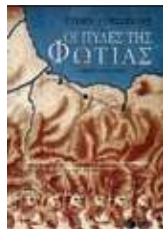
Εκδότης: ΠΑΤΑΚΗ, 2003

Τίτλος πρωτοτύπου: Last of the Amazon

ISBN: 960-16-0876-1

Περιεχόμενο: Σε ένα συγκλονιστικό έπος, εμπνευσμένο από το μυθικό έθνος των Αμαζόνων, ο Πρέσφιλντ ζωντανεύει για άλλη μια φορά έναν κόσμο χαμένο στα βάθη του χρόνου, μεταφέροντας στον αναγνώστη τη φωτιά και τον τρόμο του πολέμου. Εξίσου εντυπωσιακός είναι ο τρόπος που αναπλάθει το έθνος των Αμαζόνων, τον λαό του, τις τελετουργίες και τους μύθους του, το μεγαλείο και τη «βαρβαρότητα» του, μέσα από τη μετωπική σύγκρουση με τον «πολιτισμό» και τα αντικρουόμενα ανθρώπινα ένστικτα.

ΟΙ ΠΥΛΕΣ ΤΗΣ ΦΩΤΙΑΣ

Συγγραφέας: ΣΤΙΒΕΝ ΠΡΕΣΣΦΙΛΝΤ

Εκδότης: ΠΑΤΑΚΗ, Αθήνα 2001

Τίτλος πρωτοτύπου: Gates of Fire

ISBN: 960-16-0061-2

Περιεχόμενο: Επτά ημέρες πολέμου και ζωής...

Σε ένα στενό πέρασμα του όρους Καλλιδρόμου με τη θάλασσα, που λέγεται Θερμοπύλες, μακριά από τη γενέτειρά τους, το 480 π.Χ. τριακόσιοι επίλεκτοι Σπαρτιάτες πολεμιστές απώθησαν τους χιλιάδες πολεμιστές του Πέρση εισβολέα και έδωσαν με γενναϊότητα τη ζωή τους, υπηρετώντας με ανιδιαιτέλεια τη δημοκρατία και την ελευθερία. Μια απλή επιγραφή σε επιτύμβια στήλη δείχνει το μέρος όπου είναι θαμμένοι. Από αυτή την επιτύμβια στήλη εμπνεύστηκε ο συγγραφέας και συνέδεσε με υπέροχο τρόπο τη γνώση με τη φαντασία, βασιζόμενος στις αυθεντικές λογοτεχνικές πηγές του Ηροδότου, του Πλάτωνα, του Ξενοφώντα και πολλών άλλων αλλά και σύγχρονων ιστορικών, των οποίων η δημοσιευμένη σοφία βοήθησε τον συγγραφέα να επιχειρήσει να φανταστεί χαμένους κόσμους και πολιτισμούς.

Ο Στίβεν Πρέσφιλντ δεν ήταν στις Θερμοπύλες το 480 π.Χ., αλλά όταν τελειώσετε το βιβλίο θα νομίζετε ότι ήταν, κι εσείς μαζί.

ΣΚΟΤΩΣΤΕ ΤΟΝ ΡΟΜΕΛ

Συγγραφέας: ΣΤΙΒΕΝ ΠΡΕΣΣΦΙΛΝΤ

Εκδότης: ΠΑΤΑΚΗ, 2008

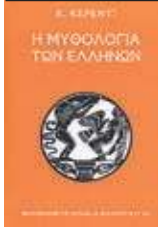
Τίτλος πρωτοτύπου: Killing Rommel

ISBN: 978-960-16-2995

Περιεχόμενο: Φθινόπωρο 1942. Οι λεγεώνες του Χίτλερ σαρώνουν την Ευρώπη. Η Γαλλία έχει παραδοθεί. Ο Τσόρτσιλ και οι Άγγλοι είναι απομονωμένοι. Στη Βόρεια Αφρική, ο Ρόμελ και τα Πάντσερ του έχουν τρέψει σε φυγή τη βρετανική

Όγδοη Στρατιά και ετοιμάζονται να καταλάβουν την Αίγυπτο, το Σουέζ και τις πετρελαιοπηγές της Μέσης Ανατολής. Κι ενώ η έκβαση του πολέμου είναι αμφίροπη, οι Βρετανοί συλλαμβάνουν ένα απελπισμένο σχέδιο: στέλνουν μια μικρή, κινητή μονάδα με βαρύ οπλισμό πίσω από τις γερμανικές γραμμές, για να καταφέρει το χτύπημα που θα σταματούσε την προέλαση του Άφρικα Κορps.

Η ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Συγγραφέας: ΚΑΡΛ ΚΕΡΕΝΥΪ

Εκδότης: ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΣΤΙΑΣ, Αθήνα 2006 (12η έκδοση)

ISBN: 960-05-0624-8

Περιεχόμενο: Το έργο του Κερένυϊ πάνω στη αρχαιότητα είναι σημαντικό όχι μόνο στον δυτικό αλλά και στον παγκόσμιο ορίζοντα. Το έργο αυτό δεν ήταν δουλειά ενός φιλόλογου του γράμματος και των τύπων, ήταν η δουλειά ενός άριστου αρχιμάστορα που βίωνε και εξέφραζε με πάθος το πνεύμα των αρχαίων κειμένων.

Η ΑΠΛΗ ΛΟΓΙΚΗ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Συγγραφέας: ARTHUR S. COLLINS

Εκδότης: ΤΟΥΡΙΚΗ, 2001

ISBN: 960-86839-2-0

Περιεχόμενο: «Η εκπαίδευση εμπεριέχει τα πάντα και οφείλει να συσχετίζεται με οτιδήποτε κάνει μια μονάδα ή με οτιδήποτε μπορεί να της συμβεί. Αυτό είναι το κεντρικό σύνθημα του βιβλίου, στο οποίο ο συγγραφέας, με το θάρρος και το κύρος του γνώστη, απευθύνεται στους αξιωματικούς, ανώτερους και κατώτερους, για να επισημάνει τους κινδύνους που διατρέχει ανά πάσα στιγμή ένας εθνικός στρατός να βουλιάξει στην αδράνεια και να χάσει την ικανότητα να είναι ετοιμοπόλεμος. Με γλώσσα ευθεία και χωρίς ωραιολογίες, ο συγγραφέας υποβάλλει σειρά ιδεών και προτάσεων για μια ολοκληρωμένη και ριζική θεραπεία των κακώς κειμένων.

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΑ ΔΙΣ

ΤΟ ΕΚΣΤΡΑΤΕΥΤΙΚΟ ΣΩΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΤΗΝ ΚΟΡΕΑ (1950-1955)

τ. Β΄, (Συμπληρωματικοί Πίνακες Προσωπικού)

Συγγραφείς: ΣΧΗΣ (ΠΒ) ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΚΑΛΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ, ΑΝΧΗΣ (ΤΘ) ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΟΠΟΥΛΟΣ

Αθήνα 2014

Η παρούσα έκδοση, η οποία σκόπιμα εκτυπώθηκε σε ξεχωριστό τόμο, αποτελεί συμπλήρωμα της αντίστοιχης έκδοσης του 1977 με τίτλο *Το Εκστρατευτικό Σώμα Ελλάδος Εις Κορέαν (1950-1955)*, όπως επίσης και των μετέπειτα ανατυπώσεων αυτής.

Ως κύριος στόχος της δεν είναι η ανασκευή των επιχειρησιακών γεγονότων που περιλαμβάνει η πρώτη έκδοση του 1977. Άλλωστε, όλα τα στρατιωτικά κατορθώματα του ΕΚΣΕ έχουν ήδη παρουσιαστεί με έξοχο τρόπο, μετά την έρευνα, τη μελέτη και την αξιοποίηση των πρωτότυπων πηγών. Έρχεται, όμως, να καλύψει ένα κενό με τη δημοσίευση ενός ονομαστικού πίνακα που περιλαμβάνει όλους τους οπλίτες που υπηρέτησαν στο ΕΚΣΕ.

Η διαφορετικότητα των προς εκμετάλλευση πηγών και το γεγονός ότι το όλο υλικό δεν ήταν ψηφιοποιημένο αποτέλεσαν τις κύριες δυσκολίες στην προσπάθεια του επιστημονικού προσωπικού της Διεύθυνσης για την υλοποίηση του εγχειρήματος.

Η ταξινόμηση των πινάκων έγινε με απόλυτη αλφαβητική σειρά, πρώτα κατά επώνυμο και κατόπιν κατά όνομα, λόγω του μεγάλου αριθμού των εγγραφών, στις οποίες οποιαδήποτε άλλη ταξινόμηση δε θα επέτρεπε την εύκολη ανεύρεση των στοιχείων ενός οπλίτη.

Το σύνολο των ονομάτων των οπλιτών που τελικά καταχωρίστηκαν ήταν 9.545, στα οποία δε συμπεριλαμβάνονται των πεσόντων οπλιτών και εκείνων που συμμετείχαν σε μία μικρή αποστολή, η οποία παρέμεινε ως σύνδεσμος στην Κορέα μετά το 1955.

100 ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΒΑΛΚΑΝΙΚΩΝ ΠΟΛΕΜΩΝ

Πρακτικά Επιστημονικού Συνεδρίου, Αθήνα 7-8 Φεβρουαρίου 2013

Επιμέλεια: ΑΝΧΗΣ (ΤΘ) ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΟΠΟΥΛΟΣ, ΘΕΟΦΑΝΗ ΚΟΠΑΝΙΤΣΑΝΟΥ
Αθήνα 2013

Η Διεύθυνση Ιστορίας Στρατού, στο πλαίσιο του εορτασμού τής εκατονταετηρίδας των Βαλκανικών Πολέμων 1912-1913, προχώρησε στην έκδοση των πρακτικών του επιστημονικού συνεδρίου που διοργάνωσε στις 7 και 8 Φεβρουαρίου 2013, με τίτλο «100 χρόνια από τη διεξαγωγή των Βαλκανικών Πολέμων». Στο συνέδριο συμμετείχαν με εισηγήσεις εξέχοντα μέλη της ακαδημαϊκής και πανεπιστημιακής κοινότητας, καθώς και στελέχη από το επιστημονικό προσωπικό της Διεύθυνσης. Η υπόψη έκδοση περιλαμβάνει συνολικά είκοσι ανακοινώσεις, οι οποίες καλύπτουν μεγάλο εύρος των πτυχών των Βαλκανικών Πολέμων, όπως η οργάνωση του Ελληνικού Στρατού, η βιωματική του πολέμου, η στρατηγική οπτική, ο διεθνής αντίκτυπος των πολέμων κ.λπ.

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΑ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΥ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ

για μελέτη απο τα Στελέχη του ΣΞ

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΩΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΑΤΑ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ

Στρατηγική και Στρατιωτική Σκέψη

ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΣΤΟΝ ΘΟΥΚΥΔΙΔΗ

Συγγραφέας: ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΠΛΑΤΙΑΣ

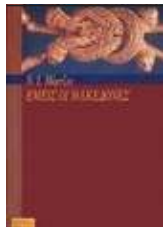
Εκδότης: ΕΣΤΙΑ, 2000,

ISBN: 960-05-0842-9

Περιεχόμενο: Τα βασικά προβλήματα της διεθνούς πολιτικής (π.χ. διακρατικός ανταγωνισμός, συμμαχίες, αποτροπή, «θεωρία του ντόμινο», καταναγκασμός, κατευνασμός, δίλλημα ασφάλειας, ισορροπία δυνάμεων, κ.λ.π.), παρά τις δραματικές τεχνολογικές αλλαγές, παραμένουν αναλλοίωτα ανά τους αιώνες. Έτσι είναι εύλογο το ότι ο Θουκυδίδης θεωρείται επίκαιρος για τους στρατηγικούς αναλυτές που προσπαθούν να κατανοήσουν, μεταξύ άλλων, τη λογική του ανταγωνισμού μεταξύ μιας χερσαίας και μιας ναυτικής δύναμης (π.χ. Αθήνα-Σπάρτη, Ρώμη-Καρχηδόνα, Αγγλία-Γερμανία, ΗΠΑ-Σοβιετική Ένωση), τους πολιτικούς επιστήμονες που προσπαθούν να κατανοήσουν τη λογική του ιμπεριαλισμού και τους φιλοσόφους που προσπαθούν να κατανοήσουν τη σχέση μεταξύ φύσεως (ή ισχύος) και νόμου (ή ηθικής).

Ιστορία - Ιστορικά - Βιογραφικά

ΕΜΕΙΣ ΟΙ ΜΑΚΕΔΟΝΕΣ

Συγγραφέας: ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΜΕΡΤΖΟΣ Ι.

Εκδότης: ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗ ΚΟΡΝΗΛΙΑ, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 2006

Περιεχόμενο: Με τον τίτλο "Εμείς οι Μακεδόνες", γεμάτος περηφάνια, ένας Μακεδών δημοσιογράφος έρχεται από την Μακεδονία να επανακαταθέσει τη μαρτυρία της Ιστορίας σε καιρούς, όπου μια επίμονη, μακροχρόνια και γιγαντιαία εκστρατεία αποπειράται και εν μέρει επιτυγχάνει, σε διεθνές επίπεδο, να αφαιρέσει τους πανάρχαιους ελληνικούς όρους "Μακεδών" και "Μακεδονία" από την εθνική ταυτότητα του μακεδονικού ελληνισμού και από την ιστορική, εθνική και κρατική υπόσταση της Ελλάδος.

Ο ΜΕΓΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΩΣ ΤΟΝ ΘΥΡΛΟ

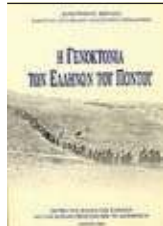

Συγγραφέας: ΘΕΟΔΩΡΟΣ Κ. Π. ΣΑΡΑΝΤΗΣ

Εκδότης: ΘΕΟΔΩΡΟΣ Κ. Π. ΣΑΡΑΝΤΗΣ, Αθήνα 1981

Περιεχόμενο: Για όλους τους ερευνητές του φαινομένου που λέγεται «Μέγας Αλέξανδρος», το μεγαλύτερο πρόβλημα δεν ήταν ούτε είναι η εξιστόρηση και η κριτική των εκστρατειών του και των άλλων ενεργειών του, όπως ίσως συμβαίνει σε άλλες περιπτώσεις. Από τα άφθονα στοιχεία που διαθέτει σήμερα η επιστήμη, ο ήρωας μας είναι γνωστός. Το μεγάλο και αναπάντητο ακόμη ερώτημα είναι πώς προήλθε και πώς διαμορφώθηκε αυτή η σπάνια ανθρώπινη φύση και πώς κατόρθωσε να πράξει όσα έπραξε.

Η ΓΕΝΟΚΤΟΝΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ- 1η έκδ.

Συγγραφέας: ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΦΩΤΙΑΔΗΣ Ε.

Εκδότης: ΙΔΡΥΜΑ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ, Αθήνα 2004,

ISBN: 960-560-072-2

Περιεχόμενο: Η επιστημονική αυτή μελέτη παρακολουθεί την πορεία του ποντιακού ελληνισμού από την αρχαιότητα έως την τρίτη δεκαετία του 20ού αιώνα. Επικεντρώνεται και μελετά, κυρίως, το ζήτημα της γενοκτονίας του ποντιακού ελληνισμού. Αξιοποιεί πληθώρα πρωτογενών ιστορικών πηγών, διασταυρώνει

αρχαιακό υλικό πολλών κρατών αλλά και λαμβάνει υπόψη το σύνολο της σχετικής με το θέμα δευτερογενούς επιστημονικής βιβλιογραφίας.

Β΄ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Συγγραφέας: CHURCHILL, WINSTON LEONARD SPENCER

Εκδότης: ΓΚΟΒΟΣΤΗ, 2013

ISBN: 978-960-475-234-8

Περιεχόμενο: Από τη στιγμή που η χιτλερική Γερμανία είχε εξασφαλίσει την έγκριση να επανεξοπλιστεί χωρίς ενεργή παρέμβαση των Συμμάχων ή των άλλοτε ενωμένων Δυνάμεων, ένας Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος ήταν σχεδόν βέβαιος. Όσο η αποφασιστική αναμέτρηση αναβαλλόταν, τόσο μειώνονταν οι πιθανότητες μας

κατ' αρχήν να σταματήσουμε τον Χίτλερ χωρίς να καταλήξουμε σ' έναν πόλεμο και κατά δεύτερον να βγούμε νικητές ύστερα από μια τρομερή δοκιμασία. Το καλοκαίρι του 1935 η Γερμανία είχε επαναφέρει την υποχρεωτική θητεία, κατά παράβαση όλων των συνθηκών. Η Μεγάλη Βρετανία όχι μόνον δεν αντέδρασε, αλλά και συμφώνησε με την ανασυγκρότηση του γερμανικού πολεμικού ναυτικού και την κατασκευή υποβρυχίων σε αναλογία ίση προς τη βρετανική, εφόσον η Γερμανία το επιθυμούσε. Η ναζιστική Γερμανία είχε δημιουργήσει με τρόπο μυστικό και παράνομο μια πολεμική αεροπορία, η οποία την άνοιξη του 1935 αξίωσε ανοιχτά να είναι ισοδύναμη με τη βρετανική. Έπειτα από μακρά περίοδο μυστικών προετοιμασιών, βρισκόταν τώρα στο δεύτερο χρόνο εντατικής παραγωγής πολεμοφοδίων. Η Μεγάλη Βρετανία και ολόκληρη η Ευρώπη, καθώς και η Αμερική, την οποία τότε θεωρούσαν απόμακρη, βρέθηκαν απέναντι στην οργανωμένη δύναμη και τη θέληση για πόλεμο ενός πληθυσμού εβδομήντα εκατομμυρίων -που αποτελούσε την πλέον ικανή φυλή στην Ευρώπη-, ο οποίος ανυπομονούσε να ανακτήσει την εθνική του αίγλη και ο οποίος καθοδηγούνταν από ένα ανελέητο στρατιωτικό, κοινωνικό και κομματικό καθεστώς που δεν του άφηνε περιθώρια δισταγμού.

Ειδικές Επιχειρήσεις - Ανορθόδοξος Πόλεμος

ΛΕΝΙΓΚΡΑΝΤ: Η ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ 1941-1944

Συγγραφέας: ΜΑΙΚΛ ΤΖΟΝΣ

Εκδότης: ΩΚΕΑΝΙΔΑ, Αθήνα 2008

ISBN: 978-960-410-545-8

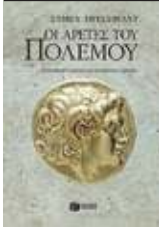
Περιεχόμενο: Το 1941 ο στρατός του Χίτλερ πολιορκήσε το Λένινγκραντ. Αυτό που ακολούθησε ήταν μια από τις πιο φρικαλέες σελίδες της ιστορίας, αλλά κι ο θρίαμβος του ανθρώπινου πνεύματος.

Ο ιστορικός Μάικλ Τζονς, αξιοποιώντας άγνωστες ως τώρα συγκλονιστικές μαρτυρίες,

συνθέτει το έπος της πολιορκίας, αγγίζοντας ακόμη και θέματα ταμπού, όπως η δράση συμμοριών, οι λεηλασίες, ο κανιβαλισμός. Συνθέτει ένα αφήγημα όπου δεν πρωταγωνιστεί η ψυχρή ιστορία, αλλά οι ανώνυμοι πολίτες του Λένινγκραντ, που εμψύχωσαν, βοήθησαν και παρηγόρησαν ο ένας τον άλλο.

Διάφορα

ΟΙ ΑΡΕΤΕΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Συγγραφέας: ΣΤΙΒΕΝ ΠΡΕΣΣΦΙΛΑΝΤ

Εκδότης: ΠΑΤΑΚΗ, Αθήνα 2004

ISBN: 960-16-1389-7

Τίτλος πρωτοτύπου: The Virtues of War

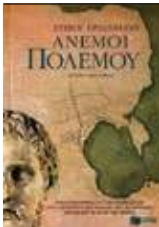
Περιεχόμενο: Ο Μέγας Αλέξανδρος (356-323 π.Χ.) έγινε βασιλιάς της Μακεδονίας σε ηλικία δεκαεννέα ετών. Έδωσε τις μεγαλύτερες μάχες του και κατέκτησε την πανίσχυρη περσική αυτοκρατορία προτού συμπληρώσει τα είκοσι πέντε του χρόνια.

Πέθανε σε ηλικία τριάντα τριών ετών, χωρίς να ηττηθεί ποτέ. Η φήμη του ως εξαιρετού πολεμιστή και αρχηγού δεν έχει ανάλογο στα ιστορικά χρονικά.

Στο βιβλίο αυτό, ο ίδιος ο Αλέξανδρος, σε μια προσπάθεια να βρει «*κάποιον που να μπορεί να ακούει χωρίς να κρίνει και που να κρατάει το στόμα του κλειστό*», αφηγείται την ιστορία του: «*Πάντα ήμουν στρατιώτης. Δε γνώρισα άλλη ζωή. Από παιδί ακόμη ανταποκρίθηκα στο κάλεσμα των όπλων. Δεν πόθησα τίποτε άλλο...*». Αυτή λοιπόν είναι η αρχή. Μόνο η αρχή... Το πορτρέτο του μεγαλύτερου στρατηλάτη όλων των εποχών, του ανθρώπου που ήταν ικανός για τα μεγαλύτερα επιτεύγματα και τα μεγαλύτερα σφάλματα, σχηματίζεται μπροστά στα μάτια του αναγνώστη φωτισμένο από ένα καινούργιο φως.

Ο Στίβεν Πρέσσφιλντ ζωντανεύει με μοναδικό τρόπο έναν θρυλικό ήρωα που μπορούσε να είναι τολμηρός και ευαίσθητος, παθιασμένος και αφοσιωμένος, αλλά συγχρόνως ανάλγητος και απρόβλεπτος. Επιπλέον, περιγράφοντας αριστοτεχνικά τις συγκρούσεις και αποκαλύπτοντας τις τακτικές των αντιπάλων, ξαναζωντανεύει την αιματηρή ατμόσφαιρα των πεδίων των μαχών, φέρνοντας μπροστά στα μάτια μας ανάγλυφα μια ηρωική όσο και άγρια εποχή.

ΑΝΕΜΟΙ ΠΟΛΕΜΟΥ

Συγγραφέας: ΣΤΙΒΕΝ ΠΡΕΣΣΦΙΛΑΝΤ,

Εκδότης: ΠΑΤΑΚΗ, Αθήνα 2002

Τίτλος πρωτοτύπου: Tides of War

ISBN: 960-16-0599-1

Περιεχόμενο: Ένας άντρας, δύο στρατοί.

Η μοίρα του αρχαίου κόσμου στη ζυγαριά. Αν η Ιστορία είναι η βιογραφία ξεχωριστών ανθρώπων, η ζωή του Αλκιβιάδη (451-404 π.Χ.) είναι ένα μεγάλο κεφάλαιο στο χρονικό του δυτικού κόσμου. Από την οικογένεια του Περικλή, προστατευόμενος του Σωκράτη, ο Αλκιβιάδης είχε αναγνωριστεί ως η λαμπρότερη και πιο χαρισματική προσωπικότητα της εποχής του.

Κι όπως η υπερηφάνεια του Αχιλλέα επηρέασε την εξέλιξη του Τρωικού Πολέμου, έτσι η θέληση και η φιλοδοξία του Αλκιβιάδη σημάδεψαν τον Πελοποννησιακό Πόλεμο – την εικοσιεπτάχρονη εμφύλια διαμάχη μεταξύ της Αθηναϊκής Ηγεμονίας και της Πελοποννησιακής Συμμαχίας.

Το πεπρωμένο της Αθήνας και του χαϊδεμένου παιδιού της ήταν αλληλένδετα. Άντρας και πόλη χαρακτηρίζονταν από την ίδια τόλμη και φιλοδοξία και την ίδια στιγμή ήταν εξίσου ευάλωτοι. Όταν συμμαχούσαν, πε-

τούσαν από τη μια νίκη στην άλλη. Όταν ήταν αντίπαλοι, εκείνος οδηγούσε τους εχθρούς της στη δόξα. Στους Ανέμους πολέμου, η εξομολόγηση ενός οπλίτη που υπηρέτησε κάτω από τις διαταγές του Αλκιβιάδη στον αθηναϊκό στόλο –καταδικασμένου τώρα σε θάνατο για το φόνο εκείνου του άντρα που αγαπήθηκε και μισήθηκε τόσο πολύ– ζωντανεύει με μοναδικό τρόπο μια από τις σημαντικότερες διαμάχες της Ιστορίας.

ΟΙ ΤΕΛΕΥΤΑΙΕΣ AMAZONESΣ

Συγγραφέας: ΣΤΙΒΕΝ ΠΡΕΣΣΦΙΛΝΤ

Εκδότης: ΠΑΤΑΚΗ, 2003

Τίτλος πρωτοτύπου: Last of the Amazon

ISBN: 960-16-0876-1

Περιεχόμενο: Σε ένα συγκλονιστικό έπος, εμπνευσμένο από το μυθικό έθνος των Αμαζόνων, ο Πρέσφιλντ ζωντανεύει για άλλη μια φορά έναν κόσμο χαμένο στα βάθη του χρόνου, μεταφέροντας στον αναγνώστη τη φωτιά και τον τρόμο του πολέμου. Εξίσου εντυπωσιακός είναι ο τρόπος που αναπλάθει το έθνος των Αμαζόνων, τον λαό του, τις τελετουργίες και τους μύθους του, το μεγαλείο και τη «βαρβαρότητα» του, μέσα από τη μετωπική σύγκρουση με τον «πολιτισμό» και τα αντικρουόμενα ανθρώπινα ένστικτα.

ΟΙ ΠΥΛΕΣ ΤΗΣ ΦΩΤΙΑΣ

Συγγραφέας: ΣΤΙΒΕΝ ΠΡΕΣΣΦΙΛΝΤ

Εκδότης: ΠΑΤΑΚΗ, Αθήνα 2001

Τίτλος πρωτοτύπου: Gates of Fire

ISBN: 960-16-0061-2

Περιεχόμενο: Επτά ημέρες πολέμου και ζωής...

Σε ένα στενό πέρασμα του όρους Καλλιδρόμου με τη θάλασσα, που λέγεται Θερμοπύλες, μακριά από τη γενέτειρά τους, το 480 π.Χ. τριακόσιοι επίλεκτοι Σπαρτιάτες πολεμιστές απώθησαν τους χιλιάδες πολεμιστές του Πέρση εισβολέα και έδωσαν με γενναϊότητα τη ζωή τους, υπηρετώντας με ανιδιοτέλεια τη δημοκρατία και την ελευθερία. Μια απλή επιγραφή σε επιτύμβια στήλη δείχνει το μέρος όπου είναι θαμμένοι. Από αυτή την επιτύμβια στήλη εμπνεύστηκε ο συγγραφέας και συνέδεσε με υπέροχο τρόπο τη γνώση με τη φαντασία, βασιζόμενος στις αυθεντικές λογοτεχνικές πηγές του Ηροδότου, του Πλάτωνα, του Ξενοφώντα και πολλών άλλων, αλλά και σύγχρονων ιστορικών, των οποίων η δημοσιευμένη σοφία βοήθησε τον συγγραφέα να επιχειρήσει να φανταστεί χαμένους κόσμους και πολιτισμούς.

Ο Στίβεν Πρέσφιλντ δεν ήταν στις Θερμοπύλες το 480 π.Χ., αλλά όταν τελειώσετε το βιβλίο θα νομίζετε ότι ήταν, κι εσείς μαζί.

ΣΚΟΤΩΣΤΕ ΤΟΝ ΡΟΜΕΛ

Συγγραφέας: ΣΤΙΒΕΝ ΠΡΕΣΣΦΙΛΝΤ

Εκδότης: ΠΑΤΑΚΗ, 2008

Τίτλος πρωτοτύπου: Killing Rommel

ISBN: 978-960-16-2995

Περιεχόμενο: Φθινόπωρο 1942. Οι λεγεώνες του Χίτλερ σαρώνουν την Ευρώπη. Η Γαλλία έχει παραδοθεί. Ο Τσόρτσιλ και οι Άγγλοι είναι απομονωμένοι. Στη Βόρεια Αφρική, ο Ρόμελ και τα Πάντσερ του έχουν τρέψει σε φυγή τη βρετανική

Όδοι Στρατιά και ετοιμάζονται να καταλάβουν την Αίγυπτο, το Σουέζ και τις πετρελαιοπηγές της Μέσης Ανατολής. Κι ενώ η έκβαση του πολέμου είναι αμφίροπη, οι Βρετανοί συλλαμβάνουν ένα απελπισμένο σχέδιο: στέλνουν μια μικρή, κινητή μονάδα με βαρύ οπλισμό πίσω από τις γερμανικές γραμμές, για να καταφέρει το χτύπημα που θα σταματούσε την προέλαση του Άφρικα Κορps.

Η ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Συγγραφέας: ΚΑΡΛ ΚΕΡΕΝΥΪ

Εκδότης: ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΣΤΙΑΣ, Αθήνα 2006 (12η έκδοση)

ISBN: 960-05-0624-8

Περιεχόμενο: Το έργο του Κερένυϊ πάνω στη αρχαιότητα είναι σημαντικό όχι μόνο στον δυτικό αλλά και στον παγκόσμιο ορίζοντα. Το έργο αυτό δεν ήταν δουλειά ενός φιλόλογου του γράμματος και των τύπων, ήταν η δουλειά ενός άριστου αρχιμάστορα που βίωνε και εξέφραζε με πάθος το πνεύμα των αρχαίων κειμένων.

Η ΑΠΛΗ ΛΟΓΙΚΗ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Συγγραφέας: ARTHUR S. COLLINS

Εκδότης: ΤΟΥΡΙΚΗ, 2001

ISBN: 960-86839-2-0

Περιεχόμενο: «Η εκπαίδευση εμπεριέχει τα πάντα και οφείλει να συσχετίζεται με οτιδήποτε κάνει μια μονάδα ή με οτιδήποτε μπορεί να της συμβεί. Αυτό είναι το κεντρικό σύνθημα του βιβλίου, στο οποίο ο συγγραφέας, με το θάρρος και το κύρος του γνώστη, απευθύνεται στους αξιωματικούς, ανώτερους και κατώτερους, για να επισημάνει τους κινδύνους που διατρέχει ανά πάσα στιγμή ένας εθνικός στρατός να βουλιάξει στην αδράνεια και να χάσει την ικανότητα να είναι ετοιμοπόλεμος. Με γλώσσα ευθεία και χωρίς ωραιολογίες, ο συγγραφέας υποβάλλει σειρά ιδεών και προτάσεων για μια ολοκληρωμένη και ριζική θεραπεία των κακώς κειμένων.

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΑ ΔΙΣ

ΤΟ ΕΚΣΤΡΑΤΕΥΤΙΚΟ ΣΩΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΤΗΝ ΚΟΡΕΑ (1950-1955)

τ. Β΄, (Συμπληρωματικοί Πίνακες Προσωπικού)

Συγγραφείς: ΣΧΗΣ (ΠΒ) ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΚΑΛΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ, ΑΝΧΗΣ (ΤΘ) ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΟΠΟΥΛΟΣ

Αθήνα, 2014

Η παρούσα έκδοση, η οποία σκόπιμα εκτυπώθηκε σε ξεχωριστό τόμο, αποτελεί συμπλήρωμα της αντίστοιχης έκδοσης του 1977 με τίτλο *Το Εκστρατευτικό Σώμα Ελλάδος Εις Κορέαν (1950-1955)*, όπως επίσης και των μετέπειτα ανατυπώσεων αυτής.

Ως κύριος στόχος της δεν είναι η ανασκευή των επιχειρησιακών γεγονότων που περιλαμβάνει η πρώτη έκδοση του 1977. Άλλωστε, όλα τα στρατιωτικά κατορθώματα του ΕΚΣΕ έχουν ήδη παρουσιαστεί με έξοχο τρόπο, μετά την έρευνα, τη μελέτη και την αξιοποίηση των πρωτότυπων πηγών. Έρχεται, όμως, να καλύψει ένα κενό με τη δημοσίευση ενός ονομαστικού πίνακα που περιλαμβάνει όλους τους οπλίτες που υπηρέτησαν στο ΕΚΣΕ.

Η διαφορετικότητα των προς εκμετάλλευση πηγών και το γεγονός ότι το όλο υλικό δεν ήταν ψηφιοποιημένο αποτέλεσαν τις κύριες δυσκολίες στην προσπάθεια του επιστημονικού προσωπικού της Διεύθυνσης για την υλοποίηση του εγχειρήματος.

Η ταξινόμηση των πινάκων έγινε με απόλυτη αλφαβητική σειρά, πρώτα κατά επώνυμο και κατόπιν κατά όνομα, λόγω του μεγάλου αριθμού των εγγραφών, στις οποίες οποιαδήποτε άλλη ταξινόμηση δε θα επέτρεπε την εύκολη ανεύρεση των στοιχείων ενός οπλίτη.

Το σύνολο των ονομάτων των οπλιτών που τελικά καταχωρίστηκαν ήταν 9.545, στα οποία δε συμπεριλαμβάνονται των πεσόντων οπλιτών και εκείνων που συμμετείχαν σε μία μικρή αποστολή, η οποία παρέμεινε ως σύνδεσμος στην Κορέα μετά το 1955.

100 ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΒΑΛΚΑΝΙΚΩΝ ΠΟΛΕΜΩΝ

Πρακτικά Επιστημονικού Συνεδρίου, Αθήνα 7-8 Φεβρουαρίου 2013

Επιμέλεια: ΑΝΧΗΣ (ΤΘ) ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΟΠΟΥΛΟΣ, ΘΕΟΦΑΝΗ ΚΟΠΑΝΙΤΣΑΝΟΥ
Αθήνα, 2013

Η Διεύθυνση Ιστορίας Στρατού, στο πλαίσιο του εορτασμού τής εκατονταετηρίδας των Βαλκανικών Πολέμων 1912-1913, προχώρησε στην έκδοση των πρακτικών του επιστημονικού συνεδρίου που διοργάνωσε στις 7 και 8 Φεβρουαρίου 2013, με τίτλο «100 χρόνια από τη διεξαγωγή των Βαλκανικών Πολέμων». Στο συνέδριο συμμετείχαν με εισηγήσεις εξέχοντα μέλη της ακαδημαϊκής και πανεπιστημιακής κοινότητας, καθώς και στελέχη από το επιστημονικό προσωπικό της Διεύθυνσης. Η υπόψη έκδοση περιλαμβάνει συνολικά είκοσι ανακοινώσεις, οι οποίες καλύπτουν μεγάλο εύρος των πτυχών των Βαλκανικών Πολέμων, όπως η οργάνωση του Ελληνικού Στρατού, η βιωματική του πολέμου, η στρατηγική οπτική, ο διεθνής αντίκτυπος των πολέμων κ.λπ.

**ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΩΝ ΕΚΔΟΣΕΩΝ
ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗΣ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗΣ**

A/A	ΚΩΔΙΚΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ	ΤΙΤΛΟΣ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΟΣ	ΕΤΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ	ΑΞΙΑ €
1	70	Κατασκοπεία	1970	0.59
2	84	Ιστορία Σταυροφοριών - Τόμος Γ'	1976	0.88
3	92	Προβλήματα πολέμου στην Αρχαία Ελλάδα	1981	0.88
4	96	Ρόμμελ	1982	0.88
5	97	Ήπειρος Προμαχούσα	1982	0.88
7	100	Γ' Παγκόσμιος Πόλεμος (Τζον Χάκκετ)	1983	1.17
8	107	Θεωρία και κείμενα Διεθνούς Δικαίου	1985	1.32
9	108	Ο επιτήδειος ουδέτερος	1985	1.17
10	109	Ο Μ. Αλέξανδρος και η ΔΜ του Μακεδονικού στρατού	1986	0.88
11	110	Παντουρκισμός	1986	0.88
12	111	Το δικαίωμα να είσαι άνθρωπος - Τόμος Γ'	1986	1.03
13	113	Ιστορία Β' Παγκοσμίου Πολέμου - Τόμος Α'	1988	0.88
14	116	Διοίκηση και Ηγεσία (Δνση Μελετών ΓΕΣ)	1988	0.44
16	117	Πρακτικές Οδηγίες Δκσης Μικρών Κλιμακίων (Δνση Μελετών ΓΕΣ)	1988	0.15
17	118	Διοικητική	1988	0.29
18	121	Οι Γερμανικές Εκστρατείες στα Βαλκάνια (Κέντρο Ιστορίας των Η.Π.Α.) (Μετάφραση - Απόδοση Αντγου ε.α. Νικόλαου Κολόμβρα)	1994	0.88
19	122	Προσωπικός Υπολογιστής (Τχη Παν. Βαχαβιόλου)	1989	0.29
20	125	Οι Επικίνδυνοι Άνδρες - Τόμος Α' (Αντγου ε.α. Χρήστου Φωτόπουλου)	1994	2.93
21	126	Οι Επικίνδυνοι Άνδρες - Τόμος Β' (Αντγου ε.α. Χρήστου Φωτόπουλου)	1995	2.93
22	127	Το δίκαιο της θάλασσας	1994	0.44
23	128	Το Ημερολόγιο μιας Καταστροφής (Μετάφραση Υπτγου ε.α. Κων'νου Κανακάρη)	1996	2.05
24	129	Στρατιωτική Επιθεώρηση 1883-1884	1995	1.47
25	130	Θεματικό Ευρετήριο Μελετών Στρατιωτικής Επιθεώρησης και Συγγραμάτων 1981-1995	1996	1.47
26	131	Στρατιωτική Επιθεώρηση - 1 ^ο τεύχος Μάιος 1883	1998	0.88
27	132	Διεθνείς Συμφωνίες, Συνθήκες και Συμβάσεις (Υπτγου Γεωργίου Γκορέζη)	2000	0.88
28	133	Ο Πόλεμος και οι Άνθρωποι (Στγου Dereney) Ανατύπωση Εκδόσεως της Στρατιωτικής Επιθεώρησης Ιουλίου 1939	1998	4.40
29	134	Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων 1828-1998 - Τόμος Α' (Αντγου ε.α. Χρήστου Φωτοπούλου)	1997	2.35
30	135	Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων 1828-1998 - Τόμος Β' (Αντγου ε.α. Χρήστου Φωτοπούλου)	1998	2.35
31	136	Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων 1828-1998 - Τόμος Γ' (Αντγου ε.α. Χρήστου Φωτοπούλου)	1998	2.35
32	137	Πακτωλός γνώσεων, παροιμιών και γνωμικών	2000	1.47
33	138	Εγχειρίδιο του Καλού Διοικητού (Αντγου ε.α. - Νομικού Θεοδώρου Λ. Γούλα)	2000	1.47
34	139	Θεματικό Ευρετήριο Μελετών (1991-2001) & Ευρετήριο Συμπληρωματικών Εκδόσεων (1991-2001)	2002	4.00
35	140	Αναμνήσεις ενός Ευέλπιδος του '40 (Υπτγου ε.α. Γεωργίου Μπερδεκλή)	2011	5.00
36	ΔΙΑΦ. 21	«Ωδές» του Α. Κάλβου	1992	7.34
37	ΔΙΑΦ. 29	Η Έμμεσος Στρατηγική (Β. Η. Liddell Hart)	2001	2.93

ΠΙΝΑΚΑΣ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΓΕΣ/ΔΙΣ

A/A	ΚΩΔΙΚΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ	ΤΙΤΛΟΣ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΟΣ	ΕΤΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ	ΑΞΙΑ €
1	1	Ο Μακεδονικός Αγώνας και τα γεγονότα στη Θράκη (1904-1908)	1988	3.52
2	2	Επιχ/σεις κατά των Τούρκων σε Μακεδονία και ν. Αιγαίου, 1912 (Α')	1988	2.35
3	3	Επιχειρήσεις κατά των Τούρκων στην Ήπειρο (1912-13) (Β')	1992	3.48
4	4	Ο Ελληνικός Στρατός κατά τους Βαλκανικούς Πολέμους (1912-14) (Γ')	1992	4.7
5	5	Επίτομη Ιστορία Βαλκανικών Πολέμων (1912-13)	1987	1.76
6	8	Η Ελλάς και ο Πόλεμος στα Βαλκάνια	1958	1.76
7	9	Η συμμετοχή της Ελλάδας στον Πόλεμο (1914-1918)	2012	2.09
8	10	Επίτομη Ιστορία της Συμμετοχής του Ελληνικού Στρατού στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο	1994	3.23
9	11	Το Ελληνικό Εκστρατευτικό Σώμα στη Μεσημβρινή Ρωσία (1919)	1955	7.44
10	13	Ο Ελληνικός Στρατός στη Σμύρνη	1957	2.49
11	14	Επιχειρήσεις Φιλαδέλφειας - Προύσσης - Ουσάκ	1957	2.05
12	15	Επιχειρήσεις Φιλαδέλφειας - Προύσσης - Ουσάκ (σχεδιαγράμματα)	1957	1.17
13	16	Επιθετικά Επιχειρήσεις Δεκ 1920-Μαρ 1921	1957	9.61
14	17	Επιχειρήσεις Ιουνίου-Ιουλίου 1921	2012	2.75
15	18	Επιχειρήσεις προς Άγκυρα (Μέρος Α') 1921	1965	1.76
16	18	Επιχειρήσεις προς Άγκυρα (Μέρος Α') 1921	2012	2.71
17	19	Επιχειρήσεις προς Άγκυρα (Μέρος Β') 1921	1965	1.76
18	20	Τα προ της Τουρκικής Επιθέσεως γεγονότα Σεπ 1921-Αυγ 1922	2012	2.44
19	21	Το Τέλος της Μικρασιατικής Εκστρατείας, Α' Τόμος (Υποχωρ. Αγώνες Α' και Β' Σ.Σ.)	1960	1.76
20	22	Το Τέλος της Μικρασιατικής Εκστρατείας, Β' Τόμος	1962	2.05
21	22	Το Τέλος της Μικρασιατικής Εκστρατείας, Β' Τόμος	2012	2.50
22	23	Επιχειρήσεις εις Θράκη (1919-1923)	1969	9.75
23	27	Αίτιαι και Αφορμαί Ελληνοϊταλικού Πολέμου (1940-41)	1959	1.47
24	28	Ιταλική Εισβολή 1940	1959	1.76
25	28	Ιταλική Εισβολή 1940	2012	3.06
26	29	Ελληνική Αντεπίθεση 1940	2012	2.11
27	30	Χειμερινές Επιχειρήσεις - Ιταλική Επίθεση Μάρτιος 1941	2012	1.74
28	31	Αγώνες εις Ανατολική Μακεδονία και Θράκη (1940-41)	1956	1.76
29	31	Αγώνες εις Ανατολική Μακεδονία και Θράκη (1940-41)	2012	2.80
30	32	Το Τέλος μιας Εποποιίας Απρίλιος 1941	1959	14.62
31	33	Η Μάχη της Κρήτης 1941	1961	2.20
36	33	Η Μάχη της Κρήτης 1941	2012	1.76
37	34	Επίτομη Ιστορία Ελλ./Ιταλ.-Ελλ./Γερμ. Πολέμου (1940-1941)	1984	2.64
38	34	Επίτομη Ιστορία Ελλ./Ιταλ.-Ελλ./Γερμ. Πολέμου (1940-1941)	2012	1.62
39	40	Το Ελληνικό Εκστρατευτικό Σώμα της Κορέας, 1950-65	1977	1.47

A/A	ΚΩΔΙΚΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ	ΤΙΤΛΟΣ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΟΣ	ΕΤΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ	ΑΞΙΑ €
40	45	Η Υγειονομ. Υπηρεσία κατά τη Μικρασιατική Εκστρατεία (1919-22)	1966	2.05
41	45	Η Υγειονομ. Υπηρεσία κατά τη Μικρασιατική Εκστρατεία (1919-22)	2012	2.17
42	46	Η προς Πόλεμον Προπαρασκευή του Ελληνικού Στρατού (1923-1940)	1969	10.96
43	47	Ανεφ/σμοί-Μεταφοραί κατά τη Μικρασιατική Εκστρατεία (1919-22)	1967	2.64
44	48	Εφοδ/μοί του Στρατού σε Όπλα και Πυρ/κά ΠΖ-ΠΒ (1940-41)	1982	1.17
45	49	Η Υγειον. Υπηρεσία κατά τον Πόλεμο 1940-41	1982	0.88
46	50	Ευρετήριο Πολεμικών Γεγονότων Ελληνικού Έθνους	1989	2.05
47	51	Αγώνες και Νεκροί του Ελληνικού Στρατού, 1940-45	1989	7.92
48	56	Ο Ελληνοτουρκικός Πόλεμος 1897	1993	3.23
49	57	Η Ειρηνευτική Αποστολή στη Σομαλία	1996	2.49
50	58	Ο Ελληνικός Στρατός στη Μέση Ανατολή, 1941-45 (Ελ Αλαμείν-Ρίμινι-Αιγαίο)	1996	2.64
51	59	Αρχεία Εθνικής Αντίστασης (1941-1944), 8 τόμοι	1998	28.00
52	60	Αρχεία Εμφυλίου Πολέμου (1944-1949), 16 τόμοι	1998	52.00
53	61	Ιστορία του Ελληνικού Στρατού	1997	2.35
54	62	Η Ελληνική Δύναμη στην Αλβανία (ΕΛΔΑΛ) (Απρ.-Αυγ. 1997)	1998	2.35
55	63	A Concise History of the Balkan Wars 1912-1913	1998	2.93
56	64	An Index of Events in the Military History of Greek Nation	1998	2.93
57	65	An Abridged History of the Greek-Italian & Greek-German War, 1940-41	1997	2.93
58	66	Ο Βορειοηπειρωτικός Αγώνας	1997	2.93
59	67	An Abridged of the Hellenic Army Participation in the World War I	1999	3.37
60	68	History of the Hellenic Army 1821-1997	1999	4.25
61	69	Στρατιωτική Οργάνωση & Πολεμική Τέχνη των Αρχαίων Ελλήνων	1999	9.68
62	71	Η Συνοπτική Ιστορία του Γενικού Επιτελείου Στρατού (1901-2001)	2001	6.93
63	73	Επίτομη Ιστορία της Εκστρατείας στη Μικρά Ασία, 1919-1922	2002	8.65
64	73	Επίτομη Ιστορία της Εκστρατείας στη Μικρά Ασία, 1919-1922	2012	2.13
65	74	The Battle Of Crete	2002	10.07
66	75	Η Υγειονομική Υπηρεσία κατά τους Βαλκανικούς Πολέμους, 1912-1913	2002	7.52
67	76	The struggle for Macedonia and the events in Thrace, 1904-1908	2003	6.40
68	77	A Concise History of the Campaign in M. Asia, 1919-22	2004	16.20
69	78	Ιστορικές Ονομασίες Ενεργών Συνταγμάτων και Ταξιαρχιών (ΠΖ-ΤΘ-ΕΔ)	2004	12.40
70	79	Ιστορία της Οργάνωσης του Ελληνικού Στρατού, 1821-1954	2006	11.00
71	80	Ο Οπλισμός του Ελληνικού Στρατού (1866-2004)	2008	5.48
72	81	Ευρετήριο Αρχείου Καποδιστριακής Περιόδου: Στρατιωτικά Τεκμήρια (1827-1833)	2007	1.27
73	82	Concise History of the Hellenic Army General Staff	2007	4.35
74	83	Η Σημασία των Ιστορικών Αρχείων στην Αντικειμενική Συγγραφή της Ιστορίας-Φορείς που τηρούν Ιστορικά Αρχεία-Διαδικασίες Πρόσβασης στο Αρχειακό Υλικό	2009	1.89

A/A	ΚΩΔΙΚΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ	ΤΙΤΛΟΣ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΟΣ	ΕΤΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ	ΑΞΙΑ €
75	84	Οι Ελληνοαμερικανοί Εθελοντές στην Εθνική Αντίσταση	2005	12.50
76	84	Οι Ελληνοαμερικανοί Εθελοντές στην Εθνική Αντίσταση	2012	1.56
77	85	Η Συμβολή της Ελλάδας στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο	2009	4.16
78	86	Οι πολιτικο-στρατιωτικές σχέσεις Ελλάδας – Γαλλίας	2011	1.20
79	87	Οι κυριότερες μάχες του Ελληνικού Στρατού (1897-1955)	2012	1.21
80	88	Μνήμες Πολέμου 1897-1974	2012	3.64
81	89	Επιχείρηση Καλάβρυτα	2012	0.72
82	90	Στρατιωτική Οργάνωση και Πολεμική Τέχνη της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας	2013	3.31
83	91	Πρακτικά Ημερίδας για τα 100 Χρόνια από την Έναρξη των Βαλκανικών Πολέμων	2013	3.40
84	92	Το Εκστρατευτικό Σώμα της Ελλάδας στην Κορέα, (1950-1955), Τόμος Β΄, Συμπληρωματικοί Πίνακες Προσωπικού	2014	0,68
85	301	The Northern Epirus Struggle	2002	6.79

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Τις παραπάνω εκδόσεις οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να τις προμηθεύονται όλο το έτος, εκτός από τους μήνες Ιανουάριο και Φεβρουάριο από τα παρακάτω σημεία:

- Το ΤΥΕΣ/Β΄ Δνση, ΣΤΓ 1020 (Στρατόπεδο Παπάγου), τηλ: 210-6552673, για τους μεν διαμένοντες στην Αττική, προσωπικά, κάθε **Τετάρτη από 09:00 έως 13:00 π.μ.**, για τους δε εκτός Αττικής, ταχυδρομικά, στέλνοντας το ακριβές αντίτιμο της αξίας τους, με ταχυδρομική επιταγή, στην παραπάνω διεύθυνση (μαζί με αριθμό τηλεφώνου).

- Το Γραφείο Ενημέρωσης Κοινού, Λ. Μεσογείων 227-231 (Υπουργείο Εθνικής Άμυνας)

τηλ: 210-6598661, 210-6598666.

- Το ΕΚΕΜΣ Αθήνας (τηλ: 210-7652478, 210-7675495).

- Το Στρατιωτικό Πρατήριο 1ης Στρατιάς.

- Τα Στρατιωτικά Πρατήρια Κοζάνης, Βέροιας, Θεσσαλονίκης & Ξάνθης.

Η τιμή διάθεσης των βιβλίων σε τρίτους, πλην του προσωπικού του ΥΕΘΑ, προσυξάνεται κατά 100%.

ΕΛΒΙΤΕΞ ΑΕΒΕ

ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ
ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΩΝ ΕΝΔΥΜΑΤΩΝ

ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟ ΣΤΗΝ ΞΑΝΘΗ

ΠΑΡΑΓΩΓΗ

ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΕΛΒΙΤΕΞ ΣΤΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΗΣ ΞΑΝΘΗΣ

ΤΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΜΑΣ

- ΣΤΟΛΕΣ ΔΙΣΚ. ΠΑΡΑΛΛΑΓΗΣ Μ71
- ΥΠΙΝΟΣΑΚΟΣ ΠΑΡΑΛΛΑΓΗΣ
- ΤΖΑΚΕΤ ΝΕΟΥ ΤΥΠΟΥ ΑΠΟ ΥΦΑΣΜΑ 3 ΣΤΡΩΣΕΩΝ
- ΑΤΟΜΙΚΑ ΑΝΤΙΣΚΗΝΑ
- ΜΠΟΥΦΑΝ ΚΑΙ ΠΑΝΤΕΛΟΝΙΑ ΑΔΙΑΒΡΟΧΑ
- ΠΟΝΤΣΟ

ΟΛΑ ΤΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ
ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΖΟΝΤΑΙ
ΒΑΣΕΙ
ΠΡΟΔΙΑΓΡΑΦΩΝ Γ.Ε.Σ.

ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΕΛΒΙΤΕΞ ΣΤΗ Ν.ΙΟΝΙΑ - ΑΘΗΝΑ

ΕΓΓΥΗΣΗ
ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ
ELVITEX®

ΕΔΡΑ

ΕΛΒΙΤΕΞ ΑΕΒΕ ΕΞΠΟΡΤ
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ
ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ ΕΝΔΥΜΑΤΩΝ
ΕΔΡΑ: ΕΛ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ 30-32
142 31 Ν. ΙΟΝΙΑ
ΤΗΛ: 210- 2770421
FAX: 210- 2770403
Website: www.elvitex.gr
E-mail: elvitex@elvitex.gr

ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΞΑΝΘΗΣ

28ης ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 17
67 100, ΞΑΝΘΗ
ΤΗΛ. & FAX: 25410-31163

ΠΡΑΤΗΡΙΟ ΑΘΗΝΑΣ

ΕΔΡΑ: ΕΛ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ 30-32
142 31 Ν. ΙΟΝΙΑ
ΤΗΛ: 210- 2770421
FAX: 210- 2770403
E-mail: elvitex@elvitex.gr